LIVIU TOFAN

A PATRA IPOTEZĂ

Anchetă despre o uluitoare afacere de spionaj

POLIROM

Această carte a apărut cu sprijinul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc.

© 2012 by Editura POLIROM

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvîrșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Foto copertă: © Corbis/Photoland

www.polirom.ro

Editura POLIROM
Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,
sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

TOFAN, LIVIU
A patra ipoteză: anchetă despre o uluitoare afacere de spionaj / Liviu Tofan; pref. de Andrei Muraru; postf. de Liviu Turcu. – Iași: Polirom, 2012
Index

ISBN print: 978-973-46-3078-3
ISBN ePUB: 978-973-46-3158-2
ISBN PDF: 978-973-46-3159-9

I. Muraru, Andrei (pref.)
II. Turcu, Liviu (postf.)

351.746.1(498:44)
94(498:44)"19"

Printed in ROMANIA

LIVIU TOFAN

A PATRA IPOTEZĂ

Anchetă despre o uluitoare afacere de spionaj

Prefață de Andrei Muraru
Postfață de Liviu Turcu

POLIROM
2012

LIVIU TOFAN este jurnalist și cercetător al evenimentelor din timpul Războiului Rece, pe care le-a trăit ca redactor la Radio Europa Liberă. Născut la București în 1948, a studiat filologia la Universitatea București (germană-engleză), a părăsit România în anul 1973 și s-a stabilit în Germania, la München. Acolo a lucrat timp de 20 de ani la postul american de radio Europa Liberă (RFE/RL), mai întîi ca redactor de știri. A devenit șef al serviciului de știri (News Chief) în 1980, apoi director adjunct al Departamentului Românesc. Revenit în România după înlăturarea regimului comunist, Liviu Tofan a înființat și condus pînă în 1994 redacția din București a Radio Europa Liberă. A fost cofondator și director al Radio Total (96,9 FM) și a realizat diverse producții TV. Din 2008, Liviu Tofan este directorul Institutului Român de Istorie Recentă (IRIR), o fundație independentă.

ANDREI MURARU a absolvit Facultatea de Istorie a Universității „Al.I. Cuza" din Iași (2005) și este doctor în istorie al aceleiași universități (2011). În perioada 2006-2009 a fost consilier la Cancelaria Primului-Ministru și consilier al directorului general al Arhivelor Naționale ale României. Este unul dintre fondatorii Centrului de Studii asupra Comunismului și Postcomunismului (Universitatea „Al.I. Cuza" Iași). A fost bursier Erasmus-Socrates (The Aristotle University of Thessaloniki, Grecia, 2004-2005), New Europe College (2009-2010), United States Holocaust Memorial Museum (Washington DC, SUA, 2010-2011) și POSDRU (2008-2011). A publicat numeroase articole și recenzii în reviste de specialitate și participă cu regularitate la conferințe internaționale. Domeniile sale de interes sînt structurile de putere ale Partidului Comunist Român, politica de cadre, verificarea membrilor de partid, justiția postbelică, regimul concentraționar și exilul în perioada comunistă. În prezent, Andrei Muraru este președinte executiv al Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc și cadru didactic asociat la Facultatea de Istorie din cadrul Universității „Al.I. Cuza" Iași. La Editura Polirom a mai publicat *Dicționarul penitenciarelor din România comunistă (1945-1967)* (coord., 2008) și *O istorie a comunismului din România. Manual pentru liceu* (în colab., 2008, 2009).

LIVIU TURCU este absolvent al Facultății de Sociologie din București; cercetător științific la Institutul de Studii și Cercetări pentru Prognoză Economică și asistent la Universitatea din București și Conservatorul „Ciprian Porumbescu"; doctor în Filosofie al Universității din București; jurnalist profesionist. În 1976 a fost cooptat în serviciul de informații externe din cadrul Departamentului Securității Statului, avansînd pînă la gradul de maior. A fost implicat în activități informativ-operative în domeniul politico-economic, sub acoperirea diplomatică a Ministerului de Externe, în SUA, Austria, Elveția, Spania, Danemarca și pe lîngă organisme internaționale ale ONU. În ianuarie 1989, pe cînd se afla în misiune temporară la Viena, a solicitat azil politic în SUA. În iulie 1989, a fost condamnat la moarte în contumacie. În octombrie 1990, ca urmare a recursului extraordinar al Procurorului General la Curtea Supremă de Justiție, a fost achitat și repus în drepturile civile. A colaborat cu BBC, CBS-Canada, TF 1 și TV 5, *Libération*, *The Washington Times*, *L'Europeo*, Radio Europa Liberă, Vocea Americii, *Time* etc. După decembrie 1989, a publicat analize și comentarii în *Jurnalul național*, *Evenimentul Zilei*, *Adevărul*, *România liberă*, *Revista 22*, *Curentul*, *Curierul Național*, *Tineretul liber* și *Revista pentru drepturile omului*. A fost prezent cu interviuri sau comentarii la Antena 1, Realitatea, TVR 1, precum și la Radio România Actualități. Liviu Turcu trăiește în Statele Unite și este membru al Academiei Americano-Române pentru Științe și Arte (American-Romanian Academy for Sciences and Arts – ARA).

Prefață

Când generalul Mihai Caraman a fost numit, în ianuarie 1990, șeful Centrului de Informații Externe, mulți dintre români nu știau cine este personajul. Unii și-au spus atunci, probabil, că el vine din sfera nomenclaturii comuniste care reînvia sub diferite forme, măști și culori în acele luni. Dar puțini știau că generalul fusese șeful rezidenței românești de la Paris pentru mai bine de un deceniu. Și mai ales că el construise o întreagă rețea al cărei scop îl constituiau racolarea de agenți din sfera occidentală și sustragerea de documente din sediul NATO din Paris. Așadar, unul dintre dușmanii declarați ai NATO ajunsese să conducă spionajul dintr-o tânără democrație care spera să devină cât de curând membru al Alianței Nord-Atlantice. La solicitările repetate ale lui Manfred Wörner, secretarul general al NATO care traversase alături de alianță finalul Războiului Rece, Caraman a fost destituit în 1992, după doi ani în care avusese acces – de această dată ca director al Serviciului de Informații Externe – la cele mai ascunse secrete ale Războiului Rece din această parte de lume.

Eroul cărții de față este un spion român pe nume Matei Pavel Haiducu, o poveste în sine, unul dintre zecile de „ilegali" ajunși în „lagărul capitalist" în vremea lui Ceaușescu. Haiducu era cunoscut lui Caraman, dar probabil nu atât de cunoscut încât primul șef al spionajului românesc postdecembrist să știe că agentul român fusese felicitat în același timp – câtă ironie! – și de Nicolae Ceaușescu, și de François Mitterrand pentru serviciile aduse celor două țări. În definitiv, putem bănui că istoria spionajului din anii 1945-1991 este o sursă inepuizabilă de povești suprapuse, de istorii subterane, de tușe groase trase pe marginea celor mai sensibile chestiuni în relația dintre blocurile ideologice, acolo unde ochii muritorului de rând nu pătrund aproape niciodată. Din tenebrele acestor jocuri periculoase, ale acestor povestiri cu spioni și diversiuni, face parte și subiectul volumului lui Liviu Tofan.

Fost redactor-șef al știrilor de la Europa Liberă (secția română) începând cu 1980 și apoi director adjunct, Liviu Tofan are meritul de a fi descâlcit ițele unei tenebroase afaceri de spionaj care a stat ascunsă în fișetele grele ale serviciilor secrete vreme de trei decenii. Tofan nu este istoric, dar are un simț aparte pentru investigație, pentru fotografiile de epocă neclare, pentru figurinele de ceară cu trecutul contorsionat de cele mai fantastice plăsmuiri, pentru poveștile cu final deschis. Iată ce spunea acum aproape patru decenii Noël Bernard (1925-1981), probabil cel mai cunoscut director al secției române a postului de radio Europa Liberă, despre Liviu Tofan, un tânăr care aterizase în redacția postului și căruia Bernard i-a acordat o atenție specială: „Este inteligent, pregătit, știe câteva limbi străine, are o minte riguroasă și organizată, traduce perfect, scrie bine; într-un cuvânt, are tot ce-i trebuie ca să devină un excelent redactor"[1]. Aș completa, după ce am citit această carte, că Tofan e un căutător în vremi.

„Afacerea Tănase", denumită astfel de presa franceză, s-a petrecut în prima parte a anilor '80 și și-a întins ecourile până la mijlocul deceniului următor. Doi scriitori români stabiliți în citadela franceză, Virgil Tănase și Paul Goma, sunt victime sigure în ochii Securității ceaușiste. Dublul asasinat comandat de Nicolae Ceaușescu se transformă însă într-o bombă cu ceas pentru dictatorul de la București. Povestea, care a debutat la mijlocul lui mai 1982 cu dispariția scriitorului de origine română Virgil Tănase, are însă o intrigă și un final speciale. Virgil Tănase și Paul Goma devin la rândul lor actori în cursa pe care Matei Haiducu, spionul trimis de Securitate să-i asasineze, și DST-ul francez o întind oamenilor lui Nicolae Pleșiță. Afacerea capătă valențe nebănuite atunci când însuși președintele francez François Mitterrand intervine, dând întregii povești o turnură gravă și transformând-o într-o chestiune de stat care conduce la anularea unei vizite în România, cu importante implicații, inclusiv financiare, pentru statul comunist. Iscusitul politician francez știa însă chiar de atunci că toată dispariția era o cacealma și că scriitorul era viu și nevătămat. Dispariția lui Virgil Tănase, veche cunoștință a Securității din dosarul Europei Libere, dar căutat și pentru tentativele de a produce literatură dăunătoare regimului de

1. Ioana Măgură Bernard, *Directorul postului nostru de radio*, postfață de Vladimir Tismăneanu, Editura Curtea Veche, București, 2007, p. 32.

la București, se încheie apoteotic: Tănase apare nevătămat, dezvăluie că dispariția sa nu a fost consecința răpirii, ci a unui joc periculos în care agentul care a primit misiunea de a-i asasina pe el și pe Paul Goma a trecut de partea francezilor. Banii (10.000 de dolari) cu care Securitatea urma să monteze întreaga operațiune ajung la DST și sunt folosiți, ca într-un film contemporan despre mafia siciliană, pentru deconspirarea operațiunii.

Personajul central al cărții este un pandur modern, transfrontalier aș spune, Matei Pavel Haiducu, care devine, ca în poveștile cu gangsteri, „personajul bun" după ce sare în ultima clipă din mașina ce se îndrepta spre prăpastie. Măștile sale sunt, cum bine remarcă autorul cărții, nenumărate. Studentul eminent racolat de Securitatea comunistă la finalul anilor '60, fiul unui colonel al poliției politice, ajunge să vândă televizoare în București la începutul anilor '90, după ce a fost, pe rând, ofițer „din patriotism" cu importante misiuni în Europa de Vest în domeniul spionajului economico-industrial, „ilegal", killer care manipula otrăvuri speciale, erou al patriei socialiste și trădător, condamnat ulterior la moarte, ajuns personaj ascuns pentru câțiva ani prin satele mirifice ale Normandiei, adoptat de ofițerii francezi, folosit în operațiuni speciale până în anii '90. Când comunismul a devenit istorie, în acel tulbure an 1990, Haiducu s-a întors în țară pentru diferite afaceri, reîntâlnindu-l pe fostul său șef, Nicolae Pleșiță.

A trăda spionajul comunist pentru lumea occidentală este o aventură în sine. Dar ce ați spune dacă scena aceasta s-ar petrece live după modelul unui film hollywoodian de Oscar? Toată operațiunea de deconspirare a operațiunii Securității comuniste le-a fost sugerată francezilor chiar de Matei Haiducu. Rețeta de unicat a poveștii ne e dezvăluită chiar de autor: istorie de spionaj, conexiuni periculoase între servicii secrete dintr-o parte și din cealaltă a Cortinei de Fier, eroi temerari, dezvăluiri live în presă, implicarea a doi șefi de stat, oponenți politici gata să fie lichidați, conflict în relațiile internaționale, toate desfășurate contra cronometru într-un suspans maxim care ține cu sufletul la gură presa franceză. Haiducu e din cale-afară de ager, de isteț, e un ins cu sânge rece care face șah mat înalta conducere a Securității: după ce i-a trădat pe securiști, pe Pleșiță și pe Ceaușescu, Haiducu revine în țară și este decorat, primit de cuplul prezidențial și numit „eroul meu" de către Elena Ceaușescu. Câtă stăpânire de sine, cât cinism nedisimulat, după ce

scăpase ca prin urechile acului, fiind „recuperat" în patria franceză printr-un sistem de avertizare cu cărți poștale! Revenit în Franța, participă, cu un soi de tupeu juvenil, la tentativa de a provoca defectarea lui Pleșiță. În definitiv, trecând cu bine prin toate aceste încercări ale vieții, pentru că trăirile personajului nostru bat într-adevăr filmul, putem spune fără să greșim că Haiducu s-a simțit în tot acest timp, după expresia autorului, „ca peștele în apă".

Matei Haiducu are inclusiv propria versiune asupra evenimentelor: își publică volumul de memorii – scris, se pare, de un angajat al DST – în Franța, în 1984, la doi ani după finalul „Afacerii Tănase". E însă versiunea unui spion, a unui personaj a cărui viață dublă ajunge să-l încorseteze și să-l facă să nu mai distingă – poate doar în aparență – între realitate și plăsmuire. Liviu Tofan a sesizat însă și a amendat neconcordanțele dintre datele prezentate în volumul autobiografic și cele petrecute în realitate, scoțând în evidență detaliile pe care Haiducu le trece sub tăcere.

Elementele biografice și istoria personajului central al cărții sunt cu adevărat captivante. După fuga generalului Mihai Pacepa (1978), Matei Haiducu a stat ascuns o vreme – ori mai degrabă a fost nevoit să-și construiască o nouă identitate, ca toată rețeaua de „ilegali" ai Securității. Fiind însă asigurat de la București de consistența „legendei" sale și de faptul că serviciile occidentale de spionaj nu-i cunosc adevărata identitate, eroul nostru a fost însărcinat cu refacerea rețelei din Franța, o misiune care, evident, avea să-l plaseze într-o poziție superioară în ochii liderilor comuniști de acasă. În escapadele sale „de serviciu" la București, Haiducu a intrat însă – și aici arta narațiunii are o importanță aparte la Liviu Tofan – în vizorul Securității interne. Jurnalistul de investigație spune astfel povestea citită invers și cu o altfel de lupă: spionul român urmărit de Securitatea română.

Deseori, autorul se întreabă cine a decis – și în ce circumstanțe – ca un „ilegal" rafinat precum Matei Haiducu să fie trimis pentru a comite un asasinat. Decizia a fost luată, se pare, de Nicolae Pleșiță, ajuns, după fuga generalului Mihai Pacepa, adjunctul șefului spionajului românesc. Cel mai probabil, dacă regimul comunist nu ar fi preluat puterea în 1945, Pleșiță ar fi rămas un simplu manipulator de cherestea cu patru clase primare. De altfel, dacă urmărești evoluția carierei lui Pleșiță, nu ai cum să fii surprins de eșecul operațiunii lui Matei Haiducu. În acest caz este evidentă lipsa de profesionalism a unui personaj semianalfabet, devenit peste noapte mâna dreaptă a cuplului dictatorial.

O încercare de a elucida misterele unei afaceri de spionaj din prima parte a anilor '80 nu este mulțumitoare dacă autorul nu face apel la documentele de arhivă. Nu e însă și cazul lui Liviu Tofan, care a studiat vreme de patru ani documente din arhivele românești și franceze, fie ele clasice ori audio-video. Martorii direcți sau indirecți ai evenimentelor au reprezentat de asemenea pentru autor o sursă inestimabilă de informații: ofițeri ai serviciilor secrete, rude, foști actori cu sau fără voia lor. Presa și literatura de specialitate i-au întregit totodată autorului imaginea întregii operațiuni. Cartea nu e *stricto sensu* un volum academic. Nu lipsesc însă investigația, căutarea detaliului, nuanțele, ceea ce face ca povestea să aibă alura unui roman polițist. Fiind construită admirabil, lucrarea e citită pe nerăsuflate nu doar pentru că te ține în suspans până la ultima filă, ci mai ales pentru că autorul are harul istorisirii, are ucenicia vorbelor meșteșugite, a frazei care captivează.

La Tofan, investigația continuă deseori pe alte piste, noi rute se deschid pentru a pătrunde în evantaiul negru de operațiuni secrete ale serviciului de spionaj comunist. Aflăm, de pildă, detalii uimitoare despre cunoștințele ofițerilor francezi de informații privind activitatea teroristului venezuelean Carlos „Șacalul" la București sau amănunte uluitor de precise ale întregii „Afaceri Tănase". De la ofițerul francez de informații care s-a ocupat de operațiune a aflat Tofan, la o distanță de peste 30 de ani, că Matei Haiducu fusese „mirosit" de serviciile franceze încă din 1979 (coincidență sau nu, cu un an înainte, adjunctul șefului spionajului românesc, generalul Mihai Pacepa, defectase), fiind deconspirat în 1981. De fapt, ne spune cartea lui Liviu Tofan, Haiducu a trecut de partea francezilor cam tot atunci când francezii îi descoperiseră adevărata identitate. De ce a dezertat Haiducu? L-a marcat operațiunea specială care i-a fost încredințată? Imposibilitatea de a comite un asasinat a determinat eșecul acțiunii? Sau, așa cum opinează autorul, ajutat de fostul ofițer de informații al DST, „Albert S.", misteriosul, dar atât de fin cunoscătorul operațiunii, teama de a fi lăsat la vatră, fără a mai putea gusta vreodată din viața „ilegalului" occidental?

Toată această poveste cu spioni și scriitori are însă și o fațetă nebănuită, o zonă care se intersectează periculos cu politica internă a Franței. Miza reală a jocului? Aici ajunge în final cititorul. Miezul întregii povești e departe de ceea ce s-a crezut inițial și această aparență, transformată ulterior în afacere politică, reprezintă una

dintre enigmele Războiului Rece. Jean-Louis Debré, adversar politic al președintelui francez François Mitterrand, judecător de instrucție în 1982, căruia i-a revenit misiunea de a ancheta cazul, a descoperit operațiunea DST-ului și i-a furnizat toate informațiile unui jurnalist, un vechi truc de altfel, care a dat operațiunea în vileag în presă. Tofan a ajuns și la Debré, care ocupă astăzi o poziție-cheie în statul francez (președintele Consiliului Constituțional), însă acesta a refuzat să vorbească. Dar *A patra ipoteză* a lui Liviu Tofan surprinde prin claritate și șochează totodată, subliniind cât de încâlcită și plină de neprevăzut este povestea în sine: Charles Hernu, ministru al Apărării în Franța la momentul „Afacerii Tănase", fusese în relații cu spionajul românesc încă din 1962, pe vremea când rețeaua românească de spionaj de la Paris era coordonată de Mihai Caraman, eroul nostru de la începutul acestui text. Pentru foarte scurtă vreme însă, întrucât Hernu a fost preluat în rețeaua sovietică de spionaj. Scandalul Hernu a fost devoalat în 1996 și autorul cărții descâlcește admirabil iețele poveștii și implicarea lui Haiducu. Și mai ales cine, când, cum și de ce le-a furnizat francezilor dosarul: Tofan sugerează că dosarul Hernu a fost piesa cu care Securitatea română i-a ținut în șah pe francezi.

Liviu Tofan nu este un autor de romane polițiste, deși cred că ar vinde foarte bine dacă s-ar alinia acestui gen, ci un căutător al detaliului non-fiction, un debutant strălucit în jurnalismul de investigație. *A patra ipoteză* reprezintă un izvor nesecat de povești nespuse, o afacere complexă care ne arată, cu fiecare frază ce curge uimitor de captivant, cât de plină de neprevăzut este lumea spionajului. Subiectul cărții nu ar fi avut nicio șansă de reușită fără măiestria de povestitor a autorului ori fără finețea analizei. Le îmbină perfect, construind, de pildă, portrete naturaliste lui Matei Haiducu, Carlos „Șacalul" sau Nicolae Pleșiță. Sau caută explicații și răspunsuri, fiind dispus să meargă mult mai departe decât prăfuitele variante despre „Afacerea Tănase" care au circulat în mediile oculte. Interoghează, întreabă, caută, vrea necontenit să afle. La fiecare intersecție de frază, autorul se întreabă și aceste frământări le transmite cititorului: cine a pierdut și cine a câștigat din această „afacere" ca un labirint? A eșuat un plan inițial? Au fost doar incompetența lui Pleșiță și presiunea pusă de Comandantul suprem motivele pentru ideea de a trimite un „ilegal" perfecționat în arta spionajului tehnologic să comită un asasinat? Au fost abandonate variante de lucru

din rațiuni „de stat"? Al cui agent a fost în realitate Matei Haiducu? Este versiunea cărții ultima rundă a acestei afaceri? Sau deschiderea unor arhive peste ani va aduce informații care să întoarcă, fie și în parte, analiza de investigație? Grija autorului de a lăsa mereu o portiță pentru nuanțe, un răspuns deschis face parte din strategia de a ademeni cititorul, dar și de a evita răspunsul definitiv.

Cartea lui Liviu Tofan este de departe un debut editorial de succes. Cum îl știu pe autor, cu care am purtat lungi discuții despre varii subiecte ale istoriei recente, cred cu tărie că în curând vom avea un alt volum cu care ne va asigura, dacă mai e cazul, că acest debut nu a fost întâmplător. Antrenându-se în teme de istorie imediată, cu spiritul său investigativ insistent, alături de o inegalabilă artă de a decela între „legenda" serviciilor secrete și realitățile vieții din spatele Cortinei de Fier, Liviu Tofan dovedește că istoria poate fi scrisă în multe moduri, dar că orice interogație a trecutului nu poate evita spiritul critic, jocul ipotezelor, problematizarea surselor, contextualizarea ritualică, imaginația ludică, decriptarea chibzuită. În definitiv, cartea de față, ca orice carte bună de istorie, nu caută să facă dreptate, ci să spună adevărul.

Andrei Muraru
București, octombrie 2012

Cuvînt înainte

„Afacerea Tănase" am trăit-o atunci în timp real, cum se spune, prin natura lucrurilor, conectat fiind 24/7 la fluxul informațiilor, agențiilor de presă și corespondenților noștri. În 1982 eram News Chief al Departamentului Românesc de la Radio Europa Liberă, conduceam, adică, secția de știri. Colegii mei și cu mine am fost cei care au redactat și transmis în România știrile despre cele ce se întîmplau (și) la Paris. Nu am știut atunci mai mult decît se știa în general, dar am fost mai afectați decît alții, pentru că era vorba despre români din exil și despre Securitate, și eram de aceeași parte a baricadei ca toți cei aflați în vizorul Securității.

Cînd am transmis primele știri despre dispariția scriitorului Virgil Tănase, nu trecuseră nici cinci luni de la fatidicul an 1981; an care ne zdruncinase din temelii, la propriu și la figurat. Adevărata zdruncinătură a avut loc pe 21 februarie 1981: atentatul. A doua zi de dimineață am văzut gaura mare lăsată de explozie în zidul uneia dintre aripile clădirii. A fost un miracol că nu a murit nimeni. N-am știut atunci că atacul ne vizase pe noi, cei din departamentul românesc (situat în extremitatea stîngă a clădirii, la vreo sută de metri de locul exploziei), că fusese comandat de Securitate și executat de banda lui Carlos „Șacalul" (am aflat abia în anii '90). Oricum, șocul a fost extrem de puternic. La München nu se mai întîmplase așa ceva, nimeni nu se așteptase la un atac de o asemenea brutalitate. În primăvara anului 1982 încă se mai lucra la noul zid de protecție de la stradă, care, cu masivele sale porți glisante, camerele video de peste tot și gărzile ce nu existaseră pînă atunci, transforma sediul Europei Libere într-o fortăreață. În spatele clădirii, partea ce dădea spre parcul Englischer Garten, se instalase un gard dublu înalt, iar între garduri alergau liberi cîini-lupi fioroși și niște rottweileri ca niște bivoli.

Vă imaginaţi, cred, care era starea noastră de spirit. Dar atentatul din februarie nu fusese decît începutul acelui an „special". În iulie 1981 avea loc atacul asupra lui Emil Georgescu, colegul de la „Actualitatea românească". Medicii au numărat 22 de lovituri de cuţit cărora Emil (încăpăţînat cum era) le-a supravieţuit. Era pentru prima oară cînd unul dintre noi era agresat fizic într-o manieră atît de „tranşantă".

De parcă n-ar fi fost destul, în decembrie murea Noël Bernard, directorul – şi reperul – departamentului nostru. Tensiunea şi debusolarea marcau începutul anului 1982. Era clar că ne aştepta o foarte dificilă perioadă de interimat, dat fiind că adjunctul lui Noël, Mihai Cismărescu (Radu Gorun), urma să iasă la pensie. La întrebarea cine va prelua conducerea departamentului, răspunsul a venit relativ repede de la Washington: istoricul şi disidentul Vlad Georgescu. Nu avea să-i fie uşor, pentru că venea din afară, nu ştia nimic nici despre radio, nici despre oamenii de acolo. Era, în schimb, un om de foarte bună calitate.

Nu mai reţin dacă, pe 13 ianuarie 1982, am ascultat „Actualitatea românească". În absenţa lui Emil Georgescu, realizarea emisiunii fusese preluată de Neculai Constantin Munteanu (Nae, cum îi spuneam noi). De regulă, ascultam toate emisiunile pe circuitul nostru intern (fără paraziţi). În acea miercuri, Nae introdusese în emisiune fragmente dintr-un articol publicat de Virgil Tănase în presa franceză despre clanul Ceauşescu. Aş fi fost cu siguranţă mai atent dacă aş fi ştiut ce urgie avea să declanşeze acel articol.

Spre sfîrşitul lui aprilie 1982, cam cu o lună înaintea dispariţiei lui Virgil Tănase, apărea la München Paul Goma (protejat de poliţişti în civil). Venise doar ca martor al acuzării în procesul celor doi interlopi francezi, Freddy Layani şi Claude Cottenceau[1], care îl atacaseră pe Emil Georgescu. Goma nu a vorbit cu nimeni de la radio, şi n-am ştiut că el şi Virgil Tănase se aflau atunci deja în pregătiri pentru diversiunea ce avea să urmeze.

1. Layani şi Cottenceau aveau să fie condamnaţi la 11, respectiv patru ani şi jumătate de închisoare. La pronunţarea sentinţei, judecătorul a declarat că este posibil ca în spatele atacului asupra lui Emil Georgescu să se afle o terţă parte, probabil Securitatea română, dar nu exista nici o probă care să identifice acea terţă parte.

La sfîrșitul lui august – începutul lui septembrie, cînd am aflat și noi ce a aflat atunci toată lumea, am trăit un amestec ciudat de satisfacție și frustrare. Satisfacție pentru modul în care francezii dejucaseră planul Securității de a-i asasina pe Virgil Tănase și Paul Goma, pentru reacțiile mass-media de condamnare a regimului Ceaușescu; frustrare, pentru că afacerea se încheiase de o manieră evident confuză, neconcludentă. Colegii noștri „de jos", de la secția românească de cercetare-documentare (era la demisol, noi la primul etaj), obișnuiau să redacteze un material de analiză (*Background Report*) ori de cîte ori un subiect românesc era considerat suficient de important pentru a fi prelucrat – în limba engleză – spre uzul tuturor departamentelor naționale din cadrul Radio Europa Liberă/ Radio Libertatea. Despre „Afacerea Tănase" a scris atunci Anneli Maier (Anneli Ute Gabanyi)[1]. În opinia ei, toți au ieșit prost din acea afacere: președintele Mitterrand s-ar fi compromis prin implicarea prea evidentă; imaginea externă a lui Ceaușescu, deja afectată, a suferit încă o lovitură; prestigiul și integritatea scriitorilor Paul Goma și Virgil Tănase ar fi fost afectate din cauza participării lor la diversiune; nici serviciile secrete din Franța și România nu s-ar fi umplut de glorie; iar tradiționalele relații cordiale dintre cele două țări ar fi suferit cel mai mult. „Pentru moment, datele existente nu permit decît concluzii provizorii", conchidea Anneli prudent; „nu ar fi o surpriză dacă viitoare revelații publice despre așa-numita «Afacere Tănase» ar duce la noi explicații și interpretări". Iată că cercul se închide acum, cînd tocmai eu, colegul de la primul etaj, vin cu „noi explicații și interpretări" – după 30 de ani.

Cum s-a întîmplat asta

Viața are un fel tare ciudat de a te duce pe ocolite drept la țintă. N-a fost vorba despre o carte la început, ci despre un film documentar. Și nu la „Afacerea Tănase" m-am gîndit în primul rînd, ci la Carlos, Europa Liberă și Securitate. Pe firul evenimentelor de atunci, al pactului de colaborare dintre Carlos și Securitate urmat de atentatul din februarie 1981, al vizitelor tot mai frecvente la București ale

1. Radio Free Europe Research, RAD Background Report 184, 16.09.1982.

lui Carlos, oamenilor săi, am ajuns de la București la Paris urmînd traseul din februarie 1982 al Magdalenei Kopp, iubita lui Carlos. A fost prinsă, judecată rapid și condamnată la închisoare în Franța. Eram deci la Paris în primăvara anului 1982, cînd... Și dintr-odată mi-am amintit: atunci se petrecuse și „Afacerea Tănase". Ce subiect! Ce caz spectaculos, cum a ținut presa franceză cu sufletul la gură o vară întreagă! Și tot nu se știe încă ce s-a întîmplat atunci cu adevărat. Să vedem...

Informațiile de pe Internet erau pline de erori flagrante. Oricum, trebuia să merg la surse: oameni, locuri, documente. Cu Virgil Tănase am comunicat foarte bine de la început, am devenit prieteni. Paul Goma, în schimb, a zis că subiectul nu-l interesează. Matei Haiducu nu mai trăia. Știam că avea un frate undeva prin Franța, dar de unde să-l iau? L-am găsit pe Internet. Așa am ajuns apoi la soția lui Haiducu (în Franța) și la mama lui (într-un cartier bucureștean). Cele mai importante documente le-am găsit la Paris: Dosarul Hernu și dosarul anchetei de poliție (Dosarul Debré), pe care am primit permisiunea să-l citesc la Palatul de Justiție doar cu jandarmul lîngă mine, ca nu cumva să-l fotografiez sau să scot ceva din el. Apoi, presa din epocă, pe care am citit-o, pe microfilm, la biblioteca de la Centre Beaubourg (și Virgil Tănase mi-a dat toată colecția lui). La București am cercetat arhiva CNSAS, unde Securitatea mi-a lăsat, fără să vrea, cîteva dosare interesante.

Dar pentru filmul documentar, căci despre un film era vorba, aveam neapărat nevoie de imagini de arhivă. Așa am descoperit comoara de la INA[1], unde sunt arhivate digital mii și mii de emisiuni radio și TV. Înregistrările de la INA s-au dovedit o sursă deosebit de valoroasă. Și încă lipsea o sursă foarte importantă: serviciul francez de contrainformații, DST. Numai asta a durat un an – pînă m-au verificat (presupun), pînă s-a aprobat –, și tot n-aș fi reușit dacă nu aș fi fost recomandat pe o filieră de „old boys". I-am întîlnit pe cei doi (foști) de la DST într-o dimineață de mai, la o cafenea din Cartierul Latin. Jean-François Clair, fost director adjunct al DST, mi l-a prezentat pe colegul care îl însoțea, precizînd că acesta cunoaște „Afacerea Tănase" în detaliu. Cînd acel coleg a confirmat spunînd „da, eu am condus operațiunea", mi-am zis că... deștept să fii, noroc să ai.

1. Institutul Național al Audiovizualului.

După patru ani de documentare, volumul de informații strînse depășea cu mult capacitatea de prelucrare dramaturgică a unui film documentar. Și pentru că n-am vrut să se piardă nimic din această poveste uluitoare, am lăsat filmul în seama regizorului[1] și m-am apucat de conceput cartea. Aveam în fața mea un enorm puzzle pe care nu mai încercase nimeni să-l dovedească. Un munte de piese. Le-am dat tîrcoale multă vreme, pînă cînd s-au îndurat de mine și parcă au început să-mi arate de unde să încep.

Autorul

1. Ionuț Teianu.

Distribuţia

Matei Pavel Haiducu – ofiţer de informaţii, agent deplin conspirat
Virgil Tănase – scriitor
Paul Goma – scriitor
François Mitterrand – preşedintele Franţei
Nicolae Ceauşescu – preşedintele României
Nicolae Pleşiţă – general de Securitate, şeful spionajului românesc
Charles Hernu – ministrul francez al Apărării
Jean-Louis Debré – judecător de instrucţie. Azi, preşedintele Consiliului Constituţional, una dintre cele mai înalte poziţii în ierarhia statului francez.
„Albert S." („Sonrel") – şeful secţiei pentru România a DST. Comisar divizionar, acum în retragere.
Jacques Rossi – şeful diviziei pentru Europa răsăriteană a DST
Jean-François Clair – adjunctul lui Rossi (mai tîrziu director adjunct al DST)
Marcel Chalet – directorul DST
Désiré Parent – directorul adjunct al DST
Mihai Caraman – şeful SIE (1990-1992)
Monica Lovinescu – jurnalist, realizator de emisiuni la Radio Europa Liberă
Bernard Poulet – jurnalist
Dominique Jamet – jurnalist
Albert du Roy – jurnalist

În roluri secundare:
Ofiţeri de Securitate, mame, fraţi, informatori, alţi ofiţeri de informaţii, soţii, sfetnici de taină, Pacepa, „surse", amante, „fantome", scriitori, oameni de bine, Carlos „Şacalul".
Cozi de topor. Victime.

Figuranţi: popoare.

Capitolul 1

Viaţa bate filmul

L-am cunoscut pe „Albert S." la Paris. Mulţi au avut de-a face cu el sub numele său de cod „Sonrel". Aşa obişnuia să se prezinte pe cînd lucra la DST, serviciul francez de contrainformaţii. Cunoaşte bine România şi pe români. De la sfîrşitul anului 1976 şi pînă în 1983 a condus secţia pentru România a DST (Direction de la Surveillance du Territoire).

A lucrat în contrainformaţii o viaţă întreagă. Acum e la pensie. Sau, mai corect, în retragere. Pentru că „Albert S." este de fapt un înalt ofiţer de poliţie, *commissaire divisionnaire* (colonel). În Franţa, serviciul de contrainformaţii DST era o componentă a poliţiei naţionale în cadrul Ministerului de Interne[1]. „Albert S." şi-a dorit dintotdeauna să „prindă spioni". După studii s-a dus direct la Academia de Poliţie, apoi a făcut carieră de parcă CV-ul său ar fi fost scris dinainte. A urcat pe treptele ierarhiei din DST la fel de firesc cum a devenit poliţist. Înainte de a se ocupa de România, a fost şeful secţiei pentru Bulgaria. După anii dedicaţi „problemelor româneşti", s-a ocupat de altele, din domeniul combaterii terorismului, explică el în termeni vagi. „Albert S." este un om discret – în vorbe, în atitudine. Nu iese în evidenţă cu nimic. Dacă l-ai întîlni pe stradă, nici nu l-ai observa. Omul perfect pentru meseria pe care a practicat-o, pentru chemarea sa.

Dincolo de asta, a fost probabil şi un şef foarte bun. Căci vorbeşte în termeni deosebit de apreciativi despre foştii săi

1. DST a fuzionat în 2008 cu RS (Renseignements Généraux) formînd DCRI (Direction Centrale du Renseignement Intérieur).

subordonați, pe care îi numește „colegii mei", scoțînd în evidență calitățile unuia sau altuia și faptul că tot ce s-a realizat s-a făcut în echipă. Unul dintre ei cunoștea toate casele conspirative ale Securității din București, respectiv pe cele folosite de DIE/CIE[1] – serviciul extern al Securității, spionajul. Știa pe dinafară și străzile din zonele respective, se orienta perfect, deși nu călcase în viața lui în România. Un alt coleg avea o tehnică infailibilă de interogare, nu-l păcălea nimeni.

Echipa lui „Albert S." de la DST era destul de mică. Doar vreo 10 oameni care să urmărească și să zădărnicească acțiunile spionajului românesc în Franța (numai la ambasadă erau vreo 40 de falși diplomați). Și nici mijloacele materiale de care dispuneau nu erau cine știe ce. Chiar îi invidiau pe români pentru resursele de care dispuneau. La Securitate nu se făcea economie. Iar agenții români erau bine pregătiți, erau niște adversari puternici, spunea „Albert S.". Dar numai pînă în vara anului 1978. După aceea, cîțiva ani, „Albert S." și echipa sa aproape că au șomat. Rețeaua românească din Franța, cea a „ilegalilor", se evaporase practic. Iar cei din rezidență, adică cei cu acoperire diplomatică din ambasadă și consulat, erau vai de capul lor, „niște țărani" (chiar așa a spus). Un fel de miliției trimiși de la București pe post de spioni, *faute de mieux*. Explicația? Pacepa.

Fuga lui Ion Mihai Pacepa, în iulie 1978, decimase spionajul românesc din Occident. E foarte adevărat. „Țăranii", cum i-a numit „Albert S.", erau cei din Securitatea internă, puși de Ceaușescu să-i înlocuiască pe agenții deconspirați de Pacepa, dar și să-i controleze pe cei rămași în centrala de la București, considerați de-acum niște potențiali trădători, ca fostul lor șef adjunct. La începutul lui august 1978, își amintea „Albert S.", un *vélotouriste* făcea ture prin Franța. Era un ofițer de legătură trimis de la București să-i averizeze pe „ilegalii" români să dispară. În mod normal, aceștia ar fi fost contactați prin transmisii radio codificate, dar Securitatea nu mai putea conta pe asemenea mijloace, foarte probabil deconspirate – frecvențe,

1. Direcția de Informații Externe (DIE) a fost redenumită CIE (Centrul de Informații Externe) după 1978.

coduri, tot. Contactul direct era singura cale, chit că foarte riscantă. Dar nu aveau de ales, nu aveau timp de pierdut, iar „acoperirea" mesagerului ca cicloturist a fost tot ce le-a trecut prin cap. Oricum, ilegalii, cei mai mulți, chiar au dispărut, lăsînd totul baltă. Ca Fortunescu, de pildă. Ar fi interesant de știut ce s-a întîmplat cu ei, ce au devenit mai tîrziu, ce sunt azi, se întreba „Albert S.". Da, ar fi interesant. Fortunescu era logodit cu o franțuzoaică drăguță. Nu înțelegea, săraca, în ruptul capului ce s-a întîmplat, cum a dispărut așa, peste noapte, logodnicul ei. Dar Traian Munteanu? Era profesor de informatică în Franța. Ilegalii, ca să ne lămurim, erau „agenți deplin conspirați", iar „Albert S." știe să spună asta pe românește. Popular, se numesc „cîrtițe" sau „fantome". Cei trimiși să se infiltreze în țări străine cu „legende", biografii false. Ca De Benedetti, de pildă. Ăsta n-a mai reușit să dispară. După legendă, era fiul unui soldat italian care ajunsese, în Primul Război Mondial, în România. L-au arestat. Altul se numea Compain, după legendă cu un presupus tată soldat francez. S-a predat DST-ului, a spus tot și a primit șase luni cu suspendare. După care a rămas în Franța și s-a numit Mihai Tănase.

„Cu Pacepa comunicam atunci zilnic", povestea „Albert S.". De la distanță, desigur, el era în America. L-a întîlnit cîțiva ani mai tîrziu, la Paris (ca și pe Mihai Caraman, taman la sediul DST din Rue Nélaton). Pacepa i-a spus atunci: „Eu știu cine sunteți, dumneavoastră nu știți cine sunt eu". Corect. „Românii aveau fotografiile noastre", explica „Albert S."; „se puneau cu o mașină în dreptul sediului DST și ne fotografiau pe toți cînd ieșeam de la birou. Pe Pacepa nu l-aș fi recunoscut oricum, pentru că avea chipul schimbat". Dar nici Pacepa nu le știa pe toate[1]. Nu știa, de pildă, cine era agentul „Vișan" din Franța.

„Albert S." nu a mai vorbit pînă acum cu nimeni „din afară" despre chestiunile românești de care s-a ocupat. Nu a fost simplu

1. În afară de unitatea SD/TS (Știință și Dezvoltare/Tehnico-Științific), Pacepa avea în coordonare restul unităților neoperative ale DIE (financiar-administrative, școala, unitatea de sprijin logistic cu tehnică operativă etc.). De unitățile operative se ocupa în mod direct șeful DIE, Nicolae Doicaru.

să ajung la el, în schimb am comunicat foarte bine din prima clipă. Poate l-a stimulat și faptul că mă interesa un subiect cu care el chiar se poate mîndri ca reușită profesională de excepție: așa-numita „Afacere Tănase" sau cazul Haiducu – acel „Vișan", cum i se spunea la București. „Albert S." a condus operațiunile din Franța ale acestei afaceri, integrîndu-l în echipa sa și pe Matei Pavel Haiducu. L-a apreciat foarte mult ca profesionist – „era redutabil" – și au rămas în legătură pînă la sfîrșit. Pentru Haiducu, sfîrșitul a venit în 1998, cînd a decedat într-un spital din Paris. Nimic suspect, a precizat „Albert S.".

Dezvăluirile, explicațiile și interpretările sale au fost capitale pentru înțelegerea „Afacerii Tănase", dar și pentru „deslușirea" lui Haiducu, personaj permanent înșelător, nu doar ca spion – ceea ce ar fi fost firesc. Numele adevărat al lui „Albert S." este altul, dar am convenit să-i protejez identitatea și să-l numesc așa, păstrînd pseudonimul pe care i l-a dat chiar Haiducu în cartea sa *J'ai refusé de tuer*[1] (*Am refuzat să ucid*). Doar un detaliu de unitate în convenție.

„Afacerea Tănase-Haiducu" a fost, după cum vom vedea, o poveste excepțională, un caz al superlativelor: cel mai spectaculos și mai elaborat caz de diversiune realizat de un serviciu secret occidental împotriva unui serviciu comunist de spionaj; unicul caz din Războiul Rece în care un șef de stat occidental (François Mitterrand) s-a implicat direct și ostentativ într-o afacere de spionaj; unicul caz cunoscut în care un agent secret în misiune (Haiducu) s-a deconspirat „în direct" la o conferință de presă; unicul caz în care un șef de stat european din epoca modernă (Ceaușescu) a comandat un dublu asasinat ce urma să fie executat pe teritoriul unei țări străine; singurul caz în care cei vizați spre a fi eliminați erau, ambii, scriitori opozanți ai unui regim est-european (Virgil Tănase și Paul Goma); și singurul caz din istoria relațiilor Est-Vest cînd o confruntare de culise a dus la ruperea definitivă a raporturilor dintre doi șefi de stat din Europa (François Mitterrand și Nicolae Ceaușescu).

În 1982, cînd s-a petrecut la Paris această poveste a superlativelor, presa franceză a vuit, cea internațională i-a fost ecou,

1. Matei Pavel Haiducu, *J'ai refusé de tuer*, Plon, Paris, 1984.

iar cea din România a tăcut mormîntal. Românii (inclusiv mama lui Haiducu) au aflat despre ea doar de la „Europa Liberă". Dar ce s-a știut atunci a fost doar un crîmpei. Plus că viața bate filmul, după cum bine se știe. Adevărata poveste e mai spectaculoasă și mai pasionantă decît orice roman sau film de gen, poate chiar incredibilă, mai hazardată. Asta pentru că doar ficțiunea este consecvent verosimilă. Realitatea, nu.

Un fel de ficțiune reală

Cred că lui George Clooney (ca regizor sau producător) i-ar fi plăcut să facă un asemenea film. Cine a văzut *Michael Clayton* sau *Syriana* va înțelege. Sinopsisul ar arăta așa:

> Din motive politice dominate de puternice resentimente personale, liderul țării A (de la Aiuristania, să zicem) ordonă asasinarea a doi scriitori care se opun regimului său. Disidenții se află însă în exil într-o țară europeană, să zicem Franța. Din această cauză, acțiunea se va petrece în bună parte la Paris (unde găsești „culise" mai spectaculoase?). Un agent secret al lui A, să-l numim Z, care se află de mai mult timp în Franța sub o identitate falsă (este o „cîrtiță", cum se spune), primește misiunea de a-i lichida pe cei doi scriitori, pe care îi vom numi X și Y. Numai că Z devine agent dublu, adică trece de partea Franței, și informează serviciile secrete franceze despre dublul asasinat pe care ar trebui să-l comită. În această situație, francezii pun la cale o diversiune, urmărind un dublu scop: în primul rînd, serviciul secret din A nu trebuie să-și dea seama că Z i-a trădat, deci Z trebuie să pară că își îndeplinește misiunea de a-i asasina pe disidenții X și Y; apoi, prin capcana ce li se întinde, liderul din A și serviciul său secret vor fi demascați și discreditați.
> Diversiunea este un mic scenariu în sine, ca un film în film, ceea ce complică oarecum lucrurile, dar face povestea și mai palpitantă. Scriitorii X și Y, cei care ar trebui asasinați, acceptă să-și joace rolurile de „victime" ale lui Z. Ei fac asta din convingerea că diversiunea contraspionajului francez va reuși efectiv să-l compromită pe liderul țării A în momentul în care adevărul va

ieşi la lumină şi lumea întreagă va vedea că este un criminal lipsit de orice scrupule. Conform planului, scriitorul Y se lasă atras de agentul Z într-o capcană pentru a fi „otrăvit", iar scriitorul X dispare în urma unei răpiri. Astfel, Z poate raporta şefilor săi din A că şi-a îndeplinit misiunea. Dovada o reprezintă chiar reacţiile stîrnite în presa franceză de dispariţia scriitorului X, caz mediatizat intens sub titlul „Afacerea X". O confirmare în plus că Z şi-a îndeplinit misiunea vine sub forma unei declaraţii publice a preşedintelui Franţei, care îşi exprimă îngrijorarea cu privire la dispariţia lui X şi îndreaptă un deget acuzator în direcţia ţării A.

Cu acest alibi al misiunii îndeplinite, Z se întoarce în ţara sa, unde este primit ca un erou, avansat în grad şi decorat personal de liderul A. Dar Z joacă acum un joc foarte periculos, el aflîndu-se în A pentru a spiona în favoarea Franţei, iar viaţa lui depinde de măsura în care a reuşit să-şi păcălească şefii din A, respectiv de cît de bine este păstrat secretul înscenării. Or, tocmai aici se ivesc probleme serioase, căci presa franceză profită de nişte scurgeri de informaţii şi le face publice, compromiţînd secretul diversiunii. Z scapă ca prin urechile acului înainte ca informaţiile publicate care îl dau de gol să ajungă la cunoştinţa celor din A. Revenit la Paris, Z se întîlneşte cu X şi Y, iar cei trei organizează o conferinţă de presă pentru a spune adevărul despre asasinatul comandat de liderul A şi diversiunea prin care l-au înşelat. La conferinţa de presă, Z se prezintă reporterilor chiar aşa cum i-am spus aici, adică drept „Domnul Z", şi precizează: „Sunt ofiţer superior al serviciului de informaţii din A şi am primit misiunea din partea liderului A de a-i elimina pe X şi Y". Lumea întreagă află astfel care este adevărata faţă a liderului A.

Fără nici o explicaţie însă şi contrar promisiunilor iniţiale, autorităţile franceze refuză să se mai implice şi să-i sprijine public pe X şi Y în demascarea liderului din ţara A. Cei doi scriitori realizează că francezii s-au folosit de ei ca de nişte pioni într-un joc mult mai complex decît scenariul în care şi-au jucat propria asasinare. Care a fost adevărata miză a jocului rămîne însă un mister. La ce a servit, de fapt, diversiunea înscenată de contraspionajul francez? Şi de ce a trebuit Z să pretindă că şi-a îndeplinit misiunea de lichidare a lui X şi Y – alibiul care i-a permis să se întoarcă în ţara sa pentru a culege anumite informaţii

pentru francezi? Oare ce îi interesa pe francezi atît de mult? Nimeni nu este dispus să răspundă la aceste întrebări, iar lumea se împacă cu gîndul că există anumite secrete care – n-ar fi prima oară – rămîn secrete *pour toujours*.

Trec anii. Viețile lui X și Y își reiau cursul normal, cît de cît. Z moare însă, răpus nu de vreun asasin, ci de o boală grea. În Europa, comunismul se prăbușește și odată cu el dispar și regimul represiv din țara A, și liderul său. Din arhivele cîndva ferecate ale serviciilor secrete încep să iasă la iveală documente care ne ajută, în sfîrșit, să înțelegem multe dintre întîmplările misterioase ale trecutului. Aflăm astfel că miza poveștii noastre era, într-adevăr, cu totul alta decît s-a crezut. Chiar dacă misiunea de lichidare a lui X și Y a existat cu adevărat, diversiunea serviciilor franceze pare să fi urmărit alt scop decît simpla protejare a lor sau demascarea liderului A. Scriitorii X și Y s-au angajat în diversiunea francezilor crezînd că aceasta va servi idealurilor lor, dar bunele lor intenții și țeluri au fost sacrificate pe altarul „înaltelor interese de stat" ale Franței, amenințată de anumite informații compromițătoare deținute de spionajul din A.

Înainte de a derula, în premieră, „filmul" complet al evenimentelor și de a dezvălui adevărata miză a poveștii, trebuie să repetăm că – iată dovada – realitatea întrece ficțiunea, iar povestea de mai sus nu este un sinopsis, ci sumarul unor întîmplări reale. Ele s-au petrecut exact așa, ca un thriller hollywoodian, cu toate ingredientele de gen: servicii secrete, agenți dubli, spionaj, urmăriri, asasinate dejucate, otrăvuri speciale, piste false, intrigi politice, trădări, tensiune, suspans; dar și idealuri, curaj, teamă, speranțe, spirit de sacrificiu, dileme și deziluzii.

Da, această poveste s-a petrecut cu adevărat în anul 1982. Țara A este România, liderul ei era Ceaușescu. X și Y sunt scriitorii Virgil Tănase și Paul Goma. Pe Z, „domnul Z", îl chema Matei Pavel Haiducu, ofițer și agent secret al serviciul de spionaj al Securității. La vremea ei, povestea a fost celebră în Franța sub numele de „Afacerea Tănase".

* * *

Titlul *A patra ipoteză* este un alt element de unitate în convenție. Sensul său se va desluși pe parcurs, așa cum se va întîmpla și cu celelalte șarade ale acestei afaceri nedescîlcite de atîta amar de vreme. Vom vedea că noianul de întîmplări, detalii și intrigi ascunde un permanent joc dublu, în care nimic nu este ce pare a fi – nici faptele, nici personajele. Pe măsură ce se derulează, evenimentele nasc mereu noi întrebări, pentru că ele sunt adesea doar efectele secundare – uneori premeditate, alteori accidentale – ale unei încrengături de urzeli cu sensuri obscure. Un plan pus la cale la București – un dublu asasinat – determină un scenariu pus la cale la Paris. Scopul său real este altul decît motivația declarată. Se simulează o otrăvire, se înscenează o răpire. Presa este manipulată, opinia publică este indusă în eroare. Iar deznodămîntul afacerii pare să explice faptele, dar ascunde motivele. Doi dintre actorii principali, Virgil Tănase și Paul Goma, au de fapt roluri secundare, iar motivația lor sinceră și nobilă sfîrșește în deziluzia așteptărilor înșelate. Al treilea actor principal, Matei Pavel Haiducu, este personajul determinant în planul acțiunii, dar joacă atîtea roluri diferite, încît ne întrebăm permanent: cine și ce este el, de fapt, ce fel de om se ascunde sub numeroasele sale măști și identități, și ce urmărește?

Pe cît de spectaculoasă, această poveste adevărată împletește și, în același timp, contrastează suspansul acțiunii cu drama protagoniștilor și a celor apropiați lor: mame, frați, soții, copii. Iar deznodămîntul real, dar tardiv, de acum, are două înfățișări: pe planul protagoniștilor, el relevă drama unor oameni folosiți într-un joc care nu a fost al lor, oameni finalmente abandonați din rațiuni politice dubioase. Însă cînd traversăm spre planul manevrelor din culise, aceste rațiuni politice se limpezesc, dar ne copleșesc prin dimensiunea ambiguității morale și a cinismului lor.

Capitolul 2

Aparenţe, apariţii şi dispariţii

Va părea că sunt mort şi nu va fi adevărat.
(Antoine de Saint-Exupéry,
Micul Prinţ)

„Afacerea Tănase" s-a desfăşurat pe mai multe paliere şi a avut resorturi dintre cele mai diverse şi mai surprinzătoare. O imagine coerentă şi cuprinzătoare a acestei afaceri vom putea avea doar dacă parcurgem fiecare palier în parte, astfel încît să putem descoperi omisiunile din primul plan, cel al evidenţelor – de multe ori înşelătoare; să le reconstituim în planul al doilea, cel al derulării efective şi complete a faptelor, şi să realizăm conexiunile necesare în cel de-al treilea plan, al motivaţiilor şi cauzelor reale din culisele obscure ale politicii şi serviciilor secrete.

Planul percepţiei publice

Primul plan este cel al faptelor şi evenimentelor care au devenit publice la momentul respectiv şi au fost mediatizate ca atare. Pe cît de palpitant, pe atît de înşelător, pentru că acest prim plan determină percepţia publicului – în cazul nostru, una falsă, respectiv grav incompletă. Ca să nu mai vorbim de faptul că aspectul senzaţional al întîmplărilor a escamotat perfect şi cumva de la sine mobilul lor real. Lucru aproape firesc, am putea spune, dat fiind că falsele aparenţe sunt însăşi natura acestei lumi a disimulării în care ne duce şi ne amăgeşte permanent povestea – totuşi adevărată – ce urmează.

Pe acest plan, începutul îl constituie dispariția scriitorului Virgil Tănase în ziua de joi, 20 mai 1982. A doua zi de dimineață, doamna Doina Tănase reclamă la poliție dispariția soțului ei. Primele informații mai consistente despre acest caz apar în presă în ziua de sîmbătă, 22 mai. Se anunță o vară fierbinte.

Agitația este relativ mare, deși detaliile sunt puține și vagi: în acea dimineață de joi, pe la 9 și jumătate, Virgil Tănase plecase de acasă spunîndu-i soției sale că trebuie să se întîlnească cu cineva în zona Jardin du Luxembourg pentru niște traduceri. Din acel moment, nu a mai fost văzut de nimeni. Ziarele titrează: „Dispariția scriitorului Virgil Tănase" (*Le Matin)*; „Misterioasa dispariție a unui scriitor român la Paris" (*France Soir*); „Scriitorul disident român Virgil Tănase a fost probabil răpit" (*Le Monde*). Știrea este prezentă pe toate canalele de televiziune. „Virgil Tănase a dispărut de joi dimineață, dispariție pe care poliția o ia foarte în serios", comentează cunoscutul jurnalist Patrick Poivre d'Arvor la postul de televiziune Antenne 2.

Luni, 24 mai, poliția franceză inițiază o anchetă pentru „reținere ilegală și sechestrare de persoană". De anchetă se va ocupa un judecător de instrucție pe nume Jean-Louis Debré[1]. În acel moment, Debré nu are nici cea mai vagă idee în ce se bagă și spre ce rol special în această afacere îl vor împinge evenimentele ulterioare. „Tănase în continuare de negăsit", titrează *Le Figaro*.

Urmează o sumedenie de speculații despre cauzele dispariției scriitorului român. Cazul devine, în presa franceză, „Afacerea Tănase". „Misterioasa întîlnire a scriitorului român", titrează *France Soir*. Apare însă și insinuarea, răspîndită de Agence France--Presse, că Virgil Tănase ar fi un fel de agent al serviciului francez de contrainformații. Tot mai mulți ziariști francezi înclină însă spre teoria răpirii lui Virgil Tănase de Securitate. „Virgil Tănase: teza răpirii este mai probabilă decît cea a dispariției", scrie *France Soir* cîteva zile mai tîrziu. „Strania dispariție a disidentului român. Este posibil ca scriitorul Virgil Tănase să fi fost răpit de serviciile secrete române", titrează ziarul *Le Matin*. În acest sens se exprimă fără echivoc și Paul Goma în interviurile pe care i le iau diverse posturi franceze de televiziune. Se face

1. Fiul fostului prim-ministru gaullist Michel Debré.

legătura între dispariția lui Tănase și articolul său „Sa Majesté Ceaucescu 1er, Roy Communiste" („Majestatea sa Ceaușescu I, rege comunist"), publicat cu cîteva luni în urmă, mai precis în ianuarie 1982, în revista de mare tiraj *Actuel*[1]. Astfel, ziarul *Libération* din 25 mai titrează: „Virgil Tănase știa ce riscă atunci cînd l-a atacat pe Ceaușescu I". Iar în săptămînalul *L'Express* din 28 mai putem citi întrebarea: „Scriitorul român Virgil Tănase s-a făcut oare vinovat de crima de lez-Ceaușescu?". La fel se întreabă revista *Actuel* în numărul său din iunie: „Ceaușescu I l-a ucis pe Virgil Tănase?". Comentariile la adresa lui Ceaușescu devin tot mai dure: „Tănase și bufonul sîngeros", titrează revista *L'Express* din 20 august. În articolul respectiv găsim și un subtitlu cu o semnificație deosebită: „Une affaire d'Etat".

Într-adevăr, „Afacerea Tănase" devenise între timp un caz politic cu implicații la cel mai înalt nivel al statului francez. La 9 iunie 1982, la nici trei săptămîni de la dispariția lui Tănase, președintele François Mitterrand ține o conferință de presă. Tema ei nu este însă dispariția scriitorului român, ci bilanțul primului an de guvernare socialistă în Franța[2]. Importantul eveniment mediatic de la Palatul Elysée îi reunește, într-o sală mare, pe toți reprezentanții marcanți ai mass-media din Franța și durează vreo oră și jumătate. Temele abordate atît de președinte, cît și de jurnaliști țin, toate, de politica franceză, internă și externă. Asta pînă la ultima întrebare a conferinței de presă, pusă de un jurnalist vădit preocupat de cum vede președintele Mitterrand chestiunea dispariției lui Virgil Tănase. Deloc surprins de întrebare, Mitterrand afirmă foarte categoric că „dacă se va demonstra – ipoteză tragică – că domnul Tănase a dispărut pentru a nu mai reapărea, aceasta va afecta serios natura relațiilor dintre România și Franța"[3].

Declarația lui Mitterrand face senzație și este amplu comentată și interpretată de presa franceză. În primul rînd, pentru că, în mod normal, un șef de stat nu se implică într-o chestiune totuși minoră. Și nici nu există, la prima vedere, vreun motiv

1. Vezi anexa 2.
2. François Mitterrand a cîștigat alegerile din mai 1981.
3. Înregistrarea video a conferinței de presă.

care să-l oblige cumva pe liderul francez să ia poziție în acest caz. Apoi, spusele lui Mitterrand au grave implicații politice. Pentru el pare să fie absolut clar cine poartă răspunderea dispariției lui Virgil Tănase: conducerea României, deci Ceaușescu, căruia îi adresează, prin această declarație, un avertisment public fără precedent. În plus, președintele Mitterrand mai spusese:

> „Nu am neglijat nimic. Este un caz pe care îl urmăresc zi de zi. Repet, nu am neglijat nimic și-mi veți îngădui să vă spun puțin mai tîrziu care sunt datele certe, pentru care mai am nevoie de puțin timp; vă voi comunica concluzia și o voi face publică, fiți siguri".

Astfel, Mitterrand spune apăsat că este foarte interesat de cazul lui Virgil Tănase, că-i urmărește evoluția zilnic, că a luat toate măsurile care se impun („nu am neglijat nimic") și că va face dezvăluiri cuprinzătoare într-un viitor apropiat.

Vom vedea ceva mai tîrziu ce semnificații cu totul speciale ascundeau cuvintele președintelui Franței. Deocamdată, fapt este că declarația lui François Mitterrand transformă „Afacerea Tănase" într-o „Afacere de stat" și nu mai lăsa practic nici un dubiu: Virgil Tănase fusese răpit de Securitate la ordinele lui Ceaușescu, evident, iar președintele Franței este extrem de vexat de acest afront. Căci Tănase era cetățean francez (din anul 1979), stabilit pe teritoriul Franței, iar acțiunea Securității împotriva unui cetățean francez pe teritoriul Franței constituie un fapt intolerabil, de maximă ostilitate (*un act de banditism de stat*, cum l-a numit ulterior însuși Virgil Tănase), pentru care România va avea de suportat consecințele.

Consecința majoră în plan politic o resimte Nicolae Ceaușescu, direct și personal, cîteva săptămîni mai tîrziu, pe 28 iulie: președintele Mitterrand își amînă – *sine die* – vizita în România programată pentru luna septembrie a acelui an; o anulează, de fapt. O grea lovitură pentru Ceaușescu, aflat deja în criză de imagine internațională și confruntat cu o situație gravă a datoriei externe a României, avînd nevoie de ajutorul Franței ca de aer. Dar Mitterrand, despre care se spune că beneficiase cîndva el

însuși de susținerea lui Ceaușescu, nu se lasă înduplecat să meargă la București și nu va mai da ochii cu Ceaușescu niciodată. În schimb, întîmplarea face ca primul șef de stat occidental care vizitează România după înlăturarea lui Ceaușescu să fie chiar François Mitterrand[1].

Refuzul lui Mitterrand de a-l vizita pe Ceaușescu este interpretat în Franța ca o dovadă în plus că „Afacerea Tănase" este o chestiune gravă și că dispariția scriitorului este opera Securității. În presă se vorbește despre negocieri secrete cu românii pentru eliberarea lui Virgil Tănase. În același timp însă, cîteva ziare (*Le Monde*, *Le Matin*, *Le Canard Enchaîné*) speculează că Virgil Tănase s-ar afla totuși, bine mersi, în Franța, ascuns de serviciile secrete și sub protecția acestora, și că intenția Securității de a-l lichida pe scriitorul de origine română cu ajutorul unor interlopi năimiți fusese trădată. Cel mai clar se exprimă în acest sens revista *Le Nouvel Observateur*, în ediția sa din 7 august. Intitulat „A treia ipoteză" și semnat de Albert du Roy, articolul respectiv se inspiră evident din surse bine informate atunci cînd susține, sub forma nevinovată a unei ipoteze, că agentul român însărcinat cu lichidarea lui Virgil Tănase ar fi trecut de partea francezilor. Astfel, serviciile secrete franceze ar fi fost în măsură să pună la cale o diversiune – dispariția lui Virgil Tănase –, făcîndu-i pe români să creadă că misiunea reușise; ca atare, agentul „întors" de francezi ar fi putut reveni la București cu un alibi perfect pentru șefii săi, în realitate el fiind acum în serviciul Franței. „A treia ipoteză" a fost cît pe ce să provoace o adevărată tragedie, după cum vom vedea mai tîrziu.

Pe acest prim plan al percepției publice, „Afacerea Tănase" are un dublu deznodămînt în ziua de 31 august 1982. În dimineața acelei zile, cotidianul *Le Matin* apare cu un titlu de-o șchioapă pe prima pagină: „Tănase regăsit". Într-un lung articol întins pe mai multe pagini, ziaristul Bernard Poulet dezvăluie, cu lux de amănunte, adevărata poveste a „Afacerii Tănase". Opinia publică află că Virgil Tănase nu a fost răpit de Securitate, ci ascuns de serviciul francez de contrainformații DST cu dublul

1. În zilele de 18 și 19 aprilie 1991.

scop de a-l proteja pe scriitor, dar și de a întinde o cursă Securității. Căci ordinul de eliminare a lui Tănase existase, dar agentul însărcinat cu eliminarea, numit „Emil" în acest articol, trecuse de partea francezilor. Jocul dublu al agentului român a fost posibil grație faptului că, aparent, își dusese misiunea la bun sfîrșit, Tănase fiind dat dispărut și crezut mort. Bernard Poulet nu spune însă o vorbă despre sursa, atît de bine informată, de la care obținuse toate aceste detalii, pe care le dă ca absolut certe. Sursa o aflăm – surpriză mare – abia acum, după 30 de ani.

Dar Bernard Poulet nu este singurul ziarist care dezvăluie, pe 31 august, adevărul despre răpirea lui Virgil Tănase. O face, chiar dacă mai sumar, și Dominique Jamet în ziarul său *Le Quotidien de Paris*. Întîmplător sau nu, Dominique Jamet este ziaristul care i-a pus președintelui Mitterrand întrebarea despre cazul Tănase la conferința de presă din 9 iunie – întrebare care are, și ea, povestea ei.

Al doilea deznodămînt are loc în aceeași zi de 31 august, la ora 16. Este conferința de presă anunțată în pripă de conducerea revistei *Actuel* la sediul ei, ca reacție la apariția articolului din *Le Matin*. Senzațional este faptul că la această conferință de presă va participa, alături de reapărutul Virgil Tănase, și agentul secret român care trecuse de partea francezilor. Zeci de corespondenți, francezi și străini („o busculadă de nedescris" – *Le Parisien*), se înghesuie în jurul mesei la care stau trei bărbați[1]: Virgil Tănase, cît se poate de viu și nevătămat; lîngă el, un tip relativ tînăr, brunet, cu părul lung, barbă și ochelari – agentul secret român; și Paul Goma, despre care Poulet scria în *Le Matin* că și el ar fi trebuit să fie lichidat „la pachet" cu Virgil Tănase. Agentul se prezintă drept „Domnul Z" și adaugă:

> „Sunt ofițer superior al serviciilor de informații române. Mă aflu în misiune în Franța de 8 ani... Cu șapte sau opt luni în urmă, mai exact în februarie, am primit ca misiune să-i fac să dispară pe dl Tănase și pe dl Goma. Acest ordin mi-a fost prezentat ca un ordin de misiune dat personal de dl Ceaușescu".

1. Imaginea centrală de pe copertă a fost surprinsă la această conferință de presă.

Apoi, agentul Z precizează că a fost spion „din patriotism", dar nu a putut concepe să devină un asasin în slujba lui Ceaușescu, motiv pentru care a trecut de partea serviciului francez de contrainformații și a dezvăluit totul.

Așa se confirmă că Ceaușescu ordonase efectiv un dublu asasinat: nu trebuia să dispară doar Virgil Tănase, cum se crezuse toată vara, ci trebuia să moară și Paul Goma. „Domnul Z" a explicat și cum ar fi trebuit să procedeze: știindu-se că Goma suferea de inimă, agentul fusese dotat cu o otravă specială care provoacă în cîteva ore decesul, aparent din cauza unei crize cardiace, fără să lase urme în corpul victimei. Iar Z chiar a încercat otrăvirea lui Paul Goma, însă doar ca parte a unei înscenări puse la cale de DST pentru a convinge Securitatea, în caz că aceasta ar fi urmărit îndeaproape executarea misiunii, de fidelitatea agentului său. În ceea ce-l privește pe Virgil Tănase, Z avea mînă liberă în deciderea modalității de eliminare a acestuia. Cu ajutorul DST, agentul și-a convins șefii de la București că Tănase a fost răpit și ucis de mafioți plătiți (cu 10.000 de dolari din fondurile Securității). Diversiunea contraspionajului francez a reușit pe deplin. Ceaușescu și Securitatea sa au fost trași pe sfoară și demascați împreună cu metodele lor „de gangsteri" (*Le Monde*). Un alt ziar se exprima ceva mai colocvial: „DST i-a fraierit pe români".

În doar cîteva zile de la conferința de presă, ziariștii află și numele misteriosului „domn Z": Matei Pavel Haiducu; Moțu, pentru prieteni. Locotenent-colonel este gradul său în ierarhia spionajului românesc. Așa tînăr și deja locotenent-colonel? Și nici nu are „față" de spion, constată presa. Normal că n-are, „față de spioni" au doar actorii din filme. Haiducu ar fi venit în Franța în 1975, ca turist, și a cerut azil politic. A lucrat mai mulți ani la o mare întreprindere de instalații industriale (Application Mécanique et Robinetterie Industrielle – AMRI) și s-a ocupat cu spionajul economico-industrial. Este căsătorit cu o franțuzoaică, fostă colegă de serviciu; cei doi au o fetiță de 2 ani. Soția lui habar n-avea ce hram poartă bărbatul ei. Matei Haiducu are un frate pe care a reușit să-l scoată din România în ultima clipă (august 1982). Mama lui ar fi trebuit să vină și ea în Franța, dar nu a mai apucat.

Iese la iveală și episodul Pleșiță, nume pe care presa franceză îl stîlcește în fel și chip. Nicolae Pleșiță este șeful cel mare al

lui Matei Haiducu, conducătorul spionajului românesc. Episodul Pleșiță constă în încercarea – nereușită sau zădărnicită – a contraspionajului francez de a-l determina pe generalul român de Securitate să defecteze, adică să fugă în Franța. Dezvăluirile publicate prematur de Bernard Poulet în *Le Matin* ar fi împiedicat încheierea cu succes a acestei misiuni.

Ambasada Republicii Socialiste România la Paris difuzează, pe 2 septembrie, un comunicat prin care denunță „campania de calomnii și invective la adresa României", afirmînd că n-ar fi vorba decît de „speculații, calomnii și injurii cu caracter provocator" din partea unor medii „oculte". În plan public, nimic altceva. Adevărata reacție a Securității o vom vedea mai tîrziu.

Nici DST, nici vreo altă instituție a statului francez nu au luat poziție vreodată cu privire la „Afacerea Tănase". Aici trebuie menționat un ultim aspect important al afacerii, cel al „comunicatului". În mai multe interviuri acordate presei la începutul lunii septembrie, Paul Goma dezvăluie că DST promisese difuzarea unui comunicat oficial la sfîrșitul operațiunii. Goma susține că emiterea acestui comunicat, respectiv ținerea unei conferințe de presă oficiale au fost condițiile sale și ale lui Virgil Tănase pentru a participa la diversiunea DST, în care fiecare a avut un rol bine determinat (vom reveni în detaliu). Fără colaborarea lor, operațiunea n-ar fi fost posibilă. Pentru Goma și Tănase, comunicatul era, desigur, o piesă importantă: el ar fi urmat să justifice și să explice colaborarea lor cu serviciile secrete, să demaște metodele Securității, protejîndu-i astfel de orice pericole viitoare de acest gen, și, mai presus de toate, să-i aplice lui Ceaușescu acea lovitură politică decisivă de dezavuare oficială, pe care numai un important stat occidental ca Franța o putea aplica. Comunicatul, mai spune Goma, era gata redactat în ziua de 30 august, mai lipsea doar semnătura, probabil cea a ministrului francez de Interne Gaston Defferre. A doua zi însă, după apariția articolului din *Le Matin*, DST îi informează pe Goma și Tănase că nu va mai exista nici un fel de comunicat. Autoritățile franceze se răzgîndiseră și cei doi erau lăsați fără acoperire oficială. Plin de obidă, Paul Goma se plînge presei: „Am fost folosiți, apoi abandonați, s-au jucat cu viețile noastre" (*Le Quotidien de Paris*, 6 septembrie 1982).

Cu această notă de mîhnire şi decepţie din partea lui Paul Goma lua sfîrşit – la prima vedere – „Afacerea Tănase". Nici cel care i-a dat numele nu era prea fericit: ani buni, Virgil Tănase avea să umble, pentru orice eventualitate, înarmat cu un revolver (care îi rupea buzunarele, cum îşi aminteşte el); era de aşteptat ca Ceauşescu să încerce să se răzbune pentru umilinţa suferită şi imaginea terfelită. Căci, măcar din acest punct de vedere, Virgil Tănase şi Paul Goma se puteau declara satisfăcuţi: ecoul mediatic al conferinţei lor de presă a fost extraordinar şi a făcut efectiv înconjurul globului (în Statele Unite, de exemplu, subiectul s-a regăsit atît în revistele *Time* şi *Newsweek*, cît şi în ziare ca *San Francisco Chronicle*, *The Christian Science Monitor*, *International Herald Tribune*)[1]. Imaginea regimului Ceauşescu era la pămînt: „Un regim criminal şi imbecil", îl numea *Le Quotidien de Paris*; „Ceauşescu demascat", titra *Le Monde*.

Întrebări fără răspuns

Dincolo de finalul ei public, „Afacerea Tănase" rămînea deschisă prin numeroase semne de întrebare. Cum ar fi: cine i-a dezvăluit lui Bernard Poulet toate detaliile „Afacerii Tănase-Haiducu"? Şi ce a urmărit respectivul prin aceste dezvăluiri care au luat DST prin surprindere? S-a lăsat Bernard Poulet manipulat? El a fost aspru criticat pentru graba de a-şi publica materialul, justificată eventual doar de dorinţa de a da o „lovitură de presă" (ceea ce i-a reuşit pe deplin). Dar, în afară de Poulet, care este doar cazul cel mai eclatant, şi alţi jurnalişti au beneficiat de pe urma unor asemenea scurgeri de informaţii, foarte periculoase pentru operaţiunea DST. De unde au venit aceste scurgeri? Cine avea interesul, la Paris, de a sabota operaţiunea, ştiut fiind faptul că secretul era cunoscut doar de o mînă de oameni aflaţi în poziţii foarte înalte?

1. Relatări şi comentarii au mai apărut în publicaţiile *Europeo*, *Cambio*, *Panorama*, *London Times*, *The Sunday Times*, *The Daily Telegraph*, *Rheinischer Merkur* etc.

De ce a fost însărcinat tocmai Matei Haiducu cu executarea acestui dublu asasinat? Faptele au arătat că el nu era chiar persoana cea mai indicată din punctul de vedere al Securității. Dincolo de asta, nu avea „calificarea" necesară. Oare Securitatea era atît de prost dotată la capitolul lichidări?

Ce l-a determinat pe Ceaușescu să ordone o misiune atît de riscantă? Rezultatul a fost cum nu se putea mai catastrofal. Totuși, Nicolae Pleșiță, care ar fi trebuit să plătească oalele sparte, n-a fost, se pare, tras la răspundere pentru asta. Oare de ce?

Ce s-a întîmplat atunci, la începutul anului 1982, de a devenit urgentă și absolut necesară lichidarea, la pachet, a lui Virgil Tănase și a lui Paul Goma?

Cum se explică implicarea ostentativă a președintelui Mitterrand în acest caz, pînă în punctul de a fi acuzat că pune în joc prestigiul instituției prezidențiale și politica externă a Franței? Ce l-a determinat să facă pasul extrem de a rupe relațiile cu Ceaușescu?

De ce a montat DST o diversiune atît de elaborată și plină de riscuri împotriva Securității și a lui Ceaușescu? Doar de dragul lui Tănase și Goma? Protejarea lor nu necesita sub nici o formă o asemenea operațiune, iar pericolul imediat pentru cei doi dispăruse oricum încă din clipa în care Haiducu, cel însărcinat cu lichidarea lor, trăsese semnalul de alarmă, destăinuindu-se francezilor.

De ce a participat Haiducu la conferința de presă a lui Virgil Tănase și Paul Goma? Nici un alt agent secret care a trecut de cealaltă parte nu a făcut așa ceva. Unii au apărut în public, e adevărat, dar abia după mulți ani, cînd povestea lor era deja istorie. Dar nici un agent nu s-a autodemascat „în direct" la o conferință de presă. Iar lui Haiducu trebuia să-i fie clar că degeaba își spunea el, misterios, „domnul Z" în fața reporterilor, cînd la Paris existau sute de oameni care aveau să-l recunoască imediat pe ecranele televizoarelor, cum s-a și întîmplat – numele său real a apărut imediat în toată presa, cu detalii despre fostul său loc de muncă și despre familia sa. Cert este doar faptul că Matei Haiducu nu s-a dus la acea conferință de presă de capul lui. Fără acordul DST nu și-ar fi permis s-o facă: existența lui

viitoare depindea, pe toate planurile, de raporturi cît se poate de bune cu contraspionajul francez. Ca dovadă, imediat după conferința de presă din 31 august, Haiducu dispare din Paris. Cîțiva ani el va trăi, împreună cu familia, în diverse locații discrete din afara Parisului, mai precis în locuințe izolate din Normandia, procurate cu ajutorul DST, și pe care le schimba frecvent.

Cum de a avut contraspionajul francez atîta încredere în Matei Haiducu, încît să meargă pe mîna lui împotriva Securității și a lui Ceaușescu? Haiducu afirmă că s-ar fi destăinuit DST-ului la sfîrșitul lunii martie. Or, nici două săptămîni mai tîrziu, mai exact pe 12 aprilie, agenții DST vorbeau deja cu Tănase (apoi și cu Goma) despre diversiunea pe care o pregăteau și al cărei personaj-cheie era Haiducu. În perioada Războiului Rece, cînd un agent răsăritean trecea în tabăra unui serviciu secret occidental, prima reacție a acestui serviciu era de a verifica – și asta putea să dureze între 6 și 12 luni – dacă agentul este de bună-credință, dacă nu cumva trădarea acestuia era o diversiune. Sovieticii aveau chiar și un sistem de a introduce „cîrtițe" în rîndurile serviciilor secrete occidentale sub forma unor agenți defectori, iar sistemul devenise la un moment dat de notorietate. Ca atare, este pur și simplu de neconceput ca francezilor să le fi ajuns doar cîteva zile pentru a-l verifica pe Haiducu, pentru a-și pune la punct planurile în detaliu și pentru a se lansa într-o asemenea superschemă, depinzînd total de loialitatea și buna-credință a proaspătului transfug român, aterizat în curtea DST de mai puțin de două săptămîni – chipurile.

De ce a vrut contraspionajul francez – sau a trebuit – să-i construiască lui Haiducu un alibi atît de solid, încît acesta să se bucure în continuare de toată încrederea șefilor săi din CIE și să se poată întoarce la București? Doar pentru ca Haiducu să-și scoată fratele din România?

În sfîrșit, de ce nu s-a mai dat comunicatul promis? De ce nu și-au asumat francezii niciodată propria acțiune? Ar fi fost normal să se distanțeze de un eșec, dar de ce să nu recunoască un mare succes, cum a fost totuși diversiunea Tănase-Haiducu? Iar președintele Mitterrand, cel care declarase „vă spun puțin

mai tîrziu care sunt datele certe, pentru care mai am nevoie de ceva timp; vă voi comunica concluzia și o voi face publică, fiți siguri", de ce nu a mai spus niciodată nimic?

* * *

Răspunsurile la multe dintre aceste întrebări le vom găsi în cel de-al doilea plan al „Afacerii Tănase". Acesta se compune din îmbinarea și înlănțuirea tuturor datelor și informațiilor, fragmentare, disparate, neclare, contradictorii, risipite prin diverse locuri sau chiar complet necunoscute – pînă acum. Dar, înainte de a continua cu reconstituirea acestui complicat puzzle, se impune o constatare: nici unul dintre cei trei protagoniști, Tănase, Haiducu și Goma, nu are un rol activ sau determinant în acest prim plan al percepției publice. Lucrurile se petrec fără aportul lor direct: în cazul lui Tănase, pentru că, evident, este absent, dispărut; în cazul lui Haiducu, pentru că existența lui nici nu este cunoscută; iar în cazul lui Goma, pentru că rolul lui în scenariul DST nu era destinat marelui public, ci doar Securității. Cei trei nu sunt cu adevărat activi nici măcar în faza deznodămîntului, la conferința de presă, unde mai curînd par dezorientați. Aici, ei nu acționează, ci doar *re*-acționează în pripă la o situație neprevăzută, și o fac sub imperiul sentimentului că au fost abandonați de autoritățile franceze.

De fapt, primul plan al „Afacerii Tănase" se rezumă la cazul dispariției lui Virgil Tănase și la crearea percepției publice – prin intermediul mass-media – că acesta fusese răpit de Securitatea lui Ceaușescu. Deși nu era prea departe de adevăr, căci Tănase chiar ar fi trebuit să fie lichidat la ordinul lui Ceaușescu, împreună cu Paul Goma, acest prim plan seamănă mai curînd cu o perdea de fum în spatele căreia se ascunde mult mai mult sau poate chiar cu totul altceva. Sofisticata diversiune de la Paris a fost menită să păcălească spionajul românesc, și a reușit. Totuși, de ce atîta tevatură? Parcă-i mai mare daraua decît ocaua...

Pentru moment, un indiciu important: singurul personaj efectiv prezent și determinant în primul plan al afacerii este președintele François Mitterrand.

Capitolul 3

Context și subtext

Fundalul pe care se petrece „Afacerea Tănase" este unul al violenței la scară continentală – atentate, asasinate, răpiri –, cu care europenii din țările occidentale erau confruntați de peste un deceniu. O violență motivată politic de așa-numiți revoluționari strînși în grupări pe care autoritățile le catalogau, simplu și la obiect, teroriste. Valul s-a declanșat în 1968 și a umplut prima pagină a ziarelor cu crime și victime de-a lungul anilor '70. Au fost răpiți și uciși politicieni de prim rang, bancheri, procurori, polițiști, industriași, dar în atentatele cu bombe au murit și zeci de oameni nevinovați, victime colaterale ale terorii menite să provoace teamă și nesiguranță pe scară largă și să destabilizeze astfel „capitalismul". Baza ideologică, dar și logistică a teroriștilor vest-europeni o constituia conflictul politico-strategic dintre lumea comunistă și Occident, iar în plan secundar, conflictul din Orientul Apropiat dintre Israel și palestinienii susținuți de țările arabe.

Cele mai active grupări teroriste au fost RAF (Fracțiunea Armata Roșie) și Celulele Revoluționare în Germania Federală, ETA în Spania, IRA (Armata Republicană Irlandeză) în Marea Britanie și Brigăzile Roșii în Italia (care l-au asasinat pe fostul prim-ministru Aldo Moro). Dar mai existau și Acțiunea Directă în Franța, 17 Noiembrie în Grecia, Prima Linea în Elveția. Pe această scenă apare, la mijlocul anilor '70, un noneuropean care va personifica și emblematiza terorismul și Teroristul ca nimeni altul: Carlos, supranumit „Șacalul", un venezuelean de circa 25 de ani pe atunci, Ilich Ramírez Sánchez pe numele său adevărat. El va crea o structură supranațională a „revoluționarilor internaționali",

în care va atrage și folosi, după caz, teroriști din toate grupările menționate anterior. Și va avea o relație specială cu România.

Spre deosebire de violența teroristă a anilor 1970-1980, violența politică statală a regimurilor comuniste din Europa devenise anacronică, atît în interior, cît și în manifestările externe. Sprijinul acordat grupărilor teroriste din Vest era conjunctural și foarte discret. Politica „destinderii" lansată de Statele Unite după războiul din Vietnam a impus țărilor comuniste alte maniere și abordări. Paralel, „Procesul de la Helsinki" (Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa) încerca să apropie cele două jumătăți ale Europei divizate de Cortina de Fier, să reducă tensiunile militare, să încurajeze cooperarea economică și să promoveze respectarea drepturilor omului. Anomalia în acest context, o anomalie pe diverse planuri, o reprezenta România lui Ceaușescu.

Pe plan intern, regimul din România devine cu timpul cel mai rigid și mai stalinist din tot lagărul socialist. Pe plan extern însă, Ceaușescu vrea să fie liderul Lumii a Treia, un fel de alternativă strategică nesupusă controlului Moscovei. Inițial, Occidentul vede politica sa externă cu ochi buni și îl susține diplomatic. Dar Ceaușescu crede că, așa cum a reușit să-i subjuge pe români, așa va putea să-i păcălească și pe occidentali. Și pierde măsura. După vreo zece ani de reușite diplomatice (mai ales după 1968), se vădește că sfidarea Moscovei de către Ceaușescu nu este suficientă pentru a-i convinge pe liderii de la Washington, Londra, Paris sau Bonn că el poate fi un partener de încredere. Politica internă tot mai represivă scoate în evidență duplicitatea lui Ceaușescu. Rigid și rudimentar, el e tot mai depășit de evenimente.

Asasinatele politice, spuneam, nu mai erau la modă în anii 1980. Situațiile speciale cer însă soluții speciale, după cum se știe. Aici se înscrie atentatul împotriva Papei Ioan Paul al II-lea din mai 1981 – o tentativă disperată a Moscovei, determinată de situația tot mai critică din Polonia. Un eșec. De altfel, nici măcar sovieticii nu-și mai omorau disidenții. Nu le trimiteau nici colete-capcană, cum au primit trei români din exil în

februarie 1981: Paul Goma și Nicolae Penescu[1] la Paris, pe 3 februarie, și Șerban Orescu la Köln, în Germania occidentală, pe 5 februarie. Cu cîteva luni înainte, în noiembrie 1980, cei trei îndrăzneră să organizeze, la hotelul Castellana din Madrid, o întîlnire cu presa pe marginea Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa din capitala Spaniei[2]. Tema lor: represiunea comunistă și încălcarea drepturilor omului în România. Ca să le fie clar de unde li se trage, coletele primite de ei cîteva luni mai tîrziu aveau ca adresă a expeditorului hotelul Castellana din Madrid. Conținutul coletelor era identic: un volum gros al *Memoriilor* lui Hrușciov în limba spaniolă. Nu era menit a fi citit, ci a exploda la deschidere: în interiorul decupat al cărții se găsea un dispozitiv exploziv.

Ce nu s-a știut pînă acum este că a existat și un al patrulea destinatar al unui asemenea colet-capcană: Ambasada Republicii Socialiste România la Paris. Pe „Albert S.", care s-a dus să-l ridice, l-a bufnit rîsul: diversiunea era atît de străvezie – „legionarii din Spania", nu-i așa... Apoi, „Albert S." s-a dus la Paul Goma acasă, să preia și coletul primit de acesta. Pentru că Goma îl despachetase deja, pirotehniștii l-au detonat pe loc, în baie, sub prosoape. În același timp, Nicolae Penescu s-a grăbit să-l deschidă singur și a fost rănit destul de grav. Două zile mai tîrziu, la Köln, Șerban Orescu[3] comite și el imprudența de a deschide cartea. Vede dispozitivul din interior – o cutie metalică –, dar are norocul că nu-i explodează în față. Orescu închide cartea și se îndreaptă spre curte, unde vrea s-o arunce, dar nu mai apucă: bomba explodează și-l rănește la un picior.

La București, Securitatea se înhăitase deja cu Carlos „Șacalul" (august 1980): îi încredințează misiuni speciale (atentatul de la Radio Europa Liberă, din 21 februarie 1981); îi acordă un ajutor logistic deosebit, inclusiv tabere de antrenament pentru

1. Fost lider țărănist, Penescu conducea Consiliul Național Român din exil.
2. Una dintre etapele așa-numitului „Proces de la Helsinki".
3. Șerban Orescu era deja colaborator al postului Radio Europa Liberă, unde a devenit ulterior angajat permanent și unul dintre redactorii emisiunii „Actualitatea românească".

oamenii săi (ba chiar și tratament la Institutul de Geriatrie „Ana Aslan" pentru mama sa); îi furnizează cantități impresionante de arme și explozibili, îi dă bani și zeci de pașapoarte false pentru uzul teroriștilor. După ce ungurii îl obligă pe Carlos, în vara-toamna anului 1981, să-și lichideze baza de la Budapesta, el se mută, cu arme și bagaje în adevăratul sens al cuvintelor, la București – după cum se afirmă într-un document al Stasi[1] (Securitatea din Germania Răsăriteană).

În februarie 1982, amanta lui Carlos, Magdalena Kopp, este arestată la Paris, unde venise pentru a pregăti un atentat[2]. Carlos amenință cu represalii dacă iubita lui nu este eliberată. Francezii refuză însă și o condamnă la închisoare, iar Carlos declanșează ceea ce el a numit „războiul meu personal împotriva Franței"[3]. Pe 15 martie au loc atacuri asupra Ambasadei Franței și Centrului Cultural Francez de la Beirut. Tot la Beirut este asasinat, o lună mai tîrziu, diplomatul francez Cavallo împreună cu soția sa. Pe 19 aprilie sunt atacate Ambasada Franței la Viena și reprezentanța companiei Air France. Pe teritoriul Franței, primul atac are loc pe 29 martie – explozia unei bombe plasate într-un tren rapid (Le Capitole) omoară cinci oameni și rănește alți 28. Următorul atac se produce pe 22 aprilie, în plin centrul Parisului. Este o coincidență, desigur, faptul că războiul lui Carlos împotriva Franței se declanșează practic simultan cu „Afacerea Tănase". Dar este foarte posibil ca autoritățile franceze să nu fi fost indiferente la faptul că principalul sprijin al „Șacalului" venea atunci din partea României. Să fi fost asta explicația înverșunării lui Mitterrand? Apropo, cînd a fost arestată la Paris, Magdalena Kopp abia venise cu avionul direct de la București și avea asupra ei trei pașapoarte false, toate primite de la Securitate[4].

---

1. Document al Dept. XXIII/8 al Stasi, datat 24.09.1982 și intitulat „Date operative privind gruparea Carlos" (în posesia autorului).
2. Împreună cu teroristul elvețian Bruno Bréguet.
3. Martie 1982 – decembrie 1983, soldat cu circa 170 de victime (morți și răniți).
4. Conform dosarului de anchetă al Magdalenei Kopp, Procuratura Berlin, 1995.

Articolul din revista *Actuel*

Nu se întîmplă prea des ca un jurnalist sau un scriitor să se condamne singur la moarte, fără să vrea, prin înseși rîndurile pe care le-a scris. Nici Virgil Tănase nu a intenționat să se sinucidă prin interpuși și nu și-a imaginat consecințele atunci cînd, la sfîrșitul anului 1981, a scos din sertar un articol scris cu multe luni în urmă și l-a dat spre publicare revistei *Actuel*. De fapt, articolul ar fi trebuit să apară mult mai devreme, în săptămînalul *L'Express*, și fusese scris la solicitarea redactorului-șef Olivier Todd, prieten cu Tănase. Dar Todd părăsește redacția *L'Express* în vara anului 1981, atenția tuturor este acaparată de victoria lui François Mitterrand în alegerile prezidențiale și de venirea la putere a stîngii în Franța, iar articolul lui Virgil Tănase a rămas un timp în sertar.

În primele zile ale lui ianuarie 1982, revista *Actuel* iese pe piață cu primul număr din noul an[1]. În interior, cei interesați de problemele est-europene pot găsi un articol de opt pagini (inclusiv multe ilustrații) intitulat „Majestatea sa Ceaușescu I, rege comunist". Cum se înțelege ușor din titlu, articolul este o persiflare nemiloasă a familiei conducătoare din România, a președintelui cu sceptru Ceaușescu, a ambițiilor lui dinastice, a țopîrlăniei Elenei Ceaușescu. Totul pe fondul – atît de absurd și de ridicol pentru cititorul occidental – al cultului personalității care sufoca România; dar și al frigului, fricii și lipsurilor din țară.

Nu întîmplător, cei mai avizi și avizați cititori ai articolului lui Virgil Tănase se găsesc la București. Dar cum credeți că află Securitatea, respectiv CIE, de articolul din *Actuel*? Veți spune că, la Ambasada României la Paris, cineva, poate chiar un om al CIE, parcurgea regulat presa franceză pentru a semnala Centralei („a talona", cum se spunea în limbajul semicodificat al CIE) aspectele de interes cu privire la România sau emigrația română de la Paris; și veți mai presupune că această persoană a remarcat imediat articolul lui Virgil Tănase și a trimis urgent un exemplar

1. *Actuel*, nr. 27, ianuarie 1982.

la București. Ei bine, nu chiar. Timp de aproape două săptămîni, CIE n-a avut habar de acest articol. Află despre el abia din emisiunile Europei Libere!

Într-o notă (document strict secret, exemplar unic) a UM 0544 (CIE) din 18 ianuarie 1982 se spune:

> „[...] VIRGIL TĂNASE a ripostat prin publicarea unui articol defăimător în revista franceză «ACTUELLES», preluat și comentat de Neculai Constantin Munteanu la 13.01.1982 în cadrul emisiunii «Actualitatea Românească» a postului de radio „EUROPA LIBERĂ". Avînd în vedere ultimele acțiuni ostile fățișe ale lui VIRGIL TĂNASE, vom acționa pentru:
> – Retragerea cetățeniei române atît lui, cît și soției sale și includerea lor pe lista persoanelor indezirabile;
> – Întreprinderea unui complex de măsuri ferme și ofensive pentru neutralizarea activității dușmănoase desfășurate de VIRGIL TĂNASE împotriva țării [...][1]

Cîteva precizări importante: titlul revistei *Actuel* este scris greșit („ACTUELLES"), dovadă a faptului că Centrala nu văzuse încă un exemplar al revistei. Apoi, nota de trei pagini este scrisă integral de mînă, dar foarte citeț, aproape caligrafic, cu litere mari. Or, acesta era tipicul documentelor importante destinate șefilor celor mari (de la CIE, Departamentul Securității Statului sau chiar lui Nicolae Ceaușescu). Grație inspirației lui Neculai Constantin Munteanu de a difuza fragmente din articolul lui Tănase, informația a ajuns și la CIE, unde subiectul – fiind vorba despre Conducător și familia sa – i-a băgat pe toți în priză. În sfîrșit, a treia precizare: nota anunță „măsuri ferme și ofensive" împotriva lui Virgil Tănase. De cele mai multe ori, asemenea „angajamente" erau luate doar pentru impresionarea șefilor, ca să nu se creadă că subalternii stau cu mîinile în sîn. Știm, de pildă, că „măsuri radicale împotriva lui REBELUL"[2], adică Tănase, sunt anunțate încă din toamna anului 1980. De data aceasta

1. Arhiva CNSAS, Fond SIE, Dosar nr. 38696, ff. 71-200.
2. Citatul este dintr-un „Plan de măsuri" al CIE „în cazul VIRGIL TĂNASE, conspirativ «REBELUL»". Vezi anexa 11.

însă, „ofensa" țintise atît de sus și atît de bine, încît „întreprinderea unui complex de măsuri ferme și ofensive pentru neutralizarea activității dușmănoase desfășurate de VIRGIL TĂNASE" chiar avea să urmeze. Avem aici un prim indiciu privind misiunea ce i se va încredința lui Haiducu peste puțin timp.

Înaintea acestei note-raport către conducere, Centrala ceruse oamenilor ei de la Ambasada din Paris să-i trimită – totuși – revista cu pricina:

TELEGRAMĂ[1]

Expeditor: C.S./C-444 Urgent Destinatar: PARIS
16.01.1982

Tovarășe Popescu,

„COBRA", în emisiunea din ns/ca/hrae, a difuzat un material defăimător publicat de VIRGIL TĂNASE în revista „ACTUELLES". Precizați și trimiteți prin șofer-poștă la indicativul sus-menționat articolul publicat în PANCIU. Analizați toate posibilitățile de care dispuneți și prezentați propunerile dv. pentru curmarea activității ostile desfășurată de VIRGIL TĂNASE. Pentru informarea dv., intenționăm să acționăm pentru respingerea cererii de plecare temporară în PANCIU a [*ilizibil: probabil a mamei lui Virgil Tănase*] și retragerea cetățeniei soților Tănase.

[*semnat*] Valeriu

„Cobra" este numele de cod al postului Radio Europa Liberă; data emisiunii este cifrată (ns/ca/hrae), iar numele revistei *Actuel* este scris, din nou, greșit. El apare scris corect abia în următorul răspuns de la Panciu, adică Paris:

1. Arhiva CNSAS, Fond SIE, Dosar nr. 38696, ff. 71-200.

TELEGRAMĂ

Expeditor: PANCIU 19.01.82

1. Urmare la nota dv., prin șofer-poștă din ca/rc înaintăm în șantier re exemplare ale revistei „Actuel" în care a fost publicat articolul lui V. Tănase. Anterior am mai trimis cinci.
2. Selectăm că, recent, Petcu a avut o discuție cu V. Tănase la circă în legătură cu prelungirea vizei ceahlăuane, care a [*ilizibil*]. V.T. a afirmat că articolul nu are nici o legătură cu viza, ci „l-am publicat pentru că am fost înjurat în «Ceahlăul Literar» din decembrie trecut". În esență, concepția lui V.T. rămîne profund ostilă sistemului politic ceahlăuan.

[*semnat*] Popescu[1]

Din nou, Panciu este folosit (uneori și Padina) ca nume de cod pentru Paris și/sau Franța. „Șofer-poștă" înseamnă curier. „Șantier" înseamnă Centrala. „Re exemplare" indică numărul de exemplare. „Selectăm" se va citi „raportăm". „Circa" este consulatul, iar „Ceahlău" este – ce frumos! – România. Pasajul „anterior am mai trimis cinci" este marcat, iar dintr-o notă scrisă de mînă reiese că nu se știe ce s-a întîmplat cu acele cinci exemplare trimise anterior. Se mai rătăcește și poșta, nu?

Nota și telegramele de mai sus ne demonstrează că CIE a aflat despre articolul lui Virgil Tănase abia din emisiunea difuzată de Radio Europa Liberă pe 13 ianuarie 1982 și că nu a cunoscut textul în integralitatea sa decît după 19 ianuarie. Aceasta ne permite să constatăm o inadvertență majoră în cartea lui Matei Haiducu, în care afirmă că a primit misiunea de a-i elimina pe Tănase și Goma pe 13 ianuarie 1982, iar Pleșiță ținea revista în mînă cînd i-a transmis ordinul. Or, e clar că acest moment nu s-a putut petrece pe 13 ianuarie, cînd Pleșiță încă nu știa de articol, ca să nu mai vorbim de vreun exemplar pe care să-l țină în mînă.

E foarte posibil ca nota-raport din 18 ianuarie să fi ajuns pînă la Ceaușescu, întrucît problema îl viza direct și personal.

1. Arhiva CNSAS, Fond SIE, Dosar nr. 38696, ff. 71-200.

Cîndva după această dată, probabil la începutul lui februarie 1982, reacția lui Ceaușescu la articolul lui Virgil Tănase și angajamentul Securității de a întreprinde „măsuri ferme și ofensive" împotriva autorului vor căpăta forma unui „ordin de misiune" cu efecte nebănuite.

Misiunea lui Matei Haiducu

Nu cred să fi existat în presa occidentală un articol mai devastator la adresa lui Ceaușescu și a clanului său, decît cel al lui Virgil Tănase publicat în *Actuel*. Iar Nicolae Pleșiță are – în sfîrșit – un exemplar în mînă cînd îi spune lui Haiducu, în februarie, la București, că trebuie să-l lichideze pe Vigil Tănase: „I-ar face așa o plăcere Tovarășului Ceaușescu... Virgil Tănase trebuie eliminat. Și Goma... Exact așa a spus Comandantul Suprem". Căci Tănase și Goma s-au jurat „să-i facă felul Tovarășului". „Revista ACTUEL... articol denigrator... insulte intolerabile... Tănase... Goma în slujba americanilor... eliminare... Tovarășul nu poate tolera așa ceva, și nimeni nu va accepta aceste calomnii odioase. Trebuie să tăiem răul de la rădăcină... să ne debarasăm de acești saltimbanci"[1]. Lui Haiducu îi este clar, spune el, că în acel moment nu are de ales; nu poate să spună „nu" și încuviințează. „Ludovic ar fi mîndru de tine, sunt convins", îi spune, satisfăcut, Pleșiță, referindu-se la tatăl lui Haiducu, fost „cadru superior" al Securității în anii 1950. După care, Pleșiță îi atrage atenția lui Haiducu că misiunea trebuie îndeplinită „cît mai repede cu putință". Și, uite-așa, graba strică treaba. Dar graba aceasta este un indiciu că ordinul venea de sus de tot, iar Pleșiță trebuia să raporteze urgent executarea.

Aici mai trebuie spus că singura sursă de informații despre împrejurările în care i s-a încredințat lui Haiducu misiunea lichidării lui Tănase și Goma este Haiducu însuși, prin diversele sale declarații, precum și prin cartea sa. Asupra misiunii în sine nu planează dubii, căci există probe materiale; cît privește detaliile

1. *Cf.* Matei Pavel Haiducu, *op. cit*.

însă, se pune întrebarea – după cum am văzut – cît sunt ele de corecte și de complete. Asta cu atît mai mult cu cît Haiducu se contrazice de multe ori, iar din alte surse știm prea bine că lucrurile nu s-au desfășurat întotdeauna așa cum le descrie protagonistul.

Capitolul 4

Cine (sau ce) a fost Matei Pavel Haiducu?

Înainte de a continua filmul afacerii, ne-ar ajuta să zăbovim puţin asupra celui mai activ şi mai „pestriţ" personaj al ei: Matei Pavel Haiducu.

Hirsch, „Hajdu", „Mironescu", „Călătorul", „Vişan", „Anatole", „Anastasian", „Horia", „Emil", „Locride", „domnul Z", Mathieu Forestier – toate acestea sunt celelalte nume pe care le-a avut Matei Pavel Haiducu sau care i s-au atribuit de-a lungul vieţii sale de doar 50 de ani. O viaţă relativ scurtă, dar foarte plină; nu doar de nume, ci de tot ce poate fi mai neconvenţional, mai „de neimaginat" şi mai fascinant pentru cetăţeanul obişnuit. Ea vădeşte momente de risc extrem şi de o temeritate uluitoare, de care nu sunt capabili mulţi. Matei Haiducu este cel care i-a adus lui Ceauşescu cele mai mari prejudicii de imagine – şi aceasta cu mult înaintea lui Pacepa, care nu-şi va publica prima carte, *Orizonturi roşii*, decît în 1987 –, într-o perioadă în care dobîndirea unei imagini externe pozitive a fost nu un moft al dictatorului, ci unul dintre obiectivele sale politice de cea mai mare importanţă. Iar dacă ne gîndim că îngheţarea relaţiilor Franţei cu România începînd din 1982 a fost tot o contribuţie a lui Haiducu, devine clar ce rol istoric important au avut acţiunile acestui agent secret român. Trimis să spioneze în Franţa, el a devenit un veritabil bumerang, care s-a întors pe nesimţite împotriva celor care l-au azvîrlit spre Paris.

Şi totuşi, cine sau ce a fost Haiducu: spion român sau agent dublu francez, soţ iubitor sau afemeiat incurabil, om cuceritor sau impostor versat, erou sau trădător, patriot de circumstanţă

sau mercenar prin vocație, comunist deziluzionat sau aventurier cinic, „papițoi" (cum l-a numit Virgil Tănase) sau profesionist de mare clasă?

O biografie specială

Matei Pavel Haiducu s-a născut la 18 mai 1948, la București, cu numele de Hirsch. Are o copilărie lipsită de griji, tipică pentru un fiu de nomenclaturist din cartierul Primăverii (cu vilă în str. Popa Savu). Bunica din partea tatălui, Pepi Hirsch, s-a numărat printre fondatorii Partidului Comunist din România. Tatăl său, Ludovic Hirsch (născut la 20 ianuarie 1919, la Aleșd, județul Bihor), face parte din Securitate încă de la începuturile acesteia, ocupînd o poziție destul de înaltă în anii 1950. De pildă, el apare ca șef al Serviciului „E", cu grad de maior, într-un tabel din 1956 al „cadrelor de conducere din aparatul central de Securitate". Haiducu afirmă chiar că, în 1960, tatăl său ar fi ajuns „prim-adjunct al ministrului de Interne"[1]. Fapt este că, la apogeul carierei sale, Ludovic Haiducu (nume schimbat la începutul anilor 1950) ajunge colonel, pe funcție de general, și controlează sectorul radio și telecomunicații al Securității. Partea frumoasă a copilăriei lui Matei Haiducu se încheie destul de abrupt în 1960-1961, cînd tatăl său devine mai întîi victimă a epurării „alogenilor" din Securitate și este pensionat forțat pe motiv de boală, după care, la foarte scurt timp, moare răpus de un infarct (ianuarie 1961) la doar 42 de ani. Ludovic Haiducu moare efectiv de inimă rea atunci cînd simte pe propria-i piele cinismul, fățărnicia și lipsa de scrupule a partidului pe care l-a slujit cu devotament încă din ilegalitate (ba a făcut și închisoare). Pierderea tatălui la vîrsta de nici 13 ani îl marchează evident pe Matei. Sunt elocvenți termenii plini de obidă folosiți de Haiducu în cartea sa referitor la acest episod: „Partidul s-a descotorosit de tatăl meu" sau „lovitură sub centură", ba chiar „antisemitism".

1. Matei Pavel Haiducu, *op. cit.*

Experiența tragică și traumatizantă a momentului și împrejurărilor morții tatălui nu vor rămîne fără urmări asupra dezvoltării personalității fiului. Multe dintre manifestările lui ulterioare sunt mai ușor de înțeles, poate chiar de justificat, dacă le privim prin prisma factorilor psihologici. Faptul că, profesional, Matei Haiducu va călca pe urmele tatălui său reprezintă în sine un fel de recuperare de model, poate chiar un omagiu inconștient adus memoriei tatălui. În această cheie, trădarea lui Haiducu poate fi și un fel de poliță plătită Securității pentru ingratitudinea față de tatăl său.

Dar mai există încă un aspect definitoriu, am putea spune, pentru structura interioară a lui Matei Haiducu: proveniența sa dintr-o familie mixtă, dintr-un tată evreu și o mamă româncă, Viorica[1]; o combinație problematică din prima clipă, cînd tatăl miresei, oripilat, își izgonește fiica din casă. Conștientizînd, mai ales în adolescență, că nu este considerat de ceilalți „român ca ei" (apelativul „Hirsch", cu subînțelesul de „evreul", apare frecvent în amintirile unor colegi de școală), Matei Haiducu are probabil dificultăți în a se identifica cu „patria" română. Ba poate chiar în a dezvolta o identitate personală suficient de clar conturată, de a-și găsi locul în „peisajul românesc". Revelator în acest sens este și faptul că, de foarte tînăr, Haiducu se axează pe ideea plecării din România, iar Franța, unde trăiesc două mătuși (surori ale tatălui) este țara sa preferată, motiv pentru care se pune pe învățat limba franceză. Soarta va face ca, de la vîrsta de 25-26 de ani, cînd se stabilește la Paris, Matei Haiducu să-și împartă efectiv existența între România și Franța. Ba chiar și moartea și-o va împărți între România și Franța: Haiducu a cerut prin testament ca cenușa să-i fie vărsată parte în Sena, parte în Dunăre, dorință pe care soția sa Michelle[2] și fratele său Adrian[3] i-au îndeplinit-o întocmai. Căutarea propriei identități este, probabil, un mobil suficient de puternic pentru a-l proiecta chiar dincolo de moarte (sau de viață).

1. Pseudonim.
2. Pseudonim.
3. Pseudonim.

Matei Haiducu absolvă Liceul „Nicolae Bălcescu" (actualul Colegiu Național „Sf. Sava") în 1966 și se înscrie la Academia de Studii Economice, Facultatea de Statistică. La un moment dat, el schimbă facultatea și trece la Comerț Exterior. Schimbarea coincide cu apariția în viața sa a unui aparent banal domn „Ionescu" de la... Ministerul Comerțului Exterior. Este faza în care „Ionescu" îl „punctează" (jargon de specialitate) pe Haiducu și îl testează. Admite, într-un final, că este de la Ministerul de Interne și îl recrutează pe promițătorul student la ASE pentru o carieră de agent secret. „Hajdu" devine numele conspirativ al lui Matei Haiducu pe perioada celor aproximativ doi ani cît durează pregătirea sa ca agent în paralel cu studiile la ASE.

Înainte de a continua, trebuie să menționăm însă că primul contact „profesional" al lui Haiducu cu Securitatea s-a produs înaintea recrutării sale de către „Ionescu". Există o relatare interesantă a unui vechi prieten al lui Haiducu din perioada studenției (acum stabilit în Statele Unite). Acest prieten venise să-l ia de acasă pe Haiducu și îl aștepta în camera lui, în timp ce Haiducu se afla la baie. Răsfoind niște reviste *Paris Match* găsite pe o masă, prietenul a văzut într-una dintre ele cîteva foi de hîrtie scrise de mînă. A recunoscut scrisul lui Haiducu și a început să le citească, crezînd că sunt niște notițe de curs. Dar nu era vorba de nici un curs, era vorba chiar despre el. Acesta a realizat cu uimire că citea de fapt nota unui informator – bunul său prieten Haiducu – care îl turna chiar pe el. În anul III de facultate, „Ionescu" a recrutat deci pentru serviciul de spionaj un „element verificat" ca informator de Securitatea internă. Știa deja foarte bine cu cine are de-a face.

Pregătirea ca spion a lui Haiducu s-a făcut cu maximă discreție, în așa-numite case conspirative ale Securității, unde instructorul „Ionescu", și numai el, se întîlnește cu Haiducu de două-trei ori pe săptămînă. Remarcăm că, de la bun început, conspirativitatea din jurul agentului *in spe* Haiducu este deplină. Nimeni nu trebuie să știe nimic despre el. „Ionescu", și numai el, îl învață pe Haiducu tot ce trebuie: coduri, procedee tehnice, măsuri de protecție, metode de recrutare, exploatarea de surse, cutii poștale impersonale, metode de comunicare, tehnici de filaj-contrafilaj etc.

La un moment dat, „Ionescu" îi spune că, pe lîngă studiile economice, trebuie să învețe și ceva inginerie. Așa ajunge Haiducu student la Politehnică, la fără frecvență, sub numele „Mironescu". Cu scutire de materii și echivalarea a numeroase examene, Haiducu încheie studiile inginerești odată cu cele de la ASE în anul 1971. Acest detaliu al studiilor tehnice este relevant, el indicînd prioritatea spionajului românesc în acel moment, și anume culegerea de informații din domeniul tehnico-științific în folosul economiei românești. În Direcția de Informații Externe, unitatea SD (de la Știință și Dezvoltare) îi era subordonată atunci lui Ion Mihai Pacepa. Cariera pe care o va face acesta pînă la poziția de șef adjunct al spionajului și consilier al lui Ceaușescu se datorează și rezultatelor obținute pe linia spionajului tehnico-științific.

Recrutarea lui Matei Haiducu se conformează și unei priorități ce ține de domeniul personalului DIE. După momentul de cumpănă al anului 1968 (invadarea Cehoslovaciei de trupele Pactului de la Varșovia, dar fără participarea României), Direcția de Informații Externe primește directiva de a recruta cel puțin 90% dintre cei mai buni studenți (primii 5% ca performanță de studiu). Urmarea acestei directive, al cărei scop evident era ridicarea nivelului de pregătire profesională al agenților, este că în DIE sunt recrutați în acei ani mulți dintre cei mai buni studenți din toate domeniile. În mod ironic, dacă ne gîndim că Nicolae Pleșiță, cel care avea să preia conducerea spionajului românesc în toamna anului 1980, nu avea decît patru clase, nici o calificare profesională (era zilier) și nu știa nici o limbă străină – cu excepția cîtorva expresii rusești, cele mai multe dintre ele înjurături[1].

După încheierea studiilor și a pregătirii ca agent, Matei Haiducu devine ofițer (locotenent) al Ministerului de Interne. Ceremonia încadrării are loc în cerc restrîns, tot într-o casă conspirativă a Securității. Din acest moment, Haiducu este agentul „Vișan" al spionajului românesc și își va găsi locul în UM 0920/U – Brigada „U", unitatea „fantomelor".

1. Vezi anexa 16.

Deși este locotenent, Matei Haiducu face armata ca un simplu soldat. Acest tratament obișnuit face parte deja din legenda care i se construiește lui Haiducu pentru viitoarea misiune în exterior. Nimic din biografia lui nu trebuie să bată la ochi. În realitate, episodul serviciului militar este folosit de DIE pentru a-l instrui pe Haiducu în domenii specifice: mînuirea armelor și explozibililor, orientarea topografică, șofatul rapid etc.

Construirea legendei continuă, evident, și în viața civilă. Haiducu este repartizat, cît se poate de banal, la fabrica de vagoane din Arad. După numai cîteva luni trece prin transfer la Direcția Export-Import „Faur" București, apoi la ICE Mecano-exportimport, tot în comerțul exterior. Începe să călătorească în interes de serviciu – o manieră de a-l familiariza cu mediul de afaceri din Occident. Printre deplasările oficiale, Haiducu mai face și cîte o vizită la mătușa sa de la Paris, pentru acomodare. El avea încă din martie 1969 un pașaport turistic cu care călătorea în voie.

O carte problematică

Cronologia[1] pe care încercăm s-o reconstituim în continuare ne obligă la unele precizări privind cartea publicată de Haiducu în 1984. Pentru a înțelege înlănțuirea evenimentelor și semnificația exactă a urmărilor lor, este foarte important ca această cronologie să fie corectă. O sursă importantă de informare este, desigur, chiar cartea lui Haiducu. Problema este că foarte multe date și fapte sunt flagrant incorecte. Am arătat asta deja în cazul datei – 13 ianuarie 1982 – la care Haiducu afirmă în carte că ar fi primit misiunea asasinării lui Goma și Tănase. Există totuși o explicație.

În mod normal, cartea *J'ai refusé de tuer* (scrisă, de fapt, de un „negru" de încredere al DST) nici n-ar fi trebuit să apară în 1984. La doar doi ani de la afacere era mult prea devreme pentru dezvăluiri. Era chiar periculos. Dar Haiducu a insistat, sperînd

1. Vezi anexa 1.

să dobândească un profit bun de pe urma ei înainte ca ecourile afacerii să se estompeze. DST, pe al cărui stat de plată se afla atunci Haiducu, a acceptat doar cu condiția de a controla conținutul. Anticipînd că primii cititori ai cărții vor fi oamenii din conducerea CIE, supervizorii de la DST nu doar că au eliminat informațiile sensibile, dar au și distorsionat multe dintre cele rămase, inclusiv în cronologie. Securitatea nu trebuia să afle ce și cîte știa DST despre ea și Haiducu, ba ar fi trebuit să creadă mai curînd că datele pe care le deține francezii sunt incomplete și incorecte. Din această perspectivă, cartea lui Haiducu este interesantă mai curînd prin ceea ce omite, decît prin ceea ce dezvăluie. Iar ce anume omite știm din alte surse.

Cartea a apărut deci sub controlul DST. Scăpată de sub control a fost însă, în toamna aceluiași an, o emisiune TV dedicată lui Haiducu: „Camarade Espion" (Tovarășul Spion), din serialul de anchete *Carte de Presse*[1]. De-a lungul a 60 de minute, Haiducu relata o seamă de lucruri care fie lipseau complet din carte, fie erau prezentate acum cu totul altfel, inclusiv în ceea ce privea cronologia. Prudența de care a dat dovadă DST în carte nu se mai regăsește pe micul ecran.

Inadvertențele din cartea lui Haiducu vor fi semnalate și corectate ori de cîte ori se va vădi că escamotează adevărul. Dar, vorbind despre cartea lui Haiducu, apărută în mai-iunie 1984, și despre emisiunea TV din noiembrie, trebuie să mai zăbovim puțin asupra unui element foarte interesant, plasat între cele două momente și care face legătura între carte și televiziune, dar în același timp scoate în evidență alte contradicții. În ediția de noapte a știrilor, pe 15 iunie 1984, canalul TF1 difuzează o discuție cu Matei Haiducu despre cartea lui recent apărută. Haiducu se află în platou, live, în fața moderatorului, dar este văzut doar din spate – chipul lui nu este arătat nici o clipă. Din cînd în cînd îi vedem mîinile în plan-detaliu, cu un inel gros cu piatră pe degetul mic al mîinii stîngi și un ceas auriu cu brățară (îi plăceau zorzoanele aurii). Evident, regia urmărește protejarea

1. Emisiune difuzată de postul francez Antenne 2, la data de 22 noiembrie 1984.

identității sale, moderatorul precizînd chiar că autorul cărții are acum alt nume decît cel de pe copertă – Haiducu. Cartea este arătată și promovată din plin, iar discuția durează peste opt minute. În aceste momente Haiducu face deja afirmații care contrazic cartea. Astfel, la întrebarea de cînd se afla în Franța la momentul „Afacerii Tănase", Haiducu răspunde: „De vreo 10 ani". După carte ar fi fost doar 7. Această contradicție, nici pe departe singura, ne obligă să ne punem o întrebare foarte importantă.

Cînd ajunge Matei Haiducu în Franța?

Aflăm imediat. Deocamdată suntem încă la București, unde lui Haiducu i se fabrică o legendă de persecutat politic. Ca un prim pas, i se propune să devină membru de partid, dar el refuză. De aici vor decurge – cît se poate de firesc, nu-i așa – o serie de ponoase. După ce dă cu tifla Partidului Comunist, Haiducu se trezește că Securitatea, adică ramura internă, îl ia la întrebări în legătură cu apucăturile sale cosmopolite, atitudinea de frondă și vizitele dese la rudele din străinătate (lui Haiducu i se spune „Călătorul" în acest dosar de verificare). Deși se aștepta să fie tratat, în sensul legendei, „ca la Securitate", Haiducu este totuși surprins de duritatea anchetei, de metodele contondente folosite de anchetatori. Realizînd că este pus la încercare, Haiducu tace și încasează. Nu spune „nu da, mă, că sunt ofițer de Securitate", cum au făcut alți agenți începători supuși aceluiași test, moment în care cariera lor lua sfîrșit înainte de a fi început cu adevărat.

Haiducu primește tot mai greu aprobarea de a pleca în străinătate, lucru pe care colegii lui îl remarcă – pentru că Haiducu face caz de asta. La un moment dat, la serviciu i se reproșează existența rudelor din Franța, precum și faptul că este necăsătorit, situație în care, potrivit unor dispoziții vizîndu-i pe cei necăsătoriți, nemembri de partid și cu rude în străinătate, nu va mai putea primi un pașaport. Haiducu se plînge în stînga și-n dreapta de persecuțiile la care e supus, de faptul că i se ruinează cariera. Ideea este ca toată lumea să știe ce rău îi merge lui și ce probleme mari are cu autoritățile. Așa că nimeni nu se

miră prea tare cînd se aude că Moţu, cum îi spun prietenii, a rămas în Franţa. Cum însă, fiind atît de persecutat, obţinuse el paşaportul pentru a se duce în vizită la mătuşa de la Paris? Asta nu s-a mai întrebat nimeni.

Păi, cum? Legenda lui Haiducu avea un răspuns şi pentru asta. Dar să vedem, mai întîi, cînd? Cînd a fost trimis Haiducu în Franţa? El spune în carte că ar fi ajuns la Paris în iunie 1975. În episodul TV „Tovarăşul Spion", Haiducu este întrebat cîţi ani a făcut spionaj în Franţa. Nouă, răspunde el. Or, dat fiind că a încetat să spioneze în 1982, socoteala iese doar dacă începem număratul din 1973. Chiar comentatorul emisiunii spune cît se poate de clar că Haiducu a venit în Franţa în 1973. Rămîne deocamdată întrebarea de ce, în carte, Haiducu (sau alţi... autori) mută sosirea lui în Franţa cu doi ani mai tîrziu.

În acel an 1973, povesteşte Haiducu, fostul său instructor „Ionescu", rămas ofiţerul său de legătură, l-a informat la Bucureşti că va fi trimis în misiune în Africa de Sud via Franţa. Pe terenul virgin pentru DIE al Africii de Sud, Haiducu urma să pună pe picioare o reţea. Pentru un începător, sarcina de a „desţeleni" o ţară cu care România nu întreţinea nici măcar relaţii diplomatice pare să denote încrederea deosebită a DIE în capacităţile sale profesionale.

Eh, în sfîrşit, Parisul! Şi ce face un bun spion român cînd ajunge în Franţa? Cere azil politic, normal. Deşi destinaţia lui este Africa de Sud, etapa din Franţa nu serveşte doar obţinerii statutului de refugiat politic; pentru ca relaţia sa cu ţara de origine să fie cît mai estompată, infiltrarea unui „clandestin" în ţara-gazdă se face, de regulă, printr-o ţară intermediară. Haiducu se duce la Ambasada Africii de Sud şi, cu noua sa identitate de azilant francez, victimă certificată a unui regim totalitar, depune actele de imigrare. În aşteptarea răspunsului, el îşi găseşte de lucru: ca simplu magazioner mai întîi, apoi ca agent de asigurări.

Planurile făcute la Bucureşti sunt însă date peste cap la scurt timp. Ambasada Africii de Sud îl înştiinţează pe Haiducu de apariţia unei noi reglementări, conform căreia această ţară nu mai primeşte imigranţi originari din statele comuniste. Adio, reţea a Securităţii în Africa de Sud! Centrala se repliază şi îl

instruiește pe Haiducu să-și facă un rost în Franța. La o întîlnire clandestină la Viena, în 1974 (după emisiunea TV „Tovarășul Spion"), sau la Roma, în 1976 (după carte), noua misiune îi este comunicată personal lui Haiducu de generalul Gheorghe Manea[1] („Marin", „Marinescu", „Maxim"), însuși șeful Brigăzii „U", căpetenia „ilegalilor" români din lumea întreagă (așa-numiții ofițeri „S"). Faptul că la această întîlnire apare însuși șeful brigăzii, și nu ofițerul de legătură, este neobișnuit. Este posibil ca Manea, nou în funcție în 1974, să fi vrut să-și cunoască personal „tînărul talent" din Franța. Profesional însă, ideea nu era recomandabilă, chiar dacă Viena era considerată teren sigur de spionajul românesc.

Sătul de vîndut asigurări și avînd acum un orizont clar de acțiune în Franța, Haiducu începe să caute ceva mai interesant și se angajează la secția comercială a unei importante companii producătoare de instalații industriale, AMRI (Application Mécanique et Robinetterie Industrielle). Șefii lui de la București sunt mulțumiți, pentru că firma deține o tehnologie de vîrf în domeniu și este implicată în proiecte speciale, cum ar fi realizarea de instalații pentru centralele nucleare sau modernizarea unor obiective strategice, precum Aeroportul Roissy – Charles de Gaulle. Acum îi sînt de mare folos cunoștințele tehnice dobîndite în secret la Politehnică sub numele de „Mironescu". Pe lîngă spionajul tehnologic, celălalt obiectiv important al lui Haiducu va deveni emigrația românească de la Paris.

Suntem în vara anului 1976. Haiducu se apropie de o colegă de la AMRI, o tînără secretară pe nume Michelle[2], și începe s-o curteze. Ocazia a fost un raliu organizat de firmă pentru angajații săi, un fel de *team building*, cum s-ar spune azi. Haiducu nu are mașină (și nu știe să șofeze, zice el), astfel că este repartizat drept coechipier al lui Michelle în mașina acesteia. La început,

1. Colonelul Gheorghe Manea este numit la conducerea Brigăzii „U" în mai 1974 (și avansat la gradul de general-maior trei luni mai tîrziu). După fuga lui Pacepa, a fost mutat la conducerea Direcției Pașapoarte. Vezi anexa 4.
2. Pseudonim.

a povestit Michelle, nu i-a prea plăcut de Matei. I s-a părut arogant, genul care le știe pe toate și ține să aibă mereu ultimul cuvînt. Haiducu, care a avut întotdeauna un mare succes la (anumite) femei, nu se dă bătut și, încet, încet, tînăra secretară începe să-l placă. Îi apreciază inteligența, cunoștințele vaste, umorul. O impresionează siguranța de sine a lui Haiducu, maniera în care părea să stăpînească orice situație. Matei (Mathieu) și Michelle devin un cuplu.

Michelle n-are nici cea mai vagă idee cine/ce este noul ei prieten. Crede ce vede – un tînăr refugiat din România, competent, cult și versat. În iarna acelui an, Haiducu îi propune cam din scurt o călătorie la Viena. I-a spus că are ocazia să întîlnească acolo un prieten din România pe care vrea tare mult să-l revadă. Michelle, care era pe post de șofer, își amintește drumul dificil din cauza condițiilor de iarnă și faptul că trebuiau să ajungă neapărat la Viena pînă la o anumită oră, spre seară. Ajunși cu bine și la timp, Haiducu o lasă pe Michelle la hotel și se duce singur la întîlnirea cu prietenul său. Nu lipsește însă prea mult și, în aceeași seară, o întreabă pe Michelle simplu: „Și ce-ar fi dacă ne-am căsători?". Aceasta a fost, povestea Michelle amuzată, cererea lui în căsătorie.

În seara aceea, Haiducu s-a întîlnit la Viena cu ofițerul lui de legătură, de la care a obținut acceptul de a se căsători cu Michelle. O „cîrtiță" trebuie să se integreze cît mai bine în peisajul social al țării-gazdă. Pentru asta, căsătoria cu o localnică, o franțuzoaică, și întemeierea unei familii mic-burgheze ca toate celelalte erau etape obligatorii. Avizul centralei era, de asemenea, obligatoriu. Ducînd-o pe Michelle la Viena, Haiducu i-a permis ofițerului său de legătură s-o vadă personal – probabil la sosirea la hotel. Văzut, plăcut. Verificat.

Căsătoria are loc destul de repede, la începutul anului 1977. Apoi, nu după mult timp, Haiducu începe demersurile pentru dobîndirea cetățeniei franceze în virtutea căsătoriei. Este naturalizat francez în noiembrie 1978. Înaintea acestui fericit eveniment, Haiducu trebuie să treacă însă prin șocul și testul lui iulie 1978 – fuga la americani a lui Ion Mihai Pacepa, nimeni altul decît șeful adjunct al spionajului românesc.

Pe o anumită frecvență de unde scurte, alocată lui pentru recepționarea prin radio de mesaje cifrate de la București, Haiducu primește următoarele instrucțiuni: „Problemă foarte gravă. Încetează orice activitate și orice legătură cu Centrala". Abia peste cîteva zile, aflînd din presă despre defectarea lui Pacepa, Haiducu realizează cît de gravă este problema. Zeci de „ilegali" din diverse țări dispar peste noapte. Teama că ar putea fi deconspirat de Pacepa îl cuprinde și pe el, se duce imediat la Viena, dar ofițerul lui de legătură nu apare (firesc, în acele împrejurări). Apoi Haiducu se duce în Luxemburg, unde avea întîlniri la date fixe cu un curier. Primește instrucțiuni să se întoarcă imediat la București. O face clandestin, foarte probabil, căci nu avea încă cetățenia franceză. În emisiunea TV din noiembrie 1984[1], Haiducu relatează că, într-o casă conspirativă din București (un apartament din blocul Ana Ipătescu, colț cu Povernei), generalul Pleșiță în persoană îi cere să revină la Paris, asigurîndu-l că Pacepa nu-i cunoaște adevărata identitate. Mai mult, Pleșiță îl însărcinează pe Haiducu să refacă rețeaua din Franța, distrusă în urma defectării lui Pacepa; o promovare pe care Haiducu i-a datorat-o, cum-necum, lui Pacepa.

Neadevăruri marca Pacepa

Despre Haiducu și afacerea respectivă, Pacepa a colportat multe neadevăruri. De fapt, numai neadevăruri. Neadevăruri flagrante și ușor de dovedit. Ce s-a urmărit prin asta, greu de spus. Ce s-a obținut e simplu: descalificarea lui Pacepa.

Într-o carte-interviu a dnei Lucia Hossu Longin, Pacepa afirmă[2] că a cunoscut misiunea lui Haiducu și că el ar fi fost cel care a dezvăluit-o serviciului francez de contrainformații. Confuziile temporale și factuale în care se rătăcește Pacepa sunt de-a dreptul penibile:

1. Emisiunea „Camarade Espion" difuzată de postul francez Antenne 2.
2. Lucia Hossu Longin, *Față în față cu generalul Ion Mihai Pacepa*, Editura Humanitas, București, 2009, pp. 79-81.

„[...] Am văzut stiloul pe care generalul Pleşiţă i l-a dat lui Haiducu, ofiţerul DIA [?] însărcinat să-l asasineze pe Goma. Stiloul conţinea otravă, nu cerneală, adică avea un compartiment pentru cerneală şi un al doilea pentru otravă. Urma ca această otravă să-i fie pusă în pahar lui Goma cu ocazia unei recepţii. Pleşiţă personal i-a dat stiloul, i-a dat sarcinile, Haiducu le-a acceptat. Apoi eu am defectat".

Pacepa nu a văzut stiloul descris pentru simplul motiv că acesta nu a existat niciodată, iar Haiducu nu a fost ofiţer DIA (Direcţia de Informaţii a Armatei), ci DIE, păstorită chiar de Pacepa. Apoi, avînd în vedere că tentativa de otrăvire a lui Goma făcea parte dintr-o misiune pusă la cale şi desfăşurată în anul 1982, iar Pacepa defectase în anul 1978, cronologia pe care ne-o serveşte generalul – „apoi eu am defectat" – e complet anapoda. El insistă însă: „Şi-am informat despre toată istoria cu asasinarea lui Goma DST-ul francez (m-am dus la Paris)".

Deci după defectarea sa din 1978, Pacepa a informat DST despre un plan de asasinare care avea să existe abia patru ani mai tîrziu (1982). Cît priveşte plecarea la Paris, aceasta s-a întîmplat abia după mai mulţi ani. Mai departe:

„DST-ul francez l-a chemat pe Haiducu la o întîlnire: «Domnule Haiducu» – Haiducu venise acolo sub o identitate franceză, era ofiţer ilegal, avea o cu totul altă identitate, alt nume – «Ce faceţi? Cum o mai duceţi?»..."

Nimic mai fals. Haiducu nu avea nici alt nume şi nici identitate franceză cînd a venit în Franţa.

„«O, *by the way*, aţi auzit de numele Pacepa?» A înlemnit. «Ştiţi c-a defectat, ştiţi că acuma este aici, la noi în sediu?» Peste trei zile Haiducu a telefonat şi-a spus tot ce-i ordonase Pleşiţă. Asta nu se ştie. [...] El a venit, el a spus şi el a dat tot planul, pe care noi nu-l ştiam. Eu ştiam doar de Haiducu, nu ştiam că a primit ordin să-l execute pe Goma."

Cum nu știa? Cu doar o pagină înainte, Pacepa afirmase: „Și-am informat despre toată istoria cu asasinarea lui Goma DST-ul francez". Revelațiile lui Pacepa continuă pe aceeași notă fantezistă:

> „Știam că Haiducu a fost ofițer ilegal, însărcinat cu asasinate. După ce s-a aflat toată istoria, DST-ul, care este o organizație fantastică, a înscenat asasinarea lui Goma. Nu știu dacă cunoașteți detaliile. Haiducu a venit, i-a pus otrava în pahar, otrava nu mai era otravă, stiloul era alt stilou, Goma a băut și-a căzut. Salvarea a venit, l-a luat, scandal, Goma a murit, Goma este dus la spital. Președintele Mitterrand a dat o declarație – era invitat să vină în România: «Suspend vizita în România pentru că serviciul de spionaj român a devenit o bandă de criminali». În timpul ăsta, Goma era la o casă conspirativă și sărbătorea evenimentul, succesul".

Această înșiruire de fabulații este pur și simplu aiuritoare. Scena reală a fost descrisă atît de Haiducu în cartea sa, cît și de Paul Goma în *Soldatul cîinelui*[1]. Cele două descrieri se completează perfect și ne dau imaginea adevărată a celor întîmplate pe 18 mai 1982. Într-adevăr, DST a înscenat „otrăvirea" lui Paul Goma, dar „nu știu dacă cunoașteți detaliile": stiloul, care era un pix[2], nu a jucat nici un rol; Goma nu a băut și nici nu a căzut. În momentul în care a dat să apuce paharul, Goma a fost lovit peste mînă, ca din greșeală, de „ziaristul" francez de lîngă el (un agent al DST), paharul s-a răsturnat și otrăvirea a fost „ratată", conform planului. N-a venit nici o salvare, care evident că nici nu a dus pe nimeni la spital. Nu s-a spus că Goma ar fi murit și nu a existat nici un fel de scandal – despre această scenă nici nu s-a știut nimic luni de zile, pînă în septembrie 1982, cînd a relatat-o presei chiar Paul Goma. El nu a fost dus la nici o casă conspirativă (reflex de securist din partea lui Pacepa) și nu a sărbătorit nimic. Pur și simplu a luat un taxi, însoțit de amicul „ziarist", și s-a dus

1. Editura Humanitas, București, 1991. Apărută în 1983 la editura franceză Hachette, sub titlul *Chassé-croisé*.
2. Vezi anexa 17.

acasă, escortat discret de o mașină a DST. Iar declarația lui Mitterrand citată de Pacepa nu a existat niciodată.

Înapoi la realitate

„Albert S." a fost, de altfel, foarte clar: Pacepa nu a știut nimic și nu a spus nimic despre „Vișan" – Haiducu. Dar tot „Albert S." mi-a confirmat episodul cînd DST l-a luat la întrebări pe Haiducu, petrecut însă cu totul altfel decît în ficțiunea lui Pacepa. Pînă atunci, să reluăm „filmul".

În cartea sa, Haiducu spune că nici nu s-a mișcat de la Paris toată vara și toamna anului 1978. El ar fi fost, în acest caz, probabil singurul român care n-a auzit atunci de fuga lui Pacepa, despre care s-a vorbit pe toate posturile TV și s-a scris în toate ziarele. Sigur că era neliniștit în urma acelui mesaj radio de avertizare, zice el, dar s-a lăsat complet de spionaj („a făcut curat") și nu a mai întreprins nimic, așteptînd obținerea cetățeniei franceze.

Imediat după naturalizare, în decembrie 1978, Haiducu face prima sa vizită la București ca cetățean francez. O „cîrtiță" ca el n-ar fi trebuit să facă asta niciodată sau, cel mult, într-o situație cu totul specială, să o facă clandestin. Regula spune că un „ilegal" implantat în țara-gazdă nu trebuie să întreprindă la vedere nimic ce ar putea indica o legătură cu țara sa de origine. Haiducu a fost însă o excepție în multe privințe.

Abia atunci, în decembrie, la București – afirmă Haiducu în carte – află el despre motivul alarmei din iulie: fuga lui Pacepa (pe care îl numește „șeful Serviciilor Secrete" și „sclipitor agent american implantat din 1945"). Din nou, ceea ce afirmă Haiducu în cartea sa apărută în 1984 (mai-iunie) se contrazice flagrant cu afirmațiile sale din emisiunea TV difuzată tot în 1984 (noiembrie). Nici despre întîlnirea cu Pleșiță, din strada Povernei nr. 3-5, etajul 3, nu se spune nimic în carte. Plauzibilă, în schimb, este informația că „Ionescu", fostul său ofițer de legătură, fusese pensionat (Pacepa a „pensionat" mulți foști colegi), că noul său ofițer de legătură era „Bunea" și că sectorul de care aparținea

Haiducu are un nou șef, pe tovarășul „Mareș" (în locul generalului Manea). „Mareș" nu provine din rîndurile DIE, ci de la Securitatea internă, precizează acid „Bunea". Corect. Despre „Mareș" știm că era numele de cod al colonelului Liviu Macău de la Direcția a III-a. Transferat la CIE, el a devenit șeful UM 0101, sectorul „ilegalilor" din Europa.

Versiunea reală nu poate fi cea descrisă în carte. Cît se poate de normal după un incident ca defectarea lui Pacepa, Haiducu a luat măsuri urgente de verificare a situației sale. Cert este că, în toamna anului 1978, înaintea primei călătorii cu acte în regulă la București, Haiducu se simte atît de bine și de sigur la Paris, încît se mută cu soția într-un apartament mai mare dintr-un cartier mai bun. Și, pentru că încă nu aveau copii, își ia și un cîine.

După prima vizită la București, urmează repede a doua și a treia și tot așa. Omului de afaceri francez Matei Haiducu (transfugul, îi spun unii) îi plăcea la nebunie să vină la București. Iar postul de la AMRI îi oferea pretextul ideal. Cu Centrala nu mai trebuia să comunice nici prin mesaje cifrate, nici prin căsuțe poștale impersonale. O face direct, în case conspirative, unde se întîlnește cu șefii săi ori de cîte ori se află la București. Este promovat la gradul de maior, ca semn al importanței sale de șef de rețea în Franța. Dar partea cea mai frumoasă la București era alta: chefurile și femeile. Haiducu și-a făcut o faimă de mare chefliu încă din studenție. Acum reia legătura cu foștii prieteni, precum și petrecerile. Nu există seară fără un chef și băutură din belșug. Haiducu se simte cel mai bine în mijlocul unui grup pe care să-l impresioneze și care să-l admire. Se simte de-a dreptul excelent dacă pe-aproape sînt și femei abordabile. De cîte ori venea la București, Haiducu nu trăgea (cu excepția primei vizite) la mama lui, unde ar fi putut sta foarte bine. Hotelul lui preferat era Intercontinental. Avea nevoie de libertate de mișcare. Pentru că nu exista practic seară în care Haiducu să se culce singur. Un amic, zis Carol[1], este mecanic auto ziua și proxenet noaptea. Un obișnuit al Interului (și al Securității), Carol îi furnizează lui Haiducu fete pe bandă rulantă. De unde știm asta? De la Securitate.

1. Identitatea sa reală îi este cunoscută autorului.

Securitatea internă contra Securitatea externă

În decembrie 1978, cînd abia pusese piciorul în România, Haiducu nimerește în brațele unei foste prietene și colege de la Mecanoexport, „Marga", cum își semnează ea, modest, notele informative. Întîlnirea s-a produs, întîmplător sau nu, la... Intercontinental. Haiducu pare să știe cu cine are de-a face, căci se comportă cît se poate de „patriotic", după cum informează „Marga":

„L-am cunoscut pe Haiducu în anul 1971, cînd m-am angajat la Mecanoexport. Am fost colegi și amici. Haiducu este fiul unui ilegalist, dacă nu mă înșel, și lucrător în Ministerul de Interne [...] Datorită acestui lucru, cît și a faptului că era un băiat inteligent și foarte bine pregătit profesional, Haiducu avea o poziție f. bună în întreprindere (plecări în străinătate, promovări etc). [...] După ce fusese de cîteva ori în străinătate și pe plan profesional, și ca turist, Haiducu nu a mai primit vize de ieșire [...] Știu că atunci a fost foarte revoltat mai mult pe cei de la întreprindere, dar după puțin timp ne-a spus că i-a ieșit viza turistică pentru Franța. Aceasta era în vara anului 1973. A plecat în Franța și nu s-a mai întors. Eu și toți prietenii am fost contrariați pentru că Haiducu, așa cum se manifesta, era un patriot [...] De atunci nu am mai știut nimic de Haiducu.
Astăzi, 4.12.1978, l-am revăzut pe Haiducu în București la Intercontinental. M-a bucurat mult revederea, pentru că el ca om îmi era foarte simpatic, dar nu am uitat că am de data aceasta în fața mea un cetățean francez și am căutat să-mi fac și datoria de cetățean român. Din discuția pe care am avut-o cu Haiducu au rezultat următoarele: ca fel de a gîndi este aproape neschimbat. A rămas un realist, așa cum a fost și nu încearcă să prezinte Occidentul ca pe un rai, ci dimpotrivă, tot timpul a căutat să sublinieze greutățile pe care le întîmpină un străin care se încumetă să facă acest pas, încheind cu faptul că nici pe fratele său nu l-ar sfătui să o facă. Despre el ne-a povestit următoarele: este director comercial la firma AMRI din Paris, care se ocupă cu vînzări de

instalații pentru producerea energiei nucleare. Scopul venirii lui în România este să facă niște contracte care să fie mai avantajoase pentru partea română. [...] Din toată această discuție am înțeles că Haiducu dorește să ajute România, să dezvolte relațiile comerciale dintre firma lui și întreprinderile de comerț exterior române, creîndu-și totodată o platformă pentru venirea lui cît mai des la București, căci, după cum a mărturisit, la ora actuală este tot ce-și mai dorește. [...]
În rest, s-a discutat despre șomajul din Franța, mizeria în care trăiesc majoritatea românilor fugiți și teatrul pe care îl joacă pentru a o ascunde, [...] despre Paul Goma (Haiducu îl consideră un ordinar pentru faptul că în teorie susținea niște lucruri, iar practic, cînd a ajuns la Paris a cerut azil politic. Spunea că chiar și cei care simpatizau cu el au ajuns să-l desconsidere). [...]
Un lucru important pe care doresc să-l menționez legat de plecarea lui Haiducu la Paris este modul cum a obținut viza turistică. A cumpărat-o cu 30.000 lei de la un salariat al Serv. Pașapoarte care, din cîte spunea tot el, ar fi căzut după plecarea lui Pacepa [legenda, *n.a.*]"[1].

Deci Occidentul este cîh, Paul Goma „un ordinar" și tot ce-și mai dorește Haiducu este să stea cît mai mult la București. Un adevărat patriot, transfugul nostru. Deloc impresionat, maiorul de Securitate Constantin Roșu propune „ca de acest caz să se ocupe ind. 31/M.G., care asigură contrainformativ spațiul Franța"[2].

„Marga" nu e singura informatoare mobilizată de apariția lui Haiducu la București. Foarte activ este și „Ion Zamfir", angajatul unei firme mixte româno-franceze, Refrexim. În prima lui notă, tot din decembrie 1978, furnizează Securității cîteva date despre Haiducu. Astfel, nu știm din ce sursă, el afirmă că Haiducu ar fi rămas în Franța în anul 1974, iar pașaportul turistic cu care a plecat i-ar fi fost înlesnit de mama lui, pe atunci secretara ministrului Turismului. Mult mai interesantă este o notă a sa din 16 octombrie 1980:

1. Arhiva CNSAS, Fond I, Dosar nr. 233527, vol. 1.
2. *Ibidem*.

„Deşi nu era prevăzut să participe la TIB '80, dl Haiducu a solicitat dnei D.P. [de la Refrexim] să transmită un telex la Paris pentru a putea justifica la firmă plecarea în România. [...]"[1].

Haiducu avea deci nevoie de motive pe linie „de serviciu" pentru a veni cît mai des în România. „Zamfir" ne ţine în continuare la curent:

„În ziua de 7 ian. 81, Haiducu Matei a rugat să-i transmitem un program de vizite pentru a veni în România. După un consult cu directorul Alphonse Dumay [de la Refrexim] am transmis tx. anexat. Precizez că şi pentru Dumay au devenit un semn de întrebare aceste vizite ale lui Haiducu în România. Dl Dumay a declarat «este sigur că lucrează fie pentru Franţa, fie pentru România, fie pentru ambele».
În anul 1980, M. Haiducu a efectuat 7 vizite în ţară, în timpul cărora a stat în total 72 zile (deci în medie 10 zile cu ocazia fiecărui voiaj)"[2].

Sena '80

Nu doar dl Dumay avea semne de întrebare. Haiducu devenise suspect şi pentru Securitate. Din cauza vizitelor lui foarte dese, a contactelor lui foarte numeroase şi pestriţe. Un român fugit, protejat acum de cetăţenia franceză, care umblă prin multe ministere şi firme, unde cunoaşte oameni şi află lucruri. Foarte suspect. Securitatea internă îl bănuieşte pe Haiducu de culegere de informaţii... pentru francezi. Culmea e că nu l-a mai bănuit de nimic exact atunci cînd ar fi trebuit, în 1982, cînd el chiar lucra pentru francezi.

La 29 septembrie 1980, Securitatea internă (Direcţia a III-a Contraspionaj) începe urmărirea informativă a „comerciantului francez HORIA, originar din România [...] în vederea prevenirii atragerii la activitatea duşmănoasă ţării noastre a unor cetăţeni

1. Arhiva CNSAS, Fond I, Dosar nr. 233527, vol. 1.
2. *Ibidem*.

români, cît și a documentării preocupărilor sale de culegere de informații economice". Operațiunea este denumită „Sena '80"[1]. Și iată cum un ofițer al Securității externe devine obiectivul urmăririi de către Securitatea internă. Cu tot tacîmul. Se întocmește imediat un „Plan de măsuri"[2] în care sunt implicați deja numiții „Marga" și „Zamfir". Dar și „Bela" și „Ede" de la Refrexim. Sunt mobilizați ofițerii acoperiți din întreprinderile de comerț exterior. Conform planului de măsuri, se va verifica „dacă HORIA se află în anturajul diplomaților francezi, ce sarcini primește și cum este instruit să le realizeze". Se cere folosirea de „mijloace speciale" pentru controlarea discuțiilor (microfoane), „organizarea de percheziții secrete la locul de cazare" și „filaj pe momente operative". În sfîrșit, se dispune ca Haiducu „să fie cazat în încăperi cu mijoace tehnice. Vom avea în vedere ca periodic să fie ascultat și la ICE unde există astfel de mijloace".

Tot tacîmul, cum spuneam. Și începe un joc de-a șoarecele și pisica. La urma urmei, Haiducu e un profesionist. Dacă el nu știe să se păzească, nu mai știe nimeni. Îi este clar că e pe cont propriu în acest joc în care în nici un caz nu s-ar fi putut prevala de calitatea sa de ofițer CIE față de cei care îl urmăreau. Securitatea internă nu avea cum să știe, și nici nu trebuia să știe, că cel numit „Horia" este ofițer al spionajului românesc. Alți agenți CIE au trecut prin situații și mai extreme decît Haiducu. Pentru a nu se deconspira, unii au acceptat chiar să fie recrutați de Securitatea internă, ajungînd în situația aberantă de a fi agenți dubli ai aceleiași entități – Departamentul Securității Statului. Alții au fost urmăriți de Securitatea internă de o manieră extremă, ajungînd chiar în închisoare. Riscurile meseriei. Ceva asemănător i se va întîmpla și lui Haiducu, mai tîrziu, în... Franța; dar să nu anticipăm.

Azi putem spune că, fără să vrea, Securitatea a făcut o treabă utilă... nouă. Filajul și ascultările ne-au furnizat informații și

1. *Ibidem*.
2. *Ibidem*, „Plan de măsuri" în dosarul de urmărire informativă privind pe cetățeanul francez „HORIA", UM 0625/C.P./31/M.G. din 29.09.1980. Arhiva CNSAS, Fond I, Dosar nr. 233527, vol. 1.

dovezi de maximă importanţă. Convorbirile telefonice interceptate probează că, în repetate rînduri, Haiducu apela numărul 16.66.90. Interceptorii notează că „s-a sunat la Institutul pentru Studiul Cooperării Economice Internaţionale, din Splaiul Independenţei 7”[1]. Gafa enormă comisă prin această precizare constă în deconspirarea sediului secret al „ilegalilor”, de care aparţinea Haiducu. Tocmai pentru a-i asigura o conspirativitate deplină, această secţie avea un sediu separat de CIE. Mai mult, era camuflată sub un nume fals, „Institutul pentru Studii Economice Internaţionale”, taman cel din Splaiul Independenţei nr. 7. Cînd apela numărul 16.66.90, Haiducu suna de fapt la el la slujbă, cum s-ar spune. Şi cerea să vorbească fie cu „Mareş”, fie cu „Bunea”, după cum putem citi în transcrierile Securităţii. Perfect. Măcar aşa se confirmă existenţa lui „Bunea” (ofiţerul de legătură) şi a şefului „Mareş” din cartea lui Haiducu, precum şi faptul că ambii lucrau pentru secţia „ilegali” din Splaiul Independenţei nr. 7. Dar nu acolo se întîlneau ei (Haiducu nu a călcat niciodată într-un sediu al Securităţii), ci la „protocol”. Adică într-o casă conspirativă. Unde era aceasta? Tot Securitatea ne-o spune, prin intermediul filajului: într-un bloc vechi din bulevardul Ana Ipătescu (azi Lascăr Catargiu), cu intrarea din strada Povernei, la scara C. Filajul ajunge la această adresă într-o dimineaţă din septembrie 1981:

> „La ora 7.20, «Horia», avînd în mînă servieta diplomat, a ieşit din hotel împreună cu o individă, au mers la autoturismul Dacia 1300 no. 14 B 508, cu care s-au deplasat pe diferite străzi pînă în Calea Floreasca. În faţa imobilului cu no. 48, «Horia» a oprit şi individa a intrat grăbită în acest imobil.
> Notă: Individa se numeşte SANDA şi a fost adusă la hotel de CAROL în seara zilei precedente.
> De aici, «Horia» a plecat cu autoturismul pe mai multe străzi, alternînd vitezele şi privind în oglinda retrovizorie [*sic!*] la autoturismele ce veneau din urmă, a continuat pe Str. Povernei cu viteză redusă, timp în care privea la persoanele ce treceau pe

1. Arhiva CNSAS, Fond I, Dosar nr. 233527, vol. 2.

stradă sau staţionau, apoi pe Str. Viişoarei, Povernei şi din nou Viişoarei şi Povernei, unde a parcat.
«Horia» a coborît, avînd servieta asupra sa, a mers pe Str. Povernei privind insistent în toate direcţiile şi la ora 8.35 a intrat la adresa din Bdul Ana Ipătescu no. 24-26, Sc. C (intrarea prin Str. Povernei), neputîndu-se stabili etajul şi apartamentul din motive de conspirativitate. [...]"[1].

E clar că Haiducu se manifesta ciudat din perspectiva Securităţii. Ca şi alte dăţi, conchide filajul, obiectivul „s-a deplasat prin oraş folosind aceleaşi metode de autoverificare: viteză mică, deplasări pe străzi scurte, înguste şi neaglomerate, privirea în oglinda retrovizorie, iar în situaţiile statice priviri insistente la cei din jurul său"[2].

În timp ce Haiducu lua măsuri de contrafilaj pentru a proteja secretul întîlnirilor sale cu oamenii de la CIE, comportamentul său de spion şcolit nu putea decît să întărească suspiciunile Securităţii interne. Pentru noi, importantă este însă adresa casei conspirative. Filajul confirmă afirmaţia lui Haiducu din emisiunea TV „Tovarăşul Spion" despre casa conspirativă din Bucureşti, Bd. Ana Ipătescu colţ cu Povernei, unde se întîlneşte regulat cu superiorii săi.

„Nu se dă la consultat", scrie pe eticheta pusă de Securitate pe dosarul cu transcrierile interceptărilor lui Haiducu. De înţeles. Cînd au realizat ce gafă au făcut deconspirînd chestiuni atît de sensibile, şi-au zis că cel mai bine ar fi să nu mai vadă nimeni ce scrie acolo.

Haiducu îşi vede de ale lui, nu se sinchiseşte de filaje şi interceptări. Face naveta între Paris şi Bucureşti, vizitează frecvent blocul din Ana Ipătescu colţ cu Povernei. Viaţa de familie de la Paris nu pare să sufere din cauza escapadelor de la Bucureşti. În vara anului 1979, Haiducu chiar îşi aduce soţia în vizită în România şi fac concediul pe litoral. Primul copil al lui Haiducu (o fată) se naşte în 1980. Mama lui Haiducu primeşte viza şi se duce la Paris ca să aibă grijă de copil.

1. *Ibidem*.
2. *Ibidem*.

Totul pare cît se poate de normal pînă în toamna anului 1981, cînd Haiducu își dă demisia de la firma franceză AMRI. De ce renunță el oare la această slujbă bună și la o acoperire perfectă pentru deplasările la București? A intervenit ceva nou și important? Da. Răspunsul se află tot în documentele Securității. Numai că dosarul respectiv nu poate fi găsit nici la CNSAS, nici în vreo altă arhivă accesibilă. El se numără încă printre „tainele" din arhiva secretă a Serviciului de Informații Externe. Chiar și așa, vi-l vom prezenta în detaliu la momentul potrivit.

Explicațiile pe care le dă Haiducu în cartea sa privind demisia de la AMRI sunt subțiri și confuze: ba că urma să primească o nouă misiune într-o țară francofonă din Africa, ba că voia să-și deschidă o firmă de consultanță și să devină independent, ba că trebuia să-și caute pur și simplu un nou loc de muncă.

Haiducu vine la București în noiembrie 1981, într-o vizită particulară, cu mașina (un Renault 30, ne informează „Zamfir"), și îl ia la Paris pe fratele său Adrian. Fac Crăciunul și Revelionul împreună cu familia și cu prietenii și se întorc la București în ianuarie 1982.

Capitolul 5

Diversiunea

Pentru că tot am ajuns, grație filajului Securității, la casa conspirativă din strada Povernei, reluăm „filmul" acțiunii de aici, unde Matei Haiducu primește, în februarie, misiunea lichidării lui Virgil Tănase și Paul Goma. Am văzut că asta nu s-a putut întîmpla pe 13 ianuarie 1982, pentru că la acea dată CIE nu știa încă de articolul lui Virgil Tănase din *Actuel*. Nici măcar Haiducu, care tocmai venea de la Paris, nu avusese curiozitatea să cumpere revista și s-o aducă, eventual, cu el.

La prima discuție cu generalul Pleșiță[1] despre noua misiune, susține Matei Haiducu, au existat doi martori: colonelul „Mareș", șeful său, și „Bădescu", noul său ofițer de legătură (după „Ionescu" și „Bunea"). Pe „Mareș" l-am identificat deja drept col. Liviu Macău. Iar „Bădescu" este politrucul (secretar de partid) lt.-col. Stelian Bologan, conform unui document foarte important, de care ne vom ocupa ulterior. La un moment dat, Pleșiță îl cheamă și pe un tovarăș „Panduru". Acesta cunoaște deja subiectul, căci Pleșiță îl pusese în temă: asasinarea lui Tănase și Goma. „Panduru" este cel cu care Haiducu avea să discute modalitățile tehnice de punere în practică a misiunii. „Panduru" era numele conspirativ al lt.-col. Ion Deaconescu, șeful, la acea vreme, al UM 0102[2].

Pleșiță l-a chemat pe „Panduru" pentru că acesta are o idee despre cum trebuie procedat în cazul lui Goma astfel încît asasinatul să nu poată fi pus pe seama Securității. Iar „Panduru",

1. Generalul Nicolae Pleșiță este numit șef al CIE în noiembrie 1980 și ocupă această funcție pînă în decembrie 1984.
2. Sectorul „ilegalii" din America de Nord și America de Sud.

un fel de specialist, îi prezintă lui Haiducu diverse variante. Dintre acestea, lui Haiducu îi atrage atenţia otrava care provoacă un stop cardiac cît se poate de „natural", la numai cîteva ore de la administrare, şi nu lasă nici un fel de urme în corpul victimei. Problemele lui Goma cu inima sunt cunoscute, deci soluţia aceasta pare ideală. *Ni vu ni connu*.

În ceea ce-l priveşte pe Virgil Tănase, Securitatea nu-şi bate capul prea tare: cum-necum, să fie lichidat repede, că „tot vor da vina pe noi"[1]. Se discută despre variantele de a-l împuşca, de a folosi explozibil sau de a-i provoca un accident de maşină. Varianta împuşcării ar fi însemnat ca Haiducu să-l execute pe Tănase personal, cu pistolul. Or, aşa ceva l-ar fi expus unui risc foarte mare de a fi capturat şi este absolut de neînţeles cum Pleşiţă putea accepta chiar şi numai ideea de a-şi expune un „clandestin" atît de valoros ca Haiducu unui asemenea pericol. Explicaţia constă fie în incompetenţa şefului CIE, fie în presiunea sub care se afla în legătură cu această misiune; fie în amîndouă. Soluţia salvatoare o găseşte tot Haiducu: el propune răpirea şi lichidarea lui Tănase de oameni plătiţi, adică terţi, astfel încît urmele să nu poată duce direct la Securitate. În cele din urmă, Pleşiţă aprobă varianta otrăvirii în ceea ce-l priveşte pe Goma, dar înclină în favoarea împuşcării lui Tănase de Haiducu. Se arată totuşi dispus să ia în calcul şi varianta răpirii, cu condiţia ca Haiducu să prezinte un raport detaliat despre modul în care s-ar desfăşura operaţiunea. Odată cu instrucţiunile, Haiducu primeşte de la „Panduru" şi un pix Parker[2], în mina căruia, sub buşonul de plastic de la capăt, este ascunsă minuscula pilulă de otravă destinată lui Paul Goma. Agentul român trebuie să se întoarcă la Paris pentru a găsi cît mai repede ocazia de a „bea" ceva împreună cu Goma – pe care nici măcar nu-l cunoaşte.

Cu acest „bagaj" greu, Matei Haiducu se întoarce la Paris. Despre episodul respectiv găsim în cartea lui Haiducu următoarea referire: „Hotărîsem că nu voi fi omul de corvezi al preşedintelui".

---

1. Matei Pavel Haiducu, *op. cit.*
2. Reprodus fotografic în volumul *J'ai refusé de tuer*, ed. cit.

Episodul Bernard Poulet – februarie 1982

Pe firul cronologic al evenimentelor intervine un episod care nu are o legătură directă cu „Afacerea Tănase-Haiducu". Există însă cîteva aspecte și personaje comune pentru care merită să le consemnăm într-o scurtă paranteză. În seara zilei de 11 februarie, la Ploiești, un ziarist francez este atacat și bătut crunt de doi indivizi. Țigani, cum avea să spună Miliția. Dar tîlharii nu-i furaseră portofelul sau ceasul, ci reportofonul și agenda. Ziaristul respectiv era Bernard Poulet, cel care avea să dezvăluie „Afacerea Tănase" în ziarul *Le Matin* șase luni mai tîrziu. La îndemnul lui Mihnea Berindei, Poulet venise la Ploiești pentru a sta de vorbă cu Vasile Paraschiv, muncitorul care încercase să pună pe picioare în România un sindicat autentic al oamenilor muncii, după modelul lui Lech Wałęsa și al mișcării Solidaritatea din Polonia. Bernard Poulet era deja așteptat de Securitate, și aceasta a avut grijă ca el să nu-l întîlnească pe Vasile Paraschiv. A întîlnit în schimb doi „țigani bișnițari"[1], după cum i-au explicat milițienii după incident.

Matei Haiducu spune că l-ar fi avertizat pe Poulet să nu se ducă la Paraschiv. Afirmația apare în cartea lui Paul Goma, *Soldatul cîinelui*, în care autorul redă un scurt dialog avut cu Haiducu la întîlnirea prilejuită de episodului „otrăvirii", din 18 mai 1982:

> „*Haiducu*: A, păi să vă spun eu povestea cu Poulet! I-am atras atenția de la început să nu facă pe grozavul, să nu se bage. În avion i-am...
> *Goma*: Care avion?
> *Haiducu*: Avionul în care a călătorit pînă la București. I-am atras atenția să nu se ducă la Paraschiv... Recunoașteți, domnu' Goma, că l-ați cam umflat pe Paraschiv. Și pe ceilalți, cu așa-zisul lor sindicat...".

1. Afirmații ale lui Bernard Poulet în diverse articole și declarații.

Acesta este pasajul relevant din *Soldatul cîinelui*. Problema este că Bernard Poulet își amintește perfect de acea călătorie cu avionul la București, destul de penibilă din cauza unor pasageri francezi cam „veseli" și gălăgioși, dar neagă categoric că ar fi discutat cu cineva în acel avion, și cu atît mai puțin despre Vasile Paraschiv. Și atunci? Acceptînd că Goma respectă adevărul și reproduce fidel spusele lui Haiducu, concluzia ar fi că agentul român a născocit episodul pentru a-l impresiona pe partenerul său de discuție sau din alte motive care ne scapă. Sîmburele de adevăr al afirmației lui Haiducu ar putea consta în aceea că el chiar s-a deplasat la București în același avion cu Poulet și că l-a remarcat printre pasageri, ziaristul francez fiind un cunoscut expert în probleme românești. Dar din punctul de vedere al lui Haiducu ar fi fost o nesăbuință să-l abordeze nitam-nisam pe Poulet și să atragă astfel atenția unui ziarist iscoditor asupra sa, cînd el trebuia să rămînă doar o umbră.

Dilema lui Haiducu

Matei Haiducu hotărîse deci că nu va fi „omul de corvezi" al lui Ceaușescu. Ne-am aștepta atunci ca el să caute urgent o soluție. Care ar fi putut fi aceasta? Haiducu era ofițer al Ministerului de Interne, cu gradul de maior la acea dată. Un ofițer nu poate să refuze un ordin, cu atît mai puțin un ofițer cu însărcinări speciale ca el, și mai ales un ordin transmis direct de la Comandantul Suprem. Excludem așadar această variantă, cum a exclus-o și Haiducu din prima clipă. Ce posibilități mai rămîn? De pildă, să-și rateze misiunea cu premeditare. Dar asta ar fi însemnat sfîrșitul carierei sale, cu consecințele de rigoare, inclusiv o posibilă punere sub acuzare pentru înaltă trădare. Deci nici această variantă nu era fezabilă. Mai rămînea varianta ca Haiducu să-și găsească salvarea și refugiul în brațele celor care i-au fost pînă acum adversari: serviciile speciale occidentale, americane sau franceze. Deocamdată însă, Haiducu nu întreprinde nimic, cel puțin dacă ne luăm după cele relatate în cartea sa. A, da, are „insomnii". Apoi se întoarce la București.

Haiducu îi prezintă lui Pleșiță raportul – „fantezist", cum îl descrie în carte – privind varianta propusă de el pentru eliminarea lui Virgil Tănase prin răpirea și lichidarea de interlopi francezi. Propunerea lui Haiducu se bazează pe „Marc", un personaj probabil imaginar, despre care Haiducu îi spune lui Pleșiță că este șeful unei organizații clandestine de la Paris și care dispune de mijloacele necesare pentru a lichida problema Tănase în cele mai bune condițiuni. „Marc" va trebui plătit pentru asta în avans, dar banii nu îi va primi direct, ci vor fi depuși, într-un plic, într-un seif dintr-o gară, de unde vor fi recuperați de banda lui „Marc".

Ceea ce nu știa Pleșiță era că toată această schemă mai fusese discutată de Haiducu și cu altcineva, la Paris.

Haiducu și serviciul francez de contrainformații

„Albert S.", șeful secției pentru România a DST, apare în cartea lui Haiducu într-un flashback legat de decizia sa de a contacta serviciul francez de contrainformații. Îl cunoscuse în toamna anului 1979 (mai probabil în 1978), cînd a primit o convocare la poliție. Se aștepta la așa ceva, pentru că, zicea el, refugiații politici erau verificați toți, unul cîte unul, și era normal să-i vină și lui rîndul. Haiducu uită însă că, în 1979, el era deja cetățean francez și nu mai avea statutul de refugiat politic. *Passons*...

Se duce așadar la Poliție, dar este pasat unor colegi care au sediul în altă parte. Așa ajunge Haiducu la DST, unde îl cunoaște pe „Albert S.". Acesta mi-a spus că Haiducu le-a fost suspect de la bun început. Se vedea de la o poștă că joacă teatru, că este perfect... fals. Mințea cu un tupeu deosebit. Era inteligent, foarte sigur de el și viclean (*malin*). Pe „Albert S." îl deranja mai ales faptul că Haiducu lucra la AMRI, unde avea acces la o tehnologie sensibilă. Îl obervaseră și în trecut, ocazional. Dar nu-l aveau la mînă cu nimic. Pînă cînd...

La o verificare de rutină întreprinsă de DST asupra unui tînăr refugiat român, prin 1981, acesta le-a spus, între altele, că a

cunoscut la București pe cineva despre care a aflat întîmplător că era, în secret, ofițer de Securitate. Era un amic dintr-o gașcă mai numeroasă. Lucrurile s-au întîmplat pe la începutul anilor '70 așa: într-o seară, a fost la o petrecere, un ceai, cum se spunea, la cineva acasă. Acolo, toți și-au pus hainele la grămadă pe un pat. La plecare, tînărul și-a luat haina de pe pat și a îmbrăcat-o, dar i s-a părut că nu era a lui. S-a căutat de chei prin buzunare și a dat peste un portofel. Cînd s-a uitat în el, a văzut o legitimație a Ministerului de Interne pe numele... Matei Haiducu.

Relatarea nu a fost o surpriză pentru „Albert S.". I-a confirmat doar ce intuise mai demult. Acum i-au acordat lui Haiducu ceva mai multă atenție. Dar culmea e că și Haiducu părea să-i acorde atenție lui „Albert S.". La începutul anului 1982, într-un bistrou pe care obișnuia să-l frecventeze, „Albert S." l-a remarcat de cîteva ori pe Haiducu. De parcă acesta ar fi căutat o ocazie să-l întîlnească discret, să-i spună ceva. Dar „Albert S." nu era singur, și Haiducu nu s-a apropiat.

După puțin timp i-a dat un telefon.

Ceva nu se leagă

„Albert S." nu-și mai amintește cînd exact l-a contactat Haiducu: la începutul anului 1982, ceea ce e cam vag. Haiducu, în carte, spune că s-ar fi întîmplat la sfîrșitul lunii martie. Anterior cărții, în declarațiile făcute presei franceze, a spus că ar fi fost pe 1 aprilie. Data i-a făcut pe ziariști să scrie că afirmația aduce a glumă de 1 aprilie. Înainte de a contacta DST-ul, Haiducu mai spune în carte că s-a destăinuit soției sale Michelle, căreia i-a povestit „totul despre activitățile mele clandestine, despre misiunea pe care o primisem".

Știm însă chiar de la soția sa că lucrurile nu s-au întîmplat chiar așa. Întîi de toate, Haiducu nu i-a spus nimic despre misiunea de lichidare a lui Tănase și Goma. Abia mai tîrziu, cînd „Afacerea Tănase" era intens mediatizată, a făcut ea o legătură între acest caz și soțul ei. Prima oară cînd i-a vorbit soției despre adevărata sa îndeletnicire, Haiducu nu a făcut-o

acasă, probabil de teamă că ar putea exista microfoane ascunse în locuința lor. Într-o bună zi, prin martie 1982, Michelle s-a trezit că soțul ei apare, la prînz, la serviciul ei (nu mai lucrau în același loc) și o invită la masă. Haiducu pare să nu fi ales momentul prea bine, căci Michelle a povestit că era foarte ocupată, iar cînd s-au dus la masă era mai mult cu gîndul la problemele de la birou decît la explicațiile soțului ei. De altfel, acesta nici măcar nu i-a făcut atunci cine știe ce dezvăluiri. Ba chiar a fost destul de vag, aducînd vorba despre spionaj în general, cum și de ce se practică așa ceva, ce importanță poate avea un agent de informații etc. Michelle nu-și amintește să fi fost foarte impresionată de spusele soțului ei, ceea ce ne face să ne întrebăm cît de explicit a fost el de fapt. Subiectul a fost reluat ulterior în mai multe reprize, căci Haiducu trebuia să clarifice problema familiei în perspectiva consecințelor pe care le intuia. Aici nu putem exclude ipoteza că Haiducu a vrut s-o protejeze pe soția sa de aceste consecințe, sugerîndu-i chiar despărțirea, lucru confirmat de Michelle. Dar ea nu a vrut nici despărțirea, nici să părăsească Franța, considerînd că lucrurile nu sunt chiar atît de dramatice: „Cred că nu am realizat gravitatea situației", spune ea acum.

Despre trecerea lui Haiducu de partea francezilor, foarte interesant este că Michelle Forestier a obiectat categoric la formularea „Haiducu s-a predat DST-ului". Nu, el nu s-a predat, ci a făcut o înțelegere, „un contract cu DST-ul". La momentul respectiv însă, Haiducu nu i-a spus nimic soției despre relația cu DST-ul. Tot ce a observat Michelle atunci a fost că soțul ei era ocupat cu foarte multe întîlniri și era ceva mai tensionat ca de obicei. Cîndva, mai tîrziu, Haiducu i-a spus despre „contract" și despre faptul că această înțelegere cu DST-ul prevedea și aducerea în Franța a mamei și fratelui lui.

După ce a fost sunat de Haiducu, „Albert S." s-a întîlnit cu el prima oară într-o mașină condusă de un alt ofițer DST. Haiducu i-a spus că lucra pentru spionajul românesc și avea o anumită misiune despre care a vorbit în termeni generali. A doua întîlnire a fost într-un bistrou de lîngă Cercul Militar. Aici s-au

mai văzut de două-trei ori şi au ajuns la o înţelegere. A urmat debrifarea lui Haiducu într-o cameră de hotel (Napoleon) de pe lîngă Champs-Elysées. După vreo zece şedinţe, au continuat într-un apartament privat (al unui poliţist) din cartierul Marais. Debrifarea a durat circa două luni, a spus „Albert S.", şi a fost condusă de adjunctul său. I-au arătat lui Haiducu sute de fişe şi fotografii pentru a identifica potenţiali agenţi români. Haiducu le-a relatat în detaliu cum a fost recrutat şi format, cum i s-a fabricat legenda etc. Lui „Albert S." i-a dat în primul rînd pixul Parker în care era ascunsă otrava destinată lui Paul Goma.

Am putut citi, la Ministerul de Justiţie din Paris, dosarul în care s-a păstrat „Raportul de examinare" semnat de dr. J. Garat, directorul Laboratorului de Toxicologie al Prefecturii de Poliţie. Se consemnează că proba a fost primită pe 13 aprilie. Este descrisă o pilulă albă, cu diametrul de 4,4 mm, grosimea de 3,7 mm şi greutatea de 80 miligrame. Conţinutul: aconitină, una dintre cele mai toxice substanţe[1]. Efectele ei sunt descrise în raport astfel: poate provoca moartea chiar şi în concentraţii foarte mici, de 1-6 miligrame. Intoxicaţia provocată de aconitină este caracterizată prin furnicături, senzaţie de ocluzie a gîtlejului, senzaţie de rece începînd cu zona gurii şi care se extinde la faţă, limbă, membre, abdomen, torace. Subiectul are dificultăţi în a vorbi şi înghiţi. Are senzaţia că îi creşte capul şi se umple cu apă clocotită. Astenia devine extremă, apar contracţii, convulsii, hipotermie, fibrilaţii musculare, paralizia muşchilor respiratori şi, în final, stopul cardiac.

Asta l-ar fi aşteptat pe Paul Goma dacă Haiducu... Chiar aşa, de ce s-a „întors" Haiducu? Era încolţit, mi-a răspuns „Albert S.". N-ar fi avut probleme morale să-i execute pe cei doi, dar nu i-a convenit. Haiducu bănuia că, dacă şi-ar fi îndeplinit misiunea aşa cum era prevăzut, CIE l-ar fi rechemat imediat în ţară şi nu l-ar mai fi lăsat să iasă niciodată. Rămînerea lui în Franţa ar fi fost un risc prea mare. Iar Haiducu nu voia să renunţe la Franţa, la Occident, să se îngroape de viu în România.

1. Un alcaloid extrem de toxic extras din omag.

Posibil să fi fost așa. Ce nu iese însă la socoteală e altceva: timpul. Cele două luni de debrifare a lui Haiducu nu se încadrează în calendarul evenimentelor. Să vedem de ce.

Diversiunea

Pe 9 aprilie 1982 (în Vinerea Mare), Virgil Tănase primește o convocare la poliție. Acolo este întîmpinat de doi domni de la DST, directorul adjunct Désiré Parent și șeful serviciilor est-europene, Jacques Rossi. I se spune deocamdată că există informații cît se poate de serioase că viața lui este în primejdie din cauza unui asasin trimis de la București. Tănase este sfătuit să fie prudent, să nu se întîlnească cu persoane necunoscute, să tragă perdelele cînd se află în casă. Eventual, să plece din Paris.

Virgil Tănase este foarte sigur de cronologia lui. Trei zile mai tîrziu, pe 12 aprilie, află deja de la DST că există un plan: să se lase „răpit" și ascuns de DST. I se mai spune că agentul de la București s-a predat. Cam în același interval de timp, DST-ul repetă procedura cu Paul Goma. Pentru el, planul este să se lase „otrăvit"; sau aproape.

Bun. Dar dacă planul DST-ului exista deja pe 12 aprilie, iar Haiducu s-a predat doar la sfîrșitul lui martie, unde sunt cele două luni (sau măcar aproximativ) de debrifare a lui Haiducu dintre momentul cînd s-a predat DST-ului și elaborarea planului? Plan care presupunea cooperarea lui Haiducu și deplina încredere a DST-ului în el, verificarea lui maximă. Ba și aprobarea întregii scheme de la cel mai înalt nivel. Cele două luni ies la socoteală doar dacă Haiducu s-a dus la DST din februarie, imediat ce a primit misiunea.

Sau contactele dintre Haiducu și DST erau ceva mai vechi. Oricum, planul pus la cale de DST – la sugestia lui Haiducu – este atît de complex, de sofisticat și îndrăzneț, încît nu are egal în istoria recentă a spionajului Est-Vest. Iar „Albert S." își amintește că a fost „surprins" cît de repede au primit aprobarea

de la cel mai înalt nivel. Chalet, directorul DST, sau alt șef mare a vorbit cu Mitterrand, spunea el.

Virgil Tănase acceptă să intre în joc doar după ce se asigură prin intermediul unui prieten cu legături foarte sus-puse, Olivier Todd, că, într-adevăr, atît președintele François Mitterrand, cît și ministrul de Interne Gaston Defferre sînt la curent și și-au dat acordul. Asta îl convinge pînă la urmă și pe Paul Goma. Dar cei doi mai vor ceva. Vor ca regimul Ceaușescu să sufere o lovitură de amploare, de pildă prin dezvăluirea publică de către Haiducu însuși a dublului asasinat ce i se ordonase de la București. Și mai cer ca autoritățile franceze să condamne și ele agresiunea Securității. Bine, li s-a pus. La sfîrșitul acțiunii, așa vom face.

Pregătiri

Totul trebuia să rămînă secret, Virgil Tănase și Paul Goma nu aveau voie să vorbească cu nimeni despre ce se punea la cale. Ei, na, cum să nu vorbească cu nimeni? Cei doi se sfătuiesc mai ales cu Monica Lovinescu (și Virgil Ierunca). *Jurnalul* Monicăi Lovinescu (vol. 1981-1984)[1] este o sursă foarte interesantă de informații, comentarii și interpretări pentru povestea noastră. Pe 10 aprilie, Monica Lovinescu consemnează deja că, foarte îngrijorată de cele aflate, i-a dat lui Virgil Tănase un revolver cu gaz cumpărat în 1977, după agresiunea asupra ei[2]. Pe 15 aprilie, ea notează că și Goma a fost avertizat de DST. Apoi, pe 18 aprilie:

> „Goma și Ana[3] cu detalii: romanul polițist e de cel mai prost gust, dar e sigur macabru: cei de la DST spun că în afară de

1. Apărut la Editura Humanitas, București, 2003, ed. a 2-a rev.
2. În curtea locuinței ei de la Paris, pe 18 noiembrie 1977, Monica Lovinescu a fost bătută crunt de doi palestinieni care lucrau pentru Securitate. Agresiunea a avut loc exact cu o zi înaintea sosirii la Paris a lui Paul Goma, ca avertisment că „mîna lungă a Securității" îl va ajunge oriunde.
3. Soția lui Paul Goma.

> Gaddafi n-au mai văzut șef de stat care să se ocupe direct cu astfel de lucruri. Deoarece «le tueur» a fost trimis de Ceaușescu însuși! Vor ca Paul să organizeze (adică să inventeze) un cocktail în care ucigașul să se prefacă că-i dă un pahar pe care o agentă de-a lor să-l răstoarne. În așa fel, cel care s-a predat ar fi acoperit și ar încerca să-și aducă familia din România... Deci tăcerea ar trebui să fie respectată cîteva luni de zile. Aberant. [...] La DST au analizat otrava: într-adevăr, nu lasă nici o urmă și are efectele crizei cardiace. Paul s-a interesat dacă nu sîntem și noi pe listă: nu".

Noroc că Monica Lovinescu a păstrat secretul și nu a răsuflat nimic mai departe. În chestiune, ea împărtășește scepticismul lui Paul Goma. „Scenariul e idiot", scrie acesta în *Soldatul cîinelui*. Îl oripilează încrederea DST-ului în Haiducu și simte că i se ascunde ceva. Pe cît de critic este Goma, pe atît de nesuferit le pare el celor de la DST. Le-a rămas în memorie ca „foarte antipatic", „bizar", un „frustrat" care „îi trata de sus" și „era gelos pe Virgil Tănase". La polul opus, Tănase era „un visător simpatic".

Pregătirile avansează repede. Pe 19 aprilie, Virgil Tănase primește de la DST documente de identitate autentic-false pe numele Emmanuel Floquet. Este identitatea sub care urmează să trăiască timp de șase luni, cît este prevăzut să rămînă ascuns după „răpire". În același timp, la București, Haiducu îi „vinde" lui Pleșiță ideea cu răpirea și lichidarea lui Tănase de interlopi năimiți. Pleșiță acceptă cu condiția ca misiunea să nu coste mai mult de 10.000 de dolari. Dacă se încadrează în această sumă, Haiducu o va confirma Centralei printr-o telegramă de felicitare către domnișoara Elvira Enescu din București (una dintre metodele lui Haiducu de comunicare cu Centrala). Apoi, la 10 zile de la data expedierii telegramei, Haiducu se va duce la Viena, la „locul de întîlnire obișnuit", pentru a primi banii de la un trimis al CIE.

Tot atunci, la București, Haiducu lămurește și chestiunea cu fratele său. Vrea să-l protejeze de consecințele diversiunii ce se pregătește, de o eventuală răzbunare a Securității. Îi spune lui

Adrian (antrenor de baschet) pentru prima oară ceva mai mult despre adevărata sa ocupație și-l convinge să vină – și să rămînă – în Franța. El, Haiducu, va aranja totul. Adrian va primi o invitație din partea Federației Franceze de Baschet.

Revenit la Paris, Haiducu studiază detaliile împreună cu noii lui colegi de la DST. Ocazia potrivită pentru scena otrăvirii lui Goma pare să fie o dezbatere pe tema drepturilor omului, ce urma să aibă loc pe 18 mai la Hotelul Concorde La Fayette. Participanții vor fi numeroși, agenții DST se vor pierde ușor în mulțime, iar întîlnirea, ca din întîmplare, dintre Haiducu și Goma va părea firească în acele împrejurări.

Se fac cîteva repetiții, ca la teatru. Cu acest prilej, Paul Goma se întîlnește pentru prima oară cu Haiducu și este „lichefiat de frică", potrivit unui martor. Goma se teme tot timpul că diversiunea este montată de Haiducu de fapt contra DST-ului, pentru a-i compromite pe francezi și pe el, Paul Goma, fanionul disidenței românești. În *Jurnalul* Monicăi Lovinescu citim:

> „Rocambolesc, scenariul DST-ului devine din ce în ce mai mult. Goma a trecut ieri să-mi spună data la care e fixată recepția cu mimarea otrăvirii – la 18 mai – la o dezbatere a UDF.
> Dar și mai extravagant e scenariul pentru Tănase. Vor să-l facă să dispară șase luni – în care timp agentul bucureștean să se întoarcă, să-și ia răsplata că l-a suprimat și mama, care e acolo, și să se întoarcă înapoi în Franța, unde îi este restul familiei. (E ofițer de Securitate și naturalizat francez.) Atunci ar reapărea și Tănase și ar izbucni scandalul, și al lui, și al lui Goma. Ceaușescu ar fi direct pus în cauză. Deocamdată, Defferre și Mitterrand sînt ținuți la curent. Tănase ar vrea să-i transmitem în acest timp un roman la FE[1] ca să aibă din ce să trăiască. E imposibil: nici n-avem bani, nici nu se transmite literatură atît de «onirică» în serial.
> Romanul polițist inventat de DST ni se pare (lui V.[2], mai ales) șubred și primejdios".

1. Free Europe – Radio Europa Liberă.
2. Virgil Ierunca.

Primejdios era. Șubred, nu. Poate riscant.

DST-ul i-a găsit lui Haiducu un nou loc de muncă, la Citroën. Este acoperirea ideală pentru ca Haiducu să poată circula între Paris și București cu o motivație perfectă: Oltcit se numea afacerea mixtă franco-română pe care francezii de la Citroën se chinuiau deja de mai mulți ani, și cu costuri foarte mari, s-o pună pe picioare la Craiova. De asta urma să se ocupe Haiducu. Securitatea era încîntată de „reușita" lui Haiducu de a penetra compania Citroën la vîrf.

Virgil Tănase se pregătește și el. Își caută un loc cît mai ferit, în provincie, pentru următoarea jumătate de an. Pînă găsește ceva, amicul său Olivier Todd îi pune la dispoziție casa sa de vacanță din La Garde-Freinet, un splendid sat medieval din Provence, la doi pași de Saint-Tropez.

Viena, 9 mai

Între timp, Haiducu a trimis la București telegrama de felicitare – semnalul pentru întîlnirea de la Viena. Acolo se vede cu ofițerul lui de legătură „Bădescu". Haiducu afirmă în carte că la întîlnirea de la Viena purta microfon pentru a înregistra convorbirea. E posibil. Mai spune că întîlnirea a fost monitorizată de agenții DST. Nu a fost așa, dar nici nu l-au lăsat singur. Cum DST-ul nu putea acționa dincolo de granițele Franței, s-a apelat la serviciile unor colegi de la o agenție străină prietenă.

„Bădescu" îi dă lui Haiducu cei 10.000 de dolari. Dar nu erau chiar toți: „Bădescu" ciupise 500 de dolari pentru „cadouri la șefi", zice Haiducu. El îi confirmă lui „Bădescu" data de 18 mai pentru otrăvirea lui Paul Goma și, „după cîteva zile", răpirea lui Tănase. Rămîne stabilit ca, imediat după dispariția lui Tănase, Haiducu să transmită data la care va sosi în România și să vină cît mai repede. Mesajul lui va consta dintr-un telefon dat mamei sale (post ascultat permanent), căreia îi va spune că va veni „în jur de X mai". Aproximația va fi la derută, X fiind de fapt data certă a sosirii sale. O alternativă nu este luată în calcul, și asta îi va costa pe șefii de la CIE.

Schema DST intră în linie dreaptă. Cei 10.000 de dolari sunt depuși de Haiducu într-un seif la o gară din Paris și ridicați de acolo de un „mafiot" de la DST. Modul în care au fost cheltuiți banii Securității reprezintă partea cea mai nostimă a întregii povești: o parte a servit la cumpărarea biletului de avion București--Paris pentru fratele lui Haiducu; o parte a fost cheltuită de DST pentru a-i cumpăra lui Virgil Tănase o mașină (de ocazie, e drept; „rabla", cum i-a spus acesta) pe care s-o folosească acolo unde se va refugia; iar restul i-au fost dați în mînă lui Tănase ca „bani de deplasare". Cred că au fost cel mai bine cheltuiți 10.000 de dolari ai Securității din întreaga istorie.

Agitația – nevăzută – de la DST este maximă pe 17 mai, ajunul episodului Goma. Scena otrăvirii trebuie să iasă perfect, în pofida emoțiilor „victimei". Oamenii de la DST pleacă de la premisa că acțiunea lui Haiducu este monitorizată de Securitate, deci totul trebuie să fie cît se poate de autentic și convingător. Premisa este valabilă și pentru episodul următor, stabilit pentru 20 mai – răpirea lui Tănase. „Albert S." (pe care Tănase și-l amintește ca „Sonrel"), șeful său Jacques Rossi și agenta „Jaqueline" îi explică lui Virgil Tănase cum vor decurge lucrurile.

Paris, Porte Maillot, 18 mai

Străzile Parisului sînt aglomerate și agitate de o victorie fotbalistică. Defilează mașini, se strigă, se cîntă, se claxonează. Paul Goma urmărește vacarmul dintr-un bistrou unde îl așteaptă pe Luigi. Așa îl numește el pe „jurnalistul" care îi va sta tot timpul alături în seara aceea. După o cafea și o scurtă îmbărbătare din partea lui Luigi, cei doi traversează strada, intră în Hotelul Concorde La Fayette și urcă la primul etaj. Haiducu e deja acolo, la intrarea în sala unde va avea loc întrunirea. Ține în mînă o carte a lui Goma. Se apropie, salută pe românește și cere un autograf. Îi dă lui Goma și pixul (pentru amprente) cu care să scrie: „Lui Moțu...". Goma se întreba ce vrea să însemne „Moțu".

În sală se așază toți trei la una dintre numeroasele mese mari și rotunde. Goma la mijloc, între Luigi și Haiducu. Lîngă ei se mai așază și alții. Fac conversație de circumstanță. La un moment dat, Haiducu („țiganul din dreapta mea", cum îl descrie Goma[1]) strecoară ceva în paharul lui Goma și vrea să ciocnească. În momentul în care Goma dă să-și ridice paharul, Luigi îl lovește ca din greșeală peste mînă și i-l răstoarnă. *Excusez-moi! Je suis navré!* Alt pahar pentru Goma, se toarnă, se bea.

Sfîrșitul primei părți.

Pentru orice observator avizat, Haiducu a făcut exact ce trebuia să facă. Ratarea otrăvirii lui Paul Goma nu i se poate imputa, ține cumva de... forța majoră.

În *Jurnalul* Monicăi Lovinescu, la data de 19 mai, putem citi:

> „Vine Goma să ne povestească scenariul de ieri și întîlnirea cu «călăul» care, după părerea lui, fie încearcă să se treacă drept mai mare decît e, fie face o diversiune, ascunzînd adevărata lovitură care va veni de-abia după aceea. Ni se pare mai plauzibilă prima ipoteză – poate și pentru că e mai liniștitoare.
> După plecarea lui Goma, telefon cu Tănase. Mîine, joi, e kidnappingul lui (mimat). De luni, de cînd se va ști, vom începe noi să jucăm mirarea, alarma etc... Rol teribil de displăcut. Ce zi!".

Oricît de „displăcut" ar fi fost, Monica Lovinescu, spre lauda ei, își va juca rolul consecvent și eficient, „alarmată" foarte convingător că Virgil Tănase cel dispărut este, foarte probabil, victima regimului Ceaușescu. Nu avea de ales, presa a asaltat-o cu interviuri. Goma și Tănase, prin confesiunile lor, au pus-o în această situație ingrată.

Paris, Boulevard de la Bastille, 20 mai

După ce au mai băut o cafea la un bistrou, de unde au observat și zona, membrii echipei lui „Albert S." erau în dispozitiv, cum se spune. 6 oameni în două automobile, plus echipa de

1. *Soldatul cîinelui*, ed. cit.

filaj. La 8 și 30 de minute, Virgil Tănase iese să-și plimbe cîinele. Acesta era semnalul convenit cu echipa DST că nu au intervenit probleme și este pregătit. Iese din nou la 9 și jumătate, merge de-a lungul Bulevardului Bastille, apoi face la dreapta pe Rue Lacuée, o stradă scurtă, cu sens unic și care dă în Rue de Lyon, strada principală din cealaltă parte. După cîțiva pași, îl ajunge din urmă o mașină, un Renault 16[1], care oprește brusc în dreptul lui. Doi tipi sar afară, îl înșfacă, îl bagă cu forța în mașină și demarează în trombă. În tot acest timp, o a doua mașină blochează intrarea în stradă chiar de la colț, simulînd o pană de motor. Renaultul gonește prin oraș, nu ține seama de semafoarele pe roșu și se pierde în trafic.

Sfîrșitul părții a doua pentru spectatorii ocazionali.

Pentru Virgil Tănase, episodul va continua cîteva luni de zile. Acum, mașina gonește în direcția Aeroportului Orly, unde se intersectează mai multe autostrăzi suprapuse. Renaultul frînează, Tănase și Jacques Rossi coboară și o iau pe niște trepte care duc la autostrada de dedesubt, unde îi așteaptă o altă mașină, un Citroën CX. Nu se mai opresc decît după vreo 600 de kilometri, la casa de vacanță a lui Olivier Todd de la La Garde-Freinet. Rossi îi lasă lui Tănase, pentru orice eventualitate, un pistol și se întoarce la Paris. De acum încolo și pentru toți ceilalți, Virgil Tănase este scriitorul răpit la Paris de pe stradă, în plină zi, și este de negăsit.

1. Mașina personală a unuia dintre șefi, împrumutată pentru operațiune deoarece toate automobilele din dotare erau ocupate.

Capitolul 6

Planuri intersectate

În ultimele trei capitole, am aflat unele lucruri pe care publicul nu le-a cunoscut la vremea respectivă sau nu le-a știut nici pînă azi. Odată cu „răpirea" lui Virgil Tănase, afacerea începe să se deruleze în planul percepției publice, după cum am văzut în capitolul 2. Continuînd derularea filmului, planurile se vor intersecta inevitabil atunci cînd, din planul secund, vom face lumină asupra aparențelor.

DST-ul s-a așteptat ca trecătorii care au fost martori involuntari ai răpirii lui Tănase să anunțe poliția, astfel încît informația să se propage în mod firesc spre presă. Dar, culmea, nici un singur martor nu se duce la poliție. Trece ziua și știrea nu există. Nici Securitatea nu știe de isprava lui Haiducu, pentru că nu a avut observatori – cum s-a presupus – care să constate răpirea lui Virgil Tănase de „interlopi". La otrăvirea ratată a lui Paul Goma, anunțată de Haiducu clar și precis, cu locul și data executării, probabil că au fost.

A doua zi, Doina Tănase reclamă la poliție dispariția soțului ei și rezolvă astfel problema. În seara de 21 mai, Monica Lovinescu este deja năpădită de telefoane de la jurnaliști care se interesează de scriitorul dispărut Tănase. Din ziua următoare, știrea e în toată presa.

Pleșiță et co. află tot din presă că planul lui Haiducu a funcționat: Virgil Tănase a dispărut, probabil răpit. Bun băiat, „Vișan" ăsta! Ambasada de la Paris primește instrucțiuni să „respingă categoric" orice acuze sau insinuări că autoritățile române ar avea vreun amestec. Prin Agenția France-Presse se lansează că Tănase ar fi agent al DST. Din „surse bine informate",

precizează AFP[1]. Adică anonime. Cîteva ziare reproduc informația, dar se îndoiesc de veridicitatea ei. Se mai încearcă ceva: o „personalitate" (nenumită) a emigrației române declară ziarului *France Soir* că „Securitatea nu este implicată". Monica Lovinescu bănuiește că „personalitatea" este scriitorul Virgil Gheorghiu. Corect. Autorul cunoscutului roman *Ora 25* era agentul de influență „Ovidiu" al Securității. În asemenea momente era chemat la datorie. Aceste diversiuni nu mai ajută însă cu nimic, deoarece în presa franceză s-a format deja un curent de opinie cvasiunanim, conform căruia Virgil Tănase a fost răpit de Securitatea lui Ceaușescu; mai nimeni nu se îndoiește de asta. Potrivit jurnaliștilor, întrebarea este dacă Virgil Tănase mai este în viață, respectiv dacă mai poate fi salvat. În fața Ambasadei României are loc o manifestație de protest (27 mai) cu participarea a circa o sută de persoane, între care și personalități franceze, ca istoricul Thierry Wolton.

Ancheta

Ancheta poliției este condusă de judecătorul de instrucție Jean-Louis Debré. Colaborator apropiat al fostului președinte Giscard d'Estaing (conservator), Debré este un adversar politic înverșunat al președintelui socialist Mitterrand, cel care l-a înfrînt pe Giscard d'Estaing în alegerile din mai 1981 și a năruit astfel și cariera politică a judecătorului de instrucție. „Afacerea Tănase" îi va oferi, într-un fel, ocazia să se răzbune.

Deoarece martorii incidentului din Rue Lacuée nu s-au dus la poliție, aceasta nu are date că Virgil Tănase a fost răpit. Faptul este dispariția, răpirea – o supoziție. Primul pas al anchetei este punerea sub urmărire a telefonului de la domiciliul lui Tănase, unde acum se află doar soția sa Doina. Poliția speră să obțină indicii, poate chiar să surprindă un apel de la răpitori. De cealaltă parte, DST speră ca Doina Tănase să nu se dea de gol cînd

1. Sursa pare să fi fost un anumit Lebeau (fost Leibovici), pretins specialist în probleme românești.

vorbește cu prietenii. Pe lîngă Securitate, diversiunea DST vizează acum și propria poliție judiciară. Pentru că, dacă poliția ar fi știut adevărul, a doua zi ar fi apărut în toată presa.

Poliția abordează cercul prietenilor și colaboratorilor lui Virgil Tănase. Prima persoană audiată este chiar Monica Lovinescu. Nu poate să fie decît o afacere politică, declară ea. Dispariția lui Tănase poartă în mod clar semnătura Securității, spune Paul Goma la un post de televiziune. Despre episodul otrăvirii lui nu vorbește nimeni, pentru că nu e cunoscut. Nici despre Haiducu. Toate la timpul lor.

„Albert S." însuși este detașat de la DST pe lîngă echipa de poliție care anchetează dispariția, echipă condusă de prietenul său M. Oficial, „Albert S." trebuie să-și ajute prietenul; de fapt, trebuie să-l păcălească. M. află, în cele din urmă, cum stă treaba, dar păstrează secretul. Situația devine tot mai complicată pentru toată lumea.

Doina Tănase este audiată de judecătorul de instrucție pe 28 mai și, din nou, pe 1 iunie. Debré devine suspicios pentru că doamna Tănase nu pare suficient de îngrijorată de soarta soțului ei. Ea nu prea știe să se prefacă și se simte extrem de neconfortabil în rolul pe care trebuie să-l joace. Dar rezistă, deocamdată.

Pe 1 iunie, Jacques Rossi îl ia pe Virgil Tănase cu mașina din La Garde-Freinet și-l duce tocmai în nord, la Rennes. Acolo îl predă unor colegi locali, care îl duc la Scavet en Vieux-Marché, un cătun uitat de lume din Bretania. Un domn Floquet, cum se numea Tănase acum, închiriase pe mai multe luni o casă izolată cu grădină, ca să aibă copiii unde să se joace. Familia vine cîteva zile mai tîrziu, adusă tot de DST. Pînă la Rennes, mașina a fost condusă de Clair, adjunctul lui Rossi la vremea aceea. În anii '90, Jean-François Clair avea să ajungă director adjunct al DST (cu grad de inspector general de poliție). A fost unul dintre agenții francezi care l-au capturat pe Carlos „Șacalul" în Sudan, în 1994. Clair mi-a povestit, ușor amuzat, că drumul cu familia lui Virgil Tănase a fost cu peripeții din cauza... cîinelui. Chopo, adus din România și neobișnuit cu deplasarea în automobile, avea rău de mașină.

La Paris, cineva avea rău de... magnetofon. Sunt „incidente" cu ascultarea telefonului familiei Tănase. Judecătorul de instrucție Debré nu mai înțelege nimic și devine și mai suspicios. El notează în dosar că problemele tehnice „nu sunt întîmplătoare"[1]. Incidentele sunt bizare, într-adevăr: o dată, banda înregistrată este înlocuită, nu se știe de cine, cu una goală; altă dată, magnetofonul este debranșat pe furiș și lăsat să meargă în gol. Apoi înregistrarea unei convorbiri a Doinei Tănase cu „madame Monica" (Lovinescu) este puternic bruiată, nu se distinge nimic din ce spune aceasta. Informații despre aceste „incidente" ajung și în presă, care speculează că judecătorul de instrucție ar fi sabotat de DST. Asta nu-i bine. Debré a remarcat oricum că Doina Tănase sună des la un număr aparținînd DST (comisarului Rossi), cu care pare să aibă o relație specială. *Tu parles!*

Judecătorul de instrucție o convoacă din nou pe doamna Tănase. DST-ul trebuie să o aducă, mereu în ștafetă: Scavet--Rennes, Rennes-Paris. Ștafeta e necesară pentru că DST-ul de la Paris nu știe, și nici nu vrea să știe unde anume e ascuns Virgil Tănase. E mai sigur așa. Un agent trimis în Bretania direct de la Paris ar putea fi urmărit ușor și ar trăda fără să vrea ascunzătoarea. Doina Tănase rezistă din nou interogărilor lui Debré, dar e la capătul puterilor. O salvează comisarul Rossi, convocat și el de de-acum furiosul Debré. Pentru a calma spiritele, Rossi recunoaște în sfîrșit că DST-ul este cel care a organizat dispariția lui Virgil Tănase, cu acordul acestuia. De ce? Pentru că a vrut să-l protejeze. Și pentru că DST-ul a vrut în același timp să ofere o acoperire sursei – chiar agentul însărcinat cu comiterea asasinatului. Rossi nu-i dă lui Debré alte detalii, dar subliniază că președintele Republicii a fost la curent cu afacerea de la bun început[2]. Aha!!! Atît i-a trebuit lui Debré. Perfidul Mitterrand, deci... Parcă în ciudă, Rossi îl sfidează pe Debré și refuză să consemneze depoziția sa în scris.

1. Dossier d'instruction no. 82 158 0378/4 – deschis la 24.05.1982, închis la 14.12.1982.
2. *Ibidem*.

Mitterrand intră în joc

Ancheta poliției se încheie, practic, în acest moment, pentru că nu mai are obiect – dispărutul nu e dispărut cu adevărat. Dar nu și pentru judecătorul de instrucție Debré, care abia acum se încrîncenează pe dușmanul său politic Mitterrand și pe complicii acestuia de la DST, care și-au permis să-l ducă de nas. Lui Debré îi dă apă la moară însuși Mitterrand – la conferința sa de presă din 9 iunie. După cum am văzut, președintele, spre surprinderea tuturor, arătase cu degetul direct spre România și Ceaușescu, spunînd că, dacă Virgil Tănase nu reapare teafăr, relațiile Franței cu România vor avea de suferit. Întrebarea către Mitterrand despre cazul Tănase venise de la jurnalistul Dominique Jamet. Tîlcul întrebării este că ea fusese aranjată – nu era inițiativa lui Jamet, ci a oamenilor lui Mitterrand. Aceștia l-au montat pe Jamet să pună întrebarea. Pentru că Mitterrand voia neapărat să iasă public cu afirmația lui acuzatoare, iar marea conferință de presă de la Elysée era cea mai bună ocazie. Pentru serviciile aduse, Dominique Jamet a fost răsplătit mai tîrziu cu numirea în funcția de director al noii Biblioteci Naționale.

Cînd s-a arătat națiunii îngrijorat de „ipoteza tragică" a pierderii lui Virgil Tănase, președintele Mitterrand știa că acesta este teafăr și nevătămat, pus la adăpost de DST; chiar el aprobase planul. Știa însă la fel de bine că Ceaușescu trimisese un asasin împotriva lui Tănase și a lui Paul Goma. Îi era clar că reacția lui avea să pună în gardă conducerea de la București. Dar și că va fi înțeleasă de marele public ca o confirmare a cvasicertitudinii că Virgil Tănase fusese răpit de Securitate. Mitterrand s-a implicat ostentativ, a trișat cu dezinvoltură și a manipulat cu sînge rece, devenind astfel complicele suprem al unei mari diversiuni. Din ce motiv? Trebuie să fi fost, cu siguranță, unul mult mai puternic decît salvarea celor doi scriitori români, aflați deja în afara pericolului.

Vom vedea că un asemenea motiv a existat.

Judecătorul de instrucție Jean-Louis Debré, beneficiind de informațiile primite de la DST, este în acest moment singura

persoană neimplicată în diversiune care știe că președintele Mitterrand face un joc dubios cu o miză specială – genul de joc în care „Florentinul", cum i se mai spunea lui Mitterrand, este un expert al eschivelor și disimulărilor. Altfel spus, Debré cunoaște un secret a cărui dezvăluire îi poate dăuna foarte mult președintelui Franței. L-a ținut pentru el? Nu a vorbit cu nimeni despre secretul diversiunii și al lui Mitterrand? Hmm... Era de datoria lui să-l informeze pe procurorul general și, mai departe, pe ministrul Justiției – tot atîtea posibile surse pentru scurgerea de informații. Fapt este că Debré nu-și putea permite nici să facă public acest secret (nu-i dădea voie funcția), nici să-l înfrunte pe Mitterrand și nici nu avea încă suficiente date. Pentru a le căpăta, se va ține mai departe de capul celor de la DST.

Haiducu și Ceaușescu

Declarația acuzatoare a lui Mitterrand cu privire la România i-a venit ca o mănușă lui Haiducu. Nici că se putea o confirmare mai categorică că și-a făcut treaba în privința lui Virgil Tănase. Problema era alta: greva de la uzinele Citroën, izbucnită pe la mijlocul lunii mai. Din cauza grevei, firma nu funcționa și Haiducu nu putea să plece în România. Cînd urma să înceteze greva nu se știa. Deci, ce să anunțe el la București? Că e bine sănătos? Nu avea un cod stabilit pentru așa ceva. Iar Centrala nu știa ce se întîmplă. După declarația lui Mitterrand din 9 iunie, CIE nu a mai îndrăznit să miște în Franța. Ca să afle totuși ce-i cu Haiducu, dacă n-a fost cumva luat și el de niște interlopi sau, mai rău, arestat de francezi, Centrala apelează la tovarășul ambasador Dumitru Aninoiu[1], înalt ofițer CIE. Cît se poate de formal, prin poștă, Aninoiu îl invită pe Matei Pavel Haiducu, împreună cu soția, la un cocteil cu ocazia aniversării Centenarului Titulescu. Pe 15 iunie, la ambasadă, Haiducu i se arată lui Aninoiu viu și liber. Centrala este ușurată. Tot atunci se termină și greva de la Citroën. Peste cîteva zile, Haiducu este deja la București.

1. L-a înlocuit pe Corneliu Mănescu, în martie 1982, ca ambasador la Paris.

Generalul Pleşiţă îl felicită călduros şi îi anunţă avansarea – la excepţional – la gradul de locotenent-colonel. Prin decret prezidenţial i se conferă Ordinul „Steaua Republicii" pentru merite excepţionale. Urma să primească distincţia cu ocazia zilei de 23 August. Asta ni se spune în cartea lui Haiducu. Se omite însă un lucru pe care Haiducu l-a afirmat abia în 1992. Într-un lung interviu acordat dnei Carmen Dumitrescu pentru TVR (şi niciodată difuzat[1]), Haiducu spune că Nicolae şi Elena Ceauşescu au vrut să-l cunoască personal. Pleşiţă l-a dus la vila de la Neptun, unde Ceauşescu i-a strîns mîna, iar Elena l-a pupat şi i-a spus drăgăstos „copilul meu, eroul meu". Mama lui Haiducu îşi aminteşte că, pentru acea întîlnire, fiul ei a rugat-o să-i pregătească „cămaşa norocoasă". Jos pălăria dacă pe Haiducu l-au ţinut nervii să apară în faţa celui pe care tocmai îl trăda în stil mare, să-l privească în ochi şi să-i accepte felicitările pentru că... ucisese pentru el. La urma urmei, Ceauşescu nu a meritat nimic altceva decît să i se plătească moralmente cu aceeaşi monedă calpă. Un moment antologic.

Ce altceva mai făcea Haiducu în România, dincolo de promovări, decorări şi întîlniri la nivel înalt? În aparenţă, afaceri ca reprezentat al firmei Citroën. Proiectele sale cu Oltcitul prevedeau să stea în România un timp mai îndelungat. Pe 22 iunie, abia ajuns la Bucureşti, Haiducu poartă discuţii la firma franco-română Refrexim. Informatorul „Zamfir", o cunoştinţă mai veche, e pe fază şi raportează:

> „Dl Haiducu a venit de cîteva zile în ţară, trimis de firma «Citroën», unde lucrează de cca o lună făcînd parte din conducerea superioară a firmei – depinde direct de directorul general.
> Are sarcina să stea şase luni în România ca «expert», după care perioadă va prezenta o sinteză asupra societăţii «Oltcit». Avea asupra sa diagrama schemei «Citroën» precum şi schema conducerii «Oltcit» Craiova.

1. Conform dnei Carmen Dumitrescu, materialul video a dispărut după ce l-a lăsat la montaj şi nu l-a mai găsit niciodată. El se află totuşi în arhiva TVR.

La întrebarea lui Dumay asupra vizitei Președintelui Mitterrand în România, a afirmat că acesta se va pronunța numai după ce se va elucida dacă România este amestecată în problema dispariției scriitorului Tănase"[1].

Și cine știa mai bine ca vorbitorul...

Haiducu urma să stea deci șase luni în România. Tot despre șase luni de stat ascuns vorbea și Virgil Tănase. Pentru ce era nevoie de atît timp? De ce voiau francezii să prelungească diversiunea pe o perioadă atît de lungă? Asta sporea enorm riscul producerii unor pene, al unui eșec.

DST nu avea mijloace să-l protejeze pe Haiducu în România, și nu știm cît de confortabil se simțea el în rolul pe care îl juca acum (cu numele de cod „Locride" dat de francezi). Fapt este că, într-o bună zi, Haiducu se duce la Ambasada Franței. Îl găsește pe atașatul cultural, care era de fapt rezidentul spionajului francez, și-i spune că el lucrează pentru Franța și va cere ajutor dacă va avea nevoie. Apoi se duce la Pleșiță și-i povestește cum l-a pus el pe jar pe spionul francez de la ambasadă. Trebuia să spună ceva, orice, pentru că vizita sa la ambasadă nu a trecut, cu siguranță, neobservată și mai trebuia să ia în calcul posibilitatea ca în birourile ambasadei să existe microfoane ale Securității. Cu tot riscul contactării ambasadei franceze, Haiducu pare să fi vrut să se asigure de un punct de sprijin acolo și să comunice ceva. Microfoanele nu sunt o problemă dacă, în timp ce vorbești una, transmiți, să zicem în scris, alta.

La Paris, cel care se ocupă de contactele cu presa franceză pe tema României, în general, și a cazului Tănase, în special, este Mihnea Berindei. El e sincer preocupat de posibila răpire a scriitorului, deoarece nu știe nimic despre diversiune. Monica Lovinescu, deși foarte apropiată de Mihnea Berindei, a păstrat secretul față de el pentru a nu-i știrbi elanul. Berindei este cel care organizează toate manifestațiile și protestele de la Paris. Tot a lui este și inițiativa unei scrisori deschise adresate președintelui Mitterrand, în cauza Virgil Tănase, din partea unor nume sonore ale Franței. Printre semnatari îi găsim pe Alain

1. Arhiva CNSAS, Fond I, Dosar nr. 233527, vol. 1.

Delon, Jeanne Moreau, Maurice Ronay, Delphine Seyrig, Brigitte Fossey, Michel Lonsdale, Joris Ivens, Peter Brook, Raymond Aron, Bernard-Henri Lévy, Marek Halter, Pierre Emmanuel, Eugen Ionesco, Alain Ravennes.

Jean-Louis Debré, judecătorul de instrucție, nu știe nimic despre misiunea lui Haiducu la București (ceea ce e salutar). Cu atît mai mult îl intrigă și îl supără faptul că DST-ul îl ține ascuns în continuare pe Virgil Tănase, menținînd artificial un caz de dispariție de care el trebuie să se ocupe aiurea, știind prea bine că acesta nu există. Pe 2 iulie îl convoacă din nou pe recalcitrantul comisar Rossi. Debré vrea să știe unde anume se află Tănase și de ce mai este ținut ascuns. Rossi zice că nu poate să-i spună nimic fără acordul superiorilor săi și al Ministerului de Interne. Debré insistă, întreabă unde este Doina Tănase. Rossi refuză să răspundă. Debré îi cere o depoziție oficială. Rossi refuză din nou. „Ca atare, procesul-verbal privind acest refuz a fost redactat de noi", scrie la dosar[1].

Furios, judecătorul de instrucție cere s-o vadă pe Doina Tănase. Adusă de DST tocmai din Bretania, doamna Tănase declară că și-a văzut soțul de mai multe ori de la dispariție, că acesta e bine și că nu este ținut de DST împotriva voinței sale.

Debré este nemulțumit, îi lipsește în continuare motivul să înfunde DST-ul și – mai ales – pe Mitterrand. Îl convoacă atunci (pe 8 iulie) pe Marcel Chalet, directorul cel mare al DST. Nici acesta nu-i dă detalii, nu-i spune nimic despre Haiducu. Îi confirmă doar spusele lui Rossi, inclusiv aprobarea politică de la cel mai înalt nivel pe care diversiunea organizată de DST a avut-o de la bun început:

> „M-ați întrebat în legătură cu problema comunicatului. Pot doar să vă spun că, în ceea ce mă privește, a fost clar de la început că această afacere se va încheia cu o concretizare oficială"[2].

Deocamdată, concretizarea oficială care se produce este de altă natură: președintele François Mitterrand își anulează vizita

1. Dosarul de anchtă, vezi nota 1, p. 91.
2. *Ibidem*.

în România, prevăzută să aibă loc în septembrie. Comunicatul din 28 iulie vorbește despre agenda foarte încărcată a liderul francez și despre o amînare la o dată ce va fi anunțată ulterior – *sine die*, de fapt[1]. Mitterrand nu s-a mai dus în România cît timp a trăit Ceaușescu. Sigur este că, după ieșirea sa atît de nediplomatică din 9 iunie, Mitterrand nici nu avea cum să justifice o vizită în România – decît în situația în care Virgil Tănase ar fi reapărut teafăr și întreaga chestiune ar fi fost cumva mușamalizată. Anularea vizitei ne arată că, cel puțin pînă în septembrie, așa ceva nu era prevăzut. Diversiunea era programată să dureze, după cum am văzut, pînă către sfîrșitul anului 1982. Dar n-a fost să fie...

A doua diversiune

Tot pe 28 iulie, comisarul Rossi se întîlnește cu Virgil Tănase într-un mic restaurant la o margine de șosea de provincie. Îi spune mai întîi că au aranjat ca fratele lui Haiducu, Adrian, să vină în Franța pe 17 august. Bun, zice Tănase, asta înseamnă că ne apropiem de final. Nu chiar, îi răspunde Rossi. Uite de ce. Și îi explică lui Tănase că misiunea lui Haiducu în România va mai dura, plus că le-a mai venit o idee: să provoace defectarea lui Pleșiță. Un fel de *finis coronat opus*. Schema era destul de simplă și cu șanse de peste 50% de a reuși, după calculele DST-ului: lui Pleșiță i se va spune la un moment dat toată tărășenia și, speriat de consecințele pe care le va avea de suportat din partea lui Ceaușescu, va fi convins că nu-și va putea salva pielea decît dacă acceptă să se refugieze în Franța[2]. Riscul era ca, în loc să defecteze, Pleșiță să încerce să-și spele rușinea punînd la bătaie toate mijloacele posibile pentru a-l găsi și

1. În același timp, România obține totuși din partea așa-numitului Club de la Paris (țările creditoare) o reeșalonare a datoriei externe de cca 19 miliarde de dolari.
2. DST-ul nu ar fi avut posibilitatea să-l țină prea mult timp în Franța și l-ar fi predat americanilor – conform unor surse DST.

lichida totuși pe Virgil Tănase. Deci, primejdie mare. Ar fi el, Tănase, dispus să-și mai asume și asta? Păi, unde s-a dus mia, merge și suta – cam așa i-a răspuns acesta, realizînd ce lovitură ar fi pentru Ceaușescu defectarea lui Pleșiță, cînd abia își revenise după cea a lui Pacepa.

Pe lîngă „acceptul" lui Virgil Tănase, Rossi primise deja, cu siguranță, undă verde și de la Elysée. Căci „abordarea" lui Pleșiță reprezenta o escaladare gravă a conflictului dintre Paris și București. Cum s-ar fi putut duce oare Mitterrand în vizită la Ceaușescu în asemenea condiții?!

„A treia ipoteză"

Pe măsură ce planurile DST-ului devin tot mai ambițioase, secretul diversiunii pare să devină tot mai șubred. În presa franceză apar tot mai des speculații în sensul că dispariția lui Virgil Tănase ar fi doar o manevră a DST. Cel mai clar în acest sens, deși mascat sub forma unei ipoteze, se exprimă un săptămînal important, *Le Nouvel Observateur*. În ediția din 7 august, Albert du Roy semnează un articol de o pagină intitulat „Afacerea Tănase: a treia ipoteză". După două luni și jumătate, această afacere, spunea jurnalistul, este în continuare de neînțeles. Prima ipoteză, avînd logica ei, spunea că Virgil Tănase, descris ca „personalitatea emblematică a exilului românesc", a fost răpit de Securitate. Dar, precizează autorul, această ipoteză e subminată de cîteva aspecte bizare. De pildă, cum este posibil ca scriitorul român, care se știa amenințat, să se fi dus singur la o întîlnire misterioasă fără să se consulte cu cineva? De ce s-ar fi complicat Securitatea cu o răpire, în loc să-l execute imediat, cum procedează de regulă cu adversarii regimului. În sfîrșit, de ce ar fi așteptat Mitterrand 75 de zile înainte de a-și manifesta nemulțumirea prin anularea vizitei în România? Aceste incoerențe duc la a doua ipoteză: că Virgil Tănase s-a pus la adăpost, cu toată discreția, din proprie inițiativă sau la îndemnul prietenilor săi francezi. Atunci, de ce atîta tapaj în jurul dispariției sale, de ce a fost implicată poliția? Și este de conceput ca Tănase să nu fi

pus la curent DST-ul? Să nu fi avertizat anumite foruri pentru ca Președinția să nu riște o situație ridicolă făcînd din dispariția sa o afacere de stat? Albert du Roy constată apoi că și poliția pare să fi lăsat baltă anchetarea dispariției lui Virgil Tănase, descurajată de sentimentul că serviciile secrete îi ascund informații importante.

Cea mai logică explicație pentru șirul evenimentelor ar fi o a treia ipoteză: că Securitatea a trimis un comando de asasini cu misiunea de a-l lichida pe Tănase, dar unul din echipă, poate chiar șeful ei, a trădat și a avertizat serviciile franceze. Acestea au preluat inițiativa, „răpindu-l" pe scriitor atît pentru a-l pune la adăpost de ceilalți asasini din echipa românească, cît și pentru ca cel care trădase să se poată întoarce, în acest timp, în România, într-o misiune pentru serviciile franceze. Iar președintele Mitterrand și-a permis să fie atît de sever, ba chiar amenințător la adresa României deoarece deține o armă puternică împotriva Bucureștiului: posibilitatea de a declanșa un enorm scandal prin darea în vileag a acțiunilor Securității în Franța, avîndu-l pe transfug ca martor-vedetă.

În afară de cîteva imprecizii, probabil voite, a treia ipoteză este cît se poate de reală. Problema e că, la momentul publicării ei, Haiducu – transfugul întors de francezi și trimis cu misiune în România – chiar se afla în România. Albert du Roy a declarat mai tîrziu că nu ar fi publicat „a treia ipoteză" dacă nu ar fi avut acceptul în acest sens, dacă nu i s-ar fi spus că nu vor exista consecințe negative. Cine i-a dat acceptul și informațiile lui Albert du Roy? Cineva care, cu siguranță, nu știa, de pildă, de schema cu Pleșiță. Aceste scurgeri de informații se produc mult prea devreme, sînt de natură să-l alerteze pe Pleșiță și îl pun într-un grav pericol pe Haiducu.

În *Jurnal*, Monica Lovinescu califică „a treia ipoteză" drept o „indiscreție ce poate arunca tot planul în aer". Apoi, cîteva zile mai tîrziu, aflînd de la Paul Goma (și acesta de la DST) unele detalii, ea comentează:

> „Goma: agentul care urma să-l omoare pe el și să-l lichideze pe Tănase a primit de 23 August nu știu ce decorație a meritului

socialist[1] pentru această lichidare presupusă. Sînt mai proşti decît credeam: nici nu ştiu să citească ziarele franceze, care ar fi trebuit să-i pună pe gînduri, să le inoculeze bănuiala că agentul nu şi-a pus planul în practică, i-a trădat. Din fericire sînt, din cînd în cînd, şi imbecili".

Cum se descurcă acum Matei Haiducu – „Vişan" – „Locride" la Bucureşti?

Capitolul în care Haiducu relatează în cartea sa desfăşurarea acestui episod face parte din categoria „hai să zic ceva ca să nu spun cum a fost". La începutul lui august s-a hotărît, „cu acordul Centralei", să-şi ia o săptămînă de vacanţă, urmînd să revină în România pe 16 august. Revista cu „a treia ipoteză" apăruse deja, dar el zice că nu ştia nimic. Se urcă la volan şi nu se opreşte pînă la Viena. De acolo îşi sună soţia, care părea îngrijorată şi-i transmite că l-a căutat amicul X, care aşteaptă să fie sunat urgent. Sună şi abia atunci află, de la un foarte impacientat X de la DST, despre „a treia ipoteză". Oare?

Deci ideea cu mica vacanţă i-a venit aşa, brusc şi la momentul oportun. Şi s-a urcat la volan, deşi nu venise la Bucureşti cu maşina, ci cu avionul (în România folosea o maşină închiriată cu care, evident, nu putea pleca din ţară). A plecat deci tot cu avionul, direct la Paris, unde a fost preluat de la aeroport chiar de „Albert S.".

L-a salvat faptul că, zice Haiducu, prelucrarea informaţiei – transmiterea articolului şi traducerea lui – a durat prea mult. Nu ţine. La doar o săptămînă de la anularea vizitei lui Mitterrand, evident – pentru CIE – din cauza „Afacerii Tănase", toţi erau în stare de alarmă. Din fericire, erau, din cînd în cînd, şi imbecili, cum zicea Monica Lovinescu. Corect, dar nu tot timpul şi nu erau chiar toţi imbecili. Pleşiţă era, foarte adevărat, şi multe se explică pe acest considerent. Să-l fi convins Haiducu – să ne amintim de episodul vizitei lui la Ambasada Franţei – că el joacă la două capete, dar totuşi în slujba patriei? De unde atîta tupeu?

Haiducu nu era un agent sau ofiţer ca oricare altul. Cînd l-am întrebat pe „Albert S." despre genul de informaţii obţinute de

1. Steaua României era totuşi cea mai înaltă distincţie posibilă.

DST de la Haiducu, mi-a atras atenţia că relaţia lui Haiducu cu Securitatea a fost una specială, cu aspecte profunde şi foarte personale. Prin tatăl său, Haiducu fusese, de copil, un fel de *insider*, de intim al cercurilor ofiţerilor de Securitate. Era un „fiu al Securităţii", poate că a stat pe genunchii lui Pleşiţă la vreo petrecere cînd era mic. Iar şefii săi de acum fuseseră, inclusiv Pleşiţă, subalternii tatălui său. De aici Haiducu deriva un ascendent personal asupra lor şi se comporta ca atare: degajat, convivial, ca acasă cu bunicul. Şi se mai ştia mult superior lor din punct de vedere intelectual.

Pleşiţă chiar îl considera un erou, ştim asta, nu e o supoziţie. Apoi, prin meritele lui Haiducu îşi sporea meritele proprii. L-a promovat pe Haiducu (ajuns locotenent-colonel la doar 34 de ani), l-a decorat de mai multe ori (vom reveni), l-a prezentat Ceauşeştilor. Ce să facă acum? Să distrugă totul doar pentru că un ameţit de francez scrie nu-ş' ce ipoteze?

În realitate, tot DST-ul l-a salvat atunci pe Haiducu. Ceea ce n-au vrut să spună în carte este că stabiliseră un sistem de avertizare cu cărţi poştale, similar celui învăţat de Haiducu la şcoala DIE. Cînd a apărut „a treia ipoteză", cei de la Paris i-au trimis la Bucureşti o vedere cu Arcul de Triumf, semnalul pentru pericol.

Nici nu le-ar fi trecut prin cap să implice serviciul de spionaj, chit că acesta avea, desigur, pe cineva la faţa locului, la Ambasada Franţei. Relaţia DST-ului cu SDECE[1] nu era grozavă. Mai ales pe probleme româneşti. Era acolo un căpitan intoxicat de români sau manipulat, cum vreţi să-i spuneţi. Le zicea mereu pe dos. De pildă, că Tănase şi Goma erau agenţi ai Securităţii. Şi invers, despre agenţi ai Securităţii spunea că sînt în regulă. SDECE/DGSE s-a lăsat dezinformat foarte uşor de Securitate, motiv pentru care „Albert S." şi oamenii săi nu aveau încredere în colegii de la spionaj.

1. Serviciul de spionaj SDECE (Service de Documentation Extérieure et de Contre-Espionnage) a fost reorganizat în aprilie 1982 şi numit DGSE (Direction Générale de la Sécurité Extérieure).

Și mai era ceva cu spionajul francez: era integrat în Ministerul Apărării, iar la conducerea acestuia, Mitterrand numise un colaborator și prieten apropiat, pe Charles Hernu. Acesta avea un trecut destul de pestriț – mai întîi cu Regimul de la Vichy (motiv pentru care a făcut cîteva luni de închisoare după eliberarea Franței), apoi ba cu radicalii, ba cu socialiștii, ba cu masonii de toate culorile. Hernu era considerat un om venal și avea o reputație proastă. De el depindea spionajul francez în 1981-1982.

Capitolul 7

Un final aparent

După „a treia ipoteză", nu doar Haiducu a ieșit fără probleme din România. L-a urmat fratele său Adrian, o săptămînă mai tîrziu, tot fără probleme. Dar mama? Ce avea să se întîmple cu mama? Haiducu n-a lăsat-o de izbelişte, a inclus-o, în mai multe privințe, în schema cu generalul Pleșiță.

„Mamă de erou"

În ajunul zilei naționale de atunci, 23 August, Viorica Haiducu primește un telefon de la un francez care îi spune că are să-i transmită ceva din partea fiului ei din Franța. Care dintre ei, s-o fi întrebat ea, pentru că acum îi avea acolo pe amîndoi. Francezul o întreabă unde s-ar putea întîlni, și Viorica îi propune în centru, la Inter, un reper mai ușor de găsit pentru un străin. Acolo, lîngă mașina francezului, primește un plic pe care mesagerul îl scoate din torpedou. Viorica observă că în mașina francezului se aflau doi copii. Francezul îi spune că a venit în România pentru că lucrează pentru Citroën – Oltcit.

Mama lui Haiducu deschide plicul de cum ajunge acasă. Înăuntru, un alt plic și un bilet scris de Moțu: „Dragă mamă, te rog să-i dai acest plic generalului Pleșiță personal. Este extrem de important să ajungă urgent la el. Arde acest bilet după ce l-ai citit"[1]. Viorica este atît de speriată, încît aproape că-și incendiază bucătăria cînd încearcă să ardă biletul. Avea presentimentul că se întîmplă ceva rău.

1. Text redat din memorie de mama lui Haiducu.

Despre metoda folosită pentru a-i transmite mesajul lui Pleșiță, Haiducu spune în cartea sa doar că a folosit „un mijloc secret". *Bon*. „Mijlocul secret" face ce face (doar se cunoșteau atît de bine între ei) încît ajunge destul de repede, pe 22 august, în biroul lui Pleșiță. Acesta se aștepta la ceva, doar telefonul mamei lui Haiducu era permanent ascultat, iar întîlnirea cu mesagerul francez fusese, cu siguranță, filată. În plus, Haiducu, plecat în Franța pe 9 august, nu revenise în țară după o săptămînă, cum convenise – după spusele lui – cu Centrala. Asta chiar că ar fi trebuit să-l alarmeze serios pe Pleșiță. Și totuși...

Cordialitatea cu care șeful spionajului o primește pe Viorica Haiducu este extremă, își amintește ea. N-o mai scoate din complimente. „Mamă de erou" în sus, „mamă de erou" în jos și un potop de laude pentru fiu. În tot acest timp, Pleșiță învîrte în mîini scrisoarea de la Haiducu, probabil tensionat, dar neavînd totuși nici cea mai vagă idee ce îl așteaptă. Cu inima cît un purice, Viorica Haiducu nu-și poate lua ochii de la plic.

Cînd o conduce afară din birou, Pleșiță le cere soldaților de planton „să dea onorul unei mame de erou". Aceasta refuză mașina pe care i-o oferă Pleșiță ca s-o ducă acasă, vrea să ia puțin aer. Îi mai spune doar că îi va telefona fiului ei ca să-i confirme livrarea și Pleșiță consimte.

Numai că, odată ajunsă acasă, Viorica Haiducu constată că telefonul nu mai funcționează. Pleșiță citise scrisoarea. La ușă apare un ofițer de Securitate care îi transmite că nu e nevoie să sune nicăieri. Păi, oricum nu mai poate. Telefonul va rămîne deconectat foarte multă vreme.

Ce a aflat Pleșiță din scrisoarea de la Haiducu? Acesta i-a scris de mînă, lung și personal. I-a relatat în detaliu cum l-a păcălit și ce consecințe va mai avea diversiunea cînd va deveni publică. Insistă pe întrebarea cum îi va explica el, Pleșiță, lui Ceaușescu o gafă atît de flagrantă și enormă, din care Ceaușescu riscă să iasă total compromis pe plan internațional – anularea vizitei lui Mitterrand fiind doar un prim semnal al izolării ce i-ar putea fi fatală politic. Un coșmar. Și asta tocmai din partea lui Moțu...

Soluția oferită lui Pleșiță este refugierea în Franța. Haiducu îi dă instrucțiuni precise. Va aștepta cel mult trei zile primirea unui telex la firma X (probabil Citroën), cu un text oarecare, nu contează; sosirea telexului în sine va fi răspunsul că Pleșiță acceptă. Din acel moment va începe un alt interval, de maximum șapte zile, în care îl așteaptă să sosească în Franța. Cum, îl privește. Ca șef al serviciului de spionaj, Pleșiță trebuia să fie în stare să-și aranjeze măcar atît. Nu asta era problema – pentru Haiducu.

Ei, bine, telexul de la Pleșiță chiar sosește, pe 24 august. O spune Haiducu, a confirmat-o „Albert S.". Nu însemna o certitudine. Confirmarea putea fi foarte bine un joc la două capete și lansarea unei contramanevre din partea lui Pleșiță. Dar, așa cum spune o vorbă, nu știi pînă cînd nu afli. La DST începe numărătoarea inversă, cu data-limită 1 septembrie. Haiducu are emoții suplimentare, pentru că Pleșiță mai are o obligație – s-o aducă în Franța pe „mama de erou". Tupeu maxim, nu?

Răzbunarea lui Debré

Presiunile judecătorului de instrucție n-au încetat nici o clipă. A tot cerut, insistent, să afle detalii despre Virgil Tănase, deși a fost refuzat, pe rînd, de comisarul Rossi și de directorul DST, Marcel Chalet. Obține satisfacție, într-un fel, abia pe 23 august, cînd Tănase îi este adus pentru o audiere. Dar tot nu află nimic incriminant relativ la DST, scriitorul declarînd că la tot ce s-a întreprins a existat consimțămîntul său.

Pentru Jean-Louis Debré, DST-ul este doar un mijloc pentru a lovi în președintele Mitterrand și guvernul socialist. Dar DST-ul nu se lasă prins. Lui Debré nu-i rămîne decît să-l înfrunte direct pe Mitterrand. Și semnează o... anonimă.

Ziaristul Bernard Poulet se mai arătase la televizor în luna februarie a anului 1982, după acea vizită cu urmări dureroase în România. Atunci avea capul bandajat și ochii vineți. Acum, în seara de 30 august, arată bine și strălucește de satisfacție. I-a reușit lovitura de presă, *scoop*-ul vieții: devoalarea misterului

dispariţiei lui Virgil Tănase. Invitat la ştirile de seară, el anunţă că va spune totul a doua zi, în ziarul său *Le Matin*. Punctele esenţiale le dezvăluie deja acum. Pare să ştie totul.

31 august

Prima pagină din *Le Matin* este aproape numai despre Virgil Tănase, prezentat într-o fotografie supradimensionată:

> „Tănase găsit de *Le Matin*"; „Scriitorul dispărut se ascundea împreună cu familia"; „Dispariţia sa a provocat anularea vizitei lui Mitterrand în România"; „Un agent secret român trebuia să-l ucidă pe Tănase, dar a trecut de partea Franţei"; „Timp de trei luni, agentul lui Ceauşescu a jucat dublu".

În interiorul ziarului, toată povestea. Lipsea doar sursa, care a vrut să rămînă anonimă: Debré era cel care i-a spus totul lui Poulet, chiar judecătorul de instrucţie[1], în speranţa că va izbucni un scandal politic care să-i dăuneze lui Mitterrand cît mai mult posibil. N-a reuşit decît să-i furnizeze lui Poulet o lovitură de presă şi un argument celor care, precum Haiducu, vor susţine că Pleşiţă nu a mai defectat din cauza acestei dezvăluiri făcute cu o zi prea devreme.

În aceeaşi dimineaţă de 31 august, în biroul comisarului Rossi de la DST se întîlnesc pentru prima oară toţi trei: Virgil Tănase, Paul Goma şi Matei Haiducu. Tănase face cunoştinţă cu cel trimis să-l omoare, iar prima lui impresie este: un papiţoi tipic pentru protipendada comunistă de la Bucureşti. Amabil, Haiducu îi spune că l-ar fi ucis fără nici o problemă dacă Tănase l-ar fi surprins cumva în exercitarea misiunii sale de spion; ar fi fost normal, un fel de autoapărare. Dar să-l ucidă doar pentru că aşa i s-a năzărit lui Ceauşescu, nu, asta ar fi fost absurd.

În afară de articolul lui Poulet, pe care Tănase, foarte iritat, îl numeşte „Pulică", îi mai aşteaptă o surpriză foarte neplăcută:

---

1. Contactat telefonic de autor, Debré a refuzat să vorbească despre „Afacerea Tănase" („trebuie să păstrez secretul").

comunicatul promis, deşi fusese redactat – Rossi are un exemplar pe birou –, nu este semnat şi... nu va mai fi difuzat. Comisarul se scuză. E încurcat şi jenat şi încearcă să explice că el, ca poliţist, nu poate să facă nimic în această chestiune. Politicienii au ultimul cuvînt. Şi s-au răzgîndit în ultima secundă. Putem să ne întrebăm de ce?

Pentru Virgil Tănase şi Paul Goma este grav că povestea lor rămîne fără confirmarea autorităţilor, că au fost înşelaţi. Dincolo de asta, chiar marea diversiune construită de francezi cu atîta trudă pare cumva fără sens în lipsa unei explicaţii şi a unei finalizări oficiale. Această impresie va alimenta în perioada următoare speculaţii de tot felul.

Ca soluţie de avarie, Tănase, Goma şi Haiducu se hotărăsc să ţină o conferinţă de presă în aceeaşi zi. Comisarul Rossi le spune lui Tănase şi Goma că, din partea lui, pot să spună tot, să vorbească chiar şi despre susţinerea pe care au avut-o din partea preşedintelui Mitterrand încă de la început, nu-i va contrazice nimeni. Măcar atît. Cînd ies din clădirea DST-ului, Haiducu îi strecoară lui Paul Goma că, de fapt, chestiunea „e mult mai importantă decît vă imaginaţi", „Afacerea Tănase" nefiind decît „partea vizibilă a icebergului"[1]. Poftim?

Despre conferinţa de presă am vorbit deja. Ecourile au fost senzaţionale. Ea a reprezentat punctul culminant al „Afacerii Tănase" şi, în acelaşi timp, deznodămîntul. Însă doar pentru marele public. A doua zi, la Bucureşti, a mai existat un deznodămînt, „Strict secret de importanţă deosebită". Dar, odată cu dezvăluirea acestuia, am intra deja pe un alt plan. Şi nu o putem face deocamdată fără a consemna ultimele ecouri de la Paris, precum şi paginile finale – deosebit de relevante – din dosarul de anchetă al judecătorului de instrucţie Jean-Louis Debré.

În zilele ce au urmat conferinţei de presă a lui Tănase, Goma şi Haiducu, presa franceză a fost plină de comentarii, speculaţii şi informaţii de tot felul. La adresa lui Ceauşescu, exprimările sunt nimicitoare: „un regim detestabil" (*L'Express*), „o dictatură nemiloasă" (*Le Matin*), „dictator-gangster megaloman" (*Le Quotidien*

1. *Soldatul cîinelui*, ed. cit.

de Paris), „Ceaușescu alias Caligula I" (*France Soir*) și altele asemenea. Referitor la evidenta implicare a președintelui Mitterrand în „Afacerea Tănase", un articol din *Le Monde* (din 1 septembrie) poartă titlul sugestiv „Dl Mitterrand în prima linie", sub care citim:

> „Iată-l pe șeful statului promovat agent al serviciilor secrete, participînd la una dintre «loviturile» sale, la care nu se pretează niciodată, public cel puțin, vreun șef de stat".

Iar *L'Express* (ediția din 3 septembrie) subliniază:

> „Intoxicarea, armă uneori necesară a războiului secret, nu a mai fost niciodată folosită public de un șef al statului francez".

Relevanța acestor observații foarte pertinente va ieși în evidență spre finele anchetei noastre. Deocamdată, rețineți-le. Sau, cum spun francezii, *à bon entendeur, salut!*

DST-ul este rebotezat în glumă „Disimularea Securității lui Tănase" (*Le Canard enchaîné*). Iar despre „enigmaticul domn Z" aflăm: mai întîi, desigur, cum îl cheamă – Matei Haiducu; apoi că, deși avea doar 34 de ani, se dădea în vîrstă de 45, ca să fie luat mai în serios; că se afla aproape tot timpul în mediile emigranților români; că are o aplecare pronunțată spre petreceri; ba chiar că ar participa adesea la party-urile din casa lui Ilie Năstase[1]. La cîți se perindau pe-acolo...

Ce nu știe presa este că Matei Haiducu are deja o nouă identitate: Mathieu Forestier. El și familia sa dispar din Paris încă din seara de 31 august 1982. DST-ul a fost de acord cu participarea lui Haiducu la conferința de presă, considerînd că Securitatea va fi cu atît mai reținută în reacțiile ei cu cît publicitatea în jurul „trădătorului" va fi mai mare. Ceea ce nu înseamnă că nu s-au luat toate măsurile de protecție. Familia Haiducu va trăi de acum încolo în mici localități din Normandia, în case

1. Întrebat despre aceasta, dl Ilie Năstase a răspuns că nu-și amintește de Haiducu.

izolate, de țară, ale căror împrejurimi pot fi ușor supravegheate. Michelle trăiește și azi într-o asemenea casă, de altfel foarte drăguță, cu o grădină mare, plină de meri. Atunci, timp de cîțiva ani, nu a avut voie să se mai ducă la Paris sau să-și vadă rudele, prietenii. Doar Haiducu se mai ducea, cînd era nevoie, și asta cu protecția de rigoare.

În sătucul în care membrii familiei Haiducu au fost duși imediat după conferința de presă, Adrian Haiducu a ieșit într-o dimineață să-și cumpere țigări. O luase cu el și pe nepoțica lui de doi ani. În micul magazin în care a intrat mai erau cîțiva clienți. S-a așezat la rînd, cu nepoțica în brațe. La un moment dat, aceasta a arătat cu mînuța spre ziarele de pe rafturi și a strigat încîntată: *Voilà papa!* Își recunoscuse tatăl în imaginile de pe prima pagină. Adrian Haiducu n-a știut cum să dispară mai repede din magazin.

În același timp, la București, Viorica Haiducu ascultă știrile la radio. La Radio Europa Liberă, normal. Presimțirile ei „că se întîmplă ceva rău" se adeveresc. Aude că s-a petrecut ceva ieșit din comun la Paris. Difuzoarele suplimentare sînt tocmai sus, pe ultimul raft al bibliotecii. Ca să audă mai bine, miniona doamnă Haiducu se urcă pe un scăunel. Aude știrea despre „Afacerea Tănase" și spionul român, se pronunță numele Haiducu. Picioarele i se taie, scăunelul se răstoarnă și ea cade lată. Nu i se întîmplă nimic altceva decît că „mama de erou" devenea, cît ai zice Pleșiță, mamă de „trădător" și un paria al regimului. După aceea – ce să vezi – n-a mai salutat-o nici un vecin, n-a mai recunoscut-o nici un prieten. Doar Securitatea i-a ținut companie oriunde mergea. Ca să nu se simtă prea singură, săraca.

Judecătorul de instrucție Debré trage și el anumite concluzii după conferința de presă din 31 august. Vrea să afle mai multe de la Haiducu personal. La audierea din 9 septembrie, agentul îi confirmă că avea misiunea de a-i lichida pe Virgil Tănase și Paul Goma, misiune primită în luna februarie[1]. Precizează că, în vară, i-a fost prezentat lui Ceaușescu, care l-a felicitat. Ca

1. Pe 10 februarie, potrivit comisarului Rossi, citat în dosarul de anchetă.

sursă indiscretă a informațiilor din „a treia ipoteză", Haiducu îl indică pe François de Grossouvre, consilier special al lui Mitterrand, supranumit „omul din umbră"[1]. În sfîrșit, despre tentativa cu Pleșiță, Haiducu a ținut să precizeze că textul scrisorii sale către Pleșiță a fost aprobat de Palatul Elysée – insinuînd astfel că ar fi existat o preocupare specială a președintelui Mitterrand pentru această chestiune.

După ce prin biroul lui Debré mai trec și Paul Goma, și Virgil Tănase încă o dată, pe 20 septembrie este audiat din nou directorul DST, Marcel Chalet. Acesta a adus un document intitulat „Elemente tehnice care confirmă apartenența lui Matei Pavel Haiducu la serviciile speciale române", compus din 11 puncte. Chalet îi spune lui Debré că documentul este secret, deci nu i-l poate da, dar i-l citește dacă dorește. Alt detaliu nu se regăsește în dosar[2].

Ancheta lui Debré se încheie cu *non-lieu* (neînceperea urmăririi penale). Judecătorul de instrucție concede că DST a fost îndreptățit să ia în serios informațiile lui Haiducu privind misiunea de lichidare a lui Virgil Tănase și Paul Goma. Acceptă drept legitimă încercarea DST de a profita de trădarea lui Haiducu „pentru a obține informații suplimentare" prin diversiunea pe care a organizat-o. Apoi, o precizare importantă și un reproș final:

> „Cînd afacerea Tănase a fost făcută publică, *un comunicat era deja pregătit. Ministerul de Interne nu a mai considerat însă necesar să-l difuzeze* [*s.n.*]. Nimic nu ne permite să afirmăm că DST nu și-ar fi îndeplinit misiunea în această afacere. Este totuși regretabil că, la deschiderea anchetei judiciare, responsabilii DST n-au considerat necesar să-l informeze pe judecătorul de instrucție din proprie inițiativă".

---

1. În seara de 7 aprilie 1994, François de Grossouvre a fost găsit mort în biroul său de la Palatul Elysée, împușcat în cap.
2. Tot atunci, o sursă a DST declara ziarului *Le Monde*: „Avem probe materiale ale veridicității afirmațiilor sale [ale lui Haiducu, *n.a.*]. Certitudinea noastră absolută se bazează pe fapte ținînd de tehnica noastră".

În rechizitoriul Parchetului se regăsește o concluzie pe care merită să o redăm. Atenție la nuanțe:

„Potrivit declarațiilor domnului Marcel Chalet, directorul DST, această operațiune se poate rezuma astfel: *din 1979, DST a intrat în relații cu Haiducu* [*s.n.*], inginer de origine română naturalizat francez, pe care îl identificase ca fiind agent al serviciilor speciale române, Securitatea. *La 31 martie 1982, DST a fost informat* [*s.n.*] de Haiducu că primise misiunea din partea guvernului român de a-i face să dispară pe Virgil Tănase și Paul Goma".

Prima nuanță: între DST și Haiducu exista „o relație" încă din 1979.

A doua nuanță: în martie 1982, Haiducu „a informat" DST-ul despre misiunea sa, și nu ar fi trecut atunci dintr-o parte în cealaltă.

Și, *pour la bonne bouche*, un ultim citat din dosarul lui Debré:

„Audierea dlui Haiducu, cetățean francez, nu ne-a permis totuși să cunoaștem adevăratele motive ale trădării sale. Poate că viitorul ne va arăta într-o bună zi de ce dl Haiducu, ofițer de informații român, a refuzat să-și îndeplinească misiunea de a-i executa pe cei doi disidenți români aflați la Paris".

Și viitorul, cu bine cunoscutul său obicei de a deveni, la un moment dat, prezent, chiar ne-a arătat ceva.

Capitolul 8

A patra ipoteză

De partea franceză, „Afacerea Tănase" părea să se fi încheiat. Cu NUP, de la Nelămurirea Urmărilor Politice. Judecătorul de instrucţie Debré, atît de înverşunat încît a fost în stare să saboteze operaţiunea DST-ului prin indiscreţii premeditate, s-a potolit brusc, deşi declarase ameninţător:

> „Voi continua [ancheta] chiar dacă această afacere se dovedeşte a fi extraordinar de complexă. Dat fiind că răpirea este o mistificare, este perfect posibil să se reţină un «ultraj la adresa magistratului»"[1].

Dosarul de anchetă conţinea toate elementele necesare pentru o punere sub acuzare a lui... Nicolae Ceauşescu pentru instigare şi complicitate la omor deosebit de grav în două cazuri. Dar asta nu mai ţinea de justiţia franceză, ci de politică. Însă în loc să atace, autorităţile de la Paris au făcut un pas înapoi şi nu au mai dat publicităţii comunicatul incriminant la adresa lui Ceauşescu. Mitterrand şi-a anulat vizita în România, dar nu a mai spus nimic despre afacere, deşi aceasta a fost promisiunea lui, pe 9 iunie 1982. I se aduce aminte printr-o întrebare directă, într-un interviu publicat de *Le Monde* pe 26 noiembrie 1982: Cum arată raporturile cu România după faimoasa „Afacere Tănase"? La care Mitterrand răspunde botos şi scurt: „Nu mai am nimic de spus despre asta. Poporul român şi poporul francez au legături istorice solide. Sunt dator să le menţin". După cum se vede, Mitterrand trecuse la faza prieteniei dintre popoare. Cum se

1. *France Soir*, ediţia din 7 septembrie 1982.

explică toate astea? Să fi existat totuși, cum zicea Haiducu, un „iceberg", un caz mult mai amplu și încă ascuns, din care „Afacerea Tănase" nu era decît vîrful vizibil, dar relativ mic?

Un personaj neașteptat

Amînasem, în capitolul precedent, dezvăluirea deznodămîntului bucureștean al afacerii de la Paris. Nicolae Ceaușescu primește de la CIE Nota nr. 00069427, datată 1 septembrie 1982, scrisă caligrafic:

Strict secret de importanță deosebită. Exemplar unic.

NOTĂ

Deținem date din care rezulă că Charles Hernu, actualul ministru al Apărării din Franța, fost funcționar superior în Ministerul Comerțului Exterior al Franței și președinte al „Clubului Jacobinilor", a fost luat în legătură de către rezidența sovietică de la Paris, sub numele codificat „André", la data de 20 iulie 1957, așa cum rezultă din xerocopia după originalul notei consilierilor sovietici, aflați la noi în țară în acea perioadă.
Potrivit materialelor pe care le deținem, Charles Hernu s-a aflat inițial în legătura organelor de informații bulgare, din martie 1953 pînă în iunie 1957, care au menținut-o cu el prin diplomatul Vinogradov, ce se găsea la post în Franța.
În perioada respectivă, Charles Hernu [...] întreținea legături apropiate cu personalități politice marcante ale vremii, între care foștii prim-miniștri Edouard Daladier, Pierre Mendès France și Guy Mollet, precum și cu personalități în devenire ca François Mitterrand, Gaston Deffere, actualul ministru de interne, Claude Cheysson, actualul ministru al relațiilor externe, și alte personalități mai puțin marcante în prezent.
Ca urmare a întrevederii perspectivelor sale de ascensiune în viața politică franceză, Charles Hernu a fost preluat în 1957 de la bulgari de către Serviciul de informații sovietic (fostul NKVD), căruia i-a furnizat informații și documente secrete scrise privind

politica internă și externă a Franței, diferite materiale elaborate în cadrul NATO, precum și date referitoare la potențialul militar francez și tehnica de luptă din dotarea armatei (îndeosebi probleme care vizau, în acea perioadă, Algeria).

Din documentele pe care le posedăm rezultă că, pentru informațiile transmise, sovieticii i-au acordat lunar sume ce variau între 1.000 și 1.500 de franci, salariul său în acea perioadă fiind de 800 de franci. De asemenea, în luna noiembrie 1958, Serviciul de informații sovietic (KGB) i-a acordat lui Charles Hernu suma de 30.000 de franci, în scopul susținerii candidaturii în alegerile legislative din acel an pentru parlamentul francez. [...]

Charles Hernu și-a cultivat și menținut permanent relațiile cu François Mitterrand, cu fratele acestuia, respectiv generalul Jacques Mitterrand, președintele Societății Naționale a Industriei Aerospațiale, cu Gaston Deffere, ministrul de interne, Claude Cheysson, actualul ministru de externe, care are mare influență asupra acestuia, precum și cu alte personalități politice franceze, pe care le-a antrenat atît în organizarea unor manevre politice de culise, cît și în constituirea actualei echipe guvernamentale franceze. (Informații obținute după alegerile din anul 1981.)

Ca rezultat al manevrelor lui Hernu, François Mitterrand a fost determinat să-l numească pe Gaston Deffere în funcția de ministru de interne, iar în funcția de director general al Serviciului de spionaj și contraspionaj (SDECE) a fost numit Pierre Marion, vechi prieten al lui Hernu. De menționat că, după numirea în această funcție, Pierre Marion, cu acordul lui Hernu, a efectuat o serie de schimbări în Statul-major al SDECE.

Din poziția de ministru al apărării și avînd în vedere și legăturile sale cu Gaston Deffere – ministru de interne – ce are în subordine principalul organ de contraspionaj intern (DST), *Charles Hernu manevrează activitatea serviciilor speciale franceze spre unele acțiuni provocatoare la adresa Republicii Socialiste România* [*s.n.*], atît în Franța, cît și prin activitatea unor diplomați francezi ai ambasadei de la București.

Raportăm că organele Comitetului Securității Statului din Uniunea Sovietică, în luna aprilie 1963, după ce organele Securității Statului din țara noastră intraseră în posesia informațiilor de detaliu despre Hernu, au făcut o comunicare, mai mult pentru acoperire, că „André" a fost „abandonat", motivînd totodată că nu mai este cazul să le transmitem informații despre acesta.

> Această măsură a fost adoptată pentru ca Serviciile de informaţii ale ţărilor socialiste să nu aibă cunoştinţă că „André" mai lucrează cu organele KGB[1].

Şi care e legătura? Surprinzător, documentul nici măcar nu pomeneşte de Virgil Tănase sau Paul Goma, de Haiducu-„Vişan" cel promovat şi decorat, proaspăta cunoştinţă a lui Ceauşescu, iar DST-ul este menţionat doar în treacăt. Ar fi fost jenant pentru Pleşiţă să-i pomenească. Ca să dea bine la raport, el trebuia să lase impresia că România se confrunta de fapt cu o uriaşă conspiraţie dirijată de diabolicul ministru Charles Hernu... sub egida Moscovei. Diversiunea DST devenea o – mult mai „convenabilă" – diversiune KGB. Pentru Ceauşescu, asta era suficient de convingător: clar, ruşii care îi poartă sîmbetele şi-au vîrît coada şi în povestea asta. „Unele acţiuni provocatoare" este singura aluzie la cele tocmai întîmplate la Paris.

Sîmburele de adevăr este că, în acea perioadă, Charles Hernu fusese într-adevăr obiectivul principal al CIE în Franţa. Nota către Ceauşescu nu este un document răzleţ, ci parte a unui întreg dosar de Securitate care probează preocupările şi iniţiativele spionajului românesc în privinţa lui Charles Hernu, inclusiv păcatele din tinereţe ale acestuia (menţionate în notă): „Dosarul Hernu" cu nr. 0020508. În Franţa, unde a ajuns la începutul anilor '90, acest dosar a fost declarat secret de stat (Secret Défense)[2] în 1992 de însuşi preşedintele François Mitterrand.

Atenţie, iceberg!

În cazul nostru, dimensiunea nevăzută şi periculoasă a icebergului se ascunde nu sub ape, ci sub timp şi secrete. Primele contacte ale DIE cu Hernu datează de la începutul anilor 1960, cînd şeful spionajului românesc la Paris era Mihai Caraman. Existenţa unei relaţii de lucru reiese dintr-o notă din 14 decembrie 1962, în atenţia generalului Nicolae Doicaru, şeful Direcţiei I

1. Document prezentat integral în anexa 13.
2. A fost desecretizat în 1998, la cererea judecătorului Jean-Paul Valat.

(spionaj). Nota se referă la „elemente de studiu privind pe «Dinu»", cum l-a botezat Securitatea pe Hernu.

> „«Dinu» este o cunoștință mai veche a maiorului Gheorghe Ionescu, dar a început să lucreze de o manieră efectiv organizată în a doua jumătate a anului 1962. Pe subiectele sale, au avut mai multe întîlniri care au dus la concluzia că, chiar dacă acesta nu este obiectivul (partidele politice de care se ocupă), l-am putea folosi pentru relațiile sus-puse pe care le are și pe puncte precise pentru a studia elemente și mai ales furniza și verifica informații politice. Prin locul său de muncă, el este mereu în contact cu cei mai mulți consilieri economici francezi aflați la post în străinătate și în același timp cu militari cu care are relații prin Mendès-France.
> De cînd este în relația maiorului Ionescu Gheorghe, el a furnizat cinci informații din care trei au fost exploatate și una are caracter documentar. Pentru munca efectuată, individul nu a fost retribuit pînă în prezent.
> La dosar există numeroase elemente obiective care relatează că «Dinu», în timpul războiului, a colaborat cu dușmanul; este un om ușuratic, afemeiat și intrigant. [...]
> O solicitare de informații a fost transmisă organelor sovietice (nu avem încă răspuns). [...]
> Sistemul de întîlniri, care corespunde acestui stadiu și este convenabil, este stabilit la fiecare întîlnire. [...]
> În cursul perioadei următoare, «Dinu» va fi folosit doar la exploatarea problemelor politice franceze, iar rezultatul obținut va fi verificat înainte de a continua să lucrăm cu el.
> În caz că verificările stabilesc că «Dinu» este un element serios, îl vom dirija (pentru crearea de rețele de investigații și informații) spre următoarele obiective [...]
> Pînă la 15.04.1963, maiorul Ionescu Gh. va trimite centralei o fișă completă asupra individului în vederea luării unei poziții definitive".

„Dinu" este deci încă în studiu, dar a furnizat deja informații de probă. Nu a fost însă plătit și, nesemnînd chitanțe, nu există

asemenea probe. Este calificat drept „uşuratic, afemeiat şi intrigant", dar poate se face om serios. Tentaţia de a-l recruta este clară. Documentul poartă trei semnături importante: şef serviciu maior Ilie Andronic, şef birou maior Eugen Vişan, rezident colonel Budişteanu, plus aprobarea locţiitorului directorului, colonel Gheorghe Pele. Pe document se găseşte o notă scrisă de mînă conform căreia „Ionescu Gh." se numeşte Leonte.

Contactele cu „Dinu" continuă. O întîlnire la restaurantul Carton este urmată de un lung raport datat 8 martie 1963. Citim, între altele, că Partidul Socialist Unit nu mai este subvenţionat de Iugoslavia şi stă foarte prost cu finanţele. Apoi, o mulţime de detalii despre jocurile politice. Despre François Mitterrand, „Dinu" spune că „este omul politic cel mai reprezentativ al opoziţiei, foarte inteligent, cunoscător perfect al moravurilor politice, foarte activ". Este analizată întreaga scenă politică şi sunt trecute în revistă toate partidele. Despre partidul preşedintelui de Gaulle, DIE află că îşi clădeşte o structură militară paralelă, clandestină, menită să intervină în caz că lui de Gaulle i s-ar întîmpla ceva, să asigure continuitatea gaullistă la putere şi să prevină o lovitură de stat.

Cel care semnează indescifrabil anunţă o nouă întîlnire cu „Dinu" spre sfîrşitul lunii martie. Raportul despre această întîlnire este datată însă 13 martie şi conţine referiri la relaţiile proaste ale lui de Gaulle cu Marea Britanie, a cărei aderare la Comunitatea Europeană o blochează, la problemele cu Statele Unite şi la întărirea forţei nucleare a Franţei. În josul ultimei pagini stă scris de mînă: „Informaţiile au fost obţinute de la «Dinu»".

În aprilie 1963, KGB-ul le dă peste mînă românilor şi aceştia îl lasă pe Hernu în pace. Pînă în vara anului 1981.

La foarte scurt timp după numirea lui Charles Hernu ca ministru al Apărării[1], un bun cunoscător al complexului Franţa şi, mai ales, al cazului „Dinu" – trecuseră aproape 20 de ani de la acel moment – are inspiraţia să dezgroape din arhivă dosarul deja foarte prăfuit al lui Hernu. Fapt este că UM 0199 – unitatea

1. 22 mai 1981.

CIE care se ocupa cu spionajul în Europa Occidentală – redactează o sinteză (strict secretă) pe baza materialului din arhivă: istoria lui Hernu de informator al KGB pînă în 1963 (cu numele de cod „André") plus tentativa românilor de a-l racola (ca „Dinu"). Pînă aici, nimic nou. Dar, cîteva luni mai tîrziu, mai exact pe 4 septembrie 1981, CIE devine ceva mai precis:

> Strict secret de importanţă deosebită. Exemplar unic.
>
> NOTĂ
>
> Deţinem date din care rezultă că Charles Hernu, actualul ministru al Apărării al Franţei, este în atenţia serviciului de informaţii sovietic. [...]
> Raportăm că au fost luate măsuri pentru a cunoaşte activităţile pe care Charles Hernu le exercită în funcţia pe care o deţine, şi ce influenţă are în planul orientării politicii externe a Franţei, inclusiv în raport cu ţara noastră, prin prisma legăturilor pe care le întreţine cu serviciul de informaţii sovietic.

Apoi încă o notă:

> Deţinem informaţii din care rezultă că Charles Hernu, actualul ministru al apărării al Franţei, este în relaţii cu serviciul de informaţii sovietic. [...]
> Avînd în vedere trecutul politic al lui Charles Hernu, cercul său de prieteni şi relaţiile sale cu sovieticii, *s-au hotărît măsuri operative pentru adîncirea cunoştinţelor noastre* [*s.n.*] privind activităţile ministrului Apărării şi influenţa pe care o exercită privind orientarea politicii interne şi externe a guvernului francez.
> Raportăm că *măsurile iniţiate* [*s.n.*] vizează cu precădere eventualele implicaţii ale acţiunilor de culise ale lui Charles Hernu privind relaţiile bilaterale francezo-române, precum şi relaţiile pe care le întreţine cu serviciul de informaţii sovietic.

„Măsurile operative iniţiate" au fost, logic, întreprinse de cineva. Dosarul Hernu nu ne spune de cine anume. A spus-o însă,

în niște împrejurări speciale ale anului 1996, chiar respectivul: Matei Pavel Haiducu.

Scandalul Hernu – 14 ani mai tîrziu

Probabil că Haiducu nu ar fi spus nimic despre asta dacă nu izbucnea la Paris, în toamna anului 1996, așa-numitul „Scandal Hernu"[1]. Dezvăluirile făcute atunci în revista *L'Express* l-au făcut să se simtă eliberat de secret; secretul față de statul francez, nu față de români. Fapt este că, pînă atunci, Haiducu a tăcut mîlc pe acest subiect. Știa foarte bine că este vorba despre un secret de stat în Franța, ba se știa obligat personal față de François Mitterrand, președinte pînă în mai 1995 și decedat abia în ianuarie 1996, anul scandalului Hernu.

Ziariștii de la *L'Express*, aidoma lui Bernard Poulet în „Afacerea Tănase", au beneficiat de scurgerea unor informații din partea cuiva cu acces la secretele cele mari ale statului francez. Trebuie să fi fost o persoană foarte sus-pusă, evident. Dar nici măcar această persoană nu a îndrăznit să divulge cazul cît timp Mitterrand a fost în viață. La foarte scurt timp după moartea lui Mitterrand, sursa îi contactează pe cei doi ziariști, le spune ce conține dosarul și le dă, ca probe, cîteva pagini fotocopiate. Ziariștii se documentează cîteva luni, făcînd și o vizită la București, unde stau de vorbă cu Mihai Caraman, și publică în octombrie 1996 primul articol dintr-o serie întreagă sub titlul „Charles Hernu a fost un agent al Estului". Scandalul declanșat a fost uriaș și s-a lăsat cu procese care au durat vreo șase ani – fiii lui Hernu s-au considerat datori să sară în apărarea memoriei tatălui lor, decedat încă din ianuarie 1990[2]. De morți numai de bine, zice o vorbă, dar... în cazul lui Hernu, mai greu de respectat, avînd

1. *L'Express*, nr. 2365, 31.10.1996, anchetă de Jérôme Dupuis și Jean-Marie Pontaut. Aceștia nu au dezvăluit niciodată sursa informațiilor lor.
2. Moștenitorii lui Charles Hernu au pierdut această serie de procese, încheiate în decembrie 2002.

în vedere că tot printr-un mare scandal, internațional chiar, se prăbușise Hernu, în 1985, din poziția de ministru al Apărării[1]. Plus altele.

În 1996, chiar dacă nici Mitterrand, nici Hernu nu mai erau în viață și nu aveau cum să mai fie afectați în vreun fel, ideea că Charles Hernu, ca ministru al Apărării, ar fi fost agent al KGB-ului era ceva îngrozitor. O teribilă umilință pentru Franța dacă lucrurile ar fi stat, într-adevăr, așa. Și o grea lovitură politică pentru Partidul Socialist Francez, al cărui mare exponent Mitterrand apărea vinovat de mușamalizarea unui caz de o gravitate maximă pentru Franța (dar și pentru comunitatea euro-atlantică). Mușamalizare pentru că, scriau ziariștii de la *L'Express*, atunci cînd i s-a arătat Dosarul Hernu, președintele a dat dispoziție să fie secretizat.

În noiembrie 1992, directorul de atunci al DST, Jacques Fournet, cerea o întrevedere de urgență cu președintele François Mitterrand. Un dosar de 88 de pagini ajungea astfel pe biroul lui Mitterrand, care ținea în mîini dovada că bunul său prieten Charles Hernu, numit de el ministru al Apărării, fusese agent bine remunerat al sovieticilor, cu numele de cod „André" – cu certitudine pînă în anul 1963, posibil și după aceea. Mitterrand întreabă dacă e adevărat și Fournet îi răspunde, cum a spus și mai tîrziu, că „nu există nici un dubiu privind autenticitatea materialului din dosarul românesc"[2].

Dosarul prezentat lui Mitterrand nu era altceva decît traducerea în franceză a dosarului CIE din care noi am citat deja. Cum a ajuns acest dosar românesc la Paris și de ce?

Penitența lui Caraman

Suntem la începutul aceluiași an 1992, într-o Românie care-și zice acum democratică. Centrul de Informații Externe (CIE), serviciul de spionaj al Securității, își schimbase numele

1. Cazul „Rainbow Warrior".
2. *Intelligence*, nr. 91, 11.01.1999.

în Serviciul de Informații Externe (SIE). Noul SIE are însă ca director un vechi cadru CIE, pe nume Mihai Caraman[1]. Un nume care, mai ales pentru francezi, spune multe (nu vom rememora aici povestea celebrei „rețele Caraman" din Franța anilor '60). Directorul SIE aștepta o importantă vizită de la Paris: doi distinși reprezentanți ai DST. Caraman și foștii săi adversari francezi au multe amintiri comune, iar acum se discută ca între prieteni, *n'est-ce pas?* Da, se discută bine. Atît de bine, încît se hotărăște continuarea dialogului ceva mai tîrziu, la Paris, unde Caraman promite că n-o să vină cu mîna goală. Iar un domn cum este Caraman se ține de cuvînt, mai ales cînd e vorba despre francezi. O mică problemă se ivește totuși pe parcurs. La presiunile NATO, președintele Ion Iliescu se vede nevoit să primenească conducerea SIE, trimițîndu-l pe Mihai Caraman la pensie. Așa se face că, în octombrie 1992, de-acum pensionarul Caraman este cel care întoarce vizita celor de la DST, fiind totuși primit cu toate onorurile (și „Albert S." l-a văzut atunci). Căci, oricît ar fi fost el de pensionar, Caraman n-a venit – promisese doar – cu mîna goală. Avea cu el un dosar (cel puțin) despre care știa că îi va interesa pe francezi mult, mult de tot: Dosarul Hernu[2].

Cum se explică gestul lui Caraman? Pedigriul său comunisto-KGB-ist nu mai reprezenta, în 1992, decît o amintire neplăcută și o povară. Contactul cu DST-ul era, pentru cel despre care se spunea că ar fi (fost) colonel KGB, ultima șansă de a se reabilita, într-un fel sau altul. Spuneam că serviciul francez de contrainformații trimisese la București doi reprezentanți de marcă pentru întîlnirea cu Mihai Caraman. Cei doi nu veneau pentru vreun moft sau pentru a vedea cum se mai ține bătrînul spion la un sfert de veac de la aventurile sale pariziene. Raymond Nart, nimeni altul decît directorul adjunct al DST, o somitate a contraspionajului francez, și colonelul Philippe Rondot, expert în probleme arabe, aveau lucruri mai bune de făcut sau de lămurit.

1. Ianuarie 1990 – aprilie 1992.
2. Jérôme Dupuis și Jean-Marie Pontaut, *Enquête sur l'agent Hernu*, Editions Fayard, Paris, 1997.

Întîmplător, Rondot era unul dintre cei care îl vînau pe teroristul Carlos „Șacalul" încă din 1975 (și aveau să-l captureze la doi ani după întîlnirea cu Caraman). Ținînd cont de colaborarea dintre Securitate/CIE și Carlos din anii 1980-1984, interesul lui Rondot pare destul de clar. În ceea ce-l privește pe Raymond Nart, este posibil ca misiunea lui să fi constat, măcar parțial, în verificarea unei informații care provocase coșmaruri la Paris pe la începutul anului 1982; o informație despre ministrul Apărării de atunci, Charles Hernu, primită de la un agent român care trecuse de partea Franței.

Coincidențele de la începutul anului 1982

Atunci, la începutul anului 1982, întîmplarea făcea – lucru deja remarcat – ca ceea ce teroristul Carlos numise „războiul meu personal împotriva Franței" să se declanșeze practic simultan cu „Afacerea Tănase". Tot întîmplarea, căci nu știm cum s-o numim altfel fără a greși prea mult, făcea ca, în același timp, drumurile sau interesele lui Charles Hernu și Philippe Rondot să se intersecteze de o manieră foarte bizară. Hernu era ministru al Apărării de vreo zece luni, iar Philippe Rondot era detașat de la DST pe post de consilier la Ministerul Afacerilor Externe. Din senin, fără nici un motiv aparent, Hernu încearcă să distrugă cariera lui Rondot. Printr-o scrisoare confidențială, Hernu îl avertizează foarte serios pe colegul său, ministrul de Externe Claude Cheysson, că Rondot trebuie ținut departe de orice informații mai speciale. Cu alte cuvinte, că nu ar fi o persoană de încredere, că ar fi poate chiar agentul unei puteri adverse. În scrisoarea către ministrul Cheysson, Hernu invocă în sprijinul afirmației sale o „sursă americană" de absolută încredere. O lucrătură perfectă din partea lui Hernu. Fără puțin noroc sau ajutor, Rondot ar fi fost un om terminat. El află însă de intriga lui Hernu și cere o anchetă la cel mai înalt nivel pentru a-și apăra reputația. Iar ancheta se încheie prin blamarea ministrului Apărării: Hernu este obligat să-și ceară scuze în scris. Sursa

americană de absolută încredere invocată de el s-a dovedit inexistentă[1].

Rămîne întrebarea: de ce a încercat Hernu să-l anihileze pe Rondot? La prima vedere, cei doi nu aveau nimic de împărțit, nici măcar nu se cunoșteau personal. Dintr-un motiv sau altul însă, Hernu se temea de Rondot și l-ar fi vrut înlăturat. Un motiv foarte puternic, evident. Oare stagiul efectuat de Rondot ca ofițer al serviciului de spionaj sub acoperire diplomatică la Ambasada Franței de la București în 1966, stagiu care i-a permis eventual să afle anumite lucruri, să fi jucat vreun rol? Nu știm, iar Hernu nu mai este în măsură să se explice.

La același început de an s-a petrecut probabil și ceea ce Haiducu a formulat în 1996[2] astfel: „Am informat DST-ul despre asta atunci cînd am trecut de partea Franței". „Asta" fiind misiunea Hernu, asupra căreia Haiducu păstrase o discreție totală pînă în acel moment. Lesne de înțeles, mai întîi pentru că Hernu a fost în funcție pînă în 1985, iar informațiile lui Haiducu erau dinamită și ar fi aruncat în aer nu doar guvernul de stînga, ci și președinția lui Mitterrand. Nu a spus nimic în cartea sa, nici în interviuri, nici în emisiunile TV, nici măcar judecătorului de instrucție Debré (asta ar fi lipsit). Aluzii au existat însă, și nu doar cea cu „icebergul". În octombrie 1982, revista *Actuel* a publicat un amplu material intitulat „Cine este de fapt Z" (cum și-a spus Haiducu la conferința de presă). Semnat chiar de Virgil Tănase, articolul era rezultatul unei lungi discuții purtate de Tănase cu Matei Haiducu într-un loc secret și sigur, sub supravegherea DST-ului. La un moment dat se amintește că, în octombrie 1981, CIE îi ceruse lui Haiducu să-și dea demisia de la firma AMRI pentru a prelua o nouă misiune, de o importanță deosebită – atît de deosebită, încît generalul Pleșiță personal devenise ofițerul de legătură al lui Haiducu. „Care era acea misiune?", întreabă Virgil Tănase. „O chestiune mare, mare..." spune Haiducu și are un schimb de priviri cu

1. *Ibidem*.
2. Într-o emisiune TV pe canalul France 2 la 31.10.1996.

ofițerul DST care îl însoțea. „Nu", adaugă el, „nu pot să-ți spun... încă"[1].

În 1996, în mai multe materiale TV, Haiducu a explicat că misiunea lui fusese aceea de a se apropia de Hernu, cît mai discret, desigur, și de a-l „capacita" pe baza contactelor din 1962-1963 și a informațiilor pe care le deținea CIE. Potrivit lui Haiducu, în lumea spionajului așa ceva nu se numește șantaj, ci o înțelegere, un *deal*. Haiducu știa bine Dosarul Hernu și nu avea cum să-l cunoască decît dacă îl citise cîndva la București în cadrul documentării sale pentru această misiune. Fapt este că Haiducu nu a putut să se apropie de Hernu fără a da de bănuit. Ideea a fost abandonată. O confirmare găsim chiar în Dosarul Hernu de la CIE. Imediat după decesul lui Hernu se propune

> „...radierea lui «Dinu» și clasarea în arhivă sub numărul 115:
> «Dinu», în vîrstă de 67 de ani, de naționalitate și cetățenie franceză, membru de frunte al Partidului Socialist Francez, a fost ministru al Apărării, cu domiciliul la Paris – 55, avenue de Ponthein.
> El a fost luat în legătură din 1962, cînd ocupa funcții în ministerul francez al Afacerilor Economice, și s-au obținut informații de interes operațional în domeniul politico-economic.
> În continuare, analizarea situației lui «Dinu» a arătat că el colabora cu un alt serviciu de informații, fapt pentru care, în mai 1963, s-a hotărît întreruperea contactelor cu «Dinu».
> În 1981, «Dinu» a fost numit ministru în cadrul guvernului socialist francez, activitate care a determinat studiul din dosarul 20.508 *în vederea inițierii unui ansamblu de acțiuni ofensive* [*s.n.*] vizînd domeniul politico-militar «Marna».
> În baza datelor operaționale a rezultat că «Dinu» era în atenția unui alt serviciu de informații, și noi *nu am putut crea condițiile pentru reluarea contactului și personalizarea lui* [*s.n.*] [...]".

Nu au putut, dar au vrut. Ba chiar au încercat.

La DST, spunea Haiducu, a vorbit atunci (nu știm data exactă) despre cazul Hernu direct cu șefii mari – directorul Chalet și

1. *Actuel*, nr. 36, octombrie 1982.

adjunctul acestuia, Parent. Este logic, nu discuți o chestiune atît de delicată cu oricine, chiar dacă e de la DST. Este și adevărat? Parent nu mai putea să-l contrazică pe Haiducu, nemaifiind în viață în 1996. Dar Chalet era bine sănătos și probabil că l-ar fi contrat pe Haiducu dacă acesta ar fi fabulat pe seama sa. Fostul director al DST nu a reacționat însă în nici un fel, ceea ce pare să confirme afirmația lui Haiducu.

Lui „Albert S.", Haiducu nu i-a spus nimic despre Hernu. Nici nu ar fi fost cazul. Principiul „need to know"[1], necesitatea de a ști, de a cunoaște o anumită informație, nu i se aplica în acest caz. Oricum, atunci cînd mi-a vorbit despre „Afacerea Tănase", „Albert S." nu părea deloc preocupat de implicațiile sau dedesubturile politice. A fost doar surprins cît de repede le-a aprobat Mitterrand planul diversiunii și l-a numit pe președinte „foarte curajos". Mă întreb dacă Mitterrand n-a fost mai curînd îngrozit decît curajos. Îngrozit de consecințele politice ale unui „scandal Hernu" într-un moment cînd regimul său de stînga, la putere de nici măcar un an, era încă foarte fragil și vulnerabil. În același timp poate era și foarte furios pe Ceaușescu pentru că îndrăznise să-l ia în colimator pe prietenul său Hernu, deținătorul unui portofoliu atît de important precum cel al Apărării. Era imposibil ca misiunea Hernu să fi fost declanșată la București fără aprobarea lui Ceaușescu, al cărui control asupra CIE era total, iar calitatea țintei vizate transfera evident decizia în zona politicii înalte. Pentru francezi era ca o declarație de război.

Ce l-ar fi putut determina pe Mitterrand să răspundă atît de hotărît printr-o elaborată și incisivă diversiune a DST-ului? O diversiune care l-a vizat în final, dacă nu pe ministrul român al Apărării, ca să-i plătească lui Ceaușescu cu aceeași monedă, măcar pe șeful serviciului său de spionaj. Poate că Mitterrand se baza pe o dovadă excepțională a profesionalismului contrainformațiilor franceze...

---

1. Francezii îi spuneau *cloisonnement* – compartimentare.

„Farewell"

Nu poți vorbi despre DST-ul anilor 1981-1982 fără a evoca, chiar și foarte sumar, cel mai răsunător succes al său din perioada Războiului Rece: afacerea „Farewell"[1]. De pe la începutul anului 1981, colegii lui „Albert S." de la secția anti-KGB[2] nu mai pridideau să traducă și să evalueze avalanșa de informații furnizate de o sursă de la Moscova pe care au botezat-o, englezește, „Farewell": un colonel KGB, francofil, depresiv și deziluzionat ideologic, a cărui identitate a devenit cunoscută abia cîțiva ani mai tîrziu, după moartea sa – Vladimir Vetrov. DST-ul dădea o mare lovitură în materie de spionaj, deși nu se ocupa, prin definiție, cu spionajul, ci cu contracararea acestuia. N-a fost singura ciudățenie a faimosului caz „Farewell". Inițiativa aparținut, de la început și în toate privințele, colonelului sovietic. Între altele, acesta a refuzat categoric să aibă de-a face cu serviciul francez de spionaj, SDECE, pe care îl considera infiltrat de KGB. Vetrov nu a acceptat să fie plătit pentru informațiile furnizate, nu a cerut nici un favor. Motivația sa era una pur idealistă. La început a fost „contaminarea" din timpul celor cinci ani (1965-1970) petrecuți de Vetrov în misiune la Paris. „Contaminare" era termenul folosit de serviciile răsăritene de spionaj, inclusiv DIE/CIE, pentru un fenomen adesea fatal – spionii comuniști se amorezau iremediabil de stilul de viață occidental. În cazul acesta, Vetrov s-a amorezat de Franța (s-au mai văzut cazuri...). După „contaminare" au urmat, de-a lungul anilor '70, decepția și frustrarea provocate de închistarea sufocantă a epocii Brejnev, Uniunea Sovietică devenind ceea ce Vetrov numea „o curvă bătrînă obosită". Concluzia sa a fost că trebuia – și putea – să facă ceva pentru a grăbi sfîrșitul regimului sovietic și pentru a reduce riscul unui nou război mondial. Din păcate, el nu a mai apucat să vadă cîtă dreptate a avut să procedeze așa cum a

1. Eric Merlen, Frédéric Ploquin, *Carnets intimes de la DST*, Editions Fayard, Paris, 2003.
2. Raymond Nart a fost cel care a condus operațiunea „Farewell".

procedat şi cît de mult a contat iniţiativa sa. În mai puţin de un an, cît a durat scurta sa colaborare cu DST-ul (martie-decembrie 1981), Vetrov a transmis francezilor 3.000 de pagini de documente de maximă importanţă şi a deconspirat 422 de agenţi sovietici din 15 ţări occidentale (cea mai gravă scurgere de informaţii din istoria KGB). În februarie 1982, colonelul nu a mai apărut la întîlnirea prestabilită cu contactul său francez. Abia cîteva luni mai tîrziu DST-ul afla de la CIA ce se întîmplase: într-un moment de tensiune emoţională pe fondul consumului de alcool, Vetrov şi-a atacat amanta (ofiţer KGB şi ea) cu un cuţit. Rănită, amanta a supravieţuit, dar un bărbat care a încercat să intervină a fost înjunghiat mortal. Condamnat la 12 ani de închisoare, Vetrov a ajuns într-un lagăr de detenţie – fără ca KGB-ul să bănuiască altceva decît o teribilă dramă personală (Vetrov era înşelat, la rîndul său, de soţie, alcoolul fiind popularul remediu cotidian al tuturor problemelor). Abia după ceva timp, în detenţie, Vetrov s-a dat cumva de gol, iar în anchetă a sfidat KGB-ul, lăudîndu-se chiar cu ceea ce făcuse. A fost condamnat la moarte şi executat în ianuarie 1984.

Informaţiile furnizate de Vetrov au permis Occidentului, pe de o parte, să anihileze spionajul sovietic în domeniul tehnico-ştiinţific, iar pe de altă parte, în funcţie de tipul de informaţii căutate de KGB şi de proiectele acestuia, să evalueze foarte exact capacitatea economică şi militară a Uniunii Sovietice, potenţialul şi limitele acesteia. Începînd din vara anului 1981, francezii au împărtăşit americanilor secretele lui „Farewell". Preşedintele Mitterrand personal i-a înmînat preşedintelui Ronald Reagan o primă sinteză a informaţiilor de la Moscova. Efectul imediat a fost că Mitterrand a intrat în graţiile lui Reagan şi ale unei administraţii americane ce fusese iniţial oripilată de venirea la putere la Paris a unui regim „roşu", cu un preşedinte socialist şi cu miniştri comunişti în guvern, considerînd Franţa o ţară pierdută pentru Occident. Cu ajutorul DST, preşedintele Mitterrand a recuperat încrederea americanilor şi a rezolvat o mare problemă de politică externă, consolidînd astfel şi situaţia internă a regimului său. Dar efectul major, chiar istoric, a fost noua strategie americană faţă de Uniunea Sovietică, concretizată prin aşa-numitul

„război al stelelor", oficial „Strategic Defense Initiative" (SDI): strategie ce presupunea de fapt valorificarea în scopuri militare a celei mai sofisticate tehnologii, cu ajutorul unui efort economico-financiar uriaș. Cunoscînd, mulțumită lui „Farewell", slăbiciunile sistemului sovietic, președintele Reagan a impus Moscovei – prin SDI – un pariu pe care aceasta nu putea decît să-l piardă. După doar patru ani, Gorbaciov se vedea obligat să recunoască falimentul economic și îngenuncherea militară ale Uniunii Sovietice și să caute formule de reformare a sistemului comunist. Știm cum s-au sfîrșit lucrurile. Nu degeaba „Farewell" a fost considerată cea mai importantă afacere de spionaj a secolului XX.

Revenind la începutul anului 1982, înțelegem acum poate mai bine că președintele francez Mitterrand dispunea de un motiv special pentru a avea încredere în DST și a merge pe mîna acestor profesioniști împotriva lui Ceaușescu, a cărui Securitate avea să repete marea greșeală făcută de KGB – anume de a subestima DST-ul.

Haiducu și Mitterrand

Există o informație ce-și găsește acum dezvăluirea în premieră absolută; un detaliu, dacă așa ceva se poate numi detaliu, despre care Haiducu nu a mai vorbit cu nimeni niciodată. Excepția – mama sa. Detaliul este cel al întîlnirii personale avute de Haiducu cu François Mitterrand.

Mulți l-au descris pe Matei Haiducu drept un tip lăudăros. Unii, ca Paul Goma, l-au calificat chiar mitoman. În realitate, Haiducu folosea permanent o tehnică specifică „calificării" sale de a combina foarte abil adevăruri și neadevăruri pentru a deruta pe oricine ar fi încercat să-l „citească". Asta făcea parte din deghizarea lui, supraviețuirea lui ca agent secret depindea de asta. De principiu, oricine vorbea cu Haiducu putea constitui un pericol, putea fi sursa cuiva sau agentul altcuiva. Chiar și numai în dosarul „Sena '80" vedem la ce a fost supus Haiducu de propria Securitate, cîți informatori au roit în jurul său (și am menționat doar cîțiva). Ceea ce unii au interpretat drept

„lăudăroşenia" lui Haiducu era parte din tehnica lui de derutare şi escamotare. Culmea e că Haiducu nu era deloc lăudăros faţă de cei pe care îi cunoştea bine. Am vorbit cu buni amici din tinereţe ai lui Haiducu, oameni cu care el s-a văzut din nou în România după 1990, a reluat legăturile de prietenie cu aceştia, a petrecut împreună cu ei. Haiducu nu le-a povestit nimic despre isprăvile sale, deci nu s-a lăudat nici măcar atunci cînd nu mai avea motive să se ferească. Pe cît părea de gregar şi extrovertit, pe atît de bine ştia să-şi controleze comunicarea şi temperamentul (coleric, de altfel).

Cu ce s-ar fi putut lăuda mai tare Haiducu decît cu o întîlnire secretă, deci o relaţie specială cu preşedintele Franţei? Şi tocmai asta nu a spus-o nimănui. Nici unui ofiţer de informaţii, de nici un neam, pentru că dacă ar fi spus-o, nu ar fi arătat decît că este un profesionist slab, o gură spartă. Nici soţiei, nici celor mai buni prieteni la o şuetă. Nici unui ziarist, nici măcar în contextul scandalului Hernu, cînd Mitterrand nu mai trăia şi Haiducu se putea considera dezlegat de secret. I-a spus-o doar mamei sale. Ceea ce mă face să-l cred. „Lăudărosul" Haiducu – să nu uităm – a păstrat cu sfinţenie şi secretul despre Hernu, vorbind despre asta abia după dezvăluirea făcută de alţii.

Cum s-ar fi putut ajunge la o întîlnire a lui Haiducu cu Mitterrand este lesne de înţeles plecînd, evident, de la misiunea lui vizîndu-l pe Hernu. Haiducu ştia că informaţiile pe care le deţinea sunt o „bombă" politică pentru preşedinţia Franţei. I-a informat pe şefii mari de la DST, directorul Chalet şi adjunctul Parent. Evident că Chalet s-a dus imediat cu informaţia la Mitterrand. Şi nu mi se pare deloc imposibil ca Mitterrand, un împătimit al diversiunilor şi jocurilor de culise, să fi vrut să-l cunoască personal pe cel care, aducîndu-i aceste informaţii şi păstrînd secretul faţă de alţii, îi făcea un foarte mare serviciu.

Problema pentru Palatul Elysée era mai puţin dacă Hernu era spion KGB, ci cum putea fi abordat Bucureştiul pentru a-l proteja pe Hernu de propriul său trecut. Căci era greu de crezut că, la acel moment, Charles Hernu, în funcţia de ministru al Apărării, ar mai fi fost activ pentru vreun serviciu de informaţii

străin. Poziția îl expunea prea tare și îi răpea practic orice libertate de mișcare. Nici nu ar fi avut cum să comunice cu vreo Centrală sau cu un ofițer de legătură fără să se deconspire foarte repede. Pentru principalii săi colaboratori – prespunînd că unul dintre aceștia ar fi fost omul de legătură cu KGB-ul – situația era cam aceeași. Sau poate l-ar fi trădat chiar „Farewell", despre care Hernu nu fusese informat și care tocmai cu asta se ocupa, exact atunci, în 1981: deconspirarea către DST a principalilor agenți KGB din lumea întreagă.

La Paris, un control sporit asupra lui Hernu rezolva problema pentru moment. Întrebarea era ce se putea face în raport cu Bucureștiul. Hernu este omul Moscovei – aceasta era convingerea Securității și factorul care determina acțiunile CIE în raport cu „domeniul politico-militar «Marna»" (Franța). Cine era mai indicat să se ocupe pentru francezi de această problemă decît șeful rețelei spionajului românesc din Franța – maiorul Haiducu; să semnaleze orice inițiativă periculoasă, să afle, de la sursă, orice amănunt. Haiducu a trecut de partea Franței atunci cînd și-a divulgat misiunea privindu-l pe Hernu, nu pe cea de a-i lichida pe Virgil Tănase și Paul Goma. Cronologic, mai întîi au fost „măsurile operative" ale CIE vizîndu-l pe Hernu. Ele au fost abandonate, ceea ce putea fi deja rezultatul unei intoxicări din partea lui Haiducu „întors" de-acum de francezi. Abia apoi a apărut misiunea lichidării celor doi scriitori, ceea ce i-a pus pe francezi în fața unei mari provocări: cum să facă astfel încît Haiducu să rămînă credibil față de români, pentru ca ei să nu piardă un agent dublu atît de valoros. Asta ar exlica tot ce a urmat, ar răspunde la mai toate întrebările.

Răspunsuri

Ne-am întrebat de la început, cum s-au întrebat și atîția alții, de ce a montat DST-ul o diversiune atît de elaborată și plină de riscuri împotriva Securității și a lui Ceaușescu? Doar de dragul lui Tănase și Goma? Nu, mai curînd de dragul agentului dublu Haiducu. De ce a vrut DST-ul să-i construiască lui Haiducu un

alibi atît de solid, încît acesta să se bucure în continuare de toată încrederea șefilor săi din CIE și să se poată întoarce la București? Doar pentru ca Haiducu să obțină un pașaport pentru fratele său, cum s-a tot spus? Nu, acum e clar de ce. Scoaterea fratelui din România a fost doar unul dintre favorurile făcute de francezi lui Haiducu. Cum se explică implicarea fără rezerve a președintelui Mitterrand în acest caz, participarea sa activă la diversiune? Prin aceea că Ceaușescu devenise agresiv peste măsură și îi amenința regimul. Ce interes avea Ceaușescu să facă asta? De fapt, nici unul. La București s-au făcut greșeli peste greșeli și au plătit pentru asta, în primul rînd Ceaușescu – cu prestigiul său pe plan extern, cu pierderea relațiilor cu Franța.

În sfîrșit, de ce nu s-a mai dat comunicatul promis? De ce nu și-au asumat diversiunea, respectiv de ce autoritățile franceze au abandonat subiectul? Iar președintele Mitterrand, cel care declarase: „Vă spun puțin mai tîrziu care sînt datele certe, pentru care mai am nevoie de ceva timp; vă voi comunica concluzia și o voi face publică, fiți siguri", de ce nu a mai spus niciodată nimic? Pentru posibilul răspuns vom face o ultimă incursiune în Dosarul Hernu al CIE, unde – surpriză – ministrul Hernu și „Afacerea Tănase" apar, măcar acum, împreună.

Șantajul

La 6 septembrie 1982, sub numărul 0069530, CIE redactează următorul script pentru „reluarea contactului cu André". Textul vine din partea lui „Gheorghe Ionescu", agentul care, după cum am aflat deja, îl prelucrase pe Hernu la Paris în 1962-1963. De la Geneva este prevăzut un apel telefonic la domiciliul lui „André" (oare de ce nu-i spun „Dinu"?), cu următorul cuprins:

> „Domnule ministru, sunt o veche cunoștință a dumneavoastră de acum 20 de ani, cînd eram diplomat la Ambasada română de la Paris, iar dumneavoastră lucrați la serviciul de presă al Centrului Național de Comerț Exterior al Ministerului Afacerilor Externe și erați președintele Clubului Jacobinilor. Am deosebita plăcere

de a vă saluta în calitatea dumneavoastră și mă bucur de promovarea dumneavoastră, de altfel previzibilă. Vă felicit din inimă, deși regret că nu am posibilitatea de a vă întîlni personal, în loc să vorbim la telefon. Dar noi, în România, avem un proverb: mai bine mai tîrziu decît niciodată.

Îmi amintesc cu plăcere de discuțiile interesante pe care obișnuiam să le purtăm la restaurantul Carton, de previziunile dumneavoastră politice confirmate de evenimente ulterioare. De altfel, am avut numeroase ocazii de a discuta cu o cunoștință comună, colegul meu bulgar Vinogradov, despre dumneavoastră [...] la fel ca și cu un alt coleg, de la Ambasada Uniunii Sovietice [...]. Domnule ministru, în virtutea relațiilor amicale pe care le-am avut în tinerețe, cunoscînd opiniile dumneavoastră politice și faptul că sunteți un adept al menținerii relațiilor de prietenie cu România, îmi permit să vă adresez rugămintea de a face tot ce vă stă în putere – ținînd seama de poziția pe care o dețineți în prezent în politica și în structurile statului – pentru a pune capăt acestei campanii de provocări privind «afacerea Virgil Tănase». Sunt convins că aceasta ar fi soluția cea mai inteligentă la care veți putea recurge. Am garantat că, la rugămintea mea, veți înțelege necesitatea de a interveni în interesul relațiilor româno-franceze. Nu am fost de acord ca partea română să se folosească de unele elemente și să facă publice anumite aspecte, nu mi-ar plăcea așa ceva. Sunt sigur că înțelegeți la ce mă refer.

Ca urmare, veți face totul ca să nu mai existe nici un fel de publicitate, chiar dacă vor exista presiuni în acest sens, și sper că aceste măsuri vor constitui pentru mine argumente convingătoare față de cei care, aici, sunt de altă părere"[1].

Mai ca pe malul Dîmboviței: Domnu' Hernu, sau ai matale grijă să nu se mai vorbească despre „Afacerea Tănase", sau te dăm în gît. Eu te mai acopăr nițel dacă ești băiat înțelegător, altfel...

Documentul se încheie cu următoarea indicație de regie:

„Ofițerul care va telefona recomandîndu-se drept Ionescu Gheorghe se va documenta asupra perioadei cînd acesta a fost în Franța,

1. „Dosarul Hernu", vezi Anexa 13.

asupra vieții sale personale și de familie, ca să poată purta un dialog veridic și să nu dea de bănuit în ceea ce privește identitatea sa reală"[1].

Nu aflăm din dosar cum a decurs șantajul. Era, desigur, absurd să crezi că Hernu putea să pună botniță presei pariziene, cum făcea Securitatea atît de ușor cu cea de la București. Pericolul era ca CIE să-și pună în practică amenințarea și să dea drumul – pe surse – informațiilor compromițătoare despre trecutul lui Hernu. Știm însă ce s-a întîmplat: autoritățile franceze au abandonat efectiv subiectul „Afacerii Tănase" pe toate planurile și au făcut un pas înapoi, inclusiv Mitterrand. Iar despre Hernu nu s-a aflat atunci nimic. Faptul că autoritățile franceze au renunțat la difuzarea comunicatului la sfîrșitul lunii august înseamnă că CIE le-a transmis un avertisment încă de atunci, înaintea șantajului adresat lui Hernu personal. Știau din scrisoarea lui Haiducu către Pleșiță ce ar fi urmat să se întîmple și au reacționat imediat.

Un indiciu că atunci chiar s-a petrecut ceva pe relația Securitate-Hernu este un fapt ce mi s-a relatat la Paris: DST-ul a „observat" o întîlnire între „oamenii lui Hernu" și rezidentul CIE de la Ambasada României, tovarășul Badea. Presupun că n-a fost o întîlnire pur întîmplătoare.

„Fiul Securității" – naș la DST. Și alte răspunsuri

Cum de a avut DST-ul atîta încredere în Matei Haiducu, încît să meargă pe mîna lui împotriva Securității și a lui Ceaușescu? Probabil pentru că a binemeritat pentru Franța. Cele două luni de debrifare a lui Haiducu, ce nu ieșeau la socoteală, se explică și ele cumva. N-au existat ori au fost doar cîteva zile, avînd în vedere că Haiducu avea deja o relație specială cu DST-ul la nivelul conducerii, precum și binecuvîntarea lui Mitterrand.

1. „Dosarul Hernu".

Am fost uimit să realizez ce strînse au devenit relaţiile dintre Haiducu şi DST în anii '80. Michelle Haiducu mi-a arătat o serie de înregistrări video făcute de soţul ei la diverse petreceri în grădina casei lor (diversele case) din Normandia. În imagini apăreau mai mereu aceiaşi 6-7-8 bărbaţi, mulţi cu soţiile şi copiii. Relaxaţi, la un pahar cu vin, simţindu-se bine, cum se spune, ca într-un cerc de buni prieteni. Am întrebat cine erau oamenii aceia. Băieţii de la DST, mi-a răspuns Michelle foarte natural. În altă înregistrare l-am văzut pe Haiducu la un botez, într-o catedrală, manevrînd grijuliu un bebeluş pe care îl ţinea în braţe: devenise naşul copilului unuia dintre prietenii săi de la DST. Bun, iată-l pe Haiducu ajuns şi rudă cu DST-ul, mi-am zis şi am rîs în gînd.

Într-o familie, rudele fac sacrificii pentru a se ajuta. În anii '90, Haiducu a fost folosit de DST într-o misiune împotriva unui traficant de arme sîrb. Pretextînd că ar fi un cumpărător interesat, Haiducu l-a contactat pe traficant şi a negociat cu el. Numai că acesta era deja sub observaţia poliţiei judiciare. Aşa a ajuns Haiducu, într-un final, în închisoare sub bănuiala de trafic de arme. L-au scos abia după cîteva luni.

Mulţi ani, Haiducu a fost pe statul de plată al DST. Tot DST-ul i-a găsit apoi de lucru, la firma Thomson, de pildă. Nu l-a abandonat niciodată. Cînd exact a trecut Haiducu de partea francezilor nu este clar. „Albert S." zice că n-a fost agent dublu înaintea „Afacerii Tănase". Asta e ce ştie el. În emisiunea TF1 menţionată anterior, cea din iunie 1984, moderatorul îl întreabă pe Haiducu dacă nu cumva lucra pentru DST dinaintea „Afacerii Tănase". Haiducu se face că n-aude.

În septembrie 1982, *Le Journal du Dimanche* scria că Haiducu ar fi fost „întors" de francezi încă din 1976. Autorul articolului susţinea că văzuse documente ale DST referitoare la Haiducu, toate cu indicativul „Anatole-Carefa": „Anatole" era numele de cod al lui Haiducu, „Care" era indicativul DST-ului pentru România, iar „fa" indica faptul că Haiducu era stabilit în Franţa. Pentru a-l plăti pe Haiducu, DST i-ar fi deschis un cont bancar pe numele „Anastasian". Dar o confirmare nu există. Iar articolul ar putea fi adevărat doar pe jumătate, în sensul că sursa informaţiei

ar putea fi DST-ul, informația putînd fi însă doar o nouă diversiune la adresa CIE. Un fel de a pune sare pe rană, dat fiind că, dacă ar fi început deja din 1976, trădarea lui Haiducu ar fi avut pentru români consecințe și mai grave. „Albert S.", cum spuneam, a negat că Haiducu ar fi fost agent dublu înainte de martie 1982. Problema e doar că, dacă ar fi fost, așa ceva nu se spune, de regulă, niciodată.

Ne-am mai întrebat ce s-a întîmplat atunci, la începutul anului 1982, de a devenit urgentă și absolut necesară lichidarea, la pachet, a lui Virgil Tănase și a lui Paul Goma? De ce a fost însărcinat tocmai Matei Haiducu cu executarea acestui dublu asasinat? Pentru că CIE nu avea atunci alt agent mai bine pregătit în Franța, susține „Albert S.". Pe fond, a fost o greșeală. Acel ordin nu ar fi trebuit dat niciodată. A fost vina lui Pleșiță. Dacă Ceaușescu ar fi avut consilieri mai competenți, l-ar fi sfătuit să nu întreprindă așa ceva. Dar Ceaușescu a fost foarte furios din cauză că Tănase l-a batjocorit în acel articol din *Actuel*, iar Pleșiță i-a ținut isonul pentru a-i fi pe plac. Poate că a fost chiar Pleșiță cel care a supralicitat, incluzîndu-l pe vechiul său „client" Goma în misiunea contra lui Tănase. Doi dintr-o lovitură, cine ar mai fi fost ca el?

Apropo de Pleșiță. După cum știm, comisarul Rossi i-a vorbit lui Virgil Tănase despre planul DST-ului de a provoca defectarea lui Pleșiță. Asta se întîmpla la întîlnirea lui Rossi cu Tănase din 28 iulie. La acel moment, Haiducu se afla în România, și asta încă din 19 iunie, interval în care între DST și Haiducu nu a mai existat nici o comunicare. Dar planul cu privire la Pleșiță nu putea fi conceput de DST fără participarea lui Haiducu, pionul principal și cel care îl cunoștea cel mai bine pe Pleșiță și starea de lucruri din CIE. Deci planul exista dinaintea plecării lui Haiducu în România. Nu cumva a existat de la început, compromiterea și defectarea lui Pleșiță fiind un obiectiv distinct, concret, al întregii diversiuni? Să nu uităm că, după diversiunea de la Paris, misiunea lui Haiducu în România era prevăzută să dureze șase luni. Și Virgil Tănase știa, încă din luna mai, că va trebui să rămînă dispărut șase luni. O perioadă atît de lungă denotă existența unui plan foarte elaborat, de la care nu se

puteau aștepta rezultate cît ai bate din palme. Un plan ambițios, pe măsura agresiunii lui Ceaușescu – cum au perceput-o francezii, cu Mitterrand în frunte.

Sau a mai existat încă un factor agravant: Carlos „Șacalul". Din iulie 1975, cînd a ucis doi agenți DST (și a rănit grav un al treilea)[1], francezii nu l-au mai scăpat din ochi pe Carlos (și l-au prins, în final). Ba „Șacalul" chiar a revenit, extrem de violent, în actualitatea franceză, începînd cu luna martie 1982, neutralizarea lui devenind o prioritate de grad zero. Este greu de crezut că DST-ului i-a scăpat relația specială de colaborare a lui Carlos cu Securitatea; am văzut că atunci cînd a fost arestată la Paris, Magdalena Kopp venise cu avionul direct de la București, avînd asupra ei trei pașapoarte false primite de la Securitate. Iar DST-ul nu avea pe nimeni cu posibilități mai bune de informare la București decît Haiducu.

Fapt este că „Albert S." nu a dat alte detalii despre această misiune. Da, Haiducu urma să culeagă informații utile Franței despre CIE, despre spionajul românesc. Într-un interviu din septembrie 1982, Virgil Tănase afirma:

> „Știu că informațiile furnizate de Z vizează probleme grave ținînd de securitatea națională a Franței și a numeroase alte țări. Serviciile franceze și străine aveau nevoie de un interval de timp mai lung pentru a le exploata. Dacă totul ar fi decurs bine, astăzi eu aș fi fost încă ascuns... Termenul asupra căruia noi conveniserăm în aprilie cu DST-ul era de șase luni"[2].

Faptul că nici azi DST nu divulgă scopul real al misiunii lui Haiducu în România înseamnă, după părerea mea, că aceasta avea de-a face cu aspecte franțuzești (tematice și/sau legate de persoane), și nu cu probleme românești.

Nu ne-am lămurit de tot nici cu privire la anul în care a sosit Haiducu în Franța, toată acea bîlbîială cu 1973 și 1975 (sursa fiind Haiducu în ambele cazuri). Cartea lui Haiducu este cea

1. Incidentul din Rue Toullier.
2. *Le Nouvel Observateur.*

care autorizează, ca să zicem așa, versiunea 1975. Dar cartea a fost mai curînd un produs al DST. Iar în episodul TV „Tovarășul Spion", nesupervizat de DST, Haiducu vorbește de 1973. Nu e clar al cui (și care) ar fi interesul ca perioada acestor doi ani să rămînă în obscuritate. O posibilă explicație ar fi aceea că Haiducu a venit mai întîi clandestin în Franța, într-un fel de recunoaștere, și și-a oficializat prezența acolo abia în 1975.

Și încă ceva: relatarea acelui tînăr refugiat care povestește la DST despre legitimația Ministerului de Interne pe numele Matei Haiducu, văzută de el din întîmplare în haina acestuia, prin 1971-1973. Ciudată chestiune. Pentru că Haiducu n-ar fi trebuit să aibă o asemenea legitimație, dacă este adevărat că a fost recrutat pentru a deveni o „fantomă", respectiv a fost încadrat de la început în Brigada „U". Întregul efort de a-i construi lui Haiducu legenda de persecutat al regimului ar fi fost grav periclitat de folosirea de către Haiducu a unei legitimații a Ministerului de Interne. Pentru „practica muncii informative în cadrul procesului său de pregătire", cum ar spune un expert, legitimația îi putea fi de folos, e adevărat. Dar faptul că ea era pe numele său real rămîne de neînțeles.

În fine, întrebarea de 100 de puncte: cine l-a trimis de fapt pe Matei Haiducu în România cu misiune în slujba Franței? Nu e de mirare că această întrebare vine abia acum. Pentru asta era necesar să cunoaștem mai întîi unele detalii.

DST nu putea, cel puțin oficial sau legal, să-i încredințeze lui Haiducu vreo misiune în România, pentru că nu avea mandat în afara teritoriului Franței și nu era treaba acesteia să facă așa ceva. Nici măcar în cazul „Farewell", atît de important, DST nu și-a trimis oamenii la Moscova pentru a ține legatura cu colonelul Vetrov[1]. Nici serviciul de spionaj SDECE nu l-a trimis pe Haiducu în România, asta e clar. S-a dus Haiducu de capul lui? Evident că nu. Atunci, pe cine avea în spate? Cel mai probabil, vreo

1. Mai întîi a fost folosit un inginer francez stabilit acolo temporar ca reprezentant al unei firme franceze (Thomson, din nou), apoi un maior din misiunea militară de pe lîngă Ambasada Franței.

structură specială supusă Palatului Elysée, gen GIGN[1]. În acest caz, nu a fost deloc întîmplător faptul că Haiducu, atunci cînd a fost audiat de Debré, l-a indicat tocmai pe François de Grossouvre ca sursă a scurgerilor de informații. Perfect logic, căci cine altcineva decît însărcinatul cu afaceri speciale, „ministrul de taine" al președintelui Mitterrand, ar fi fost mai indicat să se ocupe de o misiune specială precum cea a lui Haiducu, de a-i cunoaște deci secretul. Vrem, nu vrem, tot la Mitterrand ajungem.

Este tot mai evident că cele întreprinse de Haiducu în combinație cu DST au constituit de fapt jocul altcuiva, DST fiind doar mijlocul la îndemînă, informat doar pînă la un anumit punct despre obiectivele reale. Diversiunea de la Paris a fost doar rampa de lansare spre alte dimensiuni ale afacerii.

O aversiune personală?

„Cum poate fi suportată dictatura exercitată în această țară?! [...] Un regim de putere personală, familială, care nu are nici un motiv onest de a exista..." Așa s-a exprimat președintele Mitterrand față de regimul Ceaușescu în ziua de 21 decembrie 1989. Dacă ne gîndim că la acel moment Ceaușescu avea încă – în mare – situația sub control (degringolada s-a produs abia în dimineața zilei următoare), am putea spune că liderul francez pronunța un fel de sentință capitală: „Nu are nici un motiv onest de a exista!".

Istoria însăși se pronunțase cu privire la sfîrșitul regimului Ceaușescu. François Mitterrand avea și el, desigur, dreptate. Și din perspectivă politică, și civică, și etică etc. Au existat oare și motive mai personale care să explice aversiunea lui Mitterrand față de Ceaușescu? Am văzut ce s-a întîmplat în 1982, cînd Mitterrand a fost personajul-cheie al reacției anti-Ceaușescu.

1. Groupe d'Intervention de la Gendarmerie Nationale (Grupul de Intervenție al Jandarmeriei Naționale), unitate de elită pentru misiuni speciale. De fapt, un mic serviciu special cu „de toate", operînd și în afara Franței, fiind controlat direct de președinte.

Am văzut că și-a anulat vizita în România și nu a vrut să-l mai vadă pe Ceaușescu niciodată. Doar că, în aceeași lună – iulie 1982 – cînd a renunțat să mai viziteze România, Mitterrand făcuse o vizită la Budapesta, Ungaria fiind prima țară socialistă vizitată de el în calitate de președinte al Franței. Și asta avea o explicație.

Din mai multe surse diplomatice, una fiind chiar ministrul de Externe al României de la acea vreme, Ștefan Andrei[1], se relatează că, în timpul campaniei pentru alegerile din 1981, un mesager al candidatului socialist François Mitterrand ar fi cerut ajutor financiar din partea României. Cererea, sau rugămintea, se adresa, prin Ambasada RSR de la Paris, direct tovarășului Ceaușescu, ca din partea tovarășului Mitterrand.

E greu de spus cît de bine se cunoșteau cei doi sau cît de mult se simpatizau (sau dimpotrivă). Mitterrand fusese în vizită în România de două ori, în 1972 și 1979[2], în calitatea sa de prim-secretar al Partidului Socialist Francez. Cum îl vedea oare intelectualul rafinat Mitterrand pe parvenitul semianalfabet Ceaușescu?! Fapt este că, potrivit lui Ștefan Andrei, Ceaușescu a răspuns cererii lui Mitterrand de ajutor financiar cu suma de doar 62.000 de dolari. Asta în timp ce Ungaria, la același apel la ajutor, ar fi răspuns cu maximă generozitate – două sau chiar trei milioane de dolari. Oricum, nu vom ști niciodată cîți bani au fost în joc, pentru că nu se dădeau chitanțe la asemenea tranzacții. Însă Mitterrand pare să fi fost de-a dreptul ofensat de zgîrcenia lui Ceaușescu, despre care se spune că n-ar fi crezut în șansele victoriei candidatului socialist Mitterrand împotriva rivalului său conservator Giscard d'Estaing.

Un alt caz care a provocat atunci dezgustul lui Mitterrand vizavi de regimul Ceaușescu a fost cel al copiilor români înfiați de francezi. În 1982, potrivit presei franceze, circa 400 de familii așteptau de ceva vreme ca autoritățile de la București să deblocheze venirea copiilor înfiați de ele în Franța. Pe lîngă hachițele

1. Lavinia Betea, *I se spunea Machiavelli*, Editura Adevărul, București, 2011, p. 239.
2. 30 aprilie – 4 mai 1972, 8-9 noiembrie 1979.

birocrației comuniste și inevitabila mită, francezii respectivi mai aveau de suportat și tentativele Securității de a-i recruta ca informatori – situație ce devenise cunoscută și la DST. Într-adevăr, părinții adoptivi ale căror funcții sau ocupații păreau interesante pentru Securitate erau șantajați să se angajeze că vor furniza informații în schimbul eliberării copiilor pe care îi înfiaseră. Mitterrand și mai ales soția sa Danielle au fost, se spunea, indignați de aceste mîrșăvii.

***

În concluzie, avînd de-a face cu niște cazuri atît de „grele", ar fi naiv să ne așteptăm la răspunsuri clare, categorice, la toate întrebările. Certitudinile sunt o marfă rară și automat suspectă în această lume a umbrelor înșelătoare. Nu degeaba se spune că spionajul este „per tu" cu paranoia.

Dosarul lui Haiducu există, evident, la DST, dar e secret. Dacă DST are și un propriu Dosar Hernu, el va rămîne inaccesibil încă foarte multă vreme. O întîlnire a lui Haiducu cu Mitterrand nu va fi fost consemnată nicăieri, și nici o întîlnire a lui Haiducu cu Ceaușescu. Asemenea întîlniri nu se trec în nici o agendă și oricine știe ceva va nega. Misiunea de lichidare a lui Virgil Tănase și Paul Goma nu se pune nici ea în scris. Etc. Etc. Etc.

Ne-am putea întreba chiar dacă Matei Pavel Haiducu a fost cu adevărat, cum afirma el, agent al spionajului românesc. Există vreo dovadă? De la București nu s-a spus niciodată, nici înainte de 1989, nici după, nimic oficial referitor la existența, identitatea sau ocupația reală a lui Matei Haiducu. Este posibil ca agentul secret Haiducu să fi fost o plăsmuire, iar misiunea lui de asasinare a lui Virgil Tănase și Paul Goma doar o cacealma a francezilor?

Capitolul 9

Probe

Există un singur document provenind din birourile serviciilor secrete române care confirmă existența lui Matei Haiducu ca agent al spionajului românesc, precum și implicarea CIE în „Afacerea Tănase". Bizar, la prima vedere, dar acest document nu poartă nici o semnătură sau ștampilă, nu are antet, nu este nici măcar datat. Și totuși, nu există nici un dubiu asupra autenticității și proveniență sale. Dar să ne uităm mai întîi la pasajele relevante din acest document intitulat, simplu, „NOTA" (cu grafia reprodusă întocmai):

„Între anii 1980 – 1983 au fost organizate mai multe acțiuni externe de contracarare sau anihilare a unor opozanți, executate de U.M. 0544/R în cooperare cu alte unități ale C.I.E. sub comanda gl. lt. Nicolae Pleșiță.

1. Încercarea de lichidare a pilotului POPESCU AUREL din Timișoara [...]
2. S-a încercat incendierea și aruncarea în aer a lagărului de refugiați de la TRAISKIRCHEN.
3. Lichidarea disidenților VIRGIL TĂNASE și PAUL GOMA prin intermediul lui HAIDUCU, acțiune pusă la punct de colonelul DIACONESCU ION, Lt. Col. MUNTEANU AUREL și Lt. Col. BOLOGAN STELIAN. Acesta din urmă îl luase în legătură pe HAIDUCU de la colonelul FLOREA OPRIȘAN care ieșise la pensie.
4. Aruncarea în aer a postului de radio EUROPA LIBERĂ și lichidarea redactorului EMIL GEORGESCU [...]

Asemenea acțiuni au mai fost organizate, însă după trădarea lui HAIDUCU, nu s-a mai apelat la cadre și surse ale unităților 0101, 0102 și 0103.

Succesiunea, organizarea și rezultatele acestora pot fi stabilite prin rapoartele ce trebuiesc solicitate colonelului DIACONESCU ION și Lt. Colonel NICA SERGIU, deoarece nu sunt documente care să le ateste"[1].

Nota era, după stil, un document destinat conducerii statului la cel mai înalt nivel. Ea a rămas însă o ciornă în urma ștersăturilor și modificărilor aplicate cu un pix de culoare roșie de cel care a verificat-o; și nu a mai fost nici datată, nici semnată. Altfel, „Nota" este genul tipic de document CIE de maximă importanță și confidențialitate: scrisă caligrafic cu cerneală albastră, cu litere mari, foarte citeț, cum primeau doar șefii Securității și Nicolae Ceaușescu. Nota a fost redactată însă după decembrie 1989, probabil la începutul anului 1990. În CIE (transformat oficial în Serviciu de Informații Externe – SIE abia în decembrie 1990) funcționau încă absolut toate reflexele și obiceiurile de dinainte, ba funcționau chiar și aceiași oameni, pînă la, și inclusiv, noul „Comandant CIE" Mihai Caraman (din ianuarie 1990). Ținînd cont de importanța notei, chiar el a fost, probabil, cel care a făcut modificările (dar avînd grijă să nu se trădeze prin nici o rezoluție scrisă pe foaia respectivă). Forma finală a notei a plecat probabil spre Cotroceni, de unde trebuie să fi venit și solicitarea pentru întocmirea ei. Cu ce scop și în ce context, putem doar bănui. Probabil că a servit la punerea în temă a noii conduceri a României într-un moment cînd aceasta era confruntată cu primele întrebări directe din partea unor țări și servicii occidentale despre isprăvile comise pînă în 1989 de Securitate/CIE pe teritoriul acelor țări (Franța, Germania, Austria, Elveția).

Forma notei și maniera de redactare o identifică fără dubiu – este modelul CIE sută la sută. Dar există și numeroase aspecte de fond care ne arată că atît autorul notei, cît mai ales cel care a modificat-o erau oameni din CIE care cunoșteau subiectul în detaliu. Să le luăm pe rînd.

Avem mai întîi, chiar în primele rînduri ale documentului, dezvăluirea indicativului „U.M. 0544/R". Mai nimeni nu știa în

1. Document prezentat integral în anexa 14.

1990 ce însemna acest indicativ. Abia se știa că UM 0544 era indicativul Centrului de Informații Externe, CIE. Dar sub forma „U.M. 0544/R", nimeni din afara CIE nu știa, și puțini din interior cunoșteau la ce se referă. Firesc, avînd în vedere că UM 0544/R avea atribuții speciale. Unitatea era supusă direct șefului CIE, adică generalului Nicolae Pleșiță (între 1980 și 1984[1]), iar obiectul ei de activitate era „lupta antiteroristă în străinătate", cum sună descrierea eufemistică întîlnită într-un alt document. Cu ce se ocupa de fapt UM 0544/R reiese foarte limpede chiar din această notă: „anihilarea unor opozanți", „lichidarea disidenților", „aruncarea în aer...". Treabă serioasă, nu glumă.

În paragraful cu numărul 3 (modificat din 2), textul inițial spunea „prin intermediul *referentului* HAIDUCU", dar a fost modificat în „prin intermediul *lui* HAIDUCU". Autorul modificării știa că Matei Pavel Haiducu nu era referent (adică neîncadrat în structura militară a CIE), ci ofițer.

Nota menționează „trădarea" lui Haiducu și, în acest context, unitățile 0101, 0102 și 0103. Nu erau mulți cei din cadrul Securității, sau chiar al CIE, care să cunoască aceste indicative și să știe despre ce era vorba. UM 0101, UM 0102 și UM 0103 erau un fel de secretul secretului. Știm acum că de aceste „servicii independente" țineau ofițerii „S", precum Haiducu.

Paragraful cu numărul 3 conține numele în clar ale ofițerilor CIE Ion Diaconescu (de fapt Ion Deaconescu), Aurel Munteanu, Stelian Bologan și Florea Oprișan. Aceste identități reale nu erau cunoscute decît unor cadre de conducere. De remarcat că vechea discreție este lăsată acum la o parte: înainte de 1989, acești ofițeri CIE ar fi apărut într-un asemenea document doar cu numele lor conspirative.

Despre Ion Deaconescu știm că era, în 1982, șeful UM 0102 și că numele său conspirativ era „Panduru". Acel „Panduru" care îi dă lui Haiducu otrava destinată lui Paul Goma. Iar Stelian Bologan este, foarte probabil, „Bădescu", identificat chiar în notă ca ofițerul de legătură al lui Haiducu (Florea Oprișan fiind „Bunea" cel pensionat).

---

1. I-a urmat Aristotel Stamatoiu, care a ocupat această poziție pînă în decembrie 1989; vezi anexa 5.

În concluzie, nota ne confirmă o seamă de lucruri de maximă importanță: că a existat o operațiune a CIE de lichidare a lui Virgil Tănase și Paul Goma; că de aceasta s-a ocupat generalul Pleșiță; că a fost încredințată lui Haiducu; că acesta aparținea de serviciul „ilegalilor"; și că a trădat Securitatea.

Ne punem întrebarea, unde se află oare astăzi documentul final rezultat din această notă-ciornă; în ce dosar dosit, la ce instituție, în ce arhive secrete. Întrebarea este mai mult decît justificată prin aceea că documentul constituie o recunoaștere fără precedent a unor fapte extrem de grave comise de autorități ale statului român. Este dovada că România sub Ceaușescu a înfăptuit acte de terorism internațional. Asta poate avea consecințe severe pentru statul român de azi, continuatorul de drept al statului român de atunci și, ca atare, responsabil – fără vină – pentru cele întîmplate în urmă cu 30 de ani. Sau măcar cu vina tăinuitorului.

În afară de nota de mai sus, mai există un document din anul 1990 care confirmă existența cazului Haiducu „condus" de Nicolae Pleșiță. Acest document se intitulează „Raport" și a fost scris de lt.-col. (r) Sergiu Nica la data de 21 februarie 1990. Documentul olograf se întinde pe mai mult de patru pagini, în care fostul șef al UM 0544/R, unitatea de lichidări a CIE, dă amănunte despre raporturile dintre CIE și faimosul terorist Carlos „Șacalul". Abia în ultimul rînd al raportului, ca din întîmplare și fără nici o legătură cu subiectul acestuia, Sergiu Nica pomenește de „cazul «HAIDUC» condus direct de Pleșiță N.", de parcă ar fi vrut să spună celor care i-au cerut raportul: „Nu mă întrebați și de povestea cu Haiducu, că de asta s-a ocupat direct Pleșiță". Dar precizarea este, oricum, bine-venită. Pe Sergiu Nica nu mai putem să-l întrebăm nimic, pentru că a decedat în august 1995. Deces într-un fel foarte oportun, avînd în vedere că SIE îi va pune apoi în cîrcă „distrugerea neautorizată" a tuturor documentelor sale – adică ale UM 0544/R – în noaptea de 21 decembrie 1989. Iar Pleșiță, de la care nu s-a putut obține nimic valorificabil cît a trăit, s-a dus și el între timp.

Încă o dovadă că Matei Pavel Haiducu a fost într-adevăr ofițer superior al Ministerului de Interne am găsit-o printre documentele păstrate de familia sa. Este vorba de un brevet prin care se acorda Ordinul Meritul Militar Clasa I „Maiorului Matei Pavel Haiducu, ofițer al Ministerului de Interne". Brevetul este din anul 1982, poartă semnătura lui Nicolae Ceaușescu și precizează că Haiducu primea distincția pentru „25 de ani de activitate în cadrul Ministerului de Interne". Numai că Haiducu nu avea, la acea dată, decît 11 ani de la încadrarea ca ofițer. Probabil că acești 11 ani au cîntărit cît 25 și Haiducu a primit Meritul Militar[1] Clasa I mult înainte de termen ca recunoaștere și apreciere a unor merite deosebite – aceasta ar fi singura explicație. Sau, dacă ne gîndim că Haiducu avea atunci doar 34 de ani, ne-am putea întreba dacă nu și-o fi început cariera militară de la 9 ani... Cum-necum, brevetul din 1982 este dovada absolută că Matei Haiducu era într-adevăr „ofițer superior al serviciilor de informații române", cum s-a prezentat el presei la Paris în toamna acelui an. Dar și a faptului că a „binemeritat pentru patrie". De-ar fi știut cei de la CIE că, în realitate, Haiducu binemerita atunci mai curînd pentru noua lui patrie, Franța...

Condamnarea la moarte

De la onoruri și promovări la condamnarea la moarte, drumul lui Haiducu a fost foarte scurt, norocul lui fiind acela că ultima fază a petrecut-o în contumacie (ratînd Steaua Republicii, deh). Pedeapsa cu moartea a fost pronunțată la 31 octombrie 1983. S-a reținut, spune Tribunalul Militar București, că, „fiind trimis în străinătate în interes de serviciu, inculpatul a transmis documente și date cu caracter secret de stat unei puteri străine, refuzînd să se înapoieze în țară"[2].

1. Supranumit „Răbdarea măgarului", Ordinul Meritul Militar se acorda strict după vechime: clasa a III-a după 15 ani de serviciu, clasa a II-a după 20 de ani, clasa I după 25 de ani.
2. Arhiva CNSAS, Fond P, Dosar nr. 65885, vol. 1, 2. Vezi anexa 15.

Întreaga procedură s-a bazat pe un fals comis de Securitate/CIE. În sesizarea făcută de UM 0544 către Direcţia de Cercetări Penale a DSS[1], se afirmă că:

> „Numitul HAIDUCU Ludovic MATEI-PAVEL [...] personal muncitor în cadrul unităţii noastre, a fost trimis la Ambasada noastră din Franţa, în interes de serviciu, în anul 1975. În luna august 1982, după ce a sustras din cadrul ambasadei mai multe documente cu caracter strict secret de importanţă deosebită, le-a predat serviciului de informaţii francez, ocazie cu care a cerut şi azil politic"[2].

Falsul, după cum se vede, este multiplu: Haiducu nu era „personal muncitor", cu varianta „personal muncitor calificat" (p.m.c.), adică angajat civil, ci ofiţer superior; nu a fost trimis la Ambasada din Franţa şi nu a lucrat acolo niciodată; ca atare, nici nu avea cum să sustragă nimic din respectiva ambasadă. Falsului i se adaugă neglijenţa: în documentele subsecvente, data de „august 1982" apare ca „august 1983". În ceea ce priveşte faptele incriminate, la dosar nu există nici un fel de probe. Potrivit rechizitoriului, sesizarea însăşi este proba – ce simplu! Ce mai contează că lui Haiducu, numit „personal muncitor" – adică civil –, „i se aplică degradarea militară", cum precizează documentele.

De ce această mascaradă? Pentru a nu pune pe hîrtie, nici măcar în această situaţie ultimă, cine era în realitate Haiducu şi care a fost misiunea lui. Ca să nu rămînă nici un fel de urme. Şi cîte au rămas totuşi! Nu şi-ar fi imaginat ei în veci.

La scara istoriei, imperiul comunist a durat extrem de puţin. În România, domnia Partidului Comunist şi a Securităţii s-a încheiat după doar 41 de ani. Mă rog, oficial. După 1990, deschiderea Serviciului de Informaţii Externe, succesorul CIE, pentru lămurirea problemelor trecutului securist a fost egală cu zero. Dosarele trimise la CNSAS sînt triate şi periate, nu cumva să

1. Direcţia a VI-a din cadrul Departamentului Securităţii Statului.
2. Arhiva CNSAS, Fond P, Dosar nr. 65885, vol. 1, 2. Vezi anexa 15.

scape ceva „delicat". Zeci de mii de dosare ale Securității sînt încă păstrate la secret. Pentru a proteja pe cine? Cică siguranța națională – așa cum o interpretează birocrații secretelor, de capul lor, desigur. Democrația românească nu-i pentru căței.

Haiducu nu și-a mai găsit locul în lumea de după 1990, specialitatea sa nu mai avea căutare. Probabil că i-a lipsit Securitatea/CIE așa cum fusese pînă atunci, i-a lipsit adrenalina și cineva cu care să se măsoare. Nu s-a ferit să vină în România încă de la începutul anului 1990. A fost văzut la aeroportul Otopeni, condus de un grup de prieteni în uniformă (mai 1990). S-a văzut și cu Pleșiță, a povestit Viorica Haiducu. S-au întîlnit, discret, la Săftica, iar Pleșiță l-ar fi rugat în genunchi să nu spună nimic despre tentativa de a-l ademeni în Franța și semnalul pe care îl dăduse că ar fi acceptat[1]. Față de cine ar fi vrut Pleșiță să mențină secretul? Față de Securitatea care nu mai exista...

Lui „Albert S.", Haiducu i-a spus că era implicat în traficul internațional cu opere de Brâncuși. Era adevărat. Prin mîinile lui Haiducu au trecut cel puțin două lucrări de Brâncuși aflate acum în Franța. În documentul de proveniență al uneia dintre aceste lucrări, din seria „Sărutul", se afirmă că Matei Haiducu, posesorul ei la un moment dat, ar fi primit-o cadou din partea lui... Nicolae Ceaușescu. De tot rîsul, dacă nu ar exista negru pe alb într-un document. Cine știe cîte alte asemenea „cadouri" din partea lui Ceaușescu – lucrări ale lui Brâncuși de proveniență dubioasă – se mai află prin diverse colecții particulare din lume.

În 1992, Haiducu a participat la TIB (Tîrgul Internațional București) ca reprezentant al firmei franceze Thomson. Postul de vînzător de televizoare nu i se potrivea deloc. Apoi au început necazurile cu sănătatea. Se vede, în înregistrările video din 1996, că nu mai era în formă. Pe Haiducu nu l-a omorît vreun killer, ci o hepatită C, după două transplanturi de ficat și cedarea rinichilor. Pentru Michelle, el era „invincibil". Așa l-a văzut ea pe soțul ei mereu. Nici cînd era pe moarte, la spital, nu a putut să creadă că ceva îl va putea învinge vreodată.

---

1. Ani mai tîrziu, într-un interviu televizat, Pleșiță a afirmat că i-ar fi arătat lui Nicolae Ceaușescu scrisoarea primită de la Haiducu în 1982 – „o capcană a francezilor".

Mai mulţi vechi şi apropiaţi prieteni ai lui Haiducu trăiesc astăzi în România sau fac aici mari afaceri. În anii '70 erau şi ei în Occident, plecaţi din România sub diverse forme. Cîţiva au dispărut atunci, în august 1978, după fuga lui Pacepa. Astăzi sînt prosperi oameni de afaceri cu vile la Snagov. Numele lor au apărut adesea în presă în legătură cu averile pe care le au şi afacerile pe care le învîrt (iar într-un caz, în legătură cu decesul respectivului, în vara anului 2012). Despre trecut se tem să vorbească ca dracul de tămîie sau... conspiratul de deconspirare.

***

Tragem linie şi ne întrebăm: cine a cîştigat? Cine a pierdut? Un „bilanţ" foarte clar în acest sens nu putem avea. Şantajul politic la adresa Parisului a funcţionat în măsura în care „Afacerea Tănase" a rămas fără concretizarea politică prevăzută de la început: comunicatul oficial a fost abandonat, DST-ul nu şi-a asumat operaţiunea, iar preşedintele Mitterrand a refuzat să mai vorbească despre „asta". La schimb, despre Hernu nu s-a aflat nimic compromiţător şi a rămas în funcţie încă trei ani, pînă cînd Mitterrand a avut un motiv lesne de înţeles pentru a-l înlocui la conducerea Ministerului Apărării şi a-l trage pe linie moartă – cazul scufundării vasului „Rainbow Warrior"[1], aparţinînd organizaţiei ecologiste Greenpeace. Nu s-ar putea spune că o parte sau alta a cîştigat sau a pierdut de o manieră evidentă. S-a „mușamalizat" şi s-a ajuns la un fel de armistiţiu, evitîndu-se de ambele părţi pierderile politice cele mai grele. Pace bună nu a mai fost niciodată. Ceauşescu a ieşit probabil cel mai prost din această afacere. Imaginea lui externă a fost grav afectată. Relaţiile politice cu Franţa au îngheţat. Haiducu l-a umilit personal foarte grav. Oare ce o fi simţit Ceauşescu gîndindu-se că l-a decorat şi l-a felicitat personal pe Haiducu pentru că îl... trăda?! Asta prin „grija" lui Pleşiţă, pe care, mai tîrziu, îl înţepa din cînd în cînd cu întrebarea „Şi cînd ziceai că vine Mitterrand în vizită?".

1. Operaţiune nereuşită a spionajului francez.

DST-ul a cîștigat... experiență și un bun colaborator extern (prieten, naș etc.). La CIE s-a încărcat substanțial răbojul lui Pleșiță de gafe și defectări. Pleșiță a rămas în funcția de șef al spionajului și mai puțin decît Hernu în cea de ministru al Apărării – doar pînă în decembrie 1984.

Partea franceză a pierdut pe mîna ei, cum se spune. Rivalitățile și intrigile politice interne au sabotat demersul „operativ-informativ" din 1982, tot așa cum au determinat scurgerile și scandalul Hernu din 1996. Cît privește Securitatea, praful s-a ales de anihilarea lui Virgil Tănase și Paul Goma, precum și de terorizarea exilului românesc ca efect al reușitei scontate.

Matei Pavel Haiducu a fost, ca să rămînem la termenii hollywoodieni de la început, marea vedetă a acestei „superproducții" internaționale. Un rol pe care îl poți primi o dată la o sută de ani. L-a jucat perfect. Atît cît l-am înțeles eu pe Haiducu, aș spune că i-a plăcut la nebunie. Era tot timpul ca peștele în apă, chiar și în momentele de risc maxim. Putea să iasă și mai bine, dar n-a fost vina lui că nu a fost așa.

Paul Goma a păstrat amintiri foarte urîte despre „Afacerea Tănase". Nu el a fost eroul principal în ochii publicului, ci Tănase, pentru care a mai și trebuit să joace teatru cînd susținea în interviurile cerute de televiziuni teza răpirii lui Tănase de Securitate. În final, Goma s-a considerat pe bună dreptate folosit și înșelat de autoritățile franceze, care n-au mai difuzat comunicatul promis. A scris despre afacere în *Soldatul cîinelui* și cam atît. Cînd l-am contactat, pe e-mail, pe acest subiect, răspunsul lui a fost: „Am spus/scris tot ce aveam de scris/spus despre Haiducu și ai săi. Salutare, Paul Goma". Salutare.

În ceea ce-l privește pe Virgil Tănase, cel care a dat numele său acestei afaceri, ne va spune chiar el prin ce a trecut și cu ce s-a ales în capitolul următor.

Capitolul 10

În loc de epilog – Virgil Tănase își amintește

L-am rugat pe Virgil Tănase, prin 2009, să scrie un capitol propriu pentru această carte, un capitol cît se poate de personal, de autentic. Am considerat necesar să existe relatarea lui ca „actant" și viziunea lui, inevitabil parțială, limitată, dar impresionantă prin intensitatea sentimentelor celui care a trăit evenimentele nemijlocit. Nu i-am spus lui Virgil Tănase mai nimic despre ce descoperisem din culise, pentru că n-am vrut să-l influențez în modul în care-și va aprecia experiența trăită cu ani în urmă. Din textul ce urmează reiese însă clar bănuiala lui Virgil Tănase că implicarea francezilor în afacere se explica prin alte motive, pe care el nu le cunoștea, dar care nici nu-l interesau din cale-afară.

***

Nici în cărți...

Seul le risque justifie la pensée.
Albert Camus, *Carnets III*

Nici în cărți nu se pomenește de-așa păcăleală pe care un cogeamite șef de Stat – președintele Franței, François Mitterrand – s-o tragă altui șef de Stat – Nicolae Ceaușescu – ca să-i taie din avântul de-a ucide pe cine are el chef. De data asta îi năzărise pe mine. Musai să-mi ia capul. Dar n-a fost să fie. Ucigașul cu

simbrie năimit la București s-a spovedit poliției franceze; ca el să-și scoată fratele din gura lupului, eu m-am făcut că-s mort, președintele Mitterrand și el, care știa bine cum stau lucrurile căci în parte le pusese la cale, s-a prefăcut, într-o conferință de presă, că mă crede pierdut, căsăpit pe undeva, autoritățile române au luat-o de bună, de bucurie și-au dat poalele peste cap decorând ucigașul și ridicându-l în grad, iar când a venit sorocul, am scos totul la iveală, vădindu-se nu atât că statul român avea în fruntea sa un asasin (s-a văzut și la case mai mari), ci că sminteala lui e încurajată de un sistem politic nătâng, care merge împotriva propriilor sale principii și care stă strâmb împotriva Istoriei, deci împotriva a ceea ce suntem (sau ar trebui să fim) în lume.

*

Nu mă-ntrebați de unde și cum s-a stârnit toată năzbâtia asta. Au trecut de atunci, uite, aproape 30 de ani, s-au întâmplat în lumea noastră atâtea, și totuși nimic nu s-a clintit în felul în care citesc cele petrecute în primăvara și vara anului 1982.

Faptele, firește, sunt dârze și de neclintit.

Dar nici înțelesul lor nu mi se pare schimbat.

Asta poate pentru că în momentul desfășurării lor nu citeam diferitele episoade ale „Afacerii Tănase" în înlănțuirea lor de suprafață, ci vedeam în ele manifestări ale unor cauze profunde, ale unei istorii care nu se lasă tulburată de zbuciumările zilnice. Altfel spus, descifram faptele al căror erou involuntar eram nu prin prisma conjuncturilor, ci după logica pe care mi se pare că trebuie s-o aibă ele prin firea lucrurilor.

Un prunc înfumurat și un pamflet obraznic

Totul a pornit dintr-o obligație pe care mi-o asumasem instinctiv când mai eram copil de școală.

Mi se părea că fusesem înzestrat cu o sumă de calități pe care tinerețea mă făcea să le cred ieșite din comun; că avusesem deopotrivă norocul să am părinți care mă iubeau și prin silința

cărora calităţile mele aveau posibilitatea să rodească mai lesne decât ale altora, la fel de dăruiţi. Firea de ţăran moştenită m-a făcut repede să simt că-ntr-o lume cumpănită trebuie plătit un preţ pentru privilegiile pe care le aveam. Cu mult înainte de-a înţelege exact ce fac, m-am simţit obligat să răscumpăr darurile care mi se făcuseră punându-le în slujba celor cu care împărţeam acelaşi pământ, aceeaşi limbă, acelaşi trecut şi poate un acelaşi fel de-a simţi, chiar dacă nu întotdeauna şi acelaşi fel de-a reacţiona. Asta explică multe, şi mai ales înfruntările pe care le-am avut cu regimul politic în care am crescut: nu prea ştiu (nici azi) ce e binele, dar nu-mi este câtuşi de puţin anevoie să văd răul; nu ştiu (nici azi) unde e adevărul, dar minciuna îmi sare-n ochi. Trăiam într-o lume rea (şi astăzi cred că era rea, tocmai pentru că, având sămânţa unei lumi mai bune, în loc s-o sădească în pământ, o zidise într-un strat de beton armat); trăiam într-o lume de minciună ai cărei diriguitori vroiau să construiască cu ocnaşi o lume concepută pentru oameni liberi; trăiam într-o lume care murea (şi noi odată cu ea) pentru că nu accepta contradicţia, adică exact ceea ce face ca un lucru să nu mai fie azi ce-a fost ieri, adică să fie viu... Dar nu despre asta este vorba aici, ci de faptul că, cu semeţia vârstei fragede şi apărat, mi se părea, de talentul literar, mi-am asumat dreptul de a spune lucrurilor pe nume şi de-a cere autorităţilor politice româneşti de atunci o evoluţie.

Pe un drum greşit, calităţile politice ale lui Nicolae Ceauşescu nu puteau duce decât la dezastru, nu la cel evocat adesea din punctul de vedere al democraţiilor occidentale, ci la eşecul unei experienţe istorice inedite, ce putea fi o soluţie în momentul în care, sunt convins, capitalismul şi economia de piaţă şi-au epuizat calităţile şi agonizează.

Acestea toate m-au împins să refuz orice compromis cu regimul totalitar român, şi după ce am fost exclus din Universitate (reprimit apoi), interzis ca scriitor şi mai pe urmă ca regizor de teatru, am publicat la Paris o carte respinsă de cenzură: *Portret de om cosind în peisaj marin*. Solicitat la apariţia cărţii, în septembrie 1976, am dat prin telefon, de la Bucureşti, un interviu săptămânalului *Les nouvelles littéraires* unde spuneam cu destulă

vigoare cât de apăsătoare, de îndărătnică și de violentă mi se părea politica partidului unic din România. Poate că nu erau numai năzbâtii: redacția a socotit potrivit să umple prima pagină cu poza mea și cu un titlu de-o șchioapă: „Un scriitor cu căluțul în gură vorbește".

Reacția autorităților române a fost imediată.

În mai puțin de-o săptămână mi s-a dat un pașaport pe care nu-l cerusem. Decizia ar fi venit, mi s-a spus peste ani, direct de la Nicolae Ceaușescu: publicarea unei cărți interzise la o editură importantă din străinătate și ecoul interviului, transmis imediat de postul de radio Europa Liberă, erau fapte suficient de ieșite din comun și de grave ca să justifice o informare la cel mai înalt nivel. Dosarul meu, redus la esențial, menționa că am fost dintotdeauna „un element dușmănos"; pe de altă parte, la treizeci de ani trecuți, nu publicasem decât câteva proze în ziarele literare și eram un pârlit de regizor într-un pârlit de teatru de provincie. „Să se ducă să moară de foame în Occident", ar fi spus Conducătorul, care nu se înșela întru totul, deși nu cred că motivele la care se gândea erau cele reale, nici că expresia „a muri de foame" era cea mai potrivită pentru a exprima realitățile unei societăți ce nu mai are nevoie de cultură (în care nu-și poate privi decât moartea) și unde arta este în primul rând o marfă („Nu-mi spune că este o carte bună", mi-o tăia din plecare editorul la care reușisem să institui o colecție de literatură română, când îi ceream să semneze un contract. „Dă-mi argumentul de vânzare!").

Convocat la biroul de pașapoarte din strada Nicolae Iorga, am fost condus într-o încăpere de la etaj; un tovarăș cu obrazul rumen și părul alb ca peria, în costum albastru-închis dar fără cravată, m-a sfătuit să fac studii îndelungi în străinătate și să nu mai pun piciorul în țară, ca să nu mă trezesc că mi se-ntâmplă cine știe ce belea. Plecarea mea, pe care atunci am crezut-o temporară, nu era cauzată de această amenințare. Pe de o parte, vroiam să exercit un drept pe care-l consideram firesc pentru orice om liber, acela de-a putea pleca și veni în voie din și în țara lui; pe de alta, vroiam să pipăi lumea occidentală pe care n-o știam decât din bănuieli; în fine, aveam nevoie să exist ca

scriitor și regizor de teatru, ceea ce îmi era interzis în România, unde niciuna dintre cărțile mele propuse de edituri nu primise viza cenzurii și unde îmi fusese oprit spectacolul cu piesa lui Gogol *Căsătoria*, pusă în scenă la Teatrul din Reșița al cărui salariat eram. O brumă de notorietate în străinătate ar fi putut oferi cenzurii noastre motive de-a se arăta mai îngăduitoare cu mine, pentru a evita furtuni în presa occidentală într-un moment în care autoritățile vroiau să dea senzația că duc o politică mai puțin rigidă decât în trecut.

Ajuns la Paris în 1977, n-am cerut azil politic, solicitând regulat reînnoirea vizei mele românești. Am profitat de răsunetul stârnit de primele cărți publicate aici ca să spun cu mai multe șanse de-a fi auzit ceea ce spusesem și în România (unde nu-mi puneam frâu la gură, convins că libertatea nu se dă niciodată, ci se ia, și eu mi-o luasem o dată pentru totdeauna – în numele și al celor care, din o mie de motive, nu puteau s-o facă). Am fost astfel solicitat, în toamna anului 1980, să fac pentru revista *L'Express* un portret al lui Nicolae Ceaușescu. Documentarea mi-a luat câteva luni: vroiam să-mi bizui afirmațiile pe fapte reale, confirmate.

Situația politică a Franței, victoria electorală a stângii în mai 1981 și faptul că direcția revistei *L'Express* a fost concediată mintenaș (proprietarul considera ca redacția nu-și făcuse datoria, lăsând stânga să câștige alegerile prezidențiale și parlamentare) au împiedicat publicarea articolului. El a apărut în ianuarie 1982 într-o altă revistă cu un tiraj impresionant, *Actuel*, unde publicasem deja un reportaj și care tocmai mă trimesese, nu întâmplător, în Chile să cercetez la fața locului o altă dictatură, la fel de hulită. Titlul – *Ceaușescu I-ul, rege comunist* – aparține revistei, ca și ilustrațiile foarte bogate, de la fotografia cu sceptru a primului secretar al PCR până la tabloul „cosmic" al lui Sabin Bălașa. Nu era vorba de un articol politic, ci de portretul unui dictator într-un sistem fără supapă de siguranță, care îngăduie pornirilor nesăbuite ale conducătorului unic să devină catastrofice. Terminam pamfletul – gen literar ca oricare altul – cu vorbele unuia dintre scriitorii importanți ai acelui moment, Alexandru Ivasiuc: „suntem 20 de milioane de oameni care trăim în inconștientul unui nebun".

Să-i stea capul unde-i sunt picioarele

Am fost flatat să aflu că Nicolae Ceaușescu îmi recompensa silința literară cerând unui agent secret implantat în Franța să mă ucidă. Era mai mult decât puteam spera, decât poate spera un scriitor a cărui activitate rămâne în general abstractă, disprețuită de cei care, având pâinea și cuțitul, nu se-mpiedică de snoavele pe care le povestim. Era mai ales cu mult peste posibilitățile mele de intervenție. Stârnisem forțe de-o altă natură decât cele ale meseriei mele, puteri asupra cărora nu aveam nici o competență și pe care ar fi fost iluzoriu să vreau a le controla. De-aici înainte trebuia să mă descurc orbește, știind că dosarele îmi vor rămâne închise, că nu pot pune nici un temei pe ce mi se spune (fără să am neapărat motive să cred că sunt mințit), că toate probele pe care le-aș putea culege riscă să fie parțiale sau măsluite.

Am decis să iau lucrurile așa cum sunt, fără a încerca să fac presupuneri, fără a încerca să le transform în simptome, mulțumindu-mă să fiu drept cu mine însumi. Trebuia să mă mulțumesc cu rezolvarea situațiilor concrete fără a face proiecții în viitor, fără a încerca să câștig cine știe ce joc, fără a mă întreba cui și cum slujesc gesturile mele al căror unic țel trebuia să fie de a mă ține pe drumul pe care hotărâsem să merg și care nu avea alte repere decât principiile de viață pe care mi le impusesem. Nu știam unde este, exact, steaua mea, dar știam că pentru a mă apropia de ea trebuia să umblu neabătut pe drumul pe care apucasem. La urma urmei, acest fel de-a fi funcționase în situațiile complicate pe care le înfruntasem în România și-mi îngăduise să trec mulțumit de mine prin încercări grave (printre care tentativele Securității de a face din mine, ca să fiu reprimit la facultate, un informator; am povestit altă dată – la Europa Liberă mai întâi, prin 1985 sau '86, și apoi, în 1990, în *Ma Roumanie*[1] – cum

1. Virgil Tănase, *Ma Roumanie*, Ramsey, Paris, 1990; ed. română: *România mea*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1996.

am reușit să scap de această primejdie pe care alții n-au avut norocul s-o poată ocoli).

*

Convocat vineri 9 aprilie 1982 la un serviciu al poliției franceze – am aflat mai apoi că era vorba de DST, serviciul de securitate interioară –, mi s-a adus la cunoștință că sunt amenințat cu moartea ca urmare a articolului publicat în *Actuel* despre Nicolae Ceaușescu. Circumstanțele în care mi se făcea această înștiințare erau prea ieșite din comun și prea oficiale ca să nu o consider îndreptățită. Era în ajunul Paștelui catolic și, din câte se părea, îngrijorați de ce-ar fi putut să mi se-ntâmple în cele câteva zile libere care urmau, interlocutorii mei țineau să iau măsuri de precauție înainte de-a fi apucat să hotărască exact ce este de făcut. În zilele următoare am stat cu perdelele trase – locuiam la parter și ferestrele dădeau în stradă – și n-am aprins lumina decât când jaluzelele erau coborâte; n-am ieșit din casă.

Cel mai în măsură să-mi găsească un refugiu unde să mă pun la adăpost era directorul revistei *Actuel*. I-am povestit la telefon ce aflasem. Mi-a promis că-mi va găsi o casă unde să pot aștepta în siguranță deznodământul.

O nouă întrevedere la DST mi-a permis să aflu amănunte: exilat politic și devenit cetățean francez, căsătorit cu o franțuzoaică și tatăl unei fetițe (cred) de doi ani, agentul român însărcinat să mă ucidă, Matei Haiducu (nu i-am aflat numele decât la sfârșit), se predase poliției franceze. Trebuia, din mers, să rezolve și cazul unui alt scriitor jenant pentru autoritățile române, Paul Goma, pus și el la curent cu amenințările care planau asupra noastră, a amândurora. Ce era de făcut, pe de o parte pentru a face față acestei amenințări, pe de alta pentru a profita de defectarea agentului român ca să dăm o lovitură celui a cărui politică ni se părea nesăbuită și căruia am fi vrut să-i dăm a înțelege că e și-n interesul său să o schimbe?

Ne-am adunat în casa Monicăi Lovinescu, jurnalistă a postului de radio Europa Liberă. Dincolo de imposibilitatea ei de a înțelege situația reală din țară și de servitutea ei exagerată față de interesele

celor care subvenționau instituția al cărei salariat era, Monica Lovinescu reprezenta, pentru intelectualii români, modul cel mai sigur și mai eficace de a transforma gesturile lor în gloanțe susceptibile să atingă puterea, foarte atentă la informațiile care-i veneau pe această cale. Era de față, firește, și soțul Monicăi Lovinescu, Virgil Ierunca, colaborator și el al Europei Libere și director al mai multor publicații literare românești din exil. Împreună cu Paul Goma și cu gazdele noastre am ajuns la concluzia că cea mai bună și mai eficace măsură ar fi ca agentul român să dezvăluie public misiunea primită. Într-adevăr, alte atentate comise împotriva unor personalități ale exilului nu îngăduiseră să se dovedească implicarea autorităților române, chiar atunci când executanții fuseseră prinși – așa cum se întâmplase recent în Germania[1].

Este ceea ce am sugerat, la următoarea întrevedere cu cei care, la DST, se ocupau de dosarul nostru. După ce au vorbit cu agentul român, ni s-a comunicat că acesta este de acord cu propunerea noastră, cu o condiție totuși: fratele său, sportiv, care se afla în România, trebuia să poată veni în Franța, unde urma să fie pus sub protecția autorităților franceze. Firește, acesta nu putea spera să primească un pașaport atât timp cât fratele său din Franța nu executase misiunea foarte delicată care-i fusese încredințată. Deci, simplu, ca să obținem mărturia de care aveam nevoie trebuia să ne pretăm la o înscenare în măsură să convingă autoritățile române că agentul lor executase ordinul primit.

Vă veți întreba poate, cum am făcut și eu, de ce DST-ul nu putea impune celui pe care-l avea acum la mână să facă declarațiile solicitate. Am aflat cu această ocazie că serviciile de contraspionaj (deci și DST-ul) dețin majoritatea informațiilor nu prin propriii agenți, ci prin cei care, trădându-și comanditarii, devin agenți dubli. Măsurile coercitive împotriva unuia dintre ei (în speță Matei Haiducu) îi puteau descuraja pe cei care, ca și el, colaborau în ascuns cu serviciile franceze.

---

1. Tentativa de asasinare a lui Emil Georgescu, redactor la Radio Europa Liberă – iulie 1981.

Alternativa era de-o simplitate biblică, dar aveam libertatea absolută a alegerii: fie lăsam lucrurile ca atare, Haiducu dispărea în natură, nu dovedeam nimic privind regimul politic românesc, iar eu îmi puneam nădejdea în Dumnezeu să mă scape data viitoare (căci era de crezut că lucrurile nu aveau să se încheie cu defectarea lui Haiducu), fie acceptam scenariul propus, care părea logic.

Dosarul lui Paul Goma era mai precis. Cunoscându-i-se o boală de inimă, instrucțiunile Securității în ceea ce-l privește erau exacte. Trebuia să i se verse într-un pahar o substanță susceptibilă să-i provoace, la scurt timp, un atac cardiac; marja de manevră era mică, și nu se putea imagina decât un accident, cineva răsturnând din greșeală paharul în care agentul român, probabil supravegheat de alții, vărsase substanța nocivă. Cum s-a și întâmplat.

Mai ceva ca-n filme

Dar două ratări ar fi devenit suspecte.

În cazul meu, se putea trișa. Mi s-a propus să dispar pentru un timp. Agentul urma să raporteze la București că fusesem ucis, și, odată fratele acestuia ajuns în Franța, puteam da în vileag întreaga afacere.

Era în 12 aprilie.

Propunerea era stupefiantă prin ineditul și implicațiile ei.

Am decis să mă sfătuiesc cu Olivier Todd, fostul redactor-șef al revistei *L'Express*, care îmi comandase articolul, personaj cu relații în sferele cele mai înalte. I-am telefonat. Deși nu i-am spus decât aluziv despre ce este vorba, Olivier Todd a înțeles gravitatea situației. A doua zi la 9 dimineața eram în apartamentul său din Rue de Tournon și-i dădeam amănuntele pe care le știam. Ne-am revăzut seara. Nu putuse discuta personal cu președintele Mitterrand, dar avusese posibilitatea să aibă o întrevedere cu ministrul de Interne, Gaston Defferre, care era la curent cu propunerea ce mi se făcuse și confirma că ea fusese aprobată de șeful statului. Sursele diferite și independente – DST-ul

pe de o parte, Olivier Todd, care nu avea nici un motiv să-mi spună palavre, și Elysée-ul, pe de alta – mă îndemnau să cred că, într-adevăr, dosarul meu era în atenția celor mai înalte autorități.

Ar fi fost naiv să-mi închipui că la un asemenea nivel cuiva îi păsa de soarta mea.

Era limpede ca bună ziua că, pentru motive pe care ar fi fost iluzoriu a încerca să la aflu – de altfel, îmi erau perfect indiferente: politica nu face parte din preocupările mele prioritare, și cea a Franței cu atât mai puțin –, devenisem util într-o luptă care era și a mea. Aveam încredere în președintele Mitterrand și stimă pentru omul politic care, spre deosebire de alții, știa că misiunea sa nu este legată de economia de piață, ci de sensul Istoriei. Tovărășia – dacă se poate vorbi așa despre o alianță atât de dezechilibrată între unul dintre oamenii cei mai de seamă ai timpului și nevrednicul de mine – nu mi se părea compromițătoare. Era deci firesc să accept un joc probabil primejdios – dar eu îl stârnisem; un joc suficient de alăturea cu drumul ca să dea naștere unor interpretări diverse – de care puțin îmi păsa: gura lumii slobodă...; un joc în măsură să provoace invidii, calomnii și suspiciuni despre care știam din capul locului că nu voi avea cum să le spulber – dar nu e asta soarta tuturor celor care reușesc să se salte câtuși de puțin de la nivelul mării, oferindu-se astfel râvnei celor care nu se potolesc până nu-i văd căzuți înapoi în țărână, alături de ei, măcar morți, dacă nu umiliți ?! Chestie de instinct vital, presupun...

Am comunicat interlocutorilor mei de la DST că sunt de acord cu scenariul pe care mi-l propuseseră.

Din această clipă, numai cei de care aveam absolută nevoie și în discreția cărora aveam o încredere absolută (Paul Goma, Monica Lovinescu, Charles-Henri Flammarion, Mircea Marghescu) au știut ce se întâmplă, și asta dintr-un motiv foarte simplu. Agentul român își risca viața – dar asta era meseria pe care și-o alesese, și soarta lui nu mă preocupa în mod deosebit. În schimb, o indiscreție din partea mea putea să lase fără tată un copil care n-avea nici o vină în toată istoria asta. Nu mi-aș fi iertat-o.

Ne temeam, în același timp, pe de-o parte de agenții români trimiși probabil să verifice executarea misiunii încredințate lui

Matei Haiducu și, pe de alta, de presă – care nu s-ar fi sfiit să dezvăluie o afacere atât de spectaculoasă, cu implicații politice majore; din același motiv ne temeam de poliția judiciară, ale cărei conivențe cu jurnaliștii sunt cunoscute: în Franța (poate și aiurea de altfel), ceea ce află poliția judiciară apare a doua zi în ziare.

Directorul revistei *Actuel*, Jean-François Bizot, surprins când am refuzat casa pe care mi-o găsise și când l-am rugat să uite ce-i spusesem, a înțeles că lucrurile iau o întorsătură gravă. Mi-a spus că acceptă tăcerea mea și că, la nevoie, pot oricum conta pe el. I-am fost recunoscător. În momentul dispariției mele însă nu știa dacă era un semn bun sau rău, dacă eram la adăpost sau, dimpotrivă, Securitatea, cu ale cărei intenții îl pusesem la curent, reușise să mă „lichideze". Insistențele lui la cel mai înalt nivel, relațiile pe care le avea și puterea pe care i-o dădea imensa audiență a revistei au făcut din el unul dintre primii care au beneficiat de „confidențele" autorităților franceze. Nu a fost singurul. Din fericire, nimeni nu știa unde eram ascuns – nici măcar DST-ul, care-mi ceruse să-mi caut singur o casă de închiriat, cele de care dispunea fiind, poate, deja cunoscute; persoanele cu care fusesem în contact la Paris m-au încredințat la Rennes altora, din regiune, încât, ca să se ajungă la mine, trebuiau sparte două zăvoare: unul în capitală, ca să se știe în ce parte a Franței mă aflam, altul în Bretagne, ca să se știe unde anume locuiam. Această legătură din două segmente a funcționat pe tot timpul verii și cum, în ceea ce mă privește, tăcerea a fost absolută, în ciuda tuturor rumorilor (dintre care unele se apropiau de adevăr), nimeni nu a putut aduce dovada că eram în viață, ceea ce ar fi însemnat nu numai o primejdie de moarte pentru agentul care raportase uciderea mea, ci și spulberarea planurilor noastre de a dovedi implicarea șefului statului român într-o tentativă de asasinat.

Țineam să o scutesc pe mama mea de suferințe inutile la o vârstă la care ele pot fi grave. Operațiunea nu trebuia să înceapă decât după venirea ei în Franța. Din fericire, ceruse, încă din iarnă, autorităților române un pașaport. Acesta i-a fost acordat la sfârșitul lunii aprilie, poate nu întâmplător, dat fiind că la

acea dată uciderea mea era deja pusă la cale. Viza mamei era de 30 de zile, termen pe care nu-l putea depăși fără a risca sancțiuni la întoarcerea în țară – faptul trebuie știut pentru mai târziu. Mama a ajuns la Paris miercuri, 19 mai.

În tot acest timp, firește, cu precauțiile de rigoare, trebuia să-mi duc viața normal, ca să nu trezim suspiciunea agenților români despre care bănuiam că supraveghează desfășurarea evenimentelor, cum se face în asemenea ocazii. Matei Haiducu primise, la Viena, banii pentru plata celor care trebuiau să mă ucidă și raportase că aceasta se va petrece curând. Am avut mai multe întâlniri cu editorul meu, Charles-Henri Flammarion, care mi-a avansat banii din care urma să trăiesc cât voi sta ascuns. Programase pentru septembrie apariția noului meu roman *L'Amour, l'amour*... și făcuse publică lista cărților care urmau să apară. Aș fi vrut să pot corecta șpalturile – simt mai bine cartea pusă în pagină și-mi era greu să renunț la această ultimă scriitură pentru un text care și azi îmi e mai drag decât celelalte (mai ales în versiunea sa românească, intraductibilă[1]). Potrivit calendarului editorial, cartea urma să fie culeasă în vară și tipărită în iulie – concediile din august întrerup timp de trei săptămâni activitatea tipografică și cărțile programate pentru septembrie și octombrie se tipăresc cu două luni înainte. Ar fi fost imprudent ca editorul să-mi transmită șpalturile; oricum n-ar fi avut cum să explice redactorului de carte apariția corecturilor mele fără a-l face părtașul unui secret pe care nu se cădea să-l afle. Am propus amânarea apariției. Charles-Henri Flammarion mi-a răspuns că, fiind firesc ca această carte să apară chiar dacă autorul ei ar dispărea, oprirea ei ar fi putut da naștere unor suspiciuni pe care vroiam amândoi să le evităm. Ne-a fost totuși reproșat mai apoi că această carte a apărut în momentul deznodământului „Afacerii Tănase"; asemenea învinuiri dovedesc o totală necunoaștere a mecanismelor editoriale și nu țin seama de faptul că, în momentul în care cartea fusese anunțată, nici eu, nici editorul

1. Virgil Tănase, *Evenția Mihăescu. Tratatul dumneaei de călătorie exotică la ceasul nunții sale dintr-un secol revolut*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1994.

meu nu aveam habar de ce-o să ne cadă pe cap, și cu atât mai puțin de răstimpul pe care va trebui să-l petrec ascuns.

Trei luni printre răposați

„Răpirea" mea, pusă la cale de DST pentru ca autoritățile române să fie convinse că fusesem victima celor plătiți de Matei Haiducu ca să mă ucidă, a avut loc joi 20 mai 1982 pe la 10 dimineața, în plin Paris, ca să existe martori; speram că aceștia se vor manifesta, întărind verosimilitatea înscenării noastre; printre zecile de „martori" care s-au prezentat la poliție pretinzând că pot aduce elemente în măsură să elucideze dispariția mea nu a existat nici unul dintre cei care asistaseră cu adevărat în acea zi și la acea oră la ceea ce avea să devină peste numai câteva ceasuri o afacere de Stat.

La ora hotărâtă am luat-o pe strada Lacuée, la doi pași de apartamentul pe care-l ocupam pe Bulevardul Bastiliei. O mașină s-a oprit lângă mine, doi indivizi au țâșnit din ea și m-au azvârlit înăuntru, în timp ce o altă mașină, care părea în pană, bloca intrarea în această stradă cu sens unic. Mașina în care mă aflam n-a oprit la nici un stop (așa se putea verifica dacă nu eram urmăriți – v-am spus c-a fost ca-n filme!); la aeroportul Orly (unde se-ntretaie și se-ncalecă zeci de străzi cu sens unic) ne-am oprit lângă niște scări pe care le-am coborât în grabă până la o altă mașină care mă aștepta la nivelul inferior; am luat-o cu 160 la oră (nu există limită de viteză pentru mașinile DST-ului) spre sud. Casa din Bretagne pe care o închiriasem prin mica publicitate nu era disponibilă decât de la 1 iunie, așa încât prima ascunzătoare a fost într-un sătuc pitoresc din Provence, La Garde Freinet, unde Olivier Todd avea o casă. Am ajuns spre seară.

La Paris, soția mea trebuia să joace și ea după un scenariu stabilit dinainte.

Tuturor celor care se aflau în Franța din motive politice și care riscau represalii din partea statelor din care plecaseră li se comunica un număr de telefon „de urgență". Soția mea a telefonat la acest număr la ora indicată. Domnul Rossi (acesta îi va fi fost

numele adevărat?!), care avea în răspunderea sa țările din Est (singurul, împreună cu șeful său direct și cu cei care mă „răpiseră", la curent cu ce se întâmpla) trecea ca din întâmplare prin biroul unde erau recepționate apelurile. A răspuns în locul celui care trebuia s-o facă. I-a cerut soției mele, fără să-i pronunțe numele, să aibă răbdare până a doua zi și, dacă nu apar, să facă o declarație la poliție. A doua zi, însoțită de Jacqueline – nume de împrumut, înclin să cred, ca toate celelalte –, trimisă de DST, soția mea a declarat dispariția mea la prefectura de poliție.

Nu ne-am așteptat – vorbesc de cei care puseseră la cale scenariul la care mă pretasem – ca presa să reacționeze cu atâta interes și cu o asemenea rapiditate. Revenind de la poliție, soția mea a găsit casa înconjurată de jurnaliști. O dată mai mult, ne-am dat seama că, dacă vroiam să ajungem la rezultatul dorit (declarațiile pe care Haiducu promisese că le va face după venirea fratelui său), înscenarea noastră trebuia să rămână ascunsă celor care doreau cu orice preț o știre senzațională, puțin păsându-le de o cauză care nu era a lor – și nici măcar nu li se poate face o vină din asta: logica jurnalismului este vânzarea ziarului din ziua respectivă și ar fi stupid să ceri o perspectivă mai vastă unei profesii despre ale cărei afirmații André Gide spunea cu dreptate că sunt mai puțin adevărate mâine decât azi.

Dispariția mea a fost anunțată cu litere de-o șchioapă pe prima pagină a tuturor ziarelor, la radio și la televiziune. Bănuielile erau îndreptate împotriva Securității și uneori șeful statului român era pus în cauză.

Postul de radio Europa Liberă a preluat știrea, încercând să dea ascultătorilor din România o idee despre amploarea pe care presa franceză o acorda acestui fapt divers. Monica Lovinescu, făcându-se că nu are habar de soarta mea, a programat transmiterea în foileton a romanului meu *Apocalipsa unui adolescent de familie*[1], pe care înainte îl considerase „prea literar" pentru emisiunile sale.

1. Virgil Tănase, *Apocalypse d'un adolescent de bonne famille*, Flammarion, Paris, 1980; ed. română: *Apocalipsa unui adolescent de familie*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1992.

Poliția judiciară a deschis o anchetă.

Cei care se ocupau de dosar au simțit foarte repede prezența DST-ului în spatele dispariției mele. Ne-am temut că judecătorul de instrucție desemnat, Jean-Louis Debré, devenit mai apoi om politic important, Președinte al Camerei Deputaților, dintr-o înțelegere strictă a obligațiilor sale profesionale care n-aveau a ține seama de interesele României, nici de cele ale DST-ului, ar putea primejdui țelurile noastre – ale mele, pe care le știam, și cele, pe care nu le știam, ale celor din fruntea statului francez (de o culoare politică diferită de cea a dlui Jean-Louis Debré). În cele din urmă, presiunile conjugate ale anchetatorilor și ale judecătorului au devenit atât de însemnate, încât DST-ul a decis să dezvăluie dlui Jean-Louis Debré schepsisul dispariției mele.

Sunt în continuare convins că, dincolo de viața mea, statul francez avea de câștigat lucruri importante: Jean-Louis Debré, care s-ar fi bucurat, cred, să poată pune o strâmbă adversarilor săi politici dovedind că „Afacerea Tănase" este o mistificare lamentabilă a unui guvern de stânga incompetent, a socotit util să păstreze secretul dispariției mele, impunând poliției judiciare, asupra căreia avea autoritate, să-și potolească zelul.

De toate acestea, firește, eu n-aveam habar la La Garde Freinet, unde mă aflam.

În schimb, având televizor, am avut dezlegarea unei operațiuni de iminența căreia Matei Haiducu ne avertizase. Când își întrebase superiorii ce e de făcut în cazul în care dispariția mea stârnește valuri, i s-a răspuns că n-are a-și face griji și că urmează, din spate, o operațiune de dezinformare. Într-adevăr, două zile după dispariția mea, agenția France-Presse a difuzat o știre conform căreia aș fi fost un agent al serviciilor franceze: astfel, ceea ce risca să devină o problemă politică jenantă pentru conducerea României devenea o simplă răfuială între başbuzuci. Am încercat mai apoi, când totul fusese dat în vileag, să aflu numele jurnalistului care dăduse această informație și care se făcuse vinovat în cel mai bun caz de naivitate. Agenția France-Presse a refuzat să mi-l dezvăluie. L-am aflat totuși întâmplător, cu ani mai târziu (și de-atunci l-am și uitat, firește).

A fost prima, dar nu și ultima mârșăvie legată de „Afacerea Tănase".

Vreau să spun că totul s-a petrecut ca-ntre oameni, adică cu multe spurcăciuni. Dar dacă lumea n-ar fi așa cum e, la ce-am mai sluji noi, scriitorii, care ne străduim, cel puțin unii, să facem din piatră seacă îngeri, și sită de mătase din sufletele semenilor noștri.

Pe 1 iunie, același Rossi m-a luat de la La Garde Freinet și m-a dus (tot cu 160 la oră) la Rennes, unde m-a dat în primire celor care trebuiau să asigure securitatea mea în Bretagne. Guy – pescar amator – și Jean-Luc (dar numele n-au importanță – nu cred că erau autentice) m-au condus la casa pe care o închiriasem folosind actele pe care DST-ul mi le înmânase (carte de identitate și permis de conducere) pe numele Emmanuel Foquet. Era o casă izolată în locul numit Le Scavet en Vieux Marché. O fostă fermă pe care proprietarii, stabiliți la Paris, o transformaseră ca s-o locuiască – sau s-o închirieze – vara. Un salon, bucătăria și dușul la parter, trei camere mici la etaj, o grădină mare, cu mulți pomi și multe flori, ascunsă complet de-un gard de verdeață înalt de doi metri. De la ferestrele din față, o vedere minunată către văioaga în adâncul căreia Le Leguer curgea molcom, croindu-și tunel prin umbra unor pomi uriași, îngreunați de perdelele de iederă și de viță sălbatică. Coboram uneori cu pasul sfertul de ceas până la mal – erau acolo un rest de pod și-o moară părăsită. Urmând firul apei, ajungeai la castelul de la Tonquedec, câteva ruine cocoțate pe-o muchie de deal care cobora abrupt până-n râu.

Vineri 4 iunie, cu aceleași precauții de rigoare, motivând nevoia unei duble protecții, pe de o parte împotriva unor eventuale presiuni ale autorităților române, pe de alta împotriva insistențelor presei, DST-ul mi-a adus familia la Scavet – era una dintre condițiile *sine qua non* pe care le pusesem atunci când elaborasem planul dispariției mele.

În timpul verii am dus viața unor orășeni care și-au adus copiii la țară – aveau, cel mare 6 ani, cel mic 2. Nu se aflau în jur decât două ferme, locuite de agricultori indiferenți la evenimentele naționale: istoviți de munca la câmp, de mulsul vacilor și de multe pahare de rachie, aprindeau seara televizorul fără să-l privească; nu cred că citeau presa și judecau mersul lumii după ploaie și după prețul pâinii. Cumpăram lapte cu bidonul

de la vecinul din vale, și copiii băteau mingea pe-un câmp de lângă casa celuilalt, grădina noastră, destul de mare, fiind nepotrivită pentru asemenea jocuri din cauza mulțimii pomilor și a straturilor de flori. Cu o rablă de mașină dată de DST mergeam la oraș să facem cumpărături și uneori la mare, aproape singuri pe câte-o plajă cât palma, scobită în țărmul de stâncă făcut horboțele de silința mareelor, a vântului cu ploaie, a ceții de dimineață, deasă ca un șmirghel de mătase.

Soția mea a trebuit să se întoarcă la Paris pe 9 iunie pentru o nouă întrevedere la poliția judiciară; apoi pe 14 iunie pentru o întrevedere cu judecătorul Jean-Louis Debré. Acesta vroia să se convingă că DST-ul nu mă silise să accept o soluție pe care n-aș fi dorit-o și că nu exercită presiuni asupra mea; dincolo de ce se afla în dosar și de ceea ce i se spusese – lucruri pe care nici azi nu le știu –, el avea datoria să se asigure că libertatea mea era totală și că drepturile mele erau respectate (de, alte vremuri!...). Jean-Louis Debré i-a cerut soției mele, la începutul lui iulie, o declarație scrisă în acest sens, iar apoi, când a fost posibil și primejdia nu mai era atât de mare, a ținut să mă vadă personal și să primească asigurările necesare din gura mea (23 august): o întrevedere amabilă, funcționărească, ștearsă – adică elegantă –, precisă, lipsită de orice alt interes decât al faptului că avea loc și care nu mi-a lăsat nici o amintire (ca tot ce s-a întâmplat în vara aceea din care memoria mea n-a reținut mai mult decât din alte circumstanțe ale vieții mele, la fel de lipsite de orice afectivitate).

În rest, așteptam.

Eu, cel puțin, departe de toate și lipsit de orice posibilitate de intervenție – decât cea extremă de-a apărea dintr-odată dând cu piciorul în popice dacă mi s-ar fi părut că lucrurile iau o întorsătură inacceptabilă din punctul meu de vedere. Am fost ținut la curent cu plecarea lui Haiducu în România (în jur de 17 iunie – datele mele sunt aproximative: n-am ținut un jurnal și n-am luat notițe, netrecându-mi niciodată prin cap că mi s-ar putea cere să scriu cele întâmplate și având oroare, ca scriitor, să povestesc cele întâmplate mie, ca-n romanele de domnișoară). După alte câteva zile, agenții de la Rennes m-au dus într-un

restaurant unde am luat prânzul cu Rossi. Presa se potolise, și, ca de obicei, trecând la altceva, uitase de mine, de România și de conducătorul acesteia. Pentru reușita planului nostru era un lucru bun. În schimb, nu se putea face nici o presupunere privind data la care fratele lui Matei Haiducu ar fi putut veni în Franța.

În ciuda celor petrecute, mama ținea să se întoarcă în România. Deși era singură – tatăl meu murise în 1965 și nu aveam frați sau surori –, nu putea concepe să trăiască în străinătate. Firește, n-o puteam lăsa să plece cât mai eram ascuns: supusă presiunilor Securității, ar fi putut lăsa să-i scape afirmații în măsură să compromită planul nostru; s-ar fi putut, de asemenea, să nu pară suficient de zdruncinată de presupusa mea moarte, și asta ar fi putut deștepta suspiciuni. Ne temeam însă că după ce lucrurile vor fi fost date în vileag, cu răsunetul pe care îl așteptam, autoritățile române o vor împiedeca să se întoarcă în țară, amenințând-o, de pildă, cu sancțiuni nu pentru faptele mele, ci pentru că rămăsese ilegal în Occident: viza acordată de autoritățile române expira la sfârșitul lui iunie. Soția mea s-a reîntors la Paris și a depus la ambasada României, din partea mamei, o cerere de prelungire a vizei. Am cerut DST-ului să fiu înștiințat cu 24 de ore înainte de momentul dezvăluirii „Afacerii Tănase", pentru ca mama să poată pleca nestingherită în România, când nu se va ști încă lovitura pe speram s-o dăm Conducătorului, când prezența ei în țară nu mai putea primejdui operațiunea pusă la cale.

La mijlocul lui iulie, lucrurile păreau uitate. Nimeni din presă nu-și mai amintea de dispariția mea. Pozele mele publicate zilnic la început și din cauza cărora cineva m-ar fi putut recunoaște dispăruseră cu desăvârșire din paginile ziarelor. Consideram că pot aștepta desfășurarea evenimentelor cu mai multă seninătate (dacă se poate spune așa: nu e greu să vă închipuiți tensiunile unei vieți de zi cu zi în care orice trecător poate fi un asasin sau cel puțin un indiscret, când cel mai mic gest riscă să aibă consecințe disproporționat de grave, când te simți în mijlocul unei vâltori din care nu poți scăpa cu propriile forțe și depinzi de puteri cețoase, îndepărtate, în care nu poți avea o încredere absolută).

Ziua mea de naştere căzând la mijlocul lui iulie, am profitat pentru a-mi rade barba de târcovnic pe care-o lăsasem ca să fiu mai greu de recunoscut. Nu puteam să-mi închipui că la puţină vreme după aceea preşedintele Franţei, François Mitterrand, avea să facă publică decizia de-a renunţa la vizita oficială în România pe care trebuia s-o facă curând. Firește, ziarele s-au umplut iarăşi de articole privind dispariţia mea; am aflat cu această ocazie răspunsul pe care, cu o lună înainte, François Mitterrand îl dăduse într-o conferinţă de presă privind „Afacerea Tănase" şi am admirat, ca scriitor, felul în care-şi învârtise fraza încât se putea înţelege că probabil fusesem ucis, dar şi că, de fapt, asta nu era decât o ipoteză, verosimilă dar neconfirmată, etc.; pe scurt, îngăduia autorităţilor române să creadă că-şi reuşiseră planul, fără ca apoi, când se va fi vădit că eram în viaţă sub protecţia DST-ului, să i se poată reproşa că a minţit. De, om de litere, ceea ce nu e neapărat un handicap în politică!

Fotografia mea a fost iarăşi reprodusă peste tot, nu ştiu ce canal de televiziune a găsit chiar înregistrarea video a unui curs pe care-l susţineam într-o şcoală de teatru şi a difuzat-o, ceea ce sporea teama de a fi recunoscut. A trebuit iarăşi, un timp, să stau închis în casă, evitând să întâlnesc lumea fie la magazinele de unde cumpăram cele necesare, fie pe străzile satelor din împrejurimi.

Un nou element a apărut la sfârşitul acestei luni.

Încă şi mai ceva decât tot restul

Pe 28 iulie, agenţii de la Rennes m-au luat iarăşi de la Scavet şi m-au condus la o întâlnire cu dl Rossi, venit de la Paris. Acesta mi-a comunicat mai întâi că lucrurile se desfăşoară aşa cum prevăzusem şi că fratele lui Matei Haiducu urma să ajungă în Franţa cu o echipă sportivă la mijlocul lunii august. „Afacerea Tănase" se încheia.

Apăruse însă o altă idee. DST-ul (la ora aceea nu mi s-au dat detalii mai precise privind această iniţiativă, cine şi cum trebuia să o ducă la îndeplinire) îşi propunea să facă cunoscută istoria

noastră generalului Pleșiță, cel care avea răspunderea serviciilor secrete românești și care coordonase operațiunea destinată să mă „elimine". Înspăimântat poate de sancțiunile pe care Nicolae Ceaușescu i le-ar fi putut aplica pentru o greșeală profesională cu consecințe atât de grave, acesta ar fi putut accepta propunerea serviciilor franceze care-i promiteau să-l scoată din țară și-i ofereau protecția lor în schimbul informațiilor pe care le-ar fi adus. O dată mai mult, faptele luau o întorsătură cum nu se pomenește decât în romane – dar tocmai enormitatea lor era o chezășie de autenticitate: lucrurile inventate sunt întotdeauna mai modeste, mai „verosimile", și numai realitatea își permite să născocească istorii atât de îmbârligate cărora, povestite într-o carte, nimeni nu le-ar da crezare. Nu puteam ști intențiile și interesele ascunse ale DST-ului (și ale statului francez), dar era evident că, dacă ar fi vrut să-mi obțină consimțământul pentru vreo operație dubioasă, ar fi scornit o istorie mai puțin extravagantă.

Problema care se punea era, de fapt, alta: odată fratele lui Haiducu scos din țară, din momentul în care i s-ar fi comunicat generalului Pleșiță situația, era nevoie de un răgaz de câteva zile (zece mi s-a spus că ar fi rezonabil) ca acesta să ia o hotărâre și să poată trece frontiera cu ajutorul serviciilor franceze. Existau două posibilități. Fie generalul Pleșiță accepta propunerea și trebuia să așteptăm sosirea lui pentru a da în vileag „Afacerea Tănase"; fie acesta s-ar fi dat peste cap, stârnind toate mijloacele care-i stăteau la dispoziție ca să mă dibuie și să-și scape pielea cu prețul alei mele.

Dl Rossi venise să întrebe dacă accept sau nu acest risc.

Am stat să cumpănesc lucrurile.

Interesele franceze în această afacere le puteam bănui, și oricum nu erau ale mele. În schimb, socoteam bine-venită o lovitură în plus dată puterii din România, cu nădejdea unor modificări pozitive posibile (la acea oră nimeni nu prevedea prăbușirea sistemului comunist dictatorial); Nicolae Ceaușescu dovedise că-și poate schimba linia politică în funcție de conjuncturi și nu mi se părea de neconceput să și-o mai schimbe o dată, lăsându-se influențat de cei care, în jurul lui, ar fi putut

da sistemului comunist o înfățișare mai „primăvăratecă", de felul celei din 1968 de la Praga (în articolul publicat de revista *Actuel* citam numele lui Ion Iliescu, despre care spuneam că reprezintă o speranță pentru noi – ceea ce mi-a permis să spun fără șovăire același lucru 15 ani mai târziu, în momentul Revoluției române, și acum, după alți 20 de ani, mi s-a întărit convingerea că nu greșeam); destabilizarea dictaturii familiale putea deschide drumul unor personalități tot din partid, firește, date fiind condițiile internaționale, dar mai apropiate de năzuințele mele (care păreau a fi și cele ale multora dintre concetățenii mei, nu neapărat revoluționari, dar care doreau să trăiască mai omenește, într-un climat mai puțin apăsător).

Pe de altă parte, mă consideram suficient de protejat în refugiul meu breton, ferit de cei care ar fi vrut să mă găsească – ca dovadă, presa franceză, mai nestânjenită decât Securitatea română, nu reușise să-mi dea de urmă. Puteam spera că cei pe care generalul Pleșiță i-ar fi pus pe urmele mele nu vor fi mai norocoși. Am acceptat deci această nouă operațiune, care se adăuga celeilalte, ajunsă aproape la sfârșit.

Nu știu cum s-a desfășurat aceasta și de ce a eșuat.

În întrevederea pe care am avut-o în luna august cu Jean-Louis Debré, acesta nu mi-a pus nici o întrebare privind operațiunea Pleșiță, și nu mi-a trecut prin cap s-o evoc. Eu îmi asumasem partea mea de răspundere, restul era, iarăși, mult deasupra mea. Și nu am obiceiul să vorbesc de lucrurile pe care cuvintele mele nu sunt în măsură să le stăpânească.

Spre sfârșitul lunii august, când fratele lui Matei Haiducu era deja în Franța, așteptam scurgerea celor zece zile care ar fi trebuit să despartă momentul în care Pleșiță va fi fost informat de „Afacerea Tănase" de cel în care urma s-o dezvăluim. Nu știam în ce moment Pleșiță primise mesajul DST-ului, dar era limpede că de la o zi la alta se putea ajunge la deznodământ. Mama, care era cu noi, își pregătise bagajul ca să plece în chiar clipa în care i s-ar fi spus că poate s-o facă (pe vremea aceea avioanele de la și spre București circulau aproape goale și nu ne era frică că nu va găsi un loc).

De la o cabină din satele vecine (casa pe care o închiriasem nu avea telefon și pe vremea aceea telefonul celular nu fusese

încă inventat) telefonam zilnic dlui Rossi, care îmi dădea același răspuns: „încă nu".

29 august cădea într-o duminică, deci n-am telefonat decât a doua zi, luni, pe 30, spre sfârșitul după-amiezii. Dl Rossi mi-a spus că a doua zi, 31 august, ziarul de stânga *Le Matin*, care avusese, nu se știe cum, toate informațiile, dădea în vileag „Afacerea Tănase"; era posibil ca televiziunea și posturile de radio să anunțe revelațiile din ziar încă din acea seară. Nu era ceea ce conveniserăm, dar mai ales eram îngrijorat pentru plecarea mamei. Consider în continuare că, din punct de vedere moral, această dezvăluire precipitată a fost o mârșăvie. Este ceea ce i-am spus dlui Rossi, care mi-a răspuns că a făcut tot ce i-a stat în puteri ca să obțină o amânare, dar, din păcate, direcția ziarului refuzase. Din câte se pare, dl Rossi – a cărui atitudine față de mine în tot acest timp și după aceea a fost cât se poate de prietenoasă și pe care nu am motive de a-l bănui de duplicitate – fusese el însuși luat prin surprindere și nu hotărâse încă ce avea să facă nici în ceea ce-l privea pe generalul Pleșiță, dar asta nu era problema mea, nici în ceea ce privea deznodământul „Afacerii Tănase".

A rămas să-i telefonez peste un ceas.

Aveam naivitatea să cred că, explicând jurnalistului cu pricina situația, acesta își va înțelege pripeala și va amâna publicarea știrii. Cum socoteam că telefonul lui Paul Goma – pe prietenia căruia contam și care avea relații la ziarul *Le Matin* – putea fi ascultat, am rugat-o pe soția mea să-i telefoneze; în zilele de după dispariția mea, fiind unul dintre puținii la curent cu ce se întâmpla, trecuse pe la noi, știa de problema mamei și mi se părea în măsură să ne poată ajuta. Nu putea s-o facă din motive pe care nu i le-am cerut, dar am aflat numele jurnalistului care publica informația. Îl cunoșteam. Am telefonat la ziar și i-am explicat problema legată de viza mamei și că am nevoie de 24 de ore ca ea să poată pleca nestânjenită în România. Mi-a răspuns că el e jurnalist și că un jurnalist e dator să spună adevărul. I-am replicat – și cred că am dreptate – că cei care denunțau, în timpul Ocupației naziste, evreii ascunși în pivnița vecinului spuneau și ei adevărul. Nu are rost să insist asupra acestui

episod care confirmă părerea lui Balzac (exprimată mai violent de alții): „Si la presse n'existait pas il ne faudrait surtout pas l'inventer".

I-am retelefonat dlui Rossi. O mașină urma să ne aducă la Paris, pe mama și pe mine, în cursul nopții.

Jurnalele de seară ale televiziunii prezentau prima pagină a ziarului care anunța că sunt viu sub protecția autorităților franceze (fără amănunte: *Le Matin* ținea să-și protejeze *scoop*-ul ca să-și asigure vânzarea).

În dimineața zilei de 31 august, la ora 9, mama, însoțită de aceeași „Jacqueline" de la DST, era la ghișeul consulatului ca să i se pună pe pașaport prelungirea vizei. Ambasada nu putea să nu cunoască informația care stârnise vâlvă în jurnalele televiziunii cu o seară înainte, dar probabil nu primise instrucțiuni de acasă și fără îndoială că, pe de altă parte, prezența mamei i-a surprins. Funcționarul de la ghișeu s-a mulțumit să verifice că prelungirea fusese acordată încă de la începutul lunii august și, ferindu-se de cea mai firavă inițiativă care ar fi putut să i se spargă în cap, s-a prefăcut că nu e la curent cu nimic (nu trebuia să știe ce nu i se comunicase de-acasă) și a pus ștampila necesară. La ora 11, mama era în avionul de București.

Scoală-te și umblă!

Eu mă aflam la DST, unde l-am regăsit pe Paul Goma și am făcut cunoștință cu Matei Haiducu. Cazul Pleșiță nu mai era de actualitate și la acea oră nu știam că operațiunea eșuase (din cauza articolului din *Le Matin*, mi s-a spus mai apoi, însă nu știam câtă crezare puteam da acestei informații). Deocamdată era vorba de a face publică mărturia lui Haiducu privind cele două crime puse la cale de autoritățile române și aprobate de Nicolae Ceaușescu (Haiducu fusese primit personal de el, existau și alte dovezi ale implicării șefului statului în această tentativă de asasinat). Mărturiile noastre, a lui Paul Goma și a mea, trebuiau să adeverească și să întregească informațiile publicate de *Le Matin* privind felul în care DST-ul ne protejase. Speram, în fine,

un comunicat oficial care să autentifice spusele noastre – deși dovezile implicării autorităților franceze la cel mai înalt nivel erau acum limpezi și afirmațiile presei și ale televiziunii în acest sens nu fuseseră dezmințite.

În ceasul care a urmat, ne-am dat seama că autoritățile franceze nu vor da un asemenea comunicat – din motive pe care nu le-am aflat decât mai târziu, lipsite de pertinență din punctul nostru de vedere, dar fireşti din cel al diplomației franceze, care lovise ținta și nu considera util să meargă mai departe, declanșând prin gesturi spectaculoase, dar de-acum înainte gratuite, reacții violente din partea celor pe care, oricum, nu-i putea distruge (presupunând că ar fi vrut s-o facă); era o atitudine logică, chiar dacă ea nu ne ocrotea de atacurile care puteau veni (și care au venit, care veneau oricum).

Am încercat totuși să obținem acest comunicat. Într-un moment în care am rămas singuri, ne-am împărțit rolurile: eu, mai în actualitate și având, poate, atuuri mai importante, trebuia să mă arăt indignat, Paul Goma mulțumindu-se „să-mi ridice mingea la fileu", cum se spune. În ceea ce-l privește, Matei Haiducu nu putea ridica glasul: protecția care i se promisese era de-o altă natură și n-avea nimic de-a face cu publicitatea pe care noi vroiam s-o facem afacerii. N-am obținut nimic. Am înțeles că autoritățile franceze considerau dosarul închis și că nimeni la nivelele inferioare (Ministerul de Interne sau DST) nu va trece peste consemnele venite de la Președinție. Nu ne rămânea decât să ne descurcăm singuri (Paul Goma, Matei Haiducu și cu mine). Ni s-a părut util să facem o conferință de presă, mai ales ca Matei Haiducu să poată aduce conducerii române acuzele pentru care acceptasem toată această înscenare. Dar unde? Cum? Nici unul dintre noi nu știa cum se procedează și nu avea deprinderea unui asemenea demers.

Am sugerat atunci, pentru că totul pornise de la articolul din *Actuel*, să propun revistei să ne ajute. Cu acordul celorlalți, am telefonat lui Jean-François Bizot.

Conferința de presă a avut loc în cursul după-amiezii la redacția revistei *Actuel*, în noul sediu, abia amenajat, de pe Rue du Faubourg Saint-Antoine. Puzderie de jurnaliști, fotografi,

camere de televiziune ale căror lumini ne orbeau, îmbulzeală mare, cum era de așteptat pentru o afacere de stat atât de fistichie (care a făcut coperta mai multor reviste în Franța și în străinătate).

Fiecare dintre noi a spus ce-a crezut de cuviință. În ceea ce mă privește, m-am mulțumit să povestesc cele întâmplate, bizuindu-mă pe faptele pe care le trăisem personal. Am încercat în mai multe rânduri să orientez întrebările care mă asaltau către Paul Goma: mai puțin spectaculoasă și deja consumată, partea lui de istorie părea să intereseze mai puțin, or nu numai că ea făcea parte dintr-un tot, dar dovedea și că intenția de-a mă asasina nu era un accident singular, ci un procedeu.

Ca de obicei, noi am spus una, presa a scris ce-a vrut, cititorul o citește tot pe-a lui. Trebuie să recunosc că ingredientele susceptibile să dea imbold imaginației erau numeroase: crimă, servicii secrete, șefi de stat, înscenări spectaculoase, mutismul autorităților și, nu în ultimă instanță, reputația de „florentin" a lui François Mitterrand, care, și-au amintit unii, mai fusese implicat într-o înscenare politică, niciodată întru totul elucidată: tentativa de asasinat din octombrie 1959 de la Jardin de l'Observatoire... Comentariile au fost diverse. Unii au pus la îndoială fapte elementare, ușor de verificat, dovedind o dată mai mult că, într-o lume liberă, jurnalismul nu este o știință exactă: dibaciul investigator al ziarului *Le Matin* și-a îngăduit, de pildă, să conteste plecarea mamei mele, deși ar fi putut lesne avea lista pasagerilor TAROM din ziua de 31 august!... Alții, mai harnici, au căutat uneltiri incredibile, ba ale KGB-ului care ar fi vrut să-l compromită pe Nicolae Ceaușescu, ba ale DST-ului care ar fi vrut cam același lucru, dar țintindu-l pe François Mitterrand, ba ale unei fracțiuni a Securității pentru a se descotorosi de adversarii ei într-o imaginară luptă pentru putere care ar fi avut loc în chiar sânul Comitetului Central al Partidului Comunist Român... În fine, pe-o ditamai pagină de ziar, Jean-Edern Hallier, scriitor de mare talent, dar, vai, atât de muced la suflet, un fel de Eugen Barbu corcit c-un furuncul ieșit pe obrazul lui Voltaire și care nu mă avea la inimă de când, într-o emisiune de televiziune în care ne aflaserăm împreună, îi spusesem că, dacă există cărți pe care ți-e rușine că le-ai scris, există altele pe care ți-e rușine că le-ai

citit, ca, de pildă, romanul său *Fin de siècle*!..., Jean-Edern Hallier, care nu-l avea la inimă nici pe președintele Franței, pentru că acesta i-ar fi promis un minister pe care nu-l avusese..., Jean-Edern Hallier, spuneam, explica după mintea lui „Afacerea Tănase": un scriitor ratat – François Mitterrand –, din simpatie pentru un scriitor mediocru – Virgil Tănase –, dar „simpatic", nu se poate tăgădui, se înhăitase c-un editor dornic de profit – Flammarion – și montaseră împreună o afacere stupidă ca să lanseze romanul meu *L'Amour, l'amour*..., care tocmai apăruse.

După cum era de așteptat – așa e lumea și n-o s-o schimbăm noi... –, am fost ținta unor atacuri uneori murdare, care au venit atât din partea adversarilor de tot felul, cât și a unora cu care mă aflam de-aceeași parte a baricadei; și unii, și alții și-au făurit argumente din faptul că nu m-am învrednicit niciodată să le răspund, socotind eu că viața e și-așa prea scurtă ca s-o irosesc cu hârjoneli care, fără să-mi slujească cauza, mi-ar fi satisfăcut doar orgoliul. Și pe urmă, minciuna și calomnia sunt simptomele unei boli a cugetului, or, scriitorul nu vindecă individual, el e mai degrabă un angrosist care pune la dispoziția celorlalți leacuri pe care fiecare și le administrează singur; bolile sufletești ale celor care nu-mi mai sunt prieteni nu țin de competența mea și nu mi-aș îngădui să le fac reproșuri care i-ar putea mâhni, fără să-i poată vindeca.

Ca să evit orice ambiguitate, din punctul meu de vedere, m-am mulțumit să dau un interviu, la o bucată de vreme după aceea, în revista *Le Nouvel Observateur*, aparent mai puțin atinsă, în momentul acela, de racilile jurnalismului comercial, care e legea presei occidentale. Am pus punct acestui dosar și n-am mai vrut să revin asupra lui.

Socoteala de-acasă...

Am scris o carte de literatură : *C'est mon affaire*[1], în care mai ales nu am căutat să povestesc cele trăite în vara zbuciumată a

1. Virgil Tănase, *C'est mon affaire*, Flammarion, Paris, 1983.

anului 1982 – fără nici un interes pentru scriitor, plictisitoare din punctul meu de vedere, pentru că știam dinainte desfășurarea evenimentelor și deznodământul : lucrul cel mai greu, dar și cel mai excitant pentru un autor ca mine este că nu știe niciodată ce-o să se-ntâmple în fraza următoare, acțiunile născându-se de la sine, surprinzătoare ca-n viață! Scriu – când mi se-ntâmplă – ca să aflu urmarea, or, „Afacerea Tănase" era de-acum lipsită de orice suspans.

C'est mon affaire este un exercițiu de stil, mai aproape de poem decât de proză, mai aproape de basm decât de reportaj, un text „oniric" (de!) prin care umblă urși polari gata să se dea huța în tiribombele pe care le-nvârte Dumnezeu, unde e vorba mai degrabă de tata care aștepta americanii și de cum mă privește el din cer, unde s-ar mâhni să mă vadă cu beregata spintecată..., un text în care experiența dictaturii se-ntruchipează într-un spectacol de circ grotesc (intitulat „Mireasa e-n fundul gol!") și unde diferitele ipoteze privind răpirea mea alcătuiesc un buchet de parodii imitând când poveștile orientale, când înfruntarea unui bariton cu corul zbirilor dintr-o operă de Verdi, când romanele de gen ale lui Swift sau Defoe, când mai știu eu ce! Subintitulând, pe deasupra, această carte „sotie" (adică „șotie", de fapt cuvântul desemnează o formă de spectacol burlesc din Renașterea timpurie, termen preluat de André Gide pentru a califica unul dintre romanele sale „deconstruite"), credeam că am dat suficiente indicii pentru ca cititorul să nu-și închipuie că este vorba de o mărturie, fie ea cu cheie.

Am fost naiv, recunosc.

Punând un motto, și el cât se poate de explicit: „adevărul romancierului este verosimilul", în fruntea unui subcapitol din acest florilegiu de parodii ale diferitelor genuri literare, m-am amuzat să povestesc cu instrumentele scriitorilor realiști o altă versiune a răpirii mele, o dată mai mult fără nici o legătură cu realitatea: aș fi fost prins, dus în România, închis acolo, eliberat apoi în urma unor tranzacții secrete dintre guvernele francez și român, readus în Franța... năzbâtii! Probabil însă că, în ciuda reputației de scriitor oniric, nu sunt întru totul lipsit de îndemânarea mimesisului, pentru că mulți sunt convinși și astăzi

că această versiune inventată este cea adevărată (dentistul meu a fost asaltat de jurnaliști ca să confirme că mi-a reparat un dinte spart – ceea ce era adevărat – de Securitate – lucru de care aș învinui-o pe nedrept – în timpul captivității mele).

La apariția acestei cărți, Michel Polac, unul dintre cei mai importanți prezentatori ai televiziunii franceze din acel moment, a vrut să consacre o emisiune cărții mele și, plecând de la ea, situației politice din România. Ne-am întâlnit și i-am spus punctul meu de vedere: nu mă interesa să particip la o emisiune privind „Afacerea Tănase". Unu, socoteam că, în ceea ce privește denunțarea autorităților române, făcusem tot ce-mi stătea în putință și nu se cădea să intervin decât dacă puteam aduce ceva în plus, or, nu era cazul; simplul fapt de a mă arăta lumii ca să mai povestesc o dată cum a fost mi se părea că mai degrabă degradează decât slujește cauza pentru care-mi riscasem viața. Doi, cartea mea nu era despre „Afacerea Tănase" (deliberat o intitulasem *Afacerea MEA*), ci despre cu totul altceva, care ține de literatură: experiența confruntării cu moartea, scârnăviciunea bâlciului politic, lupta nevolnicilor de noi cu istoria – nu cu înfățișările ei tranzitorii, ci cu Istoria cea mare și cumplită care se slujește de oameni, mărunți sau însemnați, ca să-și împlinească menirile ei de care noi n-avem habar. Trei, opiniile mele erau foarte diferite de cele ale multor personalități din exil pe care Michel Polac ar fi vrut să le invite la o emisiune măcar în parte consacrată României; nu puteam să tac, lăsând să se creadă că împărtășesc idei atât de contrare alor mele, dar nu era locul potrivit pentru o dezbatere româno-românească, o tărășenie națională care, după părerea mea, nu privea publicul francez și ar fi avut nevoie, oricum, de-un timp mult mai lung ca să se înțeleagă limpede pozițiile unora și altora: rapiditatea televiziunii exclude ideile care nu sunt general admise și e imprudent să vrei să expui unui public care n-are habar de datele problemei un punct de vedere nuanțat într-un minut jumate (sau chiar cinci sau șapte, câte puteam spera într-o emisiune cu mulți invitați); refuzam sistematic să particip la manifestări publice în care unii și alții, bejenari pe malurile Seinei, lipsiți de orice notorietate, se slujeau de a mea, obținută cu ideile mele, ca să le propovăduiască pe ale lor.

Michel Polac mi-a înțeles argumentele, și cum ceea ce-l interesa era – o spun cu modestie, dar acestea sunt faptele – cartea și persoana mea, am căutat un subiect care să ne convină amândurora. Cartea mea conținea multe ironii la adresa presei, instituție pe cât de făloasă, pe atât de primejdioasă, întrucât face parte dintr-un mecanism social specific societății occidentale, care dispensează conștiința individuală de orice responsabilitate și transformă indivizii în haită, integrându-i într-o magmă lipsită de orice morală, acea faimoasă „opinie publică" ridicată în slăvi, dar care este, mi se pare, expresia mineralității noastre, cea care ne face să reacționăm după legi fizice, fără nici o legătură cu menirea unui om. Trăisem fapte concrete și văzusem presa relatând cu totul altceva, uneori în mod diferit de la o pagină la alta ale aceluiași ziar. Cunoșteam interesele care dictau asemenea atitudini. Pe deasupra, cunoșteam presa dinlăuntru : redactorul-șef al uneia dintre revistele pentru care lucram (ca să-mi câștig pâinea și să-mi păstrez libertatea de scriitor „dificil", care nu fabrică produse literare vandabile) îmi dăduse o foarte precisă lecție de jurnalism: noi nu publicăm adevărul, îmi spusese, ci ceea ce cumpărătorul vrea să citească, punct. Michel Polac a decis deci să orienteze emisiunea în acest sens.

Cei care sperau să apară, măcar o dată, datorită mie, la televiziune s-au simțit frustrați. Unul dintre ei (pentru care am avut întotdeauna mai multă afecțiune decât stimă) mi-a telefonat, reproșându-mi faptul că îl lipseam de posibilitatea de-a condamna public „regimul comunist" (despre care n-avea decât o imagine abstractă, de unde erorile grave pe care le făcea, judecând cu o intransigență schematică situații umane complexe și înscriindu-i într-o „antologie a rușinii" pe cei care, uneori, salvau un mic spațiu de libertate relativă cu prețul demnității lor); acesta deținea un secret care ne fusese împărtășit și pe care ni se ceruse să-l păstrăm. Cu o lună sau două înainte, DST-ul ne comunicase, lui, mie și lui Paul Goma, că Securitatea trimisese un alt agent însărcinat să ne lichideze. Acesta urmase exemplul lui Matei Haiducu și se predase autorităților germane, care-l foloseau acum ca agent dublu. Serviciile Germaniei Federale își informaseră colegii francezi ca să știe că „afacerea" nu era încheiată, rugându-i

totodată să nu ne comunice știrea. DST-ul o făcuse totuși, ca să ne putem lua câteva precauții elementare. Trebuia însă să păstrăm secretul, pe de o parte pentru a nu periclita viața celui care se pusese sub ocrotirea statului german, pe de alta pentru a nu stârni tensiuni între serviciile germane și cele franceze. Cu câteva zile înaintea datei la care fusese anunțată emisiunea lui Michel Polac, ca din întâmplare, ziarul *Le Monde* a publicat o notă privind această informație confidențială. Asasinatul politic românesc revenea în actualitate pe poarta cea mare și, firește, asta schimba datele problemei în privința emisiunii.

Michel Polac invitase deja o serie de jurnaliști care se puteau simți jigniți de felul în care denunțam circul mediatic și care nu așteptau decât să mă toace mărunt, demonstrând, ca să-și apere prăvălia, că toată „Afacerea Tănase" fusese apă de ploaie, că nu eram decât un mistificator care reușise, vezi Doamne, să-l păcălească până și pe Președintele Republicii franceze, un aventurier – de aceea nu trebuia cu nici un preț să se vorbească de literatura mea, ci doar de înscenarea la care mă pretasem –, un sforar periculos, poate chiar un agent provocator trimis de București ca să dezbine exilul românesc etc. Am avut o nouă discuție cu Michel Polac: dată fiind actualitatea, nu putea să nu abordeze problema dictaturii române, a Securității și a celor care sufereau de pe urma acestui sistem; ceea ce implica prezența unor persoane din exilul românesc capabile să aducă mărturii convingătoare și mai ales a celor care erau din nou amenințați cu moartea. Urma deci să mă aflu față-n față nu numai cu cei pe care alesesem să-i înfrunt, ci și cu alți câțiva participanți – victime potențiale ale regimului din România – care ar fi trebuit să-mi fie aliați, dar care se aflau, de fapt, în tabăra adversă întrucât fluturau stindardul libertății (aceasta nu este, pentru mine, decât o condiție, nu o valoare: ucigașul meu este mai „liber" decât mine, iar libertatea celulelor unui organism înseamnă moartea acestuia); aceiași luptători pentru drepturile omului în România idolatrizau presa („liberă", firește, chiar dacă zgarda financiară și obsesia tirajului sunt infinit mai sugrumătoare decât era cenzura statului totalitar) și credeau în viitorul de aur al capitalismului și al societății occidentale (muribundă și în putrefacție, regret, dar asta e realitatea,

de care azi sunt mai convins decât eram acum douăzeci de ani). Din păcate, emisiunea și prezența mea fuseseră anunțate; nu puteam da bir cu fugiții, lăsând să se creadă că acuzele mele erau gratuite și că n-aveam destule dovezi ale incompetenței, relei-credințe și cinismului celor care, cu sau fără bună știință, se făceau instrumentele unei societăți la fel de detestabile, din punctul meu de vedere, ca și cea de-acasă. I-am spus deci lui Michel Polac că, prezent la emisiune, nu voi participa în nici un fel la partea consacrată României, cerându-i în schimb ca într-o a doua parte să revenim la subiectul stabilit.

Michel Polac n-a reușit (sau n-a vrut) să stăpânească timpul emisiunii. Adversarii mei și-au expus punctul de vedere în această primă parte în care îmi impusesem să nu intervin, pentru a evita polemicile cu exilații români – preocupați, ce e drept, mai mult de prețul oului decât de esența unei societăți care se pretindea comunistă, fiind de fapt un simplu capitalism de stat ajuns, prin sistemul partidului leninist, la cea mai extremă formă a deciziei private... dar nu despre asta e vorba aici! Partea a doua, care ar fi trebuit să fie consacrată cărții mele și problemelor pe care le ridica și care mi-ar fi permis să răspund pe îndelete celor care contestau veracitatea faptelor și sensul demersului meu, n-a mai venit.

În loc de comentariu, prefer să citez din scrisoarea pe care Milan Kundera, pe care pe atunci nu-l cunoșteam personal, mi-a trimis-o a doua zi: „Dragă Virgil Tănase, te-am văzut în emisiunea lui Polac. Toți ar fi vrut să te vadă mort, reproșându-ți că nu te-ai lăsat ucis. Prostia împreună cu o răutate infinită. [...] Nu te lăsa doborât de ticăloși și nu-ți închipui că oamenii de bun-simț pot crede asemenea calomnii absurde..."[1].

Ei, de-ale vieții!... Ca scriitori, cunoșteam amândoi foarte bine aceste boli ale cugetului stârnite de prostie și de răutate, care dau fierbințeală ca oftica, care dau gură amară ca suferința de ficat, care lasă urme pe obraz ca vărsatul!

1. Această scrisoare este reprodusă în versiunea românească a cărții *România mea*, ed. cit.

Epilog

De-atunci am avut alte griji.

Dar îmi duceam copiii la școală chiar și atunci când ar fi putut să facă drumul singuri și protestau, jigniți de ocrotirea noastră prea apăsătoare; neștiind nimic din cele întâmplate, n-au înțeles motivele acestei protecții, care li se părea excesivă, decât șapte ani mai târziu.

Ultima răbufnire a „Afacerii Tănase" a avut loc în decembrie 1989. De-abia se anunțase de vreo zece minute că Nicolae Ceaușescu fugise cu un elicopter de la sediul Comitetului Central, când a sunat telefonul. Era Jean-François Bizot, același director al revistei *Actuel*: „Dacă poți să te duci, du-te, suportăm toate cheltuielile!".

N-am ezitat nici o clipă.

Era un gest reflex, atât de firesc, încât m-a scutit de căutarea unor motivații – alții nu s-au sfiit s-o facă în locul meu – și a exclus din start prudențele atâtor vajnici luptători împotriva comunismului cărora le-au trebuit ani ca să se-ncumete să se-ntoarcă măcar ca turiști în țara lor. Firește, eram deopotrivă curios să văd cu ochii mei cum se-ntâmplă când se zbuciumă Istoria. E un privilegiu rar să descoperi mașinăria ascunsă a exploziilor politice, felul în care tot ce ni se părea de neconceput cu o zi înainte devine dintr-odată firesc și cum logica unui sistem se face țăndări, slobozind o materie socială incandescentă menită să se închege, răcindu-se, într-o structură nouă.

Împreună cu o echipă a televiziunii franceze am petrecut o zi întreagă pe aeroportul Le Bourget: piloții avionului care trebuia să ne ducă la București refuzau să decoleze pentru că aflaseră că la Otopeni se mai duceau lupte. Am plecat în fine. În seara de 25 decembrie eram la București și participam, împreună cu Bernard Kouchner – devenit, peste ani, ministru de Externe al Franței – la jurnalul de la ora 8 seara al postului de televiziune FR3, transmis în direct dintr-unul din saloanele Ambasadei franceze ale cărui geamuri fuseseră acoperite cu ziare de frica vreunui sniper care putea să ne țintească. În timpul emisiunii, ambasadorul, domnul Le Breton, a primit știrea că Nicolae Ceaușescu

fusese executat[1]. Ne-a împărtășit-o în direct și jurnalistul care prezenta emisiunea, Paul Amar, a vrut să știe ce sentimente trezea în noi.

În ceea ce mă privea, nici unul.

Toată pasărea pre limba ei piere, cum se spune. Nicolae Ceaușescu murea după cum trăise, și ceea ce se întâmpla nu era decât ultimul episod al istoriei sale care se-ncrucișase cu a mea, dar care nu era în nici un fel a mea. Acest final nu făcea parte din istoria mea și nu mă simțeam părtașul acestui asasinat politic care nu-mi aducea nici ușurare, nici satisfacție și cu atât mai puțin vreo bucurie. Am spus atunci, în fața camerelor televiziunii, că nu era ceea ce-mi dorisem.

„Afacerea Tănase" se-ncheia definitiv, dar, o dată mai mult, evenimentele care-i puneau capăt se desfășurau mult peste capul și puterile mele, într-un spațiu unde nu aveam nici o posibilitate de intervenție și nici ispita de-a interveni: spre deosebire de cei ce fac politică, de sindicaliști sau de disidenți care vor să-și doboare adversarul pentru a-i lua locul, spre deosebire de cei care cred că lumea merge înainte prin înlocuiri, scriitorul – care am vrut să fiu – năzuiește să pătrundă în cugetul celui care-i stă împotrivă, încercând să-i schimbe felul de a fi, de-a gândi, de-a simți.

Am trăit „Afacerea Tănase" așa cum părinții noștri au trăit războiul (cu care, altminteri, această măruntă peripeție personală nu se poate compara), riscându-și viața într-o confruntare pe care n-o doriseră și a cărei desfășurare nu depindea în nici un fel de voința și de convingerile lor; un cataclism care nimicește pe unii și pe alții la noroc, indiferent de meritele lor; o încercare ca multe altele dintr-o viață de om, nici bună, nici rea în sine, o cărămidă care-și dobândește calitatea după menirea zidului în care e clădită.

Virgil Tănase
Paris, 2009[2]

---

1. Jean-Marie Le Breton povestește acest episod în cartea sa *La fin de Ceaucescu. Histoire d'une révolution*, L'Harmattan, Paris, 2000.
2. De atunci, Virgil Tănase a mai scris despre această afacere și în cartea sa *Leapșa pe murite*, Editura Adevărul, București, 2011.

ANEXE

„Tănase și bufonul sîngeros", ilustrație apărută în *L Express* (20.08.1982)

Anexa 1

Cronologia „Afacerii Tănase”

Preludiul Hernu – 1981

Iunie – CIE actualizează Dosarul Hernu din 1962-1963 în urma numirii acestuia ca ministru al Apărării în Franța.

Septembrie-octombrie – CIE pregătește și inițiază măsurile operativ-informative la adresa ministrului Charles Hernu.

Octombrie – Haiducu demisionează de la AMRI pentru o misiune nouă și foarte importantă – abordarea lui Hernu.

Noiembrie-decembrie – CIE abandonează misiunea Hernu.

– Posibil prim contact al lui Haiducu cu conducerea DST, pe care o informează despre cazul Hernu, conform afirmației sale din 1996.

– Posibilă întîlnire a lui Haiducu cu președintele Mitterrand.

„Afacerea Tănase” – 1982

Ianuarie – Apare pamfletul lui Virgil Tănase din revista *Actuel*.

Februarie – Matei Haiducu primește misiunea lichidării lui Virgil Tănase și a lui Paul Goma.

– Ziaristul Bernard Poulet este agresat la Ploiești.

– Magdalena Kopp, amanta teroristului Carlos, este arestată la Paris.

Februarie-martie – Haiducu informează DST despre misiunea lichidării lui Virgil Tănase și a lui Paul Goma.

Februarie-aprilie – Haiducu face mai multe drumuri între Paris și București.

Martie(?) – „Maiorul Matei Pavel Haiducu, ofițer al Ministerului de Interne, primește distincția Meritul Militar Clasa I.

Martie – Dumitru Aninoiu este numit ambasador în Franța în locul lui Corneliu Mănescu.
– Carlos lansează un război al terorii împotriva Franței.
9 aprilie – Virgil Tănase este alertat de DST.
12 aprilie – DST-ul îi vorbește lui Virgil Tănase despre diversiunea pe care o plănuiește. Tănase se asigură că planul este cunoscut și aprobat la cel mai înalt nivel politic.
– Paul Goma este și el pus în temă.
– Cei doi scriitori acceptă să participe la diversiunea DST-ului cu condiția emiterii unui comunicat oficial la sfîrșitul operațiunii, iar condiția lor este acceptată de autoritățile franceze.
9 mai – Haiducu se întîlnește la Viena cu „Bădescu" și primește cei 10.000 de dolari pentru a-i plăti pe asasinii lui Virgil Tănase.
Mai – Haiducu este angajat la Citroën pentru a se ocupa de proiectul Oltcit.
18 mai – Scena otrăvirii ratate a lui Paul Goma.
20 mai – Scena răpirii lui Virgil Tănase. Scriitorul dispare. El este ascuns de DST la La Garde-Freinet.
21 mai – Doina Tănase face reclamație la poliție privind dispariția soțului ei.
22 mai – În presa franceză explodează „Afacerea Tănase".
24 mai – Poliția lansează ancheta privind dispariția lui Virgil Tănase.
1 iunie – Virgil Tănase este dus de DST la Scavet en Vieux Marché, a doua lui ascunzătoare, unde i se va alătura și familia.
9 iunie – Conferința de presă a președintelui François Mitterrand, care indică regimul de la București ca răspunzător de dispariția lui Virgil Tănase și anunță dezvăluiri complete în scurt timp.
11 iunie – Judecătorul de instrucție Jean-Louis Debré află de la DST adevărul despre „răpirea" lui Virgil Tănase și realizează că președintele Mitterrand este implicat direct și personal într-un joc dubios.
19 iunie – Matei Haiducu pleacă în România. Este decorat, promovat și felicitat de Ceaușescu personal.
28 iulie – Virgil Tănase este informat despre planul DST-ului de a provoca defectarea generalului Pleșiță.
– Se anunță amînarea vizitei președintelui Mitterrand în România, prevăzută pentru septembrie.
7 august – Apare în *Le Nouvel Observateur* articolul „A treia ipoteză".
9 august – Matei Haiducu se întoarce la Paris.

17 august – Adrian Haiducu, fratele lui Matei, sosește în Franța.
22 august – Generalul Pleșiță primește scrisoarea lui Haiducu ce îi dezvăluie cum l-a înșelat și îi propune să se salveze de furia lui Ceaușescu venind în Franța.
23 august – Virgil Tănase este audiat de judecătorul de instrucție Debré.
24 august – La Paris sosește telexul convenit ca semnal din partea lui Pleșiță că acceptă să defecteze în Franța. Data-limită a defectării este 1 septembrie.
– În acest interval, Parisul primește probabil un prim avertisment de la București, urmarea fiind renunțarea la comunicatul preconizat.
31 august – Bernard Poulet dezvăluie în ziarul *Le Matin* secretul diversiunii DST-ului, aflat de la judecătorul de instrucție Debré. Virgil Tănase reapare.
– La DST, Virgil Tănase și Paul Goma află că autoritățile franceze nu vor mai difuza comunicatul promis; cei doi se consideră înșelați.
– Conferința de presă comună a lui Virgil Tănase, Paul Goma și Matei Haiducu.
1 septembrie – Nota CIE pentru Nicolae Ceaușescu, prezentîndu-l pe ministrul francez al Apărării, Charles Hernu, drept agent KGB care acționează împotriva României. Diversiunea DST-ului este interpretată ca o diversiune a KGB-ului.
6 septembrie – Scenariul CIE de șantajare a ministrului Apărării Charles Hernu.
9 septembrie – Audierea lui Haiducu de către Debré.
20 septembrie – Ultima audiere a lui Marcel Chalet, directorul DST, de către judecătorul de instrucție Debré.
Septembrie-noiembrie – DST-ul observă întîlnirea unor „oameni ai lui Hernu" cu rezidentul CIE de la Paris.
26 noiembrie – Președintele Mitterrand nu mai are nimic de spus despre „Afacerea Tănase".
14 decembrie – închiderea dosarului de anchetă al lui Debré cu rezoluția de neîncepere a urmăririi penale (*non-lieu*).

1990

Februarie – CIE clasează Dosarul Hernu ca urmare a decesului acestuia.

1992

Octombrie – Mihai Caraman aduce la Paris o copie a Dosarului Hernu.
– Președintele Mitterrand declară Dosarul Hernu secret de stat.

Scandalul Hernu – 1996

Octombrie – Ziariștii de la *L'Express*, Jérôme Dupuis și Jean-Marie Pontaut, declanșează Scandalul Hernu.
Noiembrie – Haiducu vorbește pentru prima oară despre implicarea sa în cazul Hernu.

Anexa 2

Articolul lui Virgil Tănase din revista *Actuel*

„Majestatea sa Ceaușescu I, rege comunist" de Virgil Tănase, articol apărut în revista *Actuel* în ianuarie 1982 (fragmente). Autorul precizează că articolul nu îl reprezintă din punct de vedere literar și jurnalistic, deoarece textul a fost modificat și rescris de membrii redacției, conform sistemului de lucru practicat la *Actuel*.

***

Ceaușescu I este steaua de dimineață și de seară, Dunărea și Carpații, spiritul lucid a cărui strălucire se regăsește în toate cele. De fapt, Nicolae Ceaușescu ar vrea să întemeieze prima dinastie comunistă, Elena Ceaușescu este regina sa, iar bunului său popor îi e de ajuns. De cînd a început să fie lipsă de cartofi, au aruncat în elicopterul potentatului cu pietre. Asta reprimă.

Bine ați venit în România! Bine ați venit în paradisul real și pozitiv! Muncitoarele și muncitorii par fericiți. Se adună de-a lungul drumurilor înflorite cu steaguri, îi aclamă cu miile pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, și pe tovarășa Elena Ceaușescu, soția sa, numărul doi în partid și în stat, care trec în Mercedesul lor 600 escortat de o droaie de Mercedesuri negre și BMW-uri pline de gărzi.

Îl puteți vedea pe Ceaușescu în fiecare zi pe prima pagină a tuturor ziarelor românești, la orice oră pe micul ecran, chipul lui pe toate zidurile, operele sale în toate vitrinele librăriilor și, peste tot, soția sa alături de el.

La marile sărbători naționale, nu ratați ocazia de a le admira portretele gigantice desenate de mii de gimnaști ghemuiți în colb: ce bucurie și ce onoare de a fi, împreună cu alți cîțiva aleși, nasul

președintelui, de a fi fruntea sa inteligentă sau chiar pupila strălucitoare a tovarășei Ceaușescu, *icoană care ne leagănă din leagăn*, conform formulei discrete a dlui Victor Tulbure, poet.

Mergeți pe Calea Victoriei din București. Depășiți fostul palat regal și veți vedea, la stînga, dominat de un drapel roșu, imensul edificiu al Comitetului Central al Partidului Comunist Român. Aruncați o privire furișă la dreapta, spre clădirea cu adevărat gri a Ministerului de Interne, capodoperă a arhitecturii pe care specialiștii o apreciază mai ales pentru beciurile unde celulele se întind pe mai multe niveluri, rivalizînd cu cele ale ambasadei sovietice (din B-dul Kiseleff). Faceți-vă că nu observați bisericile: cu ajutorul Patriarhului Iustin, cleric marxist și, se zice, ateu, partidul și guvernul român duc o campanie nemiloasă împotriva misticismului.

Iată-vă, în sfîrșit, în fața coloanelor stil 1900 ale Palatului Poștei, reconvertit de curînd în Muzeul de Istorie a României. Urcați scările monumentale, plătiți, traversați sala mare și, la intrarea în sălile dedicate domnului și doamnei Ceaușescu, îi veți vedea apărînd prin virtuțile artei dintr-un frumos nor albastru, înconjurați de o cohortă de îngeri-pionieri cu cravate roșii în jurul gîtului: *două stele, una lîngă cealaltă, pe cerul eternității*, notează cu delicatețe poeta Mara Nicoară[1] în ziarul partidului din 7 ianuarie 1981.

Cînd și cum a întîlnit-o tovarășul Ceaușescu pe domnișoara Petrescu? Cu discreția cu care își înconjoară întotdeauna personajele favorite, istoria nu ne-o spune. Poate că tînăra calfă de cizmar a fost vrăjită de acel 1 Mai 1939 cînd, în parcul „Veselia", printre beri și cîrnați, îngerul s-a apropiat de urechea Elenei și i-a spus: „Vei fi regină!". Primul semn al unui destin excepțional: acest moment de extremă grație a fost subiectul unui vast studiu în revista *Magazin Istoric* și al unui sublim poem în proză pe care îl datorăm scriitoarei Sânziana Pop. Într-adevăr, în seara aceea, printre beri și mici, Elena a fost încoronată „regina balului". Poată că în acea seară Nicolae, tînăr comunist trecut deja prin închisoare, și-a spus: „Rahat, m-am săturat de pîrnaie. Mai bine mă însor cu o regină și poate că mă face ea rege!". Cine știe? Uneori sfinții au o viață cît se poate de banală: s-au văzut, s-au plăcut, s-au căsătorit și au avut trei copii.

Imaginea Tatălui fecundează Poezia: Dumnezeu, se spune, a făcut lumea, Ceaușescu așijderea, pentru că: *Tu ești Primul, spiritul*

1. Informatoarea „Dona Alba".

lucid care dă strălucire tuturor lucrurilor! Dumnezeu a făcut lumină, Ceaușescu și el: *Tu ai constrîns lumina să ne urmeze, înțelept, pe calea...* etc., remarcă un poet, funcționar al Ministerului de Interne. Domnul Ceaușescu *nu se teme de trăsnet și poate înălța munții,* el este *Tatăl și Fiul, Luceafărul dimineții și serii, Dunărea și Carpații*, el este Actul Suprem (*Să-i aducem omagiu, tovarăși, căci el este Actul Suprem care măsoară timpul și care măsoară spațiul*), el este Cel mai..., Primul..., *Pământul trăiește astăzi sub semnul Ceaușescu*.

Domnule Președinte care ești în ceruri...!

Fiul, Nicu, moștenește geniul tatălui său: secretar al Marii Adunări Naționale, secretar general al Tineretului Comunist, ministru al Tineretului, prezență activă în viața politică a statului, el este mesagerul euharistic al Domnului Tatăl său pe care îl însoțește adesea în vizitele oficiale. Uneori, cu pățanii: în Venezuela, atenția excesivă față de o tînără l-a făcut să încaseze o răsunătoare pereche de palme în plină recepție.

Sfîntul Spirit sălășluiește în sufletul Doamnei! Omagiile mele, Doamnă tovarășă academician doctor inginer Elena Ceaușescu, membru al Biroului Politic Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, prim-viceprim-ministru, președinte al Consiliului pentru Știință și Tehnologie, președinte al Consiliului pentru Standarde și Economie, director al Institutului de Cercetări Chimice, membru activ al Academiei de Științe din New York, membru corespondent al Academiei de Științe din Atena, membru onorific al Academiei de Științe din Illinois, Doctor honoris causa al universităților din Buenos Aires, Bahía Blanca, Manila, Yucatán și Teheran, membru onorific al unui număr de societăți și institute cum ar fi London Royal Institute of Chemistry etc. etc.

În sfîrșit, mai avem Sfînta Familie: Maria, sora doamnei Ceaușescu, este soția domnului Manea Mănescu, care a lăsat locul său de prim-ministru domnului Ilie Verdeț, căsătorit cu o altă soră a doamnei Ceaușescu, Reghina. Printr-o norocoasă întîmplare, domnul Gh. Petrescu, fratele lor, este viceprim-ministru. Apoi, domnul Ceaușescu însuși provine dintr-o familie numeroasă: un frate, Ilie, este acum general, adjunct al ministrului Apărării Naționale, Ion este deputat și prim-vicepreședinte al Comitetului de Stat al Planificării, Marin și un al doilea Nicolae sunt în diplomație, Florea deține o funcție importantă la ziarul partidului *Scînteia*. Să nu uităm doi nepoți: Cornel Burtică, ministrul Comerțului Exterior, și Ioan

Ioniță, pînă de curînd ministrul Apărării Naționale. Etc. etc. – cortegiul familial este lung, vreo 50 de persoane dacă ne luăm după domnul Pîrvulescu, vechi comunist care a intervenit pe acest subiect la ultimul congres al partidului, după care s-a trezit într-un azil de boli mentale. Să-l adăugăm, pentru frumusețea acestei fresce intime, pe „favoritul" Doamnei – el se laudă – Eugen Florescu, care se ocupă, așa cum se cade unui „favorit", de problemele culturale.

Dinastiilor recente le lipsește stilul, trebuie să le scuzați. Presa spaniolă a deplîns obiceiul Doamnei Ceaușescu de a-și aranja chiloții în public. Ziarele din Texas s-au mirat de pretențiile domnului Ceaușescu: a cerut să i se întindă un covor roșu cînd a vizitat o fabrică. Cu prilejul unei vizite oficiale în Suedia, Dna Ceaușescu a purtat o blană de ocelot fără să realizeze că regele Suediei prezidează comitetul pentru protecția oceloților.

Dinastiile recente sunt mereu temătoare: în străinătate, cînd i se oferă un pahar cu vin, domnul Ceaușescu refuză și cere să i se toarne din propria lui sticlă.

Dinastiile recente nu se legitimează decît prin arta militară. Uneori aceasta nu este suficient, și Paradisul își pierde din strălucire.

În octombrie trecut, minerii în grevă au luat ca ostatici cîțiva șefi de partid. S-a întîmplat pe Valea Motrului, un mic rîu care curge repede printre munți împăduriți. Localitățile seamănă a sate, cu doar cîteva clădiri cu trei etaje, unde locuiesc cadrele. Muncitorii și familiile lor trăiesc în barăci din scînduri văruite. Peisajul este complet gri – un praf foarte fin plutește permanent în aer.

Domnul Ceaușescu vine personal să negocieze cu minerii, lucru ce i-a reușit foarte bine în august 1977! Imprudența autorităților: din reflex, ele adună lumea ca să-l primească călduros pe secretarul general. Dar suntem aproape de rîu și terenul este plin de pietre: de cum aterizează elicopterul prezidențial, o ploaie de pietre se abate asupra carlingii transparente. Forțele de ordine nu îndrăznesc să intervină, sacrilegiul le taie respirația. Ceaușescu pleacă huiduit fără să poată coborî măcar din elicopterul său.

În pofida faptului că informațiile ne parvin din România cu multă întîrziere și cu dificultăți, nu există lună în care să nu aflăm de noi greve: de cîteva ori la oțelăriile din Galați, la uzina de tractoare din Brașov, la uzinele „23 August" din București, la Tîrgoviște, la Pitești...

Exasperarea populației a atins asemenea cote, încît în România se petrec azi acte de terorism. Asta surprinde.

Armele sunt strict controlate și riscul este pedeapsa cu moartea. Și totuși, de 23 August, sărbătoarea națională, trei oameni opresc un autobuz pe o șosea din zona Deva. Teroriștii îl obligă pe șofer să meargă spre Timișoara. Ei cer un elicopter, 300.000 de dolari și permisiunea de a părăsi România.

Autoritățile vor să cîștige timp. De acord cu elicopterul, dar băncile sunt închise... În acest timp se hotărăște asaltul. Fără negocieri, fără somație, se trage. Nouă morți și numeroși răniți printre călătorii din autobuz. Un terorist este doborît, ceilalți doi arestați. Unul dintre ei, student la Medicină, se spînzură în închisoare. Mai putem menționa asasinarea secretarilor de partid din orașele Orșova și Giurgiu.

Paradisul acesta este militarizat. Nu trebuie să ne așteptăm la lapte și miere: o penurie alimentară insuportabilă domnește din vară. Zahărul, uleiul și chiar pîinea sunt raționalizate la oraș. La țară nu le poți obține decît după ce livrezi la stat cantități echivalente de grîu, floarea-soarelui și sfeclă de zahăr. Alimentele de primă necesitate lipsesc. De cealaltă parte, statul a pus în practică specula deschizînd o rețea de magazine speciale – la București, în Piața Cosmonauților, de pildă –, unde produsele sunt vîndute la prețuri exorbitante. Un muncitor calificat trebuie să muncească opt ore pentru un kilogram de cîrnați obișnuiți sau de brînză.

Să ne întoarcem puțin în timp.

În august 1977, zece mii de mineri din Valea Jiului intră în grevă din motive economice – partidul le promite satisfacerea revendicărilor. Cîteva luni mai tîrziu, unul dintre cei doi lideri este călcat de o mașină, celălalt este găsit mort în stradă. Sute de mineri dispar de la locul lor de muncă. Unde or fi? Autoritățile răspund: nu au obținut prelungirea mutației (românii nu au libertatea de a se stabili unde vor pe teritoriul țării lor, le trebuie permisiunea autorităților pentru a munci în alt loc decît cel de domiciliu).

În februarie 1979, în România apare un sindicat liber și, în mai puțin de două săptămîni, numărul membrilor depășește 2.000. Autoritățile reacționează în forță și, de la o zi la alta, sindicatul liber dispare. Mai mulți dintre liderii săi sunt internați în spitale de psihiatrie, părintele Gheorghe Calciu – urmărit și pentru critici la adresa cuplului Ceaușescu – este condamnat la zece ani de închisoare, iar Vasile Paraschiv, muncitor, dispare după întoarcerea dintr-o vizită în Occident, unde se întîlnise cu lideri sindicali.

Dacă mai adăugăm că în România munca este obligatorie, că delictele grave sunt pedepsite cu moartea, că etc. etc. etc. şi că, peste toate, Ceauşescu este şeful armatei, înţelegem că puciul de la Varşovia[1] nu este chiar original.

Ajungem la un admirabil paradox: cu cît creşte tensiunea, cu atît este mai dificil a răsturna dinastia din interiorul Partidului Comunist. Exasperarea populaţiei este atît de mare, încît riscă să provoace reacţii incontrolabile. Cîţiva demnitari sunt nemulţumiţi. Ştefan Voitec, fost preşedinte al Marii Adunări Naţionale, îi acuză pe Nicolae Ceauşescu şi partidul său de ipocrizie. De altă parte, Ion Iliescu, ministrul Apelor, Cornel Burtică, ministrul Comerţului Exterior, sau ministrul Afacerilor Externe vorbesc pe la colţuri, dar nu pot fi înlăturaţi. Ceea ce arată că o majoritate din partid nu este de acord, dar nu are o politică alternativă.

Cu viclenia pe care trebuie să i-o recunoaştem, Ceauşescu profită de campanii pacifiste. Organizează „marşuri ale păcii" în toată România pentru a demonstra independenţa sa faţă de Moscova. Încă din 1958, în România nu mai sunt trupe sovietice – nu am înţeles niciodată cum a obţinut predecesorul lui Ceauşescu de la Hruşciov retragerea lor. Aceste manifestări par mai curînd un pretext pentru canalizare şi mobilizare. Ceauşescu participă la iniţiativele CAER şi ale Pactului de la Varşovia, a condamnat mişcarea Solidaritatea şi a acceptat invazia din Afghanistan.

Oricît de Dumnezeu ar fi, Ceauşescu ştie că, fără umbrela sovietică, nu ar rămîne la putere nici 24 de ore.

Revenim la povestea noastră: cum s-a instalat singura dinastie comunistă (alături de cea a celuilalt geniu, Kim Il Sung, stăpînul Coreei de Nord, care îşi pregăteşte şi el fiul pentru putere).

Nicolae Ceauşescu părăseşte de foarte tînăr satul natal pentru a deveni calfă de cizmar. Membru al tineretului comunist, el are abia 18 ani cînd se trezeşte pentru prima oară la închisoare. În 1939 mai capătă trei ani. Aici îl întîlneşte pe Gheorghiu-Dej, liderul comunist care îl va face „moştenitorul" său. Biografia dlui Ceauşescu este pe atît de discretă asupra anumitor episoade ale vieţii sale, pe

1. În Polonia, în 1981, generalul Wojciech Jaruzelski devenise prim-ministru şi apoi prim-secretar al Partidului Comunist, după care a decretat (în decembrie) legea marţială pentru a suprima mişcarea sindicală Solidaritatea.

cît este de generoasă cu privire la succesele de cînd se află la putere. Nu cunoaștem prea bine nici activitatea lui Ceaușescu din timpul ultimilor ani de război, nici poziția sa în momentul sosirii armatei sovietice. Este adevărat că Ceaușescu a participat la colectivizarea agriculturii și că a omorît țărani care au refuzat să-și dea pămîntul cooperativelor agricole? Cum e cu studiile lui Ceaușescu la Academia Militară Frunze de la Moscova?

În ceea ce privește începuturile reginei, același mister.

Pe 7 ianuarie 1919, conform surselor oficiale ezitante, îngerul roșu veghea asupra cîrciumii din Petrești unde se năștea fiica proprietarului, Elena. Cu un pic de zăpadă, el făcu puțin mîl și cu puțin mîl el plămădi această femeie *al cărei zîmbet bun și tandru înlocuiește soarele în zilele cu cer acoperit* (*Omagiu Tovarășei Elena Ceaușescu*, Editura Eminescu, 1980). Apoi îngerul și-a văzut de drum, iar mica Elena s-a trezit pe peronul gării din Găești, unde vindea semințe în compania Linei Ciobanu, o altă tînără fată dotată cu geniul politicii – dat fiind că astăzi este ministru.

Apoi cele două prietene iau drumul capitalei și lucrează într-o țesătorie.

Istoria este discretă cu privire la activitățile revoluționare ale tinerei Elena, cu excepția celebrului 1 Mai 1939, cînd este aleasă regina balului. O vom reîntîlni abia la începutul anilor 1960.

În acest timp, România se schimbă la față. [...] Astăzi, încă, puterea Partidului Comunist este percepută ca o formă de ocupație străină. De 35 de ani, România trăiește la ora regimului de la Vichy.

Mai întîi a fost epoca crimelor atroce, masacrelor, închisorilor unde se tortura și se aplica acea reeducare diabolică descrisă de Paul Goma în romanul său *Patimile după Pitești* (*Les chiens de mort, ou La passion selon Pitești*). Dar în 1953 Stalin moare. Moscova în plin dezgheț încearcă să se debaraseze de cei mai compromiși dintre micii tirani staliniști, iar Gheorghiu-Dej era unul dintre ei. El nu mai avea decît o variantă pentru a-și salva tronul și pielea: să joace independența națională, o independență subtilă, dat fiind că era vorba de a scoate partidul – dar nu și țara! – de sub tutela sovietică. Această bulversare strategică ce a urmat morții Tătucului se va dovedi determinantă pentru venirea la putere a lui Nicolae Ceaușescu. Gheorghiu-Dej dobîndise dreptul de a-și impune succesorul, un om tînăr format de el, în detrimentul vechilor săi tovarăși prea apropiați de patria comunismului.

Ceea ce știm este că Nicolae parcurge cu pași mici treptele puterii. Subsecretar de stat în Ministerul Agriculturii, apoi ministru adjunct al Apărării însărcinat cu educația politică, membru al Biroului Politic în 1952. El va fi numit în 1957 într-o funcție-cheie: cea de șef al comisiei de cadre, funcție pe care, acum, partidul i-a conferit-o Elenei Ceaușescu. La moartea lui Gheorghiu-Dej, în 1965, Nicolae Ceaușescu devine secretar general al partidului, apoi președinte al Consiliului de Stat.

Tot 1965 – ce coincidență – este anul în care începe ascensiunea tovarășei Elena Ceaușescu. Ea devine membră a Consiliului Național al Cercetării Științifice și, la mai puțin de un an, i se conferă pentru cine știe ce fel de cercetări, de munci grele de laborator, medalia Meritul Științific. Doi ani mai tîrziu, Elena Ceaușescu se află în conducerea organizației de partid a orașului București, perioadă în care protocolul o desemnează încă, simplu, drept soția tovarășului Nicolae Ceaușescu. Cariera ei va avansa în siajul unui soț cu mînă forte. El a știut să facă foarte repede ceea ce trebuia să facă – să-i elimine pe pretendenții decepționați și, în numele „independenței", să-i îndepărteze unul cîte unul pe cei din vechea gardă. Această epurare mascată a dat primele roade în momentul invaziei din Cehoslovacia. Ceaușescu nu a participat, dar nu pentru că ar fi susținut Primăvara de la Praga, ci pentru că un partid comunist, afirma el, este oricînd capabil să mențină controlul fără intervenții străine. Eroarea Occidentului, unde se vorbea atunci de un „gaullism românesc", a fost de a confunda independența partidului cu cea a țării.

Amăgiți de speranțe nesăbuite, românii au luat de bun discursul naționalist al lui Nicolae Ceaușescu. Au uitat că acesta nu vorbise niciodată despre retragerea din Pactul de la Varșovia, nici de ieșirea din CAER, nici despre revendicarea teritoriilor românești anexate de URSS după război. Ceaușescu declanșase, fără nici cea mai mică intenție, un val de liberalism și realism. S-au contaminat și cadrele de partid: se contesta ortodoxia de partid, se îndrăznea chiar a se cere ca de economie și de cultură să se ocupe, în sfîrșit, persoane competente.

Nicolae Ceaușescu a sesizat curentul și a înțeles pericolul. Astfel că, în iulie 1971, el a declanșat un fel de „revoluție culturală" cu scopul de a-i asmuți împotriva tehnicienilor liberali pe „credincioșii partidului", armata celor a căror singură competență este capacitatea supunerii totale față de birocrația de partid. Precum Lenin, autorul celebrelor „Teze din aprilie", Nicolae Ceaușescu și-a formulat „Tezele

din iulie". Ideologia redevenea criteriul principal de selecţie pentru cadrele de conducere. Vigilenţa revoluţionară permitea eliminarea deviaţioniştilor, adică a tuturor celor care ameninţau puterea lui Ceauşescu. [...]

În octombrie 1971, ochiul avertizat al cetăţeanului român, obişnuit să recunoască semnele unui cataclism politic în modificările subtile ale unui cuvînt sau ale unei fraze, observă că tovarăşul Nicolae Ceauşescu este de-acum acompaniat de „tovarăşa Elena Ceauşescu", parteneră cu drepturi egale: *două stele, una lîngă cealaltă, pe cerul eternităţii*.

Ha, doamnă Ceauşescu – mi-am spus, văzîndu-vă atît de frumoasă şi de tînără, în pofida vîrstei dumneavoastră şi a accidentului de maşină, văzîndu-vă atît de zîmbitoare în ciuda unui caracter pe care oamenii dumneavoastră de casă îl califică drept ţîfnos şi isteric –, trebuie să le povestesc comuniştilor de pretutindeni viaţa şi opera dumneavoastră: este întotdeauna reconfortant, mai ales pentru un intelectual de stînga, să constate că reuşita nu se manifestă numai în Occident, că nu banii fac caracterul omului, că nici măcar nu este nevoie să frecventezi şcoli înalte pentru a deveni un om de ştiinţă apreciat.

E regretabil, doamnă, că cei veniţi în acea dimineaţă de decembrie la Universitatea din Iaşi pentru a asista la susţinerea de către dumneavoastră a tezei de doctorat au găsit uşile închise, întrucît „s-a ţinut mai devreme". Da, înţeleg, treburile de stat şi cercetarea ştiinţifică vă chemau. Şi totuşi, e păcat: strălucitorul dumneavoastră discurs ştiinţific în faţa unui public competent ar fi disipat, probabil, zvonurile cum că teza dumneavoastră ar fi fost scrisă de un colectiv de colaboratori. Marele chimist român Neniţescu, decanul Facultăţii de Chimie din Bucureşti, v-a refuzat doctoratul. De ce nu aţi dezminţit scrisoarea prin care dl Tipei, actualmente refugiat în Statele Unite, a renunţat la titlul de academician român? El susţine că, avînd un cuvînt de spus în ceea ce priveşte candidaturile la Academia Română, a fost supus la mari presiuni pentru a accepta lucrările dumneavoastră, care aveau particularitatea ingenuă de a fi exclusiv orale. Dacă l-am crede pe dl Tipei, mai multe fotolii de academician au rămas vacante cîţiva ani, pentru că era de neconceput ca cine ştie ce savant de doi bani să aibă prioritate faţă de dumneavoastră. Uniunea Scriitorilor vă mulţumea printr-un poem în care se putea citi: *Sunteţi mama noastră prin înţelepciune, femeie curajoasă care a învins toate secretele ştiinţei, Tovarăşa demnă şi mîndră a Omului Magnific...*

Se impune întrebarea: de ce dl Ceaușescu își bazează puterea pe familia sa, și nu pe o echipă politică? Nu putem face decît supoziții.

Persoane apropiate familiei Ceaușescu remarcă faptul că ambiția și tenacitatea dnei Elena îi conferă un ascendent nu lipsit de o anumită cruzime asupra soțului ei. Un alt factor ar fi neîncrederea față de cei angrenați inexorabil de mecanismul de partid într-o luptă pentru putere. Într-un partid elitist care crede că clasa muncitoare este mai conștientă decît țărănimea, partidul mai conștient decît proletariatul, iar Comitetul Central reunește elementele cele mai conștiente ale partidului, un militant onest nu poate avea altă ambiție decît de a ajunge cît mai sus.

Ar mai trebui să ținem seama de faptul că dl Ceaușescu este de origine rurală, iar familia joacă un rol esențial în structura mentală a țăranului român. În sfîrșit, remarcăm fascinația dlui Ceaușescu pentru feudalii români – are în biroul său portretul unui asemenea voievod –, a căror singură legitimitate era cea a sîngelui.

Sistemul social românesc, ca, de altfel, în toată Europa Răsăriteană, se bazează pe privilegii, excepții și avantaje. Nimic nu este dobîndit definitiv, nimic nu este interzis complet: este după caz. Legi promulgate nu sunt niciodată aplicate, instrucțiunile de aplicare anulează spiritul legii respective, alte legi se contrazic, iar altele plutesc în ceață. De cealaltă parte, realitatea politică a puterii este tangibilă. Dacă obții ceva, asta se întîmplă prin bunăvoința cuiva de la putere. Printr-un gest cît se poate de natural, oamenii nu caută adevărul sau dreptul lor, ci pila – acolo unde se află adevărata putere.

Într-o asemenea societate, legăturile sociale, profesionale sunt nesigure și obscure. În schimb, legăturile de rudenie sunt cunoscute, naturale, sigure. Societatea românească funcționează conform principiului vasalității familiale – nimic mai favorabil puterii decît controlarea unor întregi segmente ale societății prin rubedenii al căror interes este tocmai susținerea celui a cărui putere înseamnă și puterea lor. La celălalt capăt al lanțului, oamenii se mulțumesc cu asemenea canale de comunicare cu puterea, mai utile decît legile.

În 1974, Elena Ceaușescu devine membru al Biroului Politic, preluînd controlul secției de cadre. Totul părea perfect aranjat, cuplul Ceaușescu deținea întreaga putere în stat. Nu mică le-a fost însă dezamăgirea cînd, proiectînd o vizită în Japonia, au aflat că nu se vor putea întîlni cu Împăratul Hirohito deoarece acesta nu primește decît șefii de stat, rang pe care Ceaușescu nu îl avea. Și așa,

protocolul imperial japonez avea să modifice instituţiile constituţionale ale României: în 1974, Nicolae Ceauşescu creează pentru sine Preşedinţia Republicii, pe care şi-o arogă în cursul unei ceremonii penibile, unde s-a prezentat cu eşarfă tricoloră şi mîndru de a ţine în mîini un sceptru. Salvador Dalí a fost singurul care a înţeles adevărata semnificaţie a gestului: „Apreciez mult actul dumneavoastră istoric de instituire a sceptrului prezidenţial", se spunea în telegrama autorului teoriei anarho-monarhiste, cel care susţinea că doar Spania şi România, dintre naţiunile latine, au o veritabilă vocaţie monarhistă. Şi aşa, regina balului devenea soţia regelui lui Salvador Dalí.

Regele e bun, regelui îi plac festivităţile – la aniversarea sa, bucuria este cosmică: *Marmura, ramurile, păsările freamătă de ziua aniversării tale, pronunţînd numele tău, aştrii, pădurile, rîurile*.

Regina e frumoasă, reginei îi plac ştiinţele: *Ea este o stea născută în ianuarie peste toate culmile chimiei, toate culmile bunătăţii şi omeniei, tovarăşa Omului Ales, fiu al pămîntului şi al luminii. Ea poartă în lumea largă prestigiul României, om de ştiinţă, om politic, dulce mamă care nu are decît un vis, victoria patriei*.

Nu-i de glumit cu o dinastie atît de sublimă. Romanul lui Márquez *Toamna patriarhului* a aşteptat un an întreg aprobarea cenzurii din cauza unei mici propoziţii inacceptabile în contextul sociopolitic românesc: „Dictatorul a ieşit pe balcon cu vaca sa". Din fericire, cineva a găsit soluţia echitabilă: „Dictatorul a ieşit pe balcon cu vacile sale" – ceea ce elimina orice lectură politică: nimeni nu pune la îndoială moravurile dlui Ceauşescu, care nu este bănuit de a întreţine mai multe vaci.

Se joacă piesa lui Gogol *Căsătoria*. Spectacolul începe cu o paradă de păpuşi, animate de un flaşnetar şi o actriţă de bîlci – cenzura bănuieşte o alegorie: poporul român manipulat de... şi de... Spectacolul este interzis ca „antirealist".

Dar, atenţie, nu extrapolaţi: regele şi regina iubesc arta. În vederea satisfacerii gustului lor pentru sublim, ori de cîte ori se deplasează prin ţară, responsabilii locali le oferă tablouri vivante gigantice, ca dovadă a dragostei cetăţenilor. Toată producţia se opreşte mai multe zile, mii de oameni se antrenează în exerciţii de gimnastică în sunetul fanfarelor, sute de autobuze şi camioane sunt rechiziţionate pentru transportarea maselor de la aeroportul unde sosesc Ei la locul unde vor vorbi Ei, Miliţia şi Securitatea îi

supraveghează pe cei care, de-a lungul traseului, trebuie să stea acolo ca să-i aclame. Ingineri de sunet montează difuzoare camuflate discret, astfel ca uralele de pe banda de magnetofon să fie credibile, căci ar fi riscant să contezi pe entuziasmul populației. La Brașov, oameni prea zeloși au spălat cu detergent, în plină iarnă, turme de oi care și-au dat duhul. La Focșani a fost deplasat un monument ca să stea în fața tribunei secretarului general. Unul dintre primarii Bucureștiului a rămas celebru pentru inventivitatea de care a dat dovadă punînd la punct camioane care se transformau în tarabe și care se deplasau mai repede decît Ceaușescu de la o piață la alta pentru a înfățișa privirii satisfăcute a secretarului general aceeași potemkiniadă de fructe și legume împrumutate pentru ocazia respectivă de la magazinele speciale ale partidului. [...]

Să încercăm să înțelegem de ce această fetiță de șase ani – după cum îmi povestea mama ei – îi scrie lui Moș Crăciun că și-ar dori o banană! De ce o altă fetiță, de 10 ani, i-a scris lui Ceaușescu – noroc că familia a pus mîna pe scrisoare – că ar vrea ca mama ei să piardă mai puțin timp la cozi ca să stea mai mult cu ea. Hotărît lucru, oamenii cred că dl Ceaușescu este bunul Dumnezeu – iar el face ce poate: în ultima vreme, la București, milițienii îi interpelează pe oamenii care stau la cozi și le fac percheziții acasă, în căutare de... stocuri alimentare. Vezi bine, fata mea, că dl Ceaușescu iubește copiii și le îndeplinește dorințele.

În România, contraceptivele nu există și avortul este interzis femeilor care nu au cel puțin patru copii sau vîrsta de 40 de ani, iar alocația pentru un copil este de circa 40 de franci pe lună. Instrucțiunile de aplicare a legii privind întreruperile de sarcină sunt atît de severe, încît, în cazul unui accident provocat în cursul unui avort clandestin, medicul nu are dreptul să intervină în ajutorul femeii respective decît cu aprobarea procurorului, iar acesta nu o va da decît dacă femeia îi face mărturisiri complete. Prieteni medici mi-au relatat că au văzut femei murind sub ochii lor pentru că nu au primit permisiunea de a le salva. De altfel, ca ilustrare a respectului regimului Ceaușescu față de om, „cel mai de preț capital", să ne amintim că, în primăvara anului 1980, numeroși copii au fost afectați de o epidemie de poliomielită din cauza economiilor impuse în procesul de fabricare a vaccinului respectiv.

Dar, ce vreți dumneavoastră, o dinastie, mai ales una recentă, are multe alte lucruri cu care să-și bată capul.

Nemulțumiți de vilele lăsate moștenire de predecesorii lor, soții Ceaușescu au pus să li se construiască la București, în zona lacurilor, în mijlocul unui parc de mai multe hectare, mai multe mici palate ale căror dotări și decorațiuni sunt – potrivit arhitecților și constructorilor care au lucrat acolo – de o opulență și un prost-gust demne de decorul anumitor filme americane. Parchete din diverse esențe conturînd geometrii trăsnite, tapiserii gigantice tip d'Aubusson, reproducînd fresce ale mănăstirilor moldave, mobilă stil alături de tablouri făcute din mici perle, flori artificiale în vaze de preț. Întregul Bulevard Kalinin [azi Mircea Eliade, *n.a.*] este interzis circulației mașinilor și pietonilor.

Un palat de vară la Neptun, pe malul Mării Negre, și o vilă somptuoasă la Predeal completează aportul familiei Ceaușescu la dezvoltarea arhitecturii românești monumentale. Și totuși – sceptrul obligă – asta nu ajunge.

Castelul Peleș găzduiește un muzeu și o casă de oaspeți pentru artiști. La un moment dat, muzeul s-a închis pentru lucrări. După aceea, artiștii află că Partidul le repartizează niște vile în altă parte a orașului. Li se explică chiar că viața la castel face rău artei lor: se văd prea mult, beau prea mult, vorbesc prea mult. Dar, ce să vezi, căile de acces spre muzeu au fost blocate: castelul fostului rege devenise una dintre reședințele Cuplului Prezidențial.

Palatul de la Mogoșoaia, din apropierea Bucureștiului, a avut aceeași soartă. În sfîrșit, la București, pionierii au fost evacuați din vechiul palat regal de la Cotroceni, unde se fac pregătiri pentru a-l transforma în reședința principală a cuplului Ceaușescu.

A fost odată o foarte frumoasă regină și un rege bun. Reginei îi plăcea să danseze, iar regele își făcuse un portret de Salvador Dalí. Dar ei domneau peste un popor rău, lacom și cîrcotaș (ca francezii, gintă latină!). Așa că regele s-a dus să vorbească cu Giganții Munților: „Săriți și ajutați-ne, prieteni dezinteresați. Dați-ne cîteva miliarde fără să vă amestecați în afacerile noastre interne. Aveți milă, căci noi suntem doi, și împotriva noastră sunt 22 de milioane de coate-goale".

Cea mai bună descriere a regimului Ceaușescu este, probabil, cea propusă de un eminent scriitor român, Alexandru Ivasiuc, al căui nume îndrăznesc să-l dau doar pentru că nu se mai află printre noi: „Suntem 22 de milioane de oameni care trăim în subconștientul unui nebun!".

Anexa 3

Monica Lovinescu despre cartea lui Matei Haiducu

Acest comentariu a fost difuzat în emisiunea „Teze și antiteze la Paris" a postului de radio Europa Liberă. Textul de mai jos reproduce scriptul original al Monicăi Lovinescu.

***

Monica Lovinescu: *J'ai refusé de tuer* de M.P. Haiducu, pentru vineri, 6 iulie 1984

Dacă studiile și cărțile asupra spionajului sovietic și est-european în Occident apar din ce în ce mai numeroase, mărturiile publice ale spionilor înșiși sunt evident infinit mai rare. Or, zilele acestea a apărut într-una din marile edituri pariziene, Plon, un volum intitulat *J'ai refusé de tuer – Am refuzat să ucid*, semnat de Matei Pavel Haiducu, fostul ofițer al Securității române, secția informații-contrainformații, care a refuzat să execute ordinul generalului Pleșiță de a-i ucide pe Paul Goma și pe Virgil Tănase. Totul a fost spus asupra celebrei „Afaceri Tănase" care a ocupat coloanele presei franceze luni de zile și totul a fost confirmat de ancheta judecătorului Jean-Louis Debré. Afacerea a fost deci clasată și adevărul stabilit: în numele lui Nicolae Ceaușescu, generalul Pleșiță a cerut unui ofițer din serviciul de informații, adică spionaj, Haiducu („Vișan" pe numele de cod), să-i suprime pe cei doi scriitori disidenți care pătau „imaginea" Șefului al cărui cult autoritățile de la București ar fi vrut să-l vadă răspîndindu-se și în străinătate. Nevrînd să se transforme din spion în ucigaș, agentul român s-a predat Direcției Supravegherii Teritoriului francez (DST), cu care a pus la punct un scenariu menit să-i îngăduie

a convinge Centrala de la București că și-a îndeplinit misiunea, timpul necesar pentru a-și aduce fratele în străinătate. S-a prefăcut deci, în cursul unei cine-dezbateri organizate de un partid politic francez, că-l otrăvește pe Paul Goma, cineva de la aceeași masă (de fapt un funcționar de la DST) răsturnînd paharul ce ar fi trebuit să conțină otrava, iar pe de altă parte, Virgil Tănase a fost pus la adăpost tot de DST, tot pentru a lăsa impresia că asasinatul avusese cu adevărat loc.

Cu acest scenariu „polițist" fusese ținut la curent însuși președintele Republicii Franceze, François Mitterrand, care, pe de-o parte, luase poziție în „Afacerea Tănase" în cursul unei conferințe de presă, iar pe de altă parte, își amînase *sine die* vizita oficială pe care ar fi urmat s-o facă la București. Afacere deci clasată nu numai prin conferința de presă în cursul căreia Haiducu se afla la aceeași tribună cu cele două „victime" desemnate, Virgil Tănase și Paul Goma (conferință de presă care i-a uimit și uneori derutat pe gazetarii francezi, neobișnuiți să vadă în carne și oase un spion făcînd declarații), cît prin concluziile judecătorului de instrucție. La care s-au adăugat cărțile celor doi scriitori: una mai curînd „onirică" a lui Virgil Tănase, a doua, strict realistă, a lui Paul Goma.

Am fi „clasat" deci și noi afacerea dacă, între timp, cîțiva dintre neoproletcultiștii bucureșteni, în campaniile lor împotriva exilului și a disidenței (amalgam între injurie, fals dosar de poliție și trunchiere de texte), în așa fel încît ele să spună invers decît era scris, n-ar fi îndrăznit să ducă atît de departe calomnia și lipsa de rușine, încît să pretindă că Virgil Tănase s-a „autorăpit" și Paul Goma s-a „autootrăvit". E totuși greu de aflat în atît de vasta galerie a prostituției intelectuale în regimul comunist, exemplu mai flagrant de așa-ziși scriitori punîndu-se în slujba gîdelui pînă în a împroșca în victime cu veninul minciunii și a sfida evidențele.

La capitolul acestor evidențe și venind la urma urmei tocmai din cercurile care sunt familiare neoproletcultiștilor ce-și primesc ordine și dosare de la Securitate, cartea lui Haiducu, depinzînd și el de Ministerul de Interne, își dobîndește o importanță sporită.

Ce adaugă, de fapt, nou cartea lui Haiducu față de cele spuse de el la conferința de presă sau la emisiunea de televiziune „Droit de réponse" consacrată aceleiași afaceri? Mai întîi, descrierea exactă a scenei în care i-a fost comandat, la București, dublul asasinat. În al doilea rînd, nenumărate detalii asupra activității sale de spion

în Franța și, în sfîrșit, propria-i biografie, menită mai ales să explice de ce nu a executat misiunea ucigașă cu care fusese însărcinat. Trebuie să spunem că această biografie nu e de natură să-l apropie pe autorul ei de sensibilitatea celor care, în țară sau în exil, sunt cu adevărat opuși regimului și-i află viciile în însăși structura totalitară. Fiu de ofițer de Securitate, unul dintre adjuncții ministrului de Interne în anii instaurării regimului, nepot al uneia dintre întemeietoarele Partidului Comunist Român, Pepi Hirsch, Haiducu își acoperă cu elogii această ascendență de comuniști puri și duri, uitînd circumstanțial să explice cititorului francez ce fel de activități putea să aibă și să acopere un înalt funcționar la Interne – tatăl său Ludovic – într-o vreme în care teroarea comunistă era în plină desfășurare. Din capitolul consacrat tatălui său aflăm doar cum nu se lăsa corupt de avantajele nomenclaturii, de parcă fanatismul cinstit nu putea fi – și n-a fost – și mai ucigător decît o corupție oportunistă. În numele unei astfel de tradiții familiale, tînărul Haiducu consideră o datorie patriotică să devină spion și face un inadmisibil tablou idilic al României comunizate înainte de cultul personalității lui Ceaușescu. El se înscrie astfel printre acei staliniști care idealizează acum o epocă în care în România s-au săvîrșit cele mai mari crime și nu-și arată opoziția decît față de aberațiile unui cult în care nu vor să recunoască una din excrescențele posibile ale regimului comunist.

Trecerea sa de partea cealaltă a baricadei nu provine deci dintr-o conversiune, nu e rezultatul unui proces de conștiință și de adevăr. Ea e provocată de refuzul – onorabil – de a ucide și de sila de a executa ordinele unui dictator care – după el – a dus de rîpă un regim ce se desfășura înainte sub auguri atît de prielnici. E deci lesne de înțeles la ce distanță ne aflăm de o astfel de analiză și argumentare. Nu e mai puțin adevărat că – oricît de departe s-ar afla de rezistență și de sentimentele reale ale unui întreg popor – Haiducu a refuzat să ucidă și și-a asumat riscuri neîndoielnice pentru a dezvălui chipul unui regim care nu pregetă să-și omoare scriitorii disidenți din străinătate cînd se ating de persoana șefului. „Brațul revoluției este lung", îi spusese generalul Pleșiță lui Paul Goma în ajunul plecării sale spre Paris, în 1977, pentru a-l intimida. Și cum intimidarea nu dăduse rezultate, în 1982, același general Pleșiță, director al Serviciilor secrete românești, îi dă următorul

ordin lui Haiducu – citãm: „Trebuie eliminaţi Virgil Tănase şi Paul Goma. Asta l-ar bucura atît de mult pe Tovarăşu' Ceauşescu".

Şi adăugînd, ca pentru a da mai multă greutate ordinului: „Astea sunt chiar cuvintele lui".

Iar cînd Centrala de la Bucureşti crede că cel puţin o jumătate din ordinul dat a fost executată – dispariţia lui Tănase –, Haiducu, întors în România în iunie 1982 ca să aranjeze plecarea plănuită a fratelui său, este, cum singur o spune, primit la frontieră ca un erou. Iar a doua zi, într-un apartament conspirativ din Bucureşti, citãm: „Generalul Pleşiţă mi-a transmis felicitările preşedintelui însuşi, mi-a anunţat promovarea mea excepţională la gradul de locotenent-colonel cu începere de la 1 august şi m-a informat de decretul prezidenţial prin care mi se acorda «Steaua Republicii» pentru merite excepţionale, decoraţie ce urma să-mi fie decernată cu prilejul sărbătorii lui 23 August".

În cartea lui Haiducu, un pasaj întreg este consacrat generalului Pleşiţă, pe care doar indiscreţia unor gazetari francezi l-ar fi împiedicat să sosească la Paris spre a se alătura ofiţerului său de informaţii care, în ultima clipă, l-ar fi avertizat de felul în care nu-şi executase misiunea, de dezvăluirea iminentă a întregii afaceri şi deci de riscurile pe care le va avea el însuşi de înfruntat în România. Şi, tot după Haiducu, Pleşiţă ar fi „dispărut" din circulaţie după ianuarie 1983, cînd au fost „lichidaţi mai mulţi generali". Oricît de verificabile vor fi astfel de ipoteze, mărturisim că nu ele ne interesează aici. N-am scris despre cartea lui Haiducu pentru a ne întreba care este soarta unui general de Securitate ce-şi trimite ucigaşii peste hotare – asta poate privi serviciile de spionaj şi contraspionaj, nu şi pe noi. Dacă ne-am ocupat într-un program cultural de cartea lui Haiducu este doar pentru că ea are cu literatura o legătură – una singură: victimele desemnate erau doi scriitori exilaţi. Mărturia lui Haiducu arată deci o dată mai mult care sunt armele alese de cel mai înalt nivel bucureştean pentru a se lupta împotriva Cuvîntului. Armele însă se află în mîinile oamenilor. Care uneori tremură. Ca acelea ale lui Haiducu. Şi un astfel de tremur poate ajuta să fie dezvăluit un mare, incredibil adevăr. Aici stă însemnătatea gestului lui Matei Pavel Haiducu şi, apoi, a cărţii sale.

Anexa 4

Raport al generalului Gheorghe Manea cu privire la activitatea Brigăzii „U" – unitatea ofițerilor „ilegali" – în perioada 1974-1978[1]

Gl.-mr. Manea Gh. Strict Secret
27.III.1979 Ex. Unic

Notă-raport

privește: măsuri întreprinse pentru îmbunătățirea și rezolvarea activității pe linia fostei brigăzi „U" în perioada 1974-1978

Am fost numit șef al brigăzii „U" prin decret al președintelui Republicii Socialiste România, în luna mai 1974. Pe același decret mai apăreau tovarășii Toader Gheorghe și Ceaușescu Nicolae[2], care erau numiți șefi ai diviziei I și, respectiv, al brigăzii AP (personal). Toți aveam, atunci, gradul de colonei. Tovarășul Toader Gheorghe a preluat funcția aproximativ spre sfîrșitul lunii iulie 1974 și a fost avansat la gradul de general-maior la 23.VIII.1974. Tov. Ceaușescu Nicolae a preluat funcția imediat în luna mai 1974 și a fost înaintat în gradul de general-maior la 9 mai 1974.

La data apariției Decretului prezidențial mă aflam la post ca șef al grupului operativ de la Roma. Prin telegramă semnată de g-ral-col.

1. Arhiva CNSAS, Fond Documentar, Dosar nr. 3447, vol. 8, ff. 113-116. Nota a fost scrisă în cadrul anchetei privind fuga lui Pacepa. CNSAS, *Ion Mihai Pacepa în dosarele Securității, 1978-1980*, Editura Enciclopedică, București, 2009.
2. Fratele președintelui, cu același prenume. Folosea numele conspirativ „Nicolae Călin".

N. Doicaru mi s-a adus la cunoştinţă numirea în funcţia de şef al brigăzii „U" în jur de 22 mai 1974 şi mi s-a ordonat să vin în ţară pentru cîteva zile, pentru a mă prezenta ministrului de Interne cu ocazia numirii în funcţie şi a primi dispoziţia în legătură cu predarea în comanda altui ofiţer a grupului operativ de la Roma. Am venit în ţară, aproximativ pe 24-25 mai 1974. Am fost prezentat tov. ministru de Interne Emil Bobu, stabilindu-se să mă întorc la Roma, să pregătesc agentura ce o aveam în legătură pentru predare, să mă întorc în ţară la începutul lunii iulie 1974 pentru a prelua conducerea brigăzii „U", urmînd ca în luna august 1974 să merg din nou la Roma pentru 2 săptămîni, ocazie cu care să predau col. Dumitrescu Titus, care fusese numit şef al grupului operativ Roma, comanda acestui grup şi cazurile ce le aveam în legătură personală.

La începutul lunii iunie 1974 m-am reîntors la Roma, pregătind totul pentru predare, iar pe data de 2 iulie 1974 m-am întors în ţară, pe data de 4 iulie preluînd în mod efectiv comanda fostei brigăzi „U". Menţionez că fostul şef al brigăzii „U" g-ral-maior Popescu Romeo predase comanda brigăzii, aproximativ la 15 iunie 1974, colonelului Angelescu Vasile, locţiitor şef de brigadă, dînsul fiind numit şef al Direcţiei pentru paşapoarte. Am preluat deci comanda brigăzii de la col. Angelescu Vasile.

La preluarea comenzii unităţii, ministrul de Interne, Emil Bobu, şi g-ral N. Doicaru mi-au recomandat ca în activitatea mea viitoare să acţionez în direcţia orientării întregii activităţi a brigăzii pentru ca aceasta să se înscrie pe profilul ei de activitate şi să devină mai eficientă. Mi s-a spus că în ultimii ani brigada s-a abătut de la profilul ei, folosind mai mult posibilităţile muncii legale, că au fost încadraţi ca ofiţeri „S" unele cadre necorespunzătoare, se fac rebuturi în munca de pregătire a acestora şi că există neajunsuri pe linia sistemelor de legătură.

Pornind de la aceste ordine şi recomandări ce mi-au fost date de conducerea Ministerului, imediat după preluarea conducerii brigăzii am acţionat în următoarele direcţii principale:

1. Reactivizarea activităţii sectorului de documentare pentru crearea de biografii, legende interne şi externe, de aceasta depinzînd în cea mai mare măsură problema respectării stricte a profilului de activitate al brigăzii. În acest sens am revăzut încadrarea acestui sector, repartizînd ofiţeri corespunzători, întocmind un plan de muncă cu obiective concrete pentru crearea într-un timp cît mai

scurt a biografiilor legendă specifice de care aveam absolută nevoie. Ca urmare a măsurilor rapide întreprinse, sectorul de documentare a reușit să creeze biografii legende interne, să pătrundă în cîteva obiective de documentare externă și să realizăm deci și un număr sporit de biografii externe. Crearea acestor biografii legende interne și externe ne-a permis să le repartizăm cadrelor „S" ce le aveam în pregătire și să ne înscriem într-un timp relativ scurt pe linia ordinului dat de conducere de respectare a profilului brigăzii. Tot pe linia sectorului de documentare am acționat și în direcția creării de biografii legende pentru curierii „S", studierea legislației străine în materie de cetățenie și pașapoarte, echivalarea diplomelor de studii etc.

Pentru ca biografiile legendă să fie cît mai rezistente am acționat și insistat în permanență pentru crearea a cît mai multe puncte și elemente de sprijin, de susținere, pentru alegerea unor localități de legalizare în țară a lucrătorilor „S" – înaintea plecării în misiune, cu posibilități de efectuare a unor combinații operative.

Crearea acestor biografii legende interne și externe ne-au permis ca începînd cu anul 1975 să trimitem cadrele „S" în misiune, în mod cît mai diversificat, pe profilul unității și nu numai pe situația lor reală sau prin plecări oficiale, așa cum se practicase în perioada anilor 1971-1974.

2. Reanalizarea fiecărui caz existent în exterior pentru a stabili dacă se înscrie pe profilul brigăzii, pe de o parte, și pentru a întreprinde măsuri, pe de altă parte, pentru mărirea randamentului lor informativ.

Am găsit, ca urmare a acestor analize, ofițeri „S" care lucrau în cadrul reprezentanțelor noastre diplomatice, la agenții economice sau organisme internaționale. Nefiind pe profilul nostru i-am predat unităților de linie. Am stabilit de asemenea și un număr mare de colaboratori care lucrau tot la oficiile diplomatice sau la agențiile economice. Și aceștia i-am predat unităților de linie sau i-am abandonat. Prin această măsură am obligat întregul aparat al brigăzii să nu se mai ocupe de activități ce nu intrau în competența noastră (paralelism cu celelalte unități) și să respecte cu strictețe profilul unității.

Am reanalizat de asemenea și situația fiecărui ofițer „S" ce se afla în pregătire. Am găsit cîțiva care ridicau probleme din punctul de vedere al încrederii politice ce li se putea acorda (de exemplu,

unul era fiul unui legionar) sau nu aveau calităţi pentru munca informativă externă. Pe aceştia, fără a face o campanie, în mod treptat, i-am trecut în rezervă, dînd astfel posibilitate aparatului să se ocupe de cadre corespunzătoare. Pentru a nu mai da posibilitate ca aceste lipsuri să se repete sau să treneze arbitrarul, am întocmit instrucţiuni clare, precise, în care s-au prevăzut criteriile de selecţionare a ofiţerilor „S" şi condiţiile pe care aceştia trebuie să le îndeplinească sub aspectul încrederii politice, al pregătirii lor profesionale, al aptitudinilor pentru munca informativă, al cunoaşterii de limbi străine, al rezistenţei fizice etc., care au fost aprobate de conducere şi puse apoi în aplicare de către fiecare sector.

3. Împreună cu locţiitorii şefului de brigadă şi şefii de sectoare am reanalizat modul în care se făcea pregătirea operativă, politică, militară, contrainformativă şi de limbi străine a cadrelor „S" dispunînd următoarele măsuri, care să fie introduse imediat în procesul de pregătire:

– în cazul pregătirii informativ-operative, în afara laturii teoretice căreia i se aloca cea mai mare parte de timp, ofiţerii „S" să fie puşi să studieze în ţară, de pe poziţiile muncii „S", obiective similare cu cele ce le vor avea în exterior (în preocupările lor). Am indicat şi insistat ca munca de studiere a unui obiectiv să nu se limiteze numai la redactarea unui studiu propriu-zis, aşa cum se proceda în majoritatea cazurilor, ci ofiţerul „S" respectiv să îşi creeze relaţii în obiectiv, să le studieze, să le exploateze informativ, să obţină documente secrete de la ei, să efectueze recrutări din rîndul acestora.
– Am insistat în mod deosebit ca fiecare ofiţer „S" să facă 2-3 recrutări, să îşi creeze un cerc mai larg de relaţii operative din rîndul persoanelor ce prezintă interes pentru organele de securitate interne şi să furnizeze continuu informaţii despre aceste persoane, informaţii care să prezinte interes pentru organele noastre. Insistînd pe această problemă atît la şedinţele operative pe care le-aveam lunar cu şefii de sectoare, la învăţămîntul profesional, cît şi la analizele individuale pe cazuri, precum şi la întîlnirile pe care le-am efectuat cu cadrele „S" din pregătire, s-a reuşit ca numărul informaţiilor date de lucrătorii „S" din pregătire să crească şi să se ridice calitatea lor, elemente ce au contribuit la o mai bună pregătire a acestora, în condiţii cît mai similare cu cele ce le vor avea în exterior.

– Cu privire la pregătirea militară am reluat unele probleme care se efectuau cu ani în urmă și acum erau omise ca, de exemplu: executarea de trageri cu armamente cît mai diverse, confecționarea de materiale explozibile cu mijloace cît mai simple, exerciții practice de minare și realizarea exploziei, lucru cu harta și lucrările topografice, organizarea armatelor străine și în special a țării în care va activa, armamentele și mijloacele de luptă din dotarea acestor armate.
– Pe linia pregătirii contrainformative am dispus ca în afara pregătirii teoretice să se întreprindă măsuri practice de verificare a modului cum respectă instructajul contrainformativ (dacă lasă la domiciliu sau casa de lucru materiale compromițătoare, dacă se verifică înainte de a întreprinde acțiuni în sistemele de legătură impersonală, dacă sesizează că s-a făcut percheziție secretă la domiciliu, s-a introdus TO[1] etc.), legenda biografică stabilită, precum și curajul său, comportarea în cazul cînd este reținut și anchetat. În acest sens, în fiecare caz s-a introdus măsura reținerii în diferite situații, anchetarea, punerea sub supraveghere operativă, efectuarea de percheziții secrete. Aceste exerciții s-au dovedit a fi cele mai utile, ele dîndu-ne posibilitatea să cunoaștem omul respectiv nu numai în situații normale, ci și în situații mai deosebite. Lipsurile constatate au fost prelucrate individual cu ofițerul „S" respectiv. Aceste măsuri s-au dovedit a fi deosebit de utile, din ele atît noi, cît și lucrătorii „S" avînd de învățat f. multe lucruri. Evident că aceste măsuri fiind f. complexe, ele solicitînd [au solicitat] multă inițiativă și competență profesională lucrătorilor aparatului central. Nu în toate cazurile și nu toți ofițerii aparatului central au inițiat din proprie inițiativă asemenea măsuri, uneori nici atunci cînd li se dădeau ordine, fapt ce a făcut necesară intervenția mea în f. multe cazuri și situații pînă cînd în stilul de muncă al lucrătorilor aparatului central s-au cristalizat și materializat în practică aceste indicații.
– În cadrul pregătirii tehnice și în sistemele de legătură impersonală am stabilit ca odată cu însușirea de către ofițerii „S" din pregătire a mijloacelor și metodelor tehnice de legătură, acestea să fie folosite în mod curent, adică informațiile ce le are să le transmită pe această cale, iar centrala să îi transmită instrucțiuni tot pe

1. Tehnică operativă.

aceste căi. Să se întocmească planuri concrete de legături impersonale în fiecare caz, care să fie aplicate cu strictețe. Planurile de legătură să fie cît mai apropiate de cele ce le vom avea pentru exterior.

Pentru a generaliza experiența pozitivă obținută și în același timp a asigura desfășurarea procesului de pregătire informativ-operativă, politică, militară contrainfomativă, de limbi străine și în sistemele de legătură, am întocmit un plan cadru de pregătire care a fost aprobat de conducerea DGIE în 1976 și pus în aplicare de către sectoarele operative ale brigăzii.

4. Pe linia creșterii randamentului informativ al cadrelor și surselor „S" aflate [în exterior], am întreprins de asemenea unele măsuri, astfel:

– au fost contactați în exterior toți cei care aveau un randament informativ scăzut sau sistemele de legătură nu funcționau normal din diferite motive, stabilindu-le sarcini precise de rezolvat și punînd la punct sistemele de legătură;
– am luat de la Brigada SD[1] probleme tematice curente pe linie tehnico-științifică, iar de la brigada ZI[2] probleme tematice pe linie politico-economică, iar ceva mai tîrziu de la V3 probleme tematice pe linie de emigrație, repartizînd aceste probleme tematice cadrelor și surselor „S" din exterior spre rezolvare. Nu li s-au dat toate problemele tematice, ci numai acelea pe care am apreciat că, cazul respectiv are posibilități să le rezolve. Lunar am introdus, ca sistem permanentizat de a lucra, analiza împreună cu șefii de sectoare a informațiilor și documentelor obținute. Aceste măsuri luate au avut ca efect creșterea an de an a informațiilor și documentelor primite de la cadrele și sursele „S" din exterior atît sub aspect numeric, dar mai ales calitativ, în special pe linie tehnico-științifică. Informațiile și documentele obținute le exploatam la brigada SD (cele tehnico-științifice), cele politico-economice la brigada ZI, iar cele pe linie de emigrație sau CI la V3. Începînd din anul 1976 am început să ne ocupăm și de obiective pe linie de emigrație, legionari și iredentiști.

---

1. Știință și Dezvoltare.
2. Ziare și Informații generale; brigada ZI întocmea buletine informative de uz intern.

5. Pe linia perfecționării mijloacelor și sistemelor de legătură am întreprins măsuri de verificare a adreselor poștale din țară, a canalelor poștale internaționale din țările ce intrau în preocupările noastre, realizarea unor noi indigouri și sisteme de cifru de informații și poștă. Am reușit, în final, ca fiecare caz din exterior să aibă cifruri de informații și poștale diferite.

Toate măsurile raportate mai sus sigur că nu au fost realizate imediat. Am întîmpinat rezistența unor lucrători ai aparatului central și uneori lipsă de control și informare din partea unor șefi de sectoare. Datorită acestei situații au existat și comentarii, a trebuit să adopt poziție critică în diferite ședințe ținute la unitate, mai ales în cele ținute lunar cu șefii de sectoare și uneori să dăm sancțiuni acolo unde am constatat rea-voință. Pozitiv este că marea majoritate a cadrelor unității au înțeles necesitatea acestor măsuri și, începînd cu anul 1976, aceste probleme au intrat curent în stilul și metodele noastre de muncă, cu unele mici excepții.

Pregătirea cadrelor și surselor „S" s-a făcut în mod individual, în case de lucru. Fiecare lucrător (ofițer „S") avea casa lui de lucru. Pregătirea sub toate aspectele li s-a făcut de către un singur ofițer instructor din centrală, respectiv cel ce îl avea în legătură. În unele cazuri am aprobat, numai pentru pregătirea militară și cifru, să participe și ofițeri instructori de specialitate ai brigăzii.

Nici un ofițer „S" nu a fost introdus în sediul brigăzii sau al Direcției Generale de Informații Externe.

Toți ofițerii „S" proveneau din întreprinderi și instituții civile, unul singur pare-mi-se că provenea de la Ministerul Apărării.

Nici unul dintre ei nu cunoștea organizarea internă a Ministerului de Interne sau a Direcției Generale de Informații Externe, iar în procesul pregătirii nu li s-a vorbit despre această organizare. Știau doar că fac parte din brigada „U", care se ocupă cu munca informativă externă de pe poziții ilegale, unitate componentă a Direcției Generale de Informații Externe. În procesul pregătirii au putut cunoaște că Direcția Generală de Informații Externe are și alte unități care se ocupă de munca informativă externă de pe poziții legale, adică cu ofițeri trimiși la ambasade sau agenții economice, precum și unități specializate ca brigada SD, de unde luau probleme tematice și dădeau documentațiile la exploatare, dar nu au cunoscut denumirea și organizarea brigăzii.

Cunoșteau numele real al ministrului de Interne și al șefului Direcției Generale de Informații Externe.

Cunoşteau numele conspirative ale şefului brigăzii „U", ale locţiitorului acestuia care coordona activitatea sectorului de care aparţineau, al şefului de sector şi al ofiţerului instructor care îl avea în pregătire.

În procesul pregătirii nu li s-au dat spre studiu materiale ca: ordine ale ministrului sau şefului Direcţiei Generale de Informaţii Externe, directive de muncă, planuri de măsuri etc. Li s-au dat spre studiere numai lecţii profesionale redactate de brigada „U" în care nu apăreau probleme de ordin organizatoric sau alte probleme ce puteau duce la deconspirări. Lecţiile s-au referit la probleme ca: punctarea, studierea şi recrutarea, recrutarea sub steag străin, munca cu agentura externă, studierea obiectivelor, obiectivele muncii de informaţii externe, legătura personală, legătura impersonală, informaţiile care interesează organele noastre din obiectivele ce le avem în preocupare, măsuri întreprinse de organele contrainformative străine pentru verificarea unei persoane etc.

Lucrătorii „S" au luat cunoştinţă numai de ordinele lor de misiune şi planul de legătură, pe care le studiau şi semnau de luare la cunoştinţă. Pe ele apărea semnătura de aprobare a şefului brigăzii „U" pe numele conspirativ de Ghe. Marinescu. De asemenea, li se mai prezenta foaia de notare semnată pe nume conspirative, de ofiţerul instructor din aparatul central, şeful sectorului şi şeful brigăzii „U".

Cu ofiţerii „S" din pregătire nu s-au prelucrat concluziile din şedinţele de bilanţ ce au avut loc pe Ministerul de Interne sau la nivelul Direcţiei Generale de Informaţii Externe şi nici chiar cele ce aveau loc la nivelul brigăzii „U" şi nu li s-au dat să studieze materiale pe această temă. S-au prelucrat cu ei, strict individual, verbal, numai unele probleme ce îi priveau ca, de exemplu: pentru cumpărarea unui autoturism sau locuinţă trebuie să întocmească raport şi să obţină aprobarea conducerii Ministerului; necesitatea de a-şi mări randamentul informativ; necesitatea păstrării conspirativităţii. Nu s-au prelucrat cu ei materiale privind abateri ale unor cadre ale DGIE aflate la post în străinătate şi nici care se refereau la activitatea altor unităţi ale DGIE sau chiar activitatea de ansamblu a brigăzii „U".

Nu exclud ca unii ofiţeri instructori din aparatul central al brigăzii „U" să mai fi depăşit cadrul problemelor de pregătire şi să fi purtat discuţii şi pe alte teme, dar în nici un caz nu cred să le fi

vorbit despre organizarea Ministerului de Interne, a Direcţiei Generale de Informaţii, despre cadrele de conducere ale DGIE etc.

Un ofiţer „S" din pregătire cunoştea deci numai: casa de lucru în care era pregătit, numele conspirative ale şefului brigăzii „U", al locţiitorului şefului brigăzii care răspundea de sectorul din care făcea parte, al şefului de sector, al ofiţerului instructor din aparatul central care îl avea în legătură, problemele care făceau obiectul pregătirii sale, ordinul de misiune şi planul său de legătură.

Din cele declarate de Horobeţ, după eliberarea şi venirea în ţară rezultă că a fost anchetat şi cu privire la existenţa unui serviciu care se ocupa cu activitatea ilegală. În acea vreme unitatea noastră era serviciu.

Din cele relatate de colaboratorul Titus Petrilă, care a fost arestat în Norvegia ca urmare a trădării lui Tipănuţ, rezultă că la anchetă i s-a spus că el aparţinea de Direcţia „U", care se ocupă cu munca ilegală.

Desigur că şi foştii ofiţeri „S", Mandache, Manea şi poate şi alţii, au făcut declaraţii cu privire la această unitate.

Grupa pentru urmărirea trădătorilor, în special cea constituită în anul 1972, nu a făcut parte din cadrul brigăzii „U". Ea a fost o unitate de sine stătătoare, independentă. Nu a funcţionat la sediul brigăzii „U", ci în sediul central de pe str. Batiştei. În cadrul acestei grupe au fost daţi să lucreze ofiţerii care au lucrat în brigada „U" şi au continuat să fie plătiţi de la brigada „U" pentru că grupa respectivă nu avea stat de organizare.

Lucrătorii „S" din pregătire, cît şi cei din exterior nu au cunoscut despre existenţa acestei grupe.

Gl.-mr. G. Manea

Anexa 5

Structura CIE – UM 0544 (anterior DIE – UM 0920)

Șefi: Alexandru Dănescu (iunie 1978 – octombrie 1978); Romus Dima (15 octombrie 1978 – 1 septembrie 1980); Nicolae Pleșiță (1 septembrie 1980 – 1 decembrie 1984); Aristotel Stamatoiu (1 decembrie 1984 – decembrie 1989)

UM 0101 – „ilegali" Europa. Ultimul șef: col. Liviu Macău (fost adjunct al UM 0225).

UM 0102 – „ilegali" America de Nord și de Sud. Ultimul șef: col. Gavrilă Vălean, fost adjunct al UM 0625 (Direcția a III-a contraspionaj intern) a DSS; lt.-col. Ion Deaconescu („Panduru") a fost șef pînă în 1982, după care a fost transferat ca șef al UM 0279/1 (școala de pregătire specială a CIE de la Brănești).

UM 0103 – „ilegali" pe domeniile emigrație, minorități, culte, contraspionaj, TS (penetrare tehnico-științifică) etc.; ultimul șef a fost lt.-col. Victor Marcu alias Sîrbu Ion, preluat apoi în SRI, unde a ocupat poziția de adjunct al șefului SRI sub Virgil Măgureanu.

Cele trei unități erau, sub aspect structural birocratic, servicii independente în cadrul CIE. Pînă în 1978, cînd DIE avea indicativul UM 0920, ele au fost unite sub indicativul UM 0920/U.

UM 0107 – ICE Dunărea. Șef: col. Constantin Gavril.

UM 0107/AVS – Aport Valutar Secret. Șef: col. Stelian Octavian Andronic; odată cu transferul acestuia la Securitatea internă, locul său este luat de maior (promovat lt.-col. în 1988) Constantin Anghelache.

UM 0107/TS – culegere de informații/echipamente tehnico-științifice. Șef: lt.-col. Constantin Jumolea.

UM 0199 (Secția I) – unitate operativă de spionaj pe zona Europa Occidentală. Șef: lt.-col. Dragomir Ștefan.

UM 0201 (Secția a II-a) – unitate operativă de spionaj pe spațiul geografic al Americii de Nord și de Sud. Șef: col. Gheorghe Năstase. Anterior lucrase la Direcția I a Securității interne.

UM 0208 (Secția a III-a) – unitate operativă de spionaj pe spațiile geografice Orientul Mijlociu, Africa, Asia, Australia și Noua Zeelandă. Șef: maior și apoi lt.-col. Dragomir Ion.

UM 0225 (Secția a IV-a) – se ocupa de emigrația română, emigrația minorităților, iredentism, Radio Europa Liberă, culte/secte, propagandă externă, legionari, partide burgheze prin exponenții din exil etc. Șeful unității: col. Gheorghe Ionescu („Iordache"). Col. „Marcu" era șeful sectorului[1] ce răspundea de Radio Europa Liberă.

UM 0282 – unitatea de analiză și sinteză, monitorizare radio; pregătea buletinele informative și rapoartele speciale scrise de mînă pentru Nicolae Ceaușescu și conducerea DSS. Șef: col. Ciobanu alias „Bucur".

UM 0297 – unitate de logistică.

UM 0525 – cifru. Comandant gen.-mr. Gheorghe Radu.

UM 0544/R – serviciu independent alcătuit din 12 ofițeri cu sarcini de colectare de informații și penetrare informativă a mediilor și organizațiilor teroriste; grup de legătură al CIE, sub aspect operativ, cu USLA din cadrul Securității interne; principala verigă de contact și execuție a atentatului împotriva Europei Libere. Șef: lt.-col. Sergiu Nica (fost șef de stat-major al USLA).

UM 0110 – contraspionaj țări socialiste (inclusiv anti-KGB), unitate independentă de CIE. Din 1983, șeful unității a fost gen.-mr. Victor Neculicioiu (anterior șef al Securității județului Brașov).

1. În CIE, spre deosebire de Securitatea internă, un serviciu se numea sector (Radio Europa Liberă era un sector în cadrul UM 0225), iar un birou se numea colectiv.

UM 0225/F – contrainformaţii externe în perioada DIE pînă în 1978. După fuga lui I.M. Pacepa devine unitate independentă de CIE sub indicativul UM 0195. Primul şef al UM 0195: col. Ion Moţ (avansat după numire la gradul de general-maior). Transferat de la Direcţia a IV-a (contrainformaţii militare) a DSS.

Anexa 6

Notă a informatoarei „Dona Alba” (poeta Mara Nicoară)[1]

151/AV/18 octombrie 1973 STRICT SECRET
Ex. Nr. 1

NOTA

Reproduc discuția avută cu VIRGIL TĂNASE miercuri între orele 14-16 în barul de la „MUNTENIA”.

Mi-a spus că nu are bani luați cu împrumut de la Fond, de un an nu mai împrumută, pentru că s-a certat cu TRAIAN IANCU.

V. TĂNASE era foarte la curent cu tot ce se întîmplă la Mogoșoaia, știe de vizita verișoarei mele, de audiția colectivă a postului „EUROPA LIBERĂ” cînd a vorbit ȚEPENEAG, știa că eu trăiesc cu PREDA și că acum o săptămînă și ceva a fost scandal mare între el și nevastă-sa din cauza asta.

V. TĂNASE are încredere în mine. Știa de discuția aprinsă care a urmat după audiția emisiunii lui ȚEPENEAG și m-a întrebat ce au discutat cei prezenți. TĂNASE vorbise cu BREBAN și se pare că de la el știa niște chestii, dar se pare că are și o altă sursă de informație despre ce se petrece la Mogoșoaia.

I-am spus ce reacție violentă a avut BREBAN și ce indignat a fost că literatura română e reprezentată de un om ca GOMA.

TĂNASE mi-a spus că BREBAN moare de ciudă că nu publică în străinătate și că n-a reușit cît a fost acolo să facă asta. Este

1. Arhiva CNSAS, Fond I, Dosar nr. 160193.

ardelean, și Ardealul e deja Europa, el are ambiție, nu ca ăștia de aici care vor să fie mari pe plan local.

TĂNASE mi-a spus că ȚEPENEAG a vorbit atunci ca să miște niște lucruri aici în țară, pentru ca oameni ca PREDA să facă ceva. Dar – a spus TĂNASE – PREDA e un laș, au avut o discuție despre curaj la Paris. De față erau MONICA LOVINESCU, IERUNCA VIRGIL, PREDA cu nevastă-sa. Se vorbea despre curaj și nevasta lui PREDA îi reproșa că nu e curajos ca acești băieți (ȚEPENEAG și ceilalți). PREDA i-a spus nevestei: „Taci, fă, casa și copiii nu se țin cu curajul".

TĂNASE este foarte scîrbit de toți acești mari scriitori care nu vor decît să obțină posturi cît mai mari, ca PREDA, care vrea să fie în locul lui ZAHARIA STANCU. TĂNASE zicea că ZAHARIA STANCU este o lichea nemaipomenită, a fost comunist și informator la siguranță în același timp.

TĂNASE mi-a spus că ȚEPENEAG are un mare succes cu cartea în străinătate, că despre ultima lui carte chiar zilele astea au apărut în cele mai mari reviste din străinătate cronici semnate de critici celebri. Cartea lui BREBAN „Îngerul de gips" nu ar fi făcut nici un pic de succes în străinătate pentru că ei sunt sătui de realism, vor cărți politice, și cartea lui BREBAN nu e politică. Acolo apar cărți polițiste a căror acțiune se petrece la București, de pildă cu un tip care vine să spioneze, trece prin fața sediului CC și miliției nu-l lasă să treacă, îl prinde contraspionajul sovietic etc.

TĂNASE are un contract în Franța pentru cinci cărți. Vrea să scoată o carte la editura „Litera", o carte cu trei nuvele.

Linia pe care a mers discuția noastră a fost următoarea: eu i-am spus că sunt o ambițioasă, care vrea neapărat să reușească, și că m-am săturat să fiu considerată doar o femeie bună pentru pat de ceilalți, eu care am mare talent și sunt deșteaptă. Am încercat să reușesc trăind cu BREBAN și acum cu PREDA, dar iată că nu am reușit să fac nimic, a aflat nevastă-sa. Deci trebuie să fac altceva.

TĂNASE mi-a spus că cea mai bună modalitate pentru ca cineva să reușească este să facă scandal. Mi-a propus să plec în Franța, aranjează el ca să fiu chemată de către „băieții" de acolo. El și cei de acolo (ȚEPENEAG și ceilalți) vor aranja să fiu publicată. Pentru că cei de acolo au mare nevoie de tineri talentați care să constituie rezistența și pe care să-i publice. Mi-a spus că invitație îmi aranjează el să primesc și că el pleacă în ianuarie în Franța și va vorbi la „Europa Liberă" și de mine.

I-am spus că e nebun, ce, vrea să mă închidă ăştia? Mi-a spus că „ăştia" în mod sigur nu mi-ar face nimic. Că nu au făcut nimic nici altora. Mi-a spus că la Paris aranjează el să citesc la un cenaclu celebru al românilor de acolo.

A început apoi să mă lămurească să intru şi eu în „rezistenţă" (aşa numesc cei din străinătate pe cei care aici în ţară luptă pentru nişte dreptăţi şi împotriva regimului). Pînă acum, deoarece _____[1] a fost în străinătate, şi apoi opinia publică e ocupată cu războiul din Orient, nu a făcut marele scandal pe care îl pregăteşte, scrisoare, memoriu către _____ .

Acest memoriu este gîndit de mai demult, şi de cei din afara ţării. Vor ca prin acest scandal pe care îl vor declanşa aici cu memoriul şi afară vor face ceilalţi zgomot pe chestia asta, ca ţările care încheie tot felul de contracte şi pacte cu _____ să-şi dea seama ce criminal este „regimul de la Bucureşti".

Mai au nevoie de un om care să semneze, zicea să semnez eu, dacă vreau să scot carte în străinătate, că astfel se va face vîlvă în jurul numelui meu. I-am spus că nu-s nebună, că am familie şi că cine ştie ce păţesc. Mi-a spus că nu voi păţi nimic, deoarece „ăştia" se tem ca de dracu de scandal şi nu vor îndrăzni să ne aresteze.

Ciorna memoriului este tot timpul modificată de TĂNASE, care caută o formă cît mai bună.

Primul punct din memoriu cuprinde o cerere pentru îmbunătăţirea situaţiei scriitorilor români, care o duc mizerabil (şi mi-a explicat că scriitorul român ia foarte puţin pe o carte, cît să trăiască două luni. Ia împrumut de la Fond şi stă cuminte fără să acţioneze de teamă că nu mai primeşte împrumut).

Al doilea punct cere desfiinţarea cenzurii, care nu cenzurează cartea, ci autorul. Va cere libertatea cuvîntului, în ţara asta unde dacă ieşi în stradă şi citeşti din Constituţie te arestează. De ce anumiţi autori pot să scrie nişte lucruri curajoase pe care cenzura se face că nu le vede, şi alţii nu? Regimul de la Bucureşti este un regim de teroare.

Eu i-am spus că la noi e bine, nu ca la chinezi. TĂNASE mi-a spus că ăia umblă în salopete, dar în salopetă umblă şi şeful. Nu

---

1. Interspaţiile libere ar fi trebuit să conţină numele lui Nicolae Ceauşescu, dar regula era ca numele „Tovarăşului" să nu apară în asemenea documente.

ca la noi unde şefii sunt mai rău ca boierii. Şi mi-a dat un caz concret: el face asistenţă de regie la o piesa a lui EVERAC („Cînd muncitorii vor putea umbla în propriile lor vagoane?" mi se pare că ăsta este titlul. Si are următorul subiect: Un muncitor care lucra la o fabrică de vagoane îşi cumpără bilet la vagon lit. Este dat jos din pat de o serie de şefi, escroci, şi nu reuşeşte să călătorească în vagonul făcut de el. La vizionare, şeful invitat să o vadă, a spus: „Dar, chiar, ce caută muncitorul ăsta într-un vagon lit?" aceasta arătînd toată ghiftuiala ştabilor, care fac acum o nouă aristocraţie.

Textul memoriului nu e încă gata, acum îl formulează, va cere o mulţime de lucruri pentru tinerii scriitori (o revistă pentru tineri etc.), „pentru că trebuie să ceri foarte mult, ca să obţii ceva, cît de puţin".

Cum este o clipă de linişte şi _____ e în ţară, îl trimite.

I-am spus (deoarece insistă să semnez) că eu o duc bine, îmi apar cărţi, dar el a spus că nu cerem pentru noi personal, ci pentru ceilalţi. I-am spus că peste cîteva zile îi dau răspunsul că semnez sau nu. Mi-a spus că aranjează cînd mă duc în Franţa să vorbesc la „Europa Liberă", ca să-mi fac publicitate.

Scandalul cu memorandumul este un act politic, spune el, ca să arate lumii ce regim de teroare conduce ţara.

Va mai cere în memorandum case pentru scriitori, servicii.

TĂNASE mi-a povestit că deşi tinerii scriitori nu merită, el luptă pentru ei. PAPILIAN s-a purtat ca o lichea cu el. Acum cîtva timp, TĂNASE a organizat un memorandum, prin care cerea o conferinţă pentru tinerii scriitori. PAPILIAN a fost de acord cu totul, dar cînd a trebuit să semneze a dat înapoi.

TĂNASE spunea că la conferinţa viitoare a scriitorilor vor organiza nişte treburi frumoase. Dar, unde e libertatea, spunea el, cînd aleg delegat unul din zece, excluzîndu-i pe cei ce merită cu adevărat să meargă.

Voia să trimită un bilet prin mine lui BREBAN, avea ceva foarte important de discutat cu el, dar s-a răzgîndit şi a spus că-i dă telefon, la venirea lui în oraş, unde stă BREBAN.

„DONA ALBA"

N.B.

VIRGIL TĂNASE, membru al Uniunii Scriitorilor, absolvent al Facultăţii de limbă franceză, în prezent student la teatrologie, secţia

regie, este legătura cea mai apropiată a lui PG și DUMITRU ȚEPENEAG. Element cu concepții ostile, semnalat cu o serie de acțiuni în rîndul scriitorilor, cu relații suspecte cu cetățeni străini, cu intenții de a publica în Occident lucrări cu conținut necorespunzător. Este lucrat prin DUI[1] de către IMB[2], acțiunea fiind în controlul unității noastre.

Deoarece nu dispuneam de informatori cu posibilități bune pe lîngă cele trei elemente și cunoscînd faptul că VIRGIL TĂNASE este „punctul cel mai slab" al grupului, începînd din luna august a.c., în urma unor combinații, am reușit infiltrarea informatoarei „DONA ALBA" pe lîngă susnumitul pentru a cunoaște intențiile dușmănoase ce le au, modul cum vor să le realizeze.

Analizînd conținutul acestui material, coroborat cu datele obținute anterior, putem afirma cu certitudine că „planul de toamnă", despre care vorbeau GOMA, ȚEPENEAG și TĂNASE, îl constituie prezentarea acestui memoriu conducerii țării noastre, publicarea lui în Occident și declanșarea unei campanii de presă potrivnice politicii statului român.

Propunem să informăm organele de partid cu acțiunea acestor elemente și ca măsuri imediate următoarele:

– Mama lui VIRGIL TĂNASE este membră PCR. Să purtăm o discuție cu ea, să-i arătăm ce vrea să facă fiul ei și să-i cerem să ia atitudine împotriva activității ce o desfășoară.
– Să studiem posibilitatea exmatriculării lui VIRGIL TĂNASE de la facultate și încorporarea lui imediată în armată pentru a fi despărțit o perioadă de timp de legăturile sale.
– Avertizarea lui VIRGIL TĂNASE pentru acțiunile ostille ce le întreprinde.

În ziua de 19 octombrie a.c. urmează să se întîlnească din nou cu informatoarea. Deoarece este o sursă verificată în repetate rînduri prin toate mijloacele informativ-operative, propun să-i dăm un emițător ca să interceptăm toate discuțiile.

Informatoarea a fost instruită ca să amîne semnarea memoriului, invocînd teama de anumite neplăceri care le-ar provoca familiei,

1. Dosar de Urmărire Informativă.
2. Inspectoratul Municipiului București.

faptul că nu știe aproape nimic din ceea ce vor să facă ei în definitiv și urmările care vor decurge de aici etc.

Vom lua măsuri de a stabili despre ce piesă este vorba (la care VIRGIL TĂNASE face asistență de regie), care este conținutul acestei lucrări, unde urmează să fie pusă în scenă.

În discuțiile ce le va purta informatoarea cu VIRGIL TĂNASE, la viitoarea întîlnire, va urmări să obțină cît mai multe amănunte privind conținutul memoriului, pe cine au mai solicitat să-l semneze, de ce au fost refuzați, cînd vor să-l prezinte, dacă îl vor scoate imediat peste graniță sau așteaptă răspunsul de la forul căruia i l-a prezentat.

Cpt. ACHIM VICTOR

Anexa 7

A doua notă a informatoarei „Dona Alba”[1]

151/AV/20 octombrie 1973 STRICT SECRET
Ex. Nr. 1

NOTA

Azi, 19 octombrie a.c. m-am întîlnit la ora 14 în față la „Romarta copiilor” cu VIRGIL TĂNASE. Nu știu ce avea, era foarte supărat, palid la față. La toate insistențele mele, nu a vrut să-mi spună ce i s-a întîmplat. Era foarte grăbit, cu greu l-am lămurit să stea cu mine. La început ne-am plimbat, apoi am stat la barul de lîngă „Hanul lui Manuc” unde mie mi-a luat un wisky mare, iar lui o cafea. Cu toate insistențele mele, nu a vrut să bea, spunea că are de lucru și nu vrea să-și strice ziua.

I-am arătat cartea lui CIORAN.

Mi-a spus că cu CIORAN am dat greș, nu fac nici o treabă cu el la Paris deoarece CIORAN o duce destul de prost, și dacă îi vorbești românește se simte jignit. Puțin îi pasă că este român, puțin îi pasă de statul român, ca și lui IONESCU. „C_____ de guvern român” se crede șmecher, și după ce IONESCU a ajuns celebru l-a recunoscut. Dar IONESCU a spus că nu e român și nu-i pasă de români. Are cetățenia franceză.

Bani are VIRGIL din referatele pe care le face pentru edituri, în special despre cărți străine, astfel nu are remușcări că a oprit debutul unui scriitor de geniu român. Mai ia bani pe lecțiile de franceză pe

1. Arhiva CNSAS, Fond I, Dosar nr. 160193.

care le dă, lecţii pentru avansaţi, ia 50 de lei pe oră. De asemenea, a tradus „Contes drolatiques" de Balzac, poveşti pornografice, pentru „Cartea românească". Spune că cei de la editură vor să-i taie din texte, dar nu va îngădui. „Banii nu sunt o problemă, pot cîştiga oricîţi." A vrut să cumpere un tablou vechi cu 20.000 lei, dar a renunţat.

Cartea lui care apare acum în străinătate a prezentat-o mai întîi lui MARIN PREDA, acum doi ani. MARIN PREDA l-a întrebat cîţi ani are, şi dacă nu-i păcat să pătească ceva la vîrsta asta. MARIN PREDA i-a spus să ardă imediat manuscrisul acelei cărţi politice foarte curajoase. Cartea apare acum în străinătate. Îi mai apare tot în Franţa o a doua carte, un experiment, constînd în aplicarea în practică a unei teorii: se înlănţuiesc perfect logic nişte episoade disparate, fără ca prin aceasta cartea să aibă un sens.

Cartea lui BREBAN este foarte bună, prin Medoia autorul a vrut să exprime toată concepţia unui ins din societatea socialistă, care dacă trece strada vrea ca lumea să ştie că ştabul cutare a trecut strada. Pînă la urmă, deşi începuse ca un tip pur, individul, mirosind toate mlaştinile din jur, se va descompune şi el. Aceasta este societatea socialistă. Medoia are momente de delir verbal, şi prin asta e mare cartea, cînd personajul spune unele adevăruri.

Dar „Marele singuratic" a lui MARIN PREDA nu e o carte curajoasă cum voia el s-o arate, deoarece ultima pagină, cînd Nicolae îşi face autocritica şi intră din nou în partid, strică totul. Personajul fusese un revoltat, spusese nişte adevăruri, dar marele adevăr tot nu l-a spus, şi finalul a stricat totul.

Mai apar la Paris: Volumul de poezii al lui DIMOV (pe care VIRGIL T. îl consideră cel mai mare poet român) la editura „GALLIMARD" şi volumele lui DANIEL TURCEA şi – (am uitat încă cine) la o altă editură. Legătura le-a făcut-o ŢEPENEAG D., care i-a recomandat acolo.

I-am amintit lui VIRGIL T. că mi-a promis o invitaţie pentru Paris. Mi-a spus că va aranja, că întîi va pleca el şi îmi va trimite o invitaţie ca din partea unei instituţii oficiale. Eu o voi traduce, apoi Uniunea îmi va da o recomandare şi peste două luni voi fi la Paris. Acolo există un cenaclu condus de unul MĂMĂLIGĂ, care semnează ARGHIR şi unde pot citi. După asta aranjează el să vorbesc la „Europa Libera", de unde voi primi foarte mulţi bani. Dar va trebui să vorbesc ceva contra regimului, că de-l laud nu se difuzează. ILIE

CONSTANTIN a scris pentru „Europa Liberă" un material și a primit pe el 400 dolari. După asta ILIE CONSTANTIN umbla cu limba scoasă după tipa de la „Europa Liberă" să mai publice ceva. A mai vorbit la „Europa Liberă" și MATEI CĂLINESCU.

Am înțeles că VIRGIL T. va vorbi cu băieții de acolo, în special cu ȚEPENEAG D. să-mi publice o carte acolo.

I-am spus că m-am gîndit bine și că nu voi semna memoriul. VIRGIL T. mi-a spus că nici nu și-a închipuit asta, că trebuie să semneze oameni care știu ce urmări are asta și care știu să facă față consecințelor, ca el și GOMA P. Am înțeles că de fapt doar el și GOMA P. au semnat pînă în clipa de față memoriul. Mi-a spus că cine semnează chiar dacă va fi dus în Siberia trebuie să se țină tare, indiferent de consecințe, pentru că și el are familie, mamă, dar luptă pentru toți ceilalți.

„DONA ALBA"

N.B.

VIRGIL TĂNASE, element cunoscut cu atitudine ostilă, este lucrat prin DUI de către IMB. Acțiunea se află în control la unitatea noastră. Informatoarea a avut sarcina să clarifice de unde are bani VIRGIL TĂNASE, dacă au mai semnat memoriul și alte persoane, cine anume, ce alte intenții au.

Următoarea întîlnire o vor avea luni, 22 oct. 1973.

Vom lua măsuri ca ea să se efectueze sub control tehnic.

Cpt. ACHIM VICTOR

Anexa 8

Notă a Securităţii privindu-i pe Paul Goma, Dumitru Ţepeneag şi Virgil Tănase (1973)[1]

Ministerul de Interne
Nr. 150/20 octombrie 1973

STRICT SECRET
Ex. Nr. 1

[notă de mînă]
26 X 1973
Lucrarea a fost prezentată Conducerii
Dir. noastre şi tov. General maior Stoica,
ordonîndu-se pregătirea unui material pentru
Conducerea de partid
[semnat indescifrabil]

NOTA

Din informaţiile obţinute după întoarcerea din străinătate a scriitorului PAUL GOMA (mai 1973) rezultă că acesta împreună cu DUMITRU ŢEPENEAG (aflat în prezent la Paris) au conceput un „plan de acţiune", urmărind să creeze un aşa-zis „grup de rezistenţă", iar pe de altă parte să provoace un scandal de proporţii în străinătate pe tema „lipsei de libertăţi" care s-ar manifesta în ţara noastră.

Şi-au intitulat acţiunea „Planul de toamnă", hotărînd desfăşurarea acestuia după 1 septembrie a.c.

Cei doi şi-au împărţit rolurile şi anume:

1. Arhiva CNSAS, Fond I, Dosar nr. 160193.

– PAUL GOMA să reprezinte un fel de „paratrăsnet", polarizînd în jurul său un număr de tineri scriitori din rîndul celor „nemulţumiţi, oprimaţi, nepublicaţi în ţară şi interesaţi să fie editaţi în străinătate", el constituind şi o garanţie că asupra acestora nu se vor lua nici un fel de măsuri, atîta timp cît lui nu i se întîmplă nimic
– DUMITRU ŢEPENEAG să se ocupe de traducerea şi editarea în străinătate a lucrărilor persoanelor atrase de PAUL GOMA în aşa-zisul grup „de rezistenţă" şi să declanşeze prin intermediul radioului şi presei străine o campanie de calomnii la adresa politicii culturale a statului român.

Pentru realizarea scopului ce şi l-au propus, PAUL GOMA a început să contacteze mai multe persoane din rîndul tinerilor scriitori printre care: VIRGIL TĂNASE, CEZAR IVĂNESCU, SORIN TITEL, MIHAI URSACHI, DAN LAURENŢIU, DANIEL TURCEA, MARIUS ROBESCU, LEONID DIMOV şi alţii. Speculînd unele nemulţumiri personale (generate de greutăţi materiale, publicarea la intervale mai mari de timp a lucrărilor lor etc.), PAUL GOMA a încercat determinarea acestora să-i împărtăşească concepţiile şi le-a solicitat manuscrise originale pentru a fi publicate în străinătate.

El nu a obţinut decît o adeziune formală din partea celor de mai sus, care deşi i-au făcut promisiuni, atunci cînd le-a cerut lucrările au refuzat să i le dea, unii acuzîndu-l că urmăreşte să-şi rezolve interese personale de publicitate.

Singurul care a acceptat pînă în prezent propunerile lui PAUL GOMA este VIRGIL TĂNASE, membru al Uniunii Scriitorilor, profesor de franceză, actualmente student la Institutul de Teatru, secţia regie, cunoscut de mai mult timp cu o atitudine ostilă.

În paralel, PAUL GOMA a imprimat pe bandă magnetică o scrisoare către PIERRE EMMANUEL, preşedintele PEN-Clubului, poet, membru al Academiei Franceze, preşedintele unor aşa-zise societăţi de ajutorare a scriitorilor din ţările socialiste, rugîndu-l s-o publice în presa occidentală.

Pe un ton violent, ce depăşeşte toate manifestările sale de pînă acum, PAUL GOMA pretinde că în ţara noastră nu există libertate de nici un fel, că se încalcă toate documentele ce sunt semnate la diferite conferinţe internaţionale şi unde ne angajăm să respectăm

drepturile omului; consideră că poporul român trăiește în condiții grele din punct de vedere material; oamenii muncii ar fi tot timpul în pericol de a-și pierde locul de muncă etc.

La rîndul său DUMITRU ȚEPENEAG a acordat un interviu redactorei MONICA LOVINESCU, care a fost difuzat de postul de radio „Europa Liberă" în seara de 30 septembrie a.c. și reluat în zilele următoare. Întregul interviu este presărat cu calomnii la adresa intelectualilor români și a politicii partidului nostru în domeniul culturii. A declarat că în viitor tinerii scriitori vor beneficia de sprijinul său, în sensul de a se ocupa de publicarea lucrărilor acestora în străinătate, amintindu-i pe cei contactați de către PAUL GOMA, căruia, cu această ocazie, i-a consacrat public rolul de „paratrăsnet".

La data de 20 septembrie a.c., DUMITRU ȚEPENEAG a publicat în ziarul „Le Monde" un articol intitulat „Cui îi este frică de schimbări", în care, făcînd o paralelă între comunism și capitalism, debitează calomnii la adresa societății socialiste.

Din informațiile obținute, rezultă că punctul culminant al planului conceput de cei doi urmează să fie marcat de înaintarea unui memoriu conducerii de partid și de stat și publicarea lui în același timp în presa occidentală.

Primul punct din memoriu cuprinde o cerere pentru îmbunătățirea condițiilor materiale a scriitorilor români care trăiesc într-o „situație mizeră".

Al doilea punct cere desființarea „cenzurii care operează asupra scriitorului și nu asupra operei sale".

În continuare se cer reviste pentru tinerii scriitori, case, servicii etc.

Memoriul sus-menționat trebuia să fie înaintat în luna septembrie a.c., odată cu declanșarea scandalului în presa occidentală. Acțiunea a fost amînată datorită vizitei delegației române în America Latină. O nouă amînare a fost impusă de evenimentele din Orientul Apropiat și Mijlociu, care au concentrat atenția opiniei publice și „acțiunea lor" ar fi trecut neobservată.

Un alt impediment care a întîrziat prezentarea memoriului îl constituie și faptul că nu este semnat decît de PAUL GOMA și VIRGIL TĂNASE, ceilalți scriitori solicitați refuzînd să-l semneze pînă în prezent.

Ei sunt preocupați în continuare să determine cel puțin încă o persoană care să semneze memoriul.

Din afirmaţiile lui VIRGIL TĂNASE, rezultă că: atît memoriul, cît şi campania de presă ce va urma sunt „gîndite de mai mult timp şi de cei din afara ţării şi au ca scop să demonstreze statelor care încheie tot felul de contracte şi pacte cu România adevărata faţă a regimului de la Bucureşti".

Din date verificate, mai rezultă că cei doi scontează, în acţiunea lor, pe sprijinul emigraţiei reacţionare.

Anexa 9

Plan de măsuri în acţiunea „Ethos", martie 1974[1]

Ministerul de Interne
Direcţia I-a
Nr. 151/00123054
7 martie 1974

STRICT SECRET
Ex. 1

SE APROBĂ
[semnat] Gl. mr C. Stoica
08.III.1974

PLAN DE MĂSURI
în acţiunea „Ethos"

Un grup de elemente (PAUL GOMA, DUMITRU ŢEPENEAG şi VIRGIL TĂNASE), membri ai Uniunii Scriitorilor sau Fondului Literar, prin acţiunile ostile ce le întreprind, urmăresc să creeze o atmosferă necorespunzătoare în rîndul oamenilor de litere din ţara noastră. În mod deosebit din a doua parte a anului 1973, aceştia au încercat să polarizeze în jurul lor scriitori tineri, printre care VIRGIL MAZILESCU, CEZAR IVĂNESCU, DANIEL TURCEA, SORIN TITEL, FLORIN GABREA, MIHAI URSACHI, o parte dintre ei nemulţumiţi că nu li se publică unele din lucrările prezentate la edituri sau reviste.

În ziua de 27 februarie 1974 conducerea ministerului a analizat modul în care este organizată urmărirea activităţii ostile desfăşurată

1. Arhiva CNSAS, Fond I, Dosar nr. 160193.

de persoanele menţionate. Cu această ocazie s-au reliefat concluzii cu privire la concepţia de lucru, precum şi principalele aspecte care trebuiesc clarificate în viitor, subliniindu-se următoarele:

a) Activitatea duşmănoasă desfăşurată de sus-numiţii este produsul influenţei şi instigărilor ostile din exterior, îndeosebi ale grupu lui de intelectuali reacţionari de la Paris format din MONICA LOVINESCU, VIRGIL IERUNCA, ION CUŞA, LEONID MĂMĂLIGĂ şi alţii, precum şi de către funcţionari ai postului de radio „Europa Liberă".
   Atitudinea lui PAUL GOMA şi DUMITRU ŢEPENEAG nu se bucură de apreciere sau adeziune din partea scriitorilor români, ci dimpotrivă sunt repudiaţi, considerînd că sub acest paravan ei îşi ascund de fapt incapacitatea profesională.
b) Măsurile informative de cunoaştere a activităţii lor trebuiesc luate de aşa manieră, încît să nu dea posibilitatea la declanşarea de campanii publicitare împotriva ţării noastre şi crearea artificială a unor cazuri.
   În procesul de urmărire să se aibă în vedere descoperirea acelor fapte, comportări ori atitudini care îi compromit faţă de opinia publică ori dacă comit infracţiuni de drept comun, creîndu-ne astfel posibilitatea să acţionăm asupra lor şi pe această linie. Permanent să informăm organele în drept, pentru a întreprinde asupra lor măsuri administrative, atunci cînd situaţia impune acest lucru.
c) Prin mijloacele muncii informativ-operative să se stabilească din timp, pentru a fi controlate, toate contactele lui PAUL GOMA, DUMITRU ŢEPENEAG şi VIRGIL TĂNASE cu emisari ai emigraţiei reacţionare, ziarişti din Occident, turişti sau funcţionari ai unor ambasade, urmărind să precizăm ce alte acţiuni intenţionează să întreprindă, ce procedee vor folosi, în scopul documentării şi contracarării acestei activităţi.
   Vom depista şi controla căile ilegale prin care aceste elemente trimit în Occident manuscrise cu conţinut necorespunzător sau furnizează anumite date emigraţiei reacţionare în legătură cu „atmosfera" din rîndul oamenilor de litere din ţara noastră, procedîndu-se la sancţiuni conform legilor în vigoare.
d) Să se documenteze, cu probe, întreaga activitate infracţională desfăşurată în ţară şi străinătate de PAUL GOMA, DUMITRU

ŢEPENEAG, VIRGIL TĂNASE şi legăturile acestora, astfel încît să fim pregătiţi în orice moment pentru a lua împotriva lor măsurile corespunzătoare.

Pentru cunoaşterea permanentă a poziţiei şi activităţii lor se va acţiona diversificat, astfel:

1. Asupra lui PAUL GOMA vom proceda astfel:

– Prin toate mijloacele muncii de securitate vom stabili activitatea ce o desfăşoară, conţinutul lucrărilor ce le scrie, intenţiile ce le are cu aceste materiale, alte acţiuni ce urmăreşte să le întreprindă în rîndul scriitorilor, modul cum va proceda pentru realizarea scopului ce şi-l propune.

a) În acest scop, în afară de mijloacele speciale vom dispune reţeaua informativă în locurile şi mediile frecventate de obiectiv, pentru a nu sesiza măsurile întreprinse de organele noastre.

b) Informatorii „FĂLTICEANU" şi „RUXANDRA" vor fi dirijaţi să desfăşoare o acţiune de influenţare asupra lui PAUL GOMA pentru a atenua conţinutul ostil al lucrărilor sale literare în curs de elaborare.

c) Informatoarea „RUXANDRA" va urmări activitatea unora dintre relaţiile lui PAUL GOMA (SORIN TITEL, V. MAZILESCU, I. CONDEESCU, LEONID DIMOV) pentru a stabili modul cum evoluează, unde şi cînd putem interveni pentru destrămarea lor.

d) „DONA ALBA" va continua apropierea de TĂNASE VIRGIL, principala legătură a lui PAUL GOMA, de la care vom putea afla amănunte privind acţiunile ce intenţionează să le întreprindă, cînd şi cum vor proceda, ce alţi scriitori încearcă sau au reuşit să atragă.

e) Cunoscînd faptul că PAUL GOMA primeşte valută din Franţa pe baza contractului ce îl are cu editura „GALLIMARD" şi existînd prime sesizări că el foloseşte această valută pentru cumpărarea unor obiecte de la magazinele „Comturist", pe care ulterior le vinde la preţ de speculă, vom proceda astfel:

– Împreună cu alte organe competente vom verifica ce cumpără şi cum foloseşte aceste obiecte.

– Vom lua măsuri de identificare şi verificare a vînzătorului de la magazinul din str. 30 Decembrie nr. 44, de unde PAUL GOMA face cumpărături.

– Vom folosi sursa „S.D." pentru a afla amănunte în plus despre modul cum întrebuinţează GOMA bunurile cumpărate şi care sunt persoanele cărora le vinde.
– Vom cere informatorilor „RUXANDRA", „M.N." şi „GEORGESCU" să stabilească dacă MONA ŢEPENEAG şi CRISTINA ANASTASIU CONDEESCU, legături apropiate ale lui PAUL GOMA, cumpără sau intermediază vînzarea unor obiecte de provenienţă străină.

f) Vom avea în vedere să urmărim ce întreprinde obiectivul în legătură cu intenţia de a-şi procura un şapirograf, cunoscînd că urmăreşte să-l obţină ilegal din străinătate sau cu sprijinul unor cunoştinţe. Ne vom deplasa în oraşul Făgăraş pentru a lua măsuri de identificare a persoanelor ce s-au angajat să-i procure şapirograful şi se va întocmi un plan detaliat pentru a stabili şi preveni realizarea intenţiilor ce le au.

2. Asupra lui DUMITRU ŢEPENEAG vom acţiona astfel:

a) Întrucît s-a întors recent din străinătate, vom folosi mijloacele informativ-operative pentru a stabili:
– Comentariile şi aprecierile ce le face în legătură cu activitatea desfăşurată de el în perioada cît a fost plecat în Occident.
– Modul cum va proceda în contactele ce le va avea atît cu legăturile apropiate (PAUL GOMA, V. TĂNASE), cît şi cu persoanele vizate de ei să fie atrase la activitatea ostilă ce o desfăşoară.
– Identificarea şi verificarea tuturor elementelor cu care va intra în contact şi stabilirea scopului pentru care a realizat acest lucru.

Din toate datele ce se vor obţine, vom urmări să descifrăm dacă DUMITRU ŢEPENEAG a venit cu sarcini speciale de la emigraţia reacţionară din Occident, care sunt acestea şi cum intenţionează să acţioneze.

b) Informatorii „GRĂDINARU", „B.2.", „C.1" şi „RUXANDRA" vor fi dirijaţi să urmărească:
– Manifestările ce le are în discuţii, problemele la care se referă.
– Preocupările sale literare, conţinutul lucrărilor.
– Informatorii „GRĂDINARU", „SANDA" şi „M.N." vor fi dirijaţi pe lîngă soţia obiectivului pentru a stabili amănunte în legătură cu activitatea ce a desfăşurat-o el în Franţa, scopul ce-l urmăreşte, cauzele ce-l determină să facă acest lucru.

c) Prin reţeaua informativă, ori persoane de încredere ce lucrează în domeniul cultelor, se va acţiona asupra lui ALEXANDRU

IONESCU, vicar al Patriarhiei, pentru ca acesta să exercite influenţă pozitivă asupra fiicei şi ginerelui său MONA şi DUMITRU ŢEPENEAG.

3. În legătură cu VIRGIL TĂNASE vom lua următoarele măsuri:

a) Dirijarea în continuare a informatorului „TUDOR" pentru a-i stabili comportarea şi atitudinea în rîndul scriitorilor, intenţiile sale, ce legături are cu cetăţeni străini, în ce constau acestea.
b) Prin informatorul „PODARU" vom obţine date cu privire la natura raporturilor obiectivului cu PAUL GOMA şi DUMITRU ŢEPENEAG, amănunte privind situaţia lucrării trimise în Franţa pentru a fi publicată de editura „FLAMMARION".
c) Sursa „PANDELESCU" ne va informa în legătură cu conţinutul manuscrisului „DICTATORUL", cine mai are cunoştinţă de el, ce intenţionează să facă cu acesta.
d) Prin legăturile oficiale şi reţeaua informativă existentă vom verifica dacă a depus vreo lucrare în vederea publicării, conţinutul ei etc.
e) În scopul realizării unei pătrunderi mai directe în intimitatea obiectivului, se va efectua o recrutare în rîndul celor mai apropiate legături ale sale.
f) În situaţia cînd VIRGIL TĂNASE sau soţia sa vor solicita viză pentru efectuarea unei călătorii în Occident, avizul unităţii va fi favorabil.
g) La Institutul de Artă Decorativă şi Cinematografie unde este student, vom lua măsuri de încadrare a sa informativă pentru a verifica dacă nu desfăşoară activitate nocivă în rîndul colegilor. Atenţia organelor noastre va fi concentrată şi asupra principalelor legături (CEZAR IVĂNESCU, LEONID DIMOV şi VIRGIL MAZILESCU) şi a celor cîţiva tineri care se mai află în anturajul lor. La aceste elemente să cunoaştem în amănunţime atitudinea faţă de PAUL GOMA, DUMITRU ŢEPENEAG şi VIRGIL TĂNASE, să desfăşurăm o acţiune de influenţare a lor cu ajutorul reţelei sau direct (avertizare, contactare) să le arătăm că aceştia (PAUL GOMA, DUMITRU ŢEPENEAG şi VIRGIL TĂNASE) îi atrag la activităţi ostile, le cer să acţioneze în acest fel, pentru a-şi atinge ei scopurile ce le au.
   Avînd în vedere pericolul ce-l reprezintă întîlnirile periodice pe care le organizează VIRGIL TĂNASE la domiciliul său cu diverşi

tineri scriitori la inițiativa lui PAUL GOMA și DUMITRU ȚEPENEAG, vor fi luate măsuri pentru destrămarea acestui anturaj acționîndu-se astfel:

– Vor fi contactați, direct sau cu ajutorul rețelei, scriitorii MARIUS ROBESCU, ȚURLEA STELIAN, IOANA CRĂCIUNESCU, DANIEL TURCEA, CEZAR IVĂNESCU, care participă la astfel de întîlniri. Cu acest prilej vom exercita o activitate de influențare în ideea renunțării la participarea întîlnirilor ce le organizează TĂNASE VIRGIL.

Cu sprijinul UM0920 [spionaj, *n.a.*] vom urmări să stabilim:

– Activitatea ce o desfășoară PAUL GOMA, DUMITRU ȚEPENEAG și alte legături ale lor, în perioada cînd efectuează călătorii în Occident.
– Care sunt persoanele ce-i sprijină în publicarea unor lucrări la editurile „FLAMMARION" și „GALLIMARD", scopul ce-i determină să facă acest lucru, influențarea lor să renunțe la acordarea acestui sprijin.
– Modul cum sunt apreciați atît ei, cît și lucrările lor de către persoane din emigrația română, precum și de cercurile literare din Occident.
– Să obținem date în legătură cu materiale ale acestora ce apar în presa occidentală, cît și ceea ce se scrie despre activitatea lor.
– Dacă e posibil să se acționeze pe linia influențării persoanelor din Occident care le acordă sprijin celor de mai sus, în același timp să-i determine să adopte o poziție neutră sau defavorabilă față de aceștia.
– Să fim anunțați în situațiile cînd au reușit să scoată ilegal anumite lucrări cu conținut necorespunzător și ce intenționează să facă cu ele persoanele ce le-au primit.

Toate informațiile obținute vor fi concentrate într-un singur loc, periodic analizate și determinate noi măsuri în completarea prezentului plan.

ȘEFUL DIRECȚIEI
GENERAL-MAIOR
DUMITRU BORȘAN

Anexa 10

Notă-raport privind planul „Ethos”[1]

MINISTERUL DE INTERNE
DIRECŢIA I-a

Nr. 00123062 din 10 aprilie 1974 STRICT SECRET
Ex. 1

NOTA RAPORT
asupra modului cum s-au realizat pînă în prezent
sarcinile din planul „ETHOS”

În urma măsurilor întreprinse de la data aprobării planului şi pîna în prezent, pentru cunoaşterea activităţii ostile desfăşurată de PAUL GOMA, DUMITRU ŢEPENEAG, VIRGIL TĂNASE şi legăturile lor apropiate, au rezultat următoarele aspecte:

– După reîntoarcerea de la Paris (2.03.1974), DUMITRU ŢEPENEAG a contactat pe toţi tinerii scriitori ce se află în anturajul său (V. MAZILESCU, D. TURCEA, V. TĂNASE, M. ROBESCU, I. NEACŞU, CEZAR IVĂNESCU, SORIN TITEL etc.), cu care s-a întreţinut individual sau în grup, informîndu-se asupra activităţii lor, „acţiunile” ce le-au întreprins, cerînd în acelaşi timp date despre „atmosfera culturală din ţara noastră” din perioada cît a lipsit. Conţinutul principalelor discuţii au fost raportate conducerii profesionale. Ca o primă concluzie ce se poate trage în urma acestor întîlniri este aceea că PAUL GOMA şi V. TĂNASE nu se bucură de încrederea celorlalţi (D. TURCEA, V. MAZILESCU, SORIN TITEL etc.), existînd între ei neînţelegeri care au avut

1. Arhiva CNSAS, Fond I, Dosar nr. 160193.

ca rezultat în primul rînd refuzul de a semna „platforma program" (un memoriu către conducerea statului) şi aproape încetarea activităţii cenaclului ce funcţiona la domiciliul lui VIRGIL TĂNASE.

DUMITRU ŢEPENEAG este afectat de faptul că nu a fost căutat de persoane mai importante din rîndul scriitorilor şi că mulţi dintre aceştia nici nu-l mai bagă în seamă (N. BREBAN, EUGEN JEBELEANU etc.)

– În repetate rînduri şi-a exprimat nemulţumirea pentru modul cum au acţionat PAUL GOMA şi VIRGIL TĂNASE în vederea atragerii unor tineri scriitori de partea lor, acuzîndu-i că au făcut din nemulţumirile personale revendicări ale tuturor.
– A mai rezultat că atît D. ŢEPENEAG, cît şi PAUL GOMA se află în relaţii apropiate cu ERIK LESCAR, fost secretar II al Ambasadei Franţei la Bucureşti în perioada 1969-1972, cunoscut cadru al serviciului de spionaj francez.
– În ziua de 5 aprilie a.c., la domiciliul lui DUMITRU ŢEPENEAG a venit LUBERT MANUEL, corespondent al ziarului „Le Monde". Acesta a sosit în România ca să ia un interviu Preşedintelui ţării. În cursul convorbirii ce a avut loc nu au rezultat probleme deosebite.
– În discuţiile purtate cu legăturile sale, DUMITRU ŢEPENEAG a dat amănunte în legătura cu revista „EST" care va apare la Paris şi în al cărei colectiv de redacţie se află şi el.

PAUL GOMA este preocupat de strîngerea datelor necesare scrierii unui roman „despre puşcăria de la Piteşti unde au fost deţinuţi tinerii intelectuali". Din materialele obţinute rezultă că intenţia de a redacta o asemenea carte a discutat-o şi cu MONICA LOVINESCU cînd se afla la Paris, căreia i-a comunicat ulterior că dacă nu va reuşi să se documenteze va scrie totuşi o carte despre imposibilitatea de a obţine amănunte necesare acestui manuscris.

– A fost identificată o nouă legătură a obiectivului la care îşi lasă manuscrisele atunci cînd pleacă de acasă, „pentru a nu fi sustrase de securitate". Acesta se numeşte WEXLER ELIAN, inginer la Întreprinderea mecanică de utilaj tehnologic din Ploieşti, cunoscut că în anul 1971 a cerut plecarea definitivă în Israel, cererea sa fiind respinsă. S-au întreprins măsuri de verificare a acestuia în vederea studierii pentru atragerea la colaborare.
– A fost identificată şi s-au luat măsuri de verificare a persoanei din Făgăraş care i-a promis lui PAUL GOMA că poate să-i

confecţioneze un şapirograf la Combinatul chimic din localitate. Se numeşte SOFONEA MARTESCU DOINA, funcţionară la filiala Băncii RSR din Făgăraş. În vederea verificării şi adîncirii informaţiei, s-a întocmit un plan de măsuri împreună cu I.J. Braşov.

– Cunoscînd faptul că socrul lui PAUL GOMA şi-a construit o vilă la Breaza, unde vor sta împreună în tot sezonul cald, am cerut la I.J. Prahova amănunte pentru a cunoaşte condiţiile informativ--operative existente în acea localitate în vederea întreprinderii unor măsuri.
– Direct şi cu ajutorul organelor de miliţie am stabilit că PAUL GOMA cumpăra de la magazinele cu vînzare pe valută diverse produse cosmetice (săpunuri, pudră, spray, ruj, parfum) pe care le vinde cu ajutorul soţiei lui D. ŢEPENEAG. Măsurile de documentare se află în curs.
– Cenaclul organizat de V. TĂNASE la domiciliul său în ultima perioadă de timp aproape că şi-a încetat activitatea, deoarece au avut loc unele neînţelegeri între participanţi (V. MAZILESCU, CEZAR IVĂNESCU). Semnificativ în acest sens este şi faptul că, de cînd s-a reîntors în ţară, DUMITRU ŢEPENEAG nu a venit la nici o întîlnire a „cenacliştilor".
– Tot în acest caz s-a trecut la contactarea lui „T.G." – redactor la o revistă din Bucureşti, cunoscut ca legătură apropiată a grupului, în vederea atragerii sale la colaborare.
– O serie de informatori („TOM", „TEODORESCU", „RUXANDRA" etc.) au fost dirijaţi să desfăşoare activitate de influenţare atît direct asupra elementelor urmărite, cît mai ales asupra unor legături ale acestora (V. MAZILESCU, I. NEGOIŢESCU etc.) în scopul destrămării anturajului ce şi l-au creat.
– S-a cerut UM 0920 sprijinul pentru rezolvarea unor sarcini privind activitatea acestor elemente în străinătate, cît şi stabilirea legăturilor ce le au acolo.

Raportăm că la 7 aprilie a.c., D. ŢEPENEAG a plecat la Paris, ocazie cu care nu s-au produs fapte deosebite.

ŞEFUL SERVICIULUI
Lt.Colonel
Nicolae Mihai
ŞEFUL DIRECŢIEI
General-maior
Dumitru Borşan

Anexa 11

Plan de măsuri în cazul Tănase Virgil, conspirativ „REBELUL" (1980)[1]

Cu prilejul vizitei lui Ceaușescu la Paris din iulie 1980, Virgil Tănase a organizat un protest public în piața Trocadero. Planul de măsuri de mai jos este reacția Securității la acel eveniment. Ultimul punct al planului anunță deja „măsuri radicale" împotriva lui Virgil Tănase.

Ministerul de Interne — STRICT SECRET
Departamentul Securității Statului — ex. nr. -
– U.M. 0544 –
Nr. 225/f.5/00[ilizibil] din [ilizibil] 1980

PLAN DE MĂSURI
În cazul TĂNASE VIRGIL conspirativ „REBELUL"

„REBELUL" este cunoscut că desfășoară [o] intensă activitate ostilă țării, fiind un element viclean, agresiv și descompus moral. Încă înaintea actului de trădare s-a pus în slujba activității grupului de la Paris și a postului de radio EUROPA LIBERĂ, cărora le-a transmis aceleași informații cu caracter denigrator la adresa orînduirii sociale și de stat din România.

Stăpînit de concepții dușmănoase și de ură împotriva regimului din țara noastră, aprig susținător al lui PAUL GOMA, DUMITRU ȚEPENEAG și acțiunilor lor disidente și protestatare, după stabilirea ilegală la Paris s-a angrenat în acțiuni antiromânești și propagandă diversionistă împotriva țării, participînd nemijlocit la organizarea de acțiuni și manifestări publice, de stradă, în problema așa-ziselor „drepturi umanitare".

1. Arhiva CNSAS, Fond SIE, Dosar nr. 38696.

Face parte din grupul de la Paris și colaborează cu subredacția din Franța a postului de radio EUROPA LIBERĂ. Acționează intens pe linia racolării și influențării scriitorilor și altor persoane de cultură [ilizibil] și de a crea disidențe în rîndul intelectualilor din R.S. România.

[Ilizibil] spionaj străine care acționează împotriva țării noastre.

Avînd în vedere caracterul deosebit de dușmănos al acțiunilor pe care „REBELUL" le întreprinde împotriva țării noastre, apreciem necesar lucrarea lui în mod organizat, pe bază de plan, pentru neutralizarea activității sale, în care scop ne propunem realizarea următoarelor obiective:

I. Cunoașterea, prevenirea și contracararea acțiunilor ostile inițiate și organizate de „REBELUL", depistarea legăturilor lui cu țara, neutralizarea lor.
II. Întreprinderea de măsuri specifice de securitate și combinații operative pentru crearea de disensiuni între „REBELUL" și ceilalți membri ai grupului de la Paris, compromiterea și izolarea lui față de membrii acestui grup, personalități culturale și emigrația română din Franța, precum și față de conducerea postului de radio EUROPA LIBERĂ.
III. Pregătirea condițiilor pentru trecerea la măsuri radicale împotriva sa.

Pentru realizarea acestor obiective, în prima etapă vom întreprinde următoarele măsuri concrete:

1. În cooperare cu I.J. Maramureș, va fi instruit și trimis temporar cu sarcini informatorul „Bărbulescu", cu scopul de a-l contacta pe „REBELUL" și a obține date și informații actuale despre situația și intențiile sale [ilizibil].
   „Bărbulescu" a fost coleg de facultate cu „REBELUL" [ilizibil].
   Termen: 30 oct. 1980
2. [Ilizibil] a informatoarei „Mihaela" din legătura Sectorului VI, care are pe sora sa căsătorită și stabilită în Paris și se află în relații apropiate cu soția lui „REBELUL".
   „Mihaela" va fi instruită să obțină date despre situația familială a lui „REBELUL", legăturile acestuia cu grupul de la Paris și postul de radio EUROPA LIBERĂ, oameni de cultură și artă din țară care-l vizitează.
   Termen: 30 oct. 1980

3. Analizarea posibilităţilor de care dispun în cazul „REBELUL" sursele „Dinu" şi [ilizibil] din legătura Sectorului VI, precum şi sursa „Lucian", aflată în legătura I.J. Cluj.
   Termen: 30 dec. 1980
4. Prin redacţia noastră de la Paris se vor obţine date cu privire la acţiunile pe care „REBELUL" le întreprinde împotriva ţării, în scopul cunoaşterii şi contracarării lor.
   Sarcină permanentă
5. Verificarea şi pregătirea cuplului informativ „Roberta-Niţă" în scopul infiltrării în grupul de la Paris.
   Termen: 30 dec. 1980
6. În cooperare cu I.J. Arad se vor întreprinde măsuri pentru studierea, verificarea şi contactarea scriitorului „Ion" în vederea recrutării sale.
   „Ion" este cunoscut că se află în anturajul grupului de la Paris.
   Termen: 30 dec. 1980
7. Identificarea şi [ilizibil] rudelor şi relaţiilor lui „REBELUL" din ţară, în scopul depistării persoanelor care prezintă interes operativ pentru organele noastre.
   Termen: 30 dec. 1980
8. Contactarea mamei şi soacrei lui „REBELUL" din ţară, pentru a se obţine date de interes operativ şi a le determina să-l influenţeze pe „REBELUL" ca să renunţe la activitatea ostilă ţării noastre şi la colaborarea cu EUROPA LIBERĂ.
   Termen: 10 noiembrie 1980
9. Vor fi pregătite şi trimise temporar cu sarcini în Franţa şi R.F. Germania sursele „Bratosin" şi „Aristotel", personalităţi culturale care se bucură de mare prestigiu faţă de membrii grupului de la Paris şi faţă de unii oameni de cultură şi artă autohtoni din ţările respective, în scopul discreditării lui „REBELUL" faţă de aceştia, prezentării lui ca pe o persoană lipsită de valoare scriitoricească, care face jocul EUROPEI LIBERE şi al unor servicii de spionaj străine.
   Termen: 30 dec. 1980
10. „REBELUL" va fi compromis prin informatorul „Bărbulescu" şi Berindei Mihnea din Paris faţă de scriitorul Eugen Ionescu, cu care se află în relaţii proaste, descriindu-l ca agent al securităţii române.
    Termen: 30 dec. 1980

11. Prin sursele de care dispunem, „REBELUL" va fi influențat să-l critice public pe Berindei Mihnea pentru [ilizibil] și iredentismul maghiar în problema Transilvaniei.
    Prin această acțiune urmărim crearea [ilizibil] între cei doi pe de-o parte, cît și în cadrul grupului de la Paris, pe de altă parte, cunoscînd că Berindei Mihnea este protejat de Lovinescu Monica.
    Termen: 1 martie 1981
12. Folosirea sursei „Radian" pentru a întocmi un material de demascare a lui „REBELUL" pe baza articolului publicat de acesta în revista „Les Nouvelles Littéraires" din 24 iunie 1978, în care se arată situația precară a celor care se află în exil. Prin această acțiune scontăm pe crearea unei stări conflictuale între „REBELUL" și grupul de la Paris.
    Materialul respectiv va fi difuzat în rîndul emigrației din Franța, R.F. Germania și alte țări.
    Termen: 30 dec. 1980
13. Prin inițierea unei combinații operative se va acredita ideea în rîndul legionarilor din Franța și R.F. Germania, precum și față de unii angajați ai EUROPEI LIBERE, că „REBELUL" este agent al securității române, pentru a fi discreditat și izolat.
    În cercul de relații al lui „REBELUL" din țară și străinătate se va acredita ideea că autoritățile române au simulat că nu-i acordă viză de plecare din țară mamei acestuia, în scopul acoperirii faptului că el este agent al organelor securității române.
    Termen: 30 martie 1981
14. Prin direcția de pașapoarte și vize se vor întreprinde măsuri pentru anularea valabilității vizei române de ședere în Franța a lui „REBELUL".
    Termen: 30 dec. 1980
15. În cooperare cu UM 0610, UM 0800 – București, I.J. Galați și I.J. Reșița se vor elabora planuri de măsuri pentru lucrarea informativă a rudelor și relațiilor lui „REBELUL" din țară, în vederea realizării obiectivelor ce ni le-am propus în acest caz.
    Termen: 30 noiembrie 1980
16. Prin sursa „Mircea" se vor studia condițiile de a se trece la măsuri radicale împotriva lui „REBELUL", după care se vor prezenta propuneri de acționare.
    Termen: 30 martie 1981

Lunar, se va analiza stadiul îndeplinirii măsurilor prevăzute în prezentul plan, iar în baza noilor date și a evoluției cazului, planul va fi completat pe parcurs cu alte măsuri adecvate care să ne asigure realizarea obiectivelor ce ni le-am propus.

Lt.Col. Ionescu Vlad

Anexa 12

Fragmente din dosarul CIE al lui Virgil Tănase

Cîteva fragmente care au putut fi descifrate din dosarul CIE al lui Virgil Tănase. Calitatea microfișelor este extrem de proastă[1].

***

TELEGRAMĂ
Expeditor: AB/L-0492 Destinatar: Madrid
07.11.80

Tov. Leonte,
Apreciem pozitiv modul cum ați respectat instrucțiunile primite din Studio și ați realizat acțiunea în cazul lui VIRGIL TĂNASE.
Urmăriți și anexați direct reacțiile.
Semnătura: GRUIA
Luat cunoștință

Semnătura Data
I. Tiseanu 7.XI.80

*

Serviciul Independent de Pașapoarte și Evidența Străinilor
Data: 03.12.1981
UM 0544 București
Lt.col. Ionescu

Vă facem cunoscut că TĂNASE VIRGIL, născut la 16.07.1945, împreună cu soția TĂNASE DOINA VICTORIA, născută la 03.07.1945,

1. Arhiva CNSAS, Fond SIE, Dosar nr. 38696.

au solicitat aprobarea prelungirii valabilităţii vizei şi a termenului de şedere în Franţa pînă la 31.12.1983 şi dreptul la mai multe călătorii în ţară.

Vă rugăm să ne comunicaţi avizul dvs. cît mai urgent posibil, cu privire la cererea sus-numiţilor.

ŞEFUL SERVICULUI
Colonel
Dorobanţu Victor

*

Ministerul de Interne
Departamentul Securităţii Statului
UM 0544
03.12.1981

Către
UM 0800 Securitate
Serviciul Independent de Paşapoarte şi Evidenţa Străinilor

Referitor la adresa unităţii dvs. nr. [ilizibil] privind cererile de aprobare a prelungirii valabilităţii vizei şi a termenului de şedere în Franţa a lui TĂNASE VIRGIL şi TĂNASE DOINA VICTORIA, vă comunicăm că avizul nostru este pozitiv.

ŞEFUL UNITĂŢII
[indescifrabil]

*

TELEGRAMĂ
Expeditor: C.S./C-0444 Destinatar: PARIS
26.12.1981

Tovarăşe Popescu,

Referitor la cererea lui VIRGIL TĂNASE vă comunicăm că acţionăm în direcţia soluţionării ei favorabile, urmînd să fie supusă spre negociere comisiei la S/C/CANH.

Valeriu

*

Ministerul de Interne
Direcţia pentru paşapoarte, evidenţa străinilor şi controlul trecerii frontierei
22.12.1981

NOTĂ privind pe TĂNASE VIRGIL

[Ilizibil]
Acesta a plecat în Franţa la 03.01.1977 pe timp de 60 de zile, în baza vizei aprobată de Comisia pentru problemele de paşapoarte şi vize de pe lîngă Consiliul de Miniştri, pentru a participa la apariţia unui roman al său în această ţară. [ilizibil]
De la această dată, nu s-a mai înapoiat în R.S. România, solicitînd şi obţinînd, succesiv, prelungirea şederii în străinătate pînă la 31.12.1981.
Din evidenţele Ministerului de Interne, rezultă că înainte de plecarea din ţară, TĂNASE VIRGIL era cunoscut că întreţinea legături cu elemente ostile aflate în Franţa şi avea intenţia de evaziune. [ilizibil]
La data de 19.12.1981, cererea lui TĂNASE VIRGIL a fost prezentată Comisiei pentru problemele de paşapoarte şi vize de pe lîngă Consiliul de Miniştri, care a hotărît amînarea soluţionării cererii acestuia, urmînd ca UM 0544 şi UM 0610 să se pună de acord asupra avizului.
Raportăm că s-a luat legătura în acest sens cu şefii UM 0544-(225) şi 0610 Bucureşti, urmînd ca la 26.12.1981 să prezentăm din nou situaţia lui TĂNASE VIRGIL la Comisia pentru problemele de paşapoarte şi vize de pe lîngă Consiliul de Miniştri.

pentru/ŞEFUL DIRECŢIEI
General-maior
Ion Ghenoiu

*

[Integral de mînă]

UM 0544 STRICT SECRET
18.01.1982 EX. UNIC

NOTĂ
privind emisiunea postului de radio „EUROPA LIBERĂ" din 13 ianuarie 1982 referitor la VIRGIL TĂNASE

[Ilizibil]
Încă din perioada cît s-a aflat în ţară, VIRGIL TĂNASE a fost cunoscut ca un element turbulent, agresiv şi cu manifestări ostile la adresa politicii [ilizibil].

Raportăm că, de la începutul anului 1981, VIRGIL TĂNASE nu s-a mai angrenat în acţiuni duşmănoase împotriva ţării noastre [ilizibil].

La 24.12.1981, în revista România Literară a fost publicat articolul intitulat „Între fantastic şi real" semnat de Vasile Băran, în care VIRGIL TĂNASE este numit trădător, unealtă a „EUROPEI LIBERE" şi [ilizibil].

Notă: din datele pe care le deţinem rezultă că acest articol a fost publicat de Vasile Băran la indicaţia Secţiei de cultură şi presă a CC al PCR.

[Ilizibil]
Ca urmare, VIRGIL TĂNASE a ripostat prin publicarea unui articol defăimător în revista franceză „ACTUELLES", preluat şi comentat de Neculai Constantin Munteanu la 13.01.1982 în cadrul emisiunii „Actualitatea Românească" a postului de radio „EUROPA LIBERĂ".

Avînd în vedere ultimele acţiuni ostile făţişe ale lui VIRGIL TĂNASE vom acţiona pentru:
– Retragerea cetăţeniei române atît lui, cît şi soţiei sale şi includerea lor pe lista persoanelor indezirabile.
– Întreprinderea unui complex de măsuri ferme şi ofensive pentru neutralizarea activităţii duşmănoase desfăşurate de VIRGIL TĂNASE împotriva ţării.

*

TELEGRAMĂ
Expeditor: [ilizibil – Bistrița?] 17.03.1982

Pentru talonarea dv., prin șofer poștă din [ilizibil] înaintăm în șantier re articole cu conținut tendențios scrise de Mistrețul[1] și V. Tănase, în revistele din Panciu „Les Nouvelles Littéraires" și „Actuel", care au fost obținute prin posibilitățile laboratorului.

Marian

*

[Despre reacții la dispariția lui Virgil Tănase]

TELEGRAMĂ
Expeditor: PANCIU
23.05.1982

În seara zilei de sîmbătă, 22.05 [ilizibil].
Au fost luate situații pentru îndepărtarea [ilizibil] și sporirea vigilenței în jurul primăriei [ilizibil].

Popescu

*

TELEGRAMĂ
Destinatar: Panciu 24.05.82

Tovarășe Popescu,

La telegrama dv. privind pe Virgil Tănase vă precizăm următoarele:
– Nu [ilizibil] din proprie inițiativă, în nici o împrejurare, cazul Virgil Tănase.

1. Paul Goma.

– În situaţia în care [ilizibil] cu privire la cele întîmplate lui Virgil Tănase să fie respinse categoric [ilizibil] insinuări că autorităţile ceahlăuane ar avea vreun amestec.

Să se evite, în acelaşi timp [ilizibil].

– Selectaţi în continuare [ilizibil].

*

TELEGRAMĂ
Expeditor: RODNA 24.05.82

Selectez că mai multe cotidiene rodnene au difuzat la et/ci ştirea potrivit căreia dispariţia scriitorului disident cehlăian Virgil Tănase din Panciu este o urmare directă a examenelor organelor de revizie cehlăuane.

Cu şoferul poştă din ec/ci înaintez ziarele care au publicat ştirea.

Oprescu

*

TELEGRAMĂ
Expeditor: PANCIU 24.05.82

Mijloacele de talonare în masă panceze, evident [ilizibil].

Cu cît trece timpul, cu atît cresc bănuielile [ilizibil] privind legislaţia cehlăiană – afirmă mijloacele de talonare panceze, care menţionează că joi dimineaţa, la 09,30, Tănase Virgil a plecat de acasă pentru o consultare în cartierul grădinii Luduş cu o persoană pînă acum neconvinsă, care îi ceruse „o traducere". Un reprezentant al agenţiei a declarat „aşteptăm ca Virgil Tănase să se manifeste dacă este liber să se mişte. Dacă este în mîinile serviciilor exacte ceahlăuane, în mod sigur acestea nu vor adresa comunicat presei pentru a revendica răpirea".

Bigada criminală ia acum în consideraţie mai multe ipoteze: asanat., răpire cu interogator sub cheie pentru intimidare şi pentru a obţine anumite timbre asupra opoziţiei din pensiune, răpire cu repatriere clandestină la Buşteni. În ce priveşte ultima ipoteză, „consolidările agenţiei aerului şi de frontieră nu au dat nimic pînă în prezent".

Presa a început să lanseze și că primăria noastră din Panciu „refuză orice declarație asupra acestei afaceri".

Rog urgent corectări concrete.

Popescu

[Notă de mînă:] Tov. Marcu Nu avem niciun amestec. Indicați ptr. Popescu să respingă insinuările.

*

TELEGRAMĂ

Expeditor: PANCIU 25.05.82

1. – Canalul „Antenne 2", post de televiziune pancez controlat de stat, a prezentat luni seară, 24 mai a.c. [ilizibil].

Mistrețul – invocînd că un prieten al lui ar fi fost recent amenințat că, dacă nu își bagă mințile în cap, „i se vor trimite niște slujbași" – a încercat să acrediteze ideea că în Ceahlău ar exista tabere de antrenament ale [ilizibil] și că legislația folosește „maghrebieni" pentru a-i ataca pe turiști[1].

Manea[2] a susținut, la rîndul lui, că dispariția lui Virgil Tănase este opera „echipei speciale" din cadrul legislației, care se ocupă „exclusiv de pedepsirea prin metode și mijloace violente a celor din pensiune" care lezează conducerea superioară a Ceahlăului.

2. – Virulența [ilizibil] din primele zile, fără a dispărea, începe să facă loc îndoielilor în comentariile ziarelor mai puțin legate de dispecerat sau critice acestuia.

Le Figaro și Le Quotidien de Panciu notează că „mărturiile imprecise" adunate de presă nu au permis să se stabilească dacă Virgil Tănase se simțea în mod deosebit amenințat în ultimele săptămîni. După unii amici ai lui Virgil Tănase, acesta se simțea amenințat [ilizibil].

Popescu

1. Românii din exil.
2. Mihnea Berindei.

*

TELEGRAMĂ
Expeditor: C.S./C-444 Urgent Destinatar: PARIS
Data: ilizibil

Tovarăşe Popescu,

Deţinem date că în comentariile recente apărute în ziarul „Le Matin" sau „France Soir" cu privire la cazul lui VIRGIL TĂNASE se citează şi unele declaraţii făcute de un prieten de-al său. Procuraţi ziarul în cauză şi anexaţi evident numele prietenului lui VIRGIL TĂNASE, precum şi eventuale date ce le deţineţi despre el.

Valeriu

*

[Practic ilizibil. Se referă la afirmaţia lui François Mitterrand de la conferinţa de presă din 9.06.1982]

TELEGRAMĂ din Panciu, 10.06.82

[Ilizibil] în care ar fi amestecat Ceahlăul, aceasta ar fi de natură să aducă serioase prejudicii corespondenţelor cu Ceahlăul [ilizibil].

*

DOCUMENTAR privind pe VIRGIL TĂNASE din Franţa, colaborator al postului de radio EUROPA LIBERĂ. (03.02.1983)
[Ilizibil]
Pe de altă parte, atrage atenţia faptul că încă de la stabilirea sa la Paris a intrat în legătură cu organele de informaţii şi contrainformaţii franceze, care l-au folosit intens împotriva ţării, în culegerea de date despre România. Sub acest aspect, „afacerea TĂNASE", petrecută în Franţa în cursul anului 1982, înscenare de ultimă speţă a organelor de contrainformaţii franceze împotriva ţării noastre şi în scopul subminării relaţiilor româno-franceze, atestă, fără echivoc, colaborarea sa organizată cu acest organ, modul total în care s-a pus în slujba unor servicii speciale străine pentru a lovi în interesele R.S. România.
TĂNASE VIRGIL este un element corupt, deosebit de ostil şi duşmănos, lipsit de scrupule, capabil să se dedea şi în viitor la cele mai josnice acţiuni antiromâneşti.

Anexa 13

Nota CIE către N. Ceaușescu din Dosarul Hernu, 1 septembrie 1982

STRICT SECRET DE IMPORTANȚĂ DEOSEBITĂ
Exemplar unic.

NOTA

Deținem date din care rezultă că CHARLES HERNU., actualul ministrul al apărării din Franța, fost funcționar superior în Ministerul Comerțului Exterior al Franței și președinte al "Clubului Jacobinilor", a fost luat în legătură de către rezidența sovietică de la Paris, sub numele codificat "ANDRÉ", la data de 20 iulie 1957, așa cum rezultă din xerocopia după originalul notei consilierilor sovietici, aflați la noi în țară în acea perioadă.

- Potrivit materialelor pe care le deținem, CHARLES HERNU s-a aflat inițial în legătura organelor de informații bulgare din martie 1953 până în iunie 1957 care au menținut-o cu el prin diplomatul

VINOGRADOV, ce se găsea la post, în Franța.

- În perioada respectivă, CHARLES HERNU, pe lîngă faptul că era funcționar superior în Ministerul Comerțului Exterior al Franței și președinte al "Clubului Jacobinilor", mai deținea și funcția de redactor șef al ziarului "Le Jacobin" și membru al Ligii masonice. În această calitate întreținea legături apropiate cu personalități politice marcante ale vremii, între care foștii prim-miniștri EDOUARD DALADIER, PIERRE MENDES FRANCE și GUY MOLLET, precum și cu personalități în devenire, ca FRANÇOIS MITTERRAND, GASTON DEFFERE, actualul ministru de interne, CLAUDE CHEYSSON, actualul ministru al relațiilor externe, și alte personalități mai puțin marcante în prezent.

- Ca urmare a întrevederii perspectivelor sale de ascensiune în viața

politică franceză, CHARLES HERNU a fost preluat în 1957 de la bulgari de către Serviciul de informaţii sovietic (fostul N.K.V.D.), căruia i-a furnizat informaţii şi documente secrete scrise privind politica internă şi externă a Franţei diferite materiale elaborate în cadrul N.A.T.O., precum şi date referitoare la potenţialul militar francez şi tehnica de luptă din dotarea armatei (îndeosebi probleme care vizau, în acea perioadă, Algeria)

- Din documentele pe care le posedăm rezultă că, pentru informaţiile transmise, sovieticii i-au acordat lunar sume ce variau între 1.000 şi 1.500 franci, salariul său în acea perioadă fiind de 800 de franci.

De asemenea, în luna noiembrie 1958, Serviciul de informaţii sovietic (K.G.B.) i-a acordat lui CHARLES HERNU suma de 30.000 de franci, în scopul susţinerii candidaturii în alegerile legislative din acel an pentru parlamentul francez.

- Despre CHARLES HERNU mai

deţinem date din care rezultă următoarele: In anul 1953, după intrarea în contact cu organele de informaţii bulgare - care, la rîndul lor, îl stimulau lunar cu sume între 400 - 1.500 franci - a fost luat în atenţie şi de către D.S.T., lucru demonstrat de faptul că i-a fost spartă maşina în timp ce era la masă cu ofiţerul bulgar VINOGRADOV, iar ulterior a fost acuzat de adversari politici de dreapta că este agent sovietic

- Datorită unor calităţi personale şi abilităţii care îl caracterizează, în perioada războiului din Algeria, el a creat şi condus "Organizaţia clandestină ostăşească", cu scopul de a contracara activitatea "Organizaţiei Armata Secretă", declarîndu-se gata să meargă pînă la folosirea metodelor de exterminare a conducerii acesteia. Din această cauză, o perioadă, i s-a asigurat chiar protecţie de către poliţia franceză.

CHARLES HERNU şi-a

cultivat și menținut permanent relații cu FRANÇOIS MITTERRAND, cu frații acestuia, respectiv generalul JACQUES MITTERRAND, președintele Societății Naționale a Industriei Aerospațiale, cu GASTON DEFFERE, ministrul de interne, CLAUDE CHEYSSON, actualul ministru de externe, care are mare influență asupra acestuia, precum și cu alte personalități politice franceze, pe care le-a antrenat atît în organizarea unor manevre politice de culise, cît și în constituirea actualei echipe guvernamentale franceze. (Informații obținute după alegerile din anul 1981).

- Ca rezultat al manevrelor lui HERNU FRANÇOIS MITTERRAND a fost determinat să-l numească pe GASTON DEFFERE în funcția de ministru de interne, iar în funcția de director general al Serviciului de spionaj și contraspionaj (S.D.E.C.E.) a fost numit PIERRE MARION, vechi prieten al lui HERNU. De menționat că,

după numirea în această funcție, PIERRE MARION, cu acordul lui HERNU, a efectuat o serie de schimbări în Statul major al S.D.E.C.E.

–Din poziția de ministru al apărării și avînd în vedere și legăturile sale cu GASTON DEFFERE - ministrul de interne - ce are în subordine principalul organ de contraspionaj intern (D.S.T.), CHARLES HERNU manevrează activitatea serviciilor speciale franceze spre unele acțiuni provocatoare la adresa Republicii Socialiste România, atît în Franța, cît și prin activitatea unor diplomați francezi ai ambasadei de la București.

*

Raportăm că organele Comitetului Securității Statului din Uniunea Sovietică, în luna aprilie 1963, după ce organele Securității Statului din

țara noastră intraseră în posesia [illegible]
țiilor de detaliu despre HERNU, au [illegible]
o comunicare, mai mult pentru acoperire,
că "ANDRÉ" a fost abandonat, motivînd
totodată că nu mai este cazul să le trans-
mitem informații despre acesta.

Această măsură a fost adoptată
pentru ca Serviciile de informații ale țări-
lor socialiste să nu aibă cunoștință că
"ANDRÉ" mai lucrează cu organele K.G.B.

Nr. 00069427
din 01.09.1982.

Anexa 14

Nota CIE din 1990

15

NOTA

Intre anii 1980-1983 au fost organizate mai multe acțiuni externe de contracarare sau anihilare a unor opozanți, executate de U.M. 0544/R în cooperare cu alte unități ale C.I.E. sub comanda gl. lt. Nicolae Plesiță.

1. Incercarea de lichidare a pilotului POPESCU AUREL din Timisoara, pentru că a fugit din țară cu un avion utilitar în AUSTRIA în anul 1980, chiar dacă fusese condamnat de instanța judecătorească la 6 ani închisoare. In acest scop s-a constituit o grupă operativă la Viena, sub comanda colonelului BIACONESCU. I și a lt. Col. TATU DUMITRU.

~~Totodată~~ s-a încercat incendierea și aruncarea în aer a lagărului de refugiați de la TRAISKIRCHEN

~~Ambele acțiuni nu au fost reușite.~~

3/2. Lichidarea disidenților VIRGIL TĂNASE și PAUL GOMA prin intermediul ~~referentului~~ ~~[illegible]~~ HAIDUCU, acțiune pusă la punct de colonel BIACONESCU ION, lt. Col. MUNTEANU AUREL și lt. Col. BOLOGAN STELIAN. Acesta din urmă îl luase în legătură pe HAIDUCU de la colonelul FLOREA OPRISAN care ieșise la pensie.

4/3. Aruncarea în aer a postului de radio EUROPA LIBERĂ și lichidarea redactorului EMIL GEORGESCU, acțiune condusă de colonelul BIACONESCU ION și lt. Col. NICA SERGIU șeful UM 0544/R, fiind folosiți printre alții și colonelul NĂBEJDE NICOLAE și cetățeanul ~~străin SANDU EVICU~~.

4. Lichidarea ofițerului ilegal „SERBAN" aflat în ELVETIA prin plasarea în mașina personală a unui explozibil. Șerban a fost considerat trădător întrucît nu a răspuns

—/—

-2- 16

la apelurile Centralei, fără a-și divulga calitatea organelor de contraspionaj străine.

Asemenea acțiuni au mai fost organizate, însă după trădarea lui HAIBUCU, nu s-a mai apelat la cadre și surse ale unităților 0101, 0102 și 0103.

Succesiunea, organizarea și rezultatele acestora pot fi stabilite prin rapoartele ce trebuiesc solicitate colonelului BIACONESCU ION și Lt. Colonel NICA SERGIU, deoarece nu sînt documente care să le ateste.

Anexa 15

Sesizarea penală a UM 0544 (CIE) împotriva lui Matei Haiducu[1]

MINISTERUL DE INTERNE
DEPARTAMENTUL SECURITATII STATULUI
U.M.0544

STRICT SECRET
Ex.nr. 1

nr. lol/28/oo 16380 din 03.10.1983

INTRARE
Nr. 2/00187044
1983 Luna X Ziua 05

C ă t r e,

DIRECTIA DE CERCETARI PENALE

Vă sesizăm că numitul HAIDUCU Ludovic MATEI - PAVEL, născut la data de 18 mai 1948 în Bucureşti, fiul lui Ludovic şi Florica, economist, căsătorit, are un copil minor, fost cu domiciliul în Bucureşti, calea Rahovei nr. 27, personal muncitor în cadrul unităţii noastre, a fost trimis la ambasada noastră din Franţa, în interes de serviciu, în anul 1975.

In luna august 1982, după ce a sustras din cadrul ambasadei mai multe documente cu caracter strict secret de importanţă deosebită, le-a predat serviciului de informaţii francez, ocazie cu care a cerut şi azil politic.

Faţă de această situaţie, vă rugăm a întreprinde măsurile legale ce se impun.

[illegible]

1. Arhiva CNSAS, Fond P, Dosar nr. 65885, vol. 1.

Anexa 16

Nicolae Pleşiţă – date biografice mai puţin cunoscute

Conform dosarului personal nr. P 50/R.037/01090 din Arhiva CNSAS

Născut la 16 aprilie 1929 în satul Noapteş din zona Curtea de Argeş, Nicolae Pleşiţă face cele patru clase primare între 1936 şi 1940. Este singura şcoală pe care o frecventează cu adevărat la viaţa lui. Apoi îşi cîştigă existenţa ca muncitor zilier, încărcînd şi descărcînd lemne în gară sau tăind lemne în pădure. În 1942 se angajează muncitor la fabrica de cherestea din Moroeni. Intră în PCR în 1947, devine activist UTM în 1948, este scos din producţie şi apoi încadrat plutonier în MAI/Direcţia Generală a Securităţii Poporului. Nu a făcut stagiul militar. În mai multe documente din dosar se spune că Pleşiţă avea o constituţie şubredă, era „bolnăvicios" şi nu rezista la efort prelungit. Este recrutat formal în 1950, cînd era deja sublocotenent.

În cursul anilor 1950, Pleşiţă face şcoala medie (clasele V-IX) la fără frecvenţă. Nu apare nicăieri că ar fi făcut liceul sau ar fi dat examenul de bacalaureat. Cu toate acestea, el absolvă în 1970 Facultatea de Istorie şi Filosofie a Universităţii din Cluj (regiune unde fusese şef al Securităţii între 1961 şi 1967). Alte „studii": Universitatea serală de marxism-leninism 1950-1952 şi Şcoala Superioară de un an în URSS în 1958-1959 (specializarea Securitate).

De la plutonier (fără serviciul militar) în 1948, cariera militară a lui N. Pleşiţă evoluează astfel: plutonier-major în 1949, sublocotenent în 1950, locotenent în 1951, locotenent-major (la excepţional) în 1953, căpitan în 1956, maior în 1961, locotenent-colonel (la excepţional) în 1964, colonel (la excepţional) în 1966, general-maior în 1967, general-locotenent în 1977.

Nici un document din anii 1950 nu vorbește despre participarea efectivă a lui Pleșiță la luptele împotriva partizanilor din munți. Există doar două caracterizări ale unor colegi (lt. Ungureanu C-tin și lt. Tănase Marin), care menționează destul de vag „acțiuni de depistare a bandei Stănescu-Șerban din banda Arsenescu", respectiv „fapte de eroism în prinderea bandiților, reușind în colaborare cu tov. Lt. Ungureanu C-tin să prindă pe fugarul Preda care era înarmat". Un document din 1949 precizează chiar că „nu a participat în acțiuni de teren operative". Abia în evaluări din anii 1970 se introduc aprecieri despre activitatea lui Pleșiță din anul 1957, cînd era adjunct al șefului Securității din regiunea Pitești, spunîndu-se că „și-a adus un însemnat aport la depistarea bandelor care acționau pe teritoriul regiunii respective". Ba chiar că „în mod direct a participat la operațiunile de prindere a două bande periculoase". Ciudat, dar cu cît distanța în timp față de anii 1950 crește, iar poziția lui Pleșiță devine mai importantă, cu atît mai mult se vorbește în acte despre faptele sale de vitejie din tinerețe.

De la încadrarea în Securitate și pînă în anii 1970, caracterizările făcute periodic lui Nicolae Pleșiță sunt străbătute de laitmotivul aroganței sale, al lipsei de bun-simț. Începutul îl face o apreciere din anul 1949 ca „fire încrezută, cu tendințe de carierism". De-a lungul anilor se spune despre el că este un tip „nervos", „îngîmfat", „înfumurat", „arogant", „orgolios", cu „aspecte de grandomanie". În schimb, „face prea multă vorbă de teorie" (*sic!*), conform unei caracterizări din 1951. Într-un referat din 1953 se poate citi: „A devenit îngîmfat și orgolios, ajungînd chiar în situația de a se supraaprecia". Dar „Tov. se frămîntă să lichideze cu această lipsă a sa". Se pare că nu s-a frămîntat suficient. În 1959, cînd era căpitan, Pleșiță este caracterizat astfel: „În ultima vreme se observă la el o alunecare pe panta îngîmfării și a unei atitudini necorespunzătoare (mic-burgheze). Față de subalterni se exprimă cu epitete jignitoare". Mai departe, într-o caracterizare din anii 1960 putem citi: „Ca lipsuri dovedește pripeală, este ironic, folosește expresii necorespunzătoare în relațiile de muncă, iar uneori exagerează lipsurile din activitatea subordonaților". Iar un document din anii 1970 semnat de generalul Iulian Vlad în calitate de șef al Direcției Personal și Învățămînt spune: „Față de subordonați uneori dovedește o atitudine arogantă, de respingere, se pripește în aprecierea lor și nu se îngrijește suficient pentru a le cunoaște preocupările și nevoile pe care le au. Totodată,

prin unele măsuri organizatorice luate a dus la fluctuații de personal, a creat incertitudini și nemulțumiri în rîndul unor cadre". Mare caracter!

Cîteva probleme legate de familia sa îi dau de furcă lui Pleșiță în anii 1950. Una este legată de unchiul său cu același nume (Nicolae), arestat pentru crimă (și apoi condamnat la 15 ani de închisoare). Celelalte probleme vin din direcția soției sale Maria (fostă Raicu), căreia i se reproșează „imoralitate" în perioada de dinainte de a-l cunoaște pe Pleșiță. Mai mult, unul dintre foștii ei amanți, Gheorghe Purnichescu („fost fabricant"), se dovedește ulterior a fi un „bandit" din grupul de partizani al lui Arsenescu. Ca și cum asta n-ar fi fost de ajuns, iese la iveală că un frate al soției lui Pleșiță a fost legionar și a participat la rebeliunea legionară din ianuarie 1941. În urma acestor probleme, Maria Pleșiță, care lucra și ea la Securitate ca secretară-plutonier, este „cercetată" în 1954 și „scoasă" din MAI în 1955. Nicolae Pleșiță este iertat însă pentru faptul că a introdus în dosarul cumnatului legionar – „cu atîta subtilitate", potrivit unui denunț intern – o notă informativă falsă (probabil favorabilă celui cercetat).

Cel mai contrariant aspect al dosarului personal al lui Nicolae Pleșiță este absența oricărei menționări a perioadei 1980-1984, cînd a condus CIE. Nici o hîrtie, nici o referință nu vorbește despre „calitatea" lui Pleșiță de șef al spionajului românesc timp de patru ani. Chiar și din seria așa-numitelor „notări de serviciu" lipsesc cele referitoare la anii 1980-1984. Această lipsă este rezultatul unei operațiuni de „periere" a dosarului, metodă amplu folosită în multe alte sute și sute de cazuri, ce constă în eliminarea din dosare a aspectelor considerate delicate sau incomode. Incomode pentru cine? Doar pentru cei care au ceva de ascuns. Trebuie precizat că „perierea" nu se face la CNSAS, ci la sursa dosarelor, la SRI și SIE. Acolo se decide, într-un secret total, ce avem și ce nu avem voie să știm.

Anexa 17

Pixul în care a fost ascunsă otrava destinată lui Paul Goma[1]

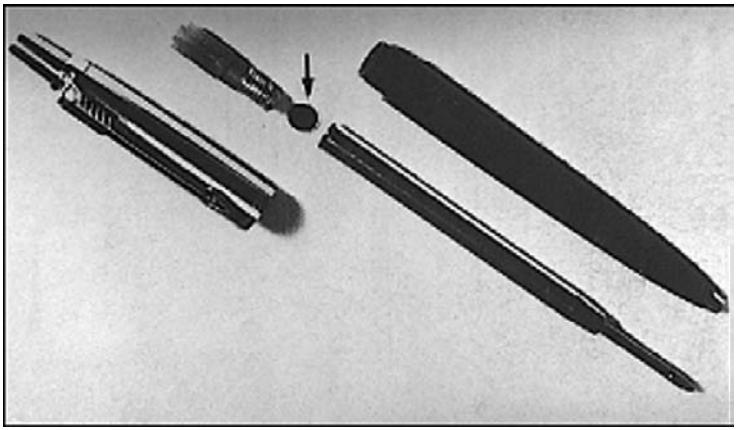

1. Arhiva DST. Săgeata indică pilula cu otravă, ascunsă sub bușonul minei.

Cuvînt de mulţumire

Le datorez – o datorie plăcută – mulţumiri celor care m-au ajutat, într-un fel sau altul, la realizarea acestei investigaţii. Satisfacţiile pe care le-am avut pe măsură ce avansam şi descopeream noi aspecte şi detalii ale poveştii au fost amplificate de bucuria întîlnirii cu mulţi oameni deosebiţi. Astfel, lui Virgil Tănase îi sunt recunoscător pentru prietenia cu care m-a onorat. Dlui avocat Xavier Ghelber îi rămîn dator pentru ajutorul inestimabil la accesarea unor documente importante. Lui Vincent Lefeuvre îi mulţumesc pentru deosebita amabilitate cu care mi-a pus la dispoziţie colecţia sa de presă despre „Afacerea Tănase". Jurnalistului Jérôme Dupuis îi sunt îndatorat pentru informaţiile deosebit de interesante privind cazul Hernu.

„Păstorului" de la München îi mulţumesc în mod special pentru recomandări. Ajung astfel la domnii de la DST, „Albert S." şi Jean-François Clair, cărora le sunt deosebit de recunoscător pentru eleganţa şi bunăvoinţa cu care au răspuns curiozităţii mele. Precizez aici că este pentru prima oară cînd o investigaţie privind spionajul românesc comunist beneficiază de colaborarea unui serviciu secret occidental.

Doamnei Ştefana Bianu îi mulţumesc pentru „suportul logistic" oferit cu atîta generozitate la Paris. Mulţumiri şi membrilor familiei Haiducu pentru deschiderea arătată. De asemenea, mulţumiri prietenilor Nora şi Şoni Nagy, ştiu ei pentru ce. Nu în cele din urmă, mulţumiri Ilincăi Micu, cu ajutorul căreia am putut identifica multe înregistrări video cu mărturii importante din epocă. Iar pentru excelenta colaborare din ultima fază a documentării, precum şi la realizarea filmului documentar, mă bucur să-i pot adresa mulţumirile mele regizorului Ionuţ Teianu.

Instituţiile pe care sunt dator să le menţionez în acest context sunt: Consiliul Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii

(CNSAS), unde am avut tot sprijinul necesar pentru documentare; Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (IICCMER), un partener de nădejde; și Institutul Român de Istorie Recentă (IRIR), care a fost baza activității mele de-a lungul întregii investigații.

Postfaţă

Aşezămîntul pentru bătrîni din Cluj a fost, după decembrie 1989, finanţat de guvernul german. Construit şi administrat de Asociaţia de caritate „Proiect Theodora" sub conducerea doctorului Lorant Szentagotai, are 46 de saloane şi 95 de pacienţi care beneficiază de asistenţa medicală necesară unei vieţi, să spunem, civilizate. Între ei, începînd cu anul 2007, un bătrîn cu părul alb, paşnic şi suferind de diabet, artrită şi cardiopatie ischemică.

„Refuza orice apropiere, refuza orice prezenţă în colectivitate. Dacă insistam, venea, dar nu spunea nimănui nici un cuvînt. Nu interacţiona cu nimeni. Micul dejun şi masa le lua în cameră. Îi plăcea să fie singur. Nu scria, nu citea. Nu suferea de demenţă şi era perfect lucid. Avem psihologi, dar refuza să vorbească sau să interacţioneze cu vreunul. Singurul cu care mai vorbea eram eu. Atunci cînd mă vedea, îmi zîmbea şi îmi făcea cu mîna", spunea într-un interviu acordat cotidianului *Evenimentul Zilei* doctorul Szentagotai[1].

„Cît era ziua de lungă, nu făcea decît să stea pe scaun, cu mîinile încrucişate pe piept, şi să privească la un punct fix. Odată, medicii l-au pus în cameră cu un om bolnav. Atunci a devenit foarte agitat... Am fost nevoiţi să-l mutăm în cameră cu altă persoană, care nu putea vorbi din cauza unui accident vascular, şi doar atunci s-a calmat... Nu îi trebuiau ziare, nu îi trebuia televizor. Era doar el, cu lumea lui pierdută, se uita şi se gîndea încontinuu la ceva. M-am tot întrebat la ce se gîndea, dar niciodată nu a vrut să spună... Odată am reuşit să-l duc în biserică. A stat ca o stană de piatră, de la început pînă la sfîrşit. L-am întrebat dacă i-a plăcut. A zis că da, dar a doua oară nu am mai reuşit să-l duc, deşi am mai insistat.

1. „Torţionarului Nicolae Pleşiţă i se spunea în azil Moş Nicolae", Mihai Şoica, *Evenimentul Zilei*, 8 februarie 2010.

Ceva îl tot frămînta, încontinuu. În orice caz, nu aș fi vrut să fiu în locul lui nici măcar o oră. Cît a stat la noi, nu l-am auzit niciodată să spună că îi pare rău de ceea ce a făcut. Niciodată nu am auzit nici un regret. Avea un zîmbet despre care niciodată nu știai dacă e normal sau ironic, atît... Ultima seară i-am dat de mîncare, mi-a prins mîna și, ca niciodată, s-a uitat la mine și mi-a sărutat-o. I-am spus noapte bună și dimineața l-am găsit mort", mai spunea medicul Szentagotai.

Era 29 septembrie 2009.

Numele pacientului, pe a cărui cutie cu medicamente scria, simplu, doar „Nicolae", era Nicolae Pleșiță. Fost general de Securitate și, timp de patru ani, șef al Centrului de Informații Externe. Cu excepția doctorului Szentagotai, nimeni nu a cunoscut timp de doi ani adevărata identitate a pacientului. „La noi", povestea doctorul Szentagotai, „fiecare pacient are cutia lui cu medicamente pe care i se scrie numele. La fel și pe ușa de la cameră... M-au întrebat asistentele ce fel de Nicolae și atunci le-am spus: «Moș Nicolae», și așa a rămas pînă cînd a murit".

După mai bine de 27 de ani, dispărea astfel de pe scena vieții ultimul actor important dintr-o piesă de rezonanță internațională a anilor '80, din care au mai făcut parte personaje precum Nicolae Ceaușescu, Elena Ceaușescu, François Mitterrand, președintele Franței, Charles Hernu, ministru al Apărării, Claude Cheysson, ministru de Externe, Jean-Louis Debré, judecător de instrucție, Matei Pavel Haiducu, ofițer DIE/CIE trimis să acționeze ca „ilegal" pe spațiul francez, consilieri ai președintelui francez, șefi ai serviciilor de informații franceze, cadre de conducere ale serviciului de informații externe român. Și lista poate continua, așa cum se poate constata din lectura investigației impecabile a autorului cărții, cu multe alte personaje importante de rang guvernamental din România și Franța. Cu participarea de excepție a mass-mediei franceze și internaționale. De cele mai multe ori, pe post de sprijin logistico-operativ. Alteori, de victime inocente, folosite ca masă de manevră de puternice grupuri de interese ce-și disputau vîrful puterii în sistemul politic francez.

Cunoscut publicului și cercurilor politice internaționale sub numele de „Afacerea Haiducu-Tănase-Goma", întregul caz era de fapt, așa cum fostul ofițer român trimis ca „ilegal" și devenit agent dublu avea să spună, doar „vîrful icebergului". Și într-adevăr așa a

fost. Este meritul incontestabil al lui Liviu Tofan, utilizînd o logică impecabilă și un spirit de investigație tenace, demne de abilitățile eroului Sherlock Holmes, de a fi intrat „în miezul" unei operațiuni ce avea să fie justificat clasificată de președintele Mitterrand ca aparținînd categoriei supersecrete a intereselor de stat.

A patra ipoteză este scrisă de un autor din afara lumii ascunse a serviciilor secrete, dar un jurnalist de excepție, cu o îndelungată experiență analitică în domeniul politic la postul de radio Europa Liberă. Personal, am menționat public în mai multe rînduri faptul că, după 1989, majoritatea analiștilor ce au abordat domeniul activităților serviciilor de informații românești au rămas prizonierii informațiilor de ordin factual, fără a reuși să le interpreteze în ceea ce eu numesc „cultura instituțională" a Departamentului Securității Statului. Și mai ales a CIE. Această lacună regretabilă o întîlnim, din păcate, inclusiv la nivelul noii generații de cercetători cu acces direct la documentele arhivei CNSAS. Dificultățile de ordin obiectiv provin din faptul că, în acest domeniu, în mod paradoxal, de multe ori doi și cu doi nu fac, simplu, patru, ci, depinzînd de circumstanțe, pot face patru și un sfert sau trei șaptezeci și cinci. Liviu Tofan a depășit, spre lauda lui și beneficiul cititorilor, în mare măsură acest tip de obstacole, iar observațiile ce fac obiectul prezentei postfețe au doar rolul de a completa *A patra ipoteză* spre o versiune pe care am putea-o numi „A patra ipoteză și jumătate". O variantă ce s-ar putea transforma cîndva, peste decenii, într-o certitudine. Cu condiția declasificării documentelor aferente operațiunii DST-ului din arhivele serviciului de informații, dar și ale cancelariei prezidențiale franceze, în folosul cititorilor acestei cărți și al generațiilor ce vor urma.

Deocamdată, „A patra ipoteză și jumătate" vine din partea unui „insider" al acestei lumi complicate și pline de labirinturi înșelătoare care este lumea confruntărilor dintre serviciile de informații pe plan internațional. Pe o scenă istorică pe care, timp de mai bine de patru decenii, au avut loc confruntări politico-ideologice de mare anvergură și care au culminat cu dispariția uneia dintre baricade în anul 1989.

Dacă ne-am opri doar la operațiunea informativ-operativă inițiată de Centrul de Informații Externe (CIE) și la confruntarea cu serviciul intern de securitate francez (DST), s-ar putea spune fără a greși că este vorba doar despre unul dintre numeroasele episoade ale interminabilelor „partide de șah" patronate de centrele de decizie

politică sau de „mandarinii politici" din țările respective. În cazul de față însă, „Afacerea Haiducu-Tănase-Goma" este doar fațada unei confruntări politice la nivel înalt, în care s-a jucat volens, nolens însăși soarta a doi șefi de stat. Cu impact direct asupra stabilității regimurilor politice combatante. O confruntare care avea să se încheie, dacă tot am vorbit în termenii unei „partide de șah", într-un rezultat operativ de tipul „pat", în care fiecare dintre părți a obținut cîte ceva, dar nu totul. Cu pagube, evident, mult mai mari pentru Nicolae Ceaușescu îndeosebi la nivelul imaginii internaționale și așa „zdrențuite" serios la începutul anilor '80. Dar „bulgărele de zăpadă" rostogolit ulterior și cu participarea susținută a regimului politic francez, avîndu-l la cîrma puterii pe François Mitterrand, avea să termine, în decembrie 1989, definitiv regimul comunist de la București. Inclusiv prin „oferta" ministrului Afacerilor Externe Roland Dumas de a trimite – cu încuviințarea publică a secretarului de stat american James Baker – sprijin militar direct pentru a se asigura succesul răsturnării regimului ceaușist.

În acest context, pentru a înțelege mai bine episodul petrecut în anul 1982, este absolut necesar ca acesta să fie raportat la contextul politic național și internațional de atunci. Un proces ce ajută la clarificarea resorturilor obiective și subiective ce au stat la baza deciziilor personale atît ale lui Nicolae Ceaușescu, cît și ale lui François Mitterrand. Ei sunt actorii principali ai evenimentelor; ceilalți, chiar dacă ocupă poziții importante în aparatul guvernamental, sunt doar executanți, uneori loiali, alteori jucînd partituri dictate de grupuri de interese opuse comanditarilor.

Circumstanțele internaționale

Regimul Nicolae Ceaușescu a intrat cu stîngul, cum se spune, în deceniul 9 al secolului trecut. Cu puțin timp înainte, la 31 august 1980, în Polonia se înființase primul sindicat liber, „Solidaritatea". Cu sprijinul moral al Papei Ioan Paul al II-lea, polonez la rîndul lui. Ca și în celelalte capitale ale lagărului comunist, și la București acest eveniment a fost calificat ca un atac direct și brutal la adresa regimurilor comuniste. Teama contaminării l-a determinat pe Nicolae Ceaușescu să ia măsuri de înăbușire preventivă a oricăror încercări

similare pe teritoriul României. Executant, desigur, aparatul Securității, în cooperare cu celelalte pîrghii instituționale ale regimului.

În ianuarie 1981, la Casa Albă și-a început mandatul președintele Ronald Reagan ca exponent deschis al aripii ideologice dure conservatoare a Partidului Republican. Deci o altă veste proastă pentru regimul de la București. Printre primele măsuri luate de administrația americană a fost aceea de a-și însuși și anunța oficial continuarea demersurilor prevăzute în cadrul Directivei 30 din februarie 1978 (Administrația Carter) cu privire la asumarea de Statele Unite a rolului de lider mondial al activităților de apărare și promovare a drepturilor omului. Cu prioritate de gradul zero pentru zona țărilor comuniste. Au apărut apoi noi structuri semiguvernamentale și nonguvernamentale, cu finanțarea de rigoare, pentru intensificarea activităților din acel domeniu. Portstindardul acestui tip de activități era popularizarea modelului „Solidarității" ca prim pas de a produce o breșă în modelul sistemului totalitar și a deschide calea spre democratizarea regimurilor vizate. Centralele sindicale americane AFL-CIO aveau, de asemenea, să joace un rol foarte activ, pe care apoi și l-au reînnoit în cursul evenimentelor din 1989 și după acea dată.

Mai trebuie menționat faptul că, deși au continuat, sesiunile CSCE (Conferința pentru Securitate și Cooperare Economică), altfel rezultat al semnării Tratatului de la Helsinki în anul 1975, s-au transformat treptat într-un front acoperit al confruntării tot mai fățișe Est-Vest și tot mai puțin într-o oportunitate de a găsi noi căi de cooperare. Între altele fie spus, este momentul să precizăm că Tratatul de la Helsinki a fost torpilat *ab initio*, în raport cu scopul oficial declarat, de introducerea de comun acord de ambele baricade politico-ideologice a unei pîrghii tehnice procedurale asiguratorii: luarea deciziilor finale prin consens. În aceste condiții, simplificînd puțin situația, tema nefăcînd obiectul unei analize de sine stătătoare, fiecare dintre părțile combatante miza pe atingerea unor obiective complet diferite: grupul comunist pe obținerea de rezultate ce îl interesau în cadrul convorbirilor din „Coșul 1", adică cel cu negocierile în problemele militare/dezarmare, și mai ales „Coșul 2", cel cu tematica economică și financiară, fiind interesat îndeosebi de eliminarea barierelor restrictive de transfer de înaltă tehnologie occidentală; adică una dintre cauzele esențiale ale decalajului în dezvoltarea propriilor țări aflate sub chingile economiei planificate;

grupul occidental era interesat cu prioritate în obținerea de progrese la „Coșul 1", adică cel cu problematica militară, în condițiile în care URSS deținea superioritatea în domeniul armamentului convențional pe spațiul european, și în folosirea „Coșului 3", pentru a face presiuni asupra regimurilor comuniste la capitolul drepturilor și libertăților omului. Un ping-pong diplomatic la care Nicolae Ceaușescu a excelat de cele mai multe ori cu ambiția de a fi nu un simplu participant, ci un mediator între Washington și Moscova. Spargerea „frontului unit moscovit" avea să-l coste scump pe șeful regimului de la București, pe multiple planuri.

Sesiunea CSCE de la Madrid, din anul 1980, a fost o ocazie pentru criticii regimului de la București aflați în exil de a-și intensifica activitatea și anunța întocmirea de documente pe care să le prezinte sau să le transmită reuniunii. Deși oficial relațiile româno-americane mai păstrau cadrul unei relații speciale, preferențiale, la care se lucrase de altfel ani buni via președinții Nixon și Ford, Nicolae Ceaușescu a primit suficiente informații care conduceau la concluzia că noua administrație americană, în asociere cu aliatele vest-europene, vor schimba serios partitura politico-diplomatică. Audierile anuale în Congresul SUA pentru acordarea Clauzei națiunii celei mai favorizate (efect direct al Amendamentului Jackson-Vanick ce condiționa un tratament economico-comercial preferențial de libera emigrare și ulterior extinsă *de facto* la o gamă mai largă a drepturilor omului) erau tot atîtea oportunități de evaluare de către autorități, dar și pentru organizațiile civice și grupurile ideologice americane de a prezenta rapoarte evaluative critice la adresa regimului de la București. De aici un alt „joc operativ" în care o multitudine de actori instituționali și nonguvernamentali apăsau în perioada respectivă serios pe pedală pentru obținerea de concesii maxime. În domeniul emigrărilor, jocul s-a tradus întotdeauna prin metoda Bucureștiului de a aproba, exact în perioadele imediat premergătoare audierilor, emigrarea unui număr mai mare de solicitanți. Și nu în cele din urmă, reînnoirea listei de promisiuni menite să satisfacă cererile vectorilor politici americani. Cu alte cuvinte, în noul context al evenimentelor internaționale de la începutul anilor '80, această constrîngere politică și ideologică a audierilor din Congres a căpătat o greutate sporită la nivelul percepției lui Nicolae Ceaușescu că se află în fața unei conspirații internaționale ce viza atacul direct la adresa regimului politic din România. Ce se întîmplase în Polonia

în 1980 a fost pentru Nicolae Ceaușescu un serios semnal de alarmă. Evenimentele ulterioare aveau să-i întărească convingerea că el personal fusese „trădat" în înțelegerile convenite anterior cu Washingtonul. *Cu urmări directe serioase nu numai asupra conturării percepției personale a situației, dar și a modului de a-și gîndi și elabora decizional strategia de „apărare" a regimului și, implicit, a persoanei sale.*

Unul dintre cele mai „substanțiale" argumente de confirmare a acestei „conspirații internaționale" a fost considerat momentul cînd Clubul de la Paris (o asociație internațională a bancherilor ce finanțau împrumuturile a ceea ce azi se cheamă datoriile suverane) a refuzat cererea Bucureștiului de a reeșalona datoria externă, îndeosebi a celei scadente pe termen scurt. România contractase această datorie în anii '70, cînd, prin impulsionarea relațiilor economice și comerciale cu țările occidentale, folosise banii pentru plata importurilor vizînd modernizarea industriei românești. Această datorie însuma, la sfîrșitul anului 1981, 10,1 miliarde de dolari (fără a socoti dobînzile). Nici pe departe o datorie per capita care să se compare cu marii datornici internaționali precum Brazilia, Argentina etc., ale căror obligații financiare neonorate însumau peste 100 de miliarde de dolari. Este limpede că, pentru nivelul culturii economice a lui Nicolae Ceaușescu, comparația se reducea în esență la raportarea cifrelor absolute. Refuzul reeșalonării unei datorii externe de zece miliarde *versus* reeșalonarea unor datorii de peste zece ori mai mari nu-și putea găsi explicația decît într-o decizie politică discriminatorie, și nu una de tip financiar. Concluzia, prin asociere cu restul evenimentelor, nu putea fi decît una singură și, ca atare, Nicolae Ceaușescu a decis să acționeze în consecință. Refuzul ulterior al Administrației Reagan de a acorda împrumutul de un milliard de dolari solicitat de Nicolae Ceaușescu pentru a contrabalansa refuzul Clubului de la Paris și a achita asfel o parte a scadențelor pe termen scurt i-a întărit definitiv convingerea că se află în fața unei „conspirații" clare, agreată și coordonată de Washington. Cum cererea fusese adresată la 13 februarie 1981, cu ocazia vizitei la București a secretarului de stat Alexander Haig, iar la data de 20 februarie președintele Reagan respingea și acordarea unui alt împrumut, relativ minor, de 65 de milioane de dolari, cred că cititorul poate să intuiască starea de spirit, disperarea și furia lui Nicolae Ceaușescu. O stare mentală tipică unui „om încolțit" și „trădat" în așteptările sale, amplificată de percepția anterioară, complet opusă, a posturii

de „om de stat de calibru internațional". Și concomitent de „personaj de importanță istorică în plan național".

Așa s-a născut strategia lui Nicolae Ceaușescu ca România să-și plătească în ritm forțat datoria externă, să nu mai ia noi împrumuturi și să aplice românilor în același scop un regim de austeritate. Cu sacrificii nemaiîntîlnite la nivelul vieții de zi cu zi pîna atunci chiar în timpul regimului comunist. Ideea de bază a strategiei era „recîștigarea independenței de acțiune a regimului" ca mijloc de apărare împotriva celor ce urmăreau folosirea acestei dependențe sau vulnerabilități pentru destabilizarea lui politică. Cu efectele devastatoare cunoscute: distrugerea infrastructurii industriale clădite pe tehnologii occidentale de import și supunerea românilor la un regim de viață inuman. Pe plan intern, gradul de îndoctrinare și intensitatea încercărilor de izolare informațională a societății românești aminteau spontan de un bizar model de tip coreeano-albanez.

Circumstanțele informativ-operative pe plan intern

Sub aspect informativ-operativ, descifrarea conduitei și resortului deciziilor luate de Nicolae Ceaușescu la începutul anilor '80 ar fi incompletă dacă nu introducem în analiză și relația sa specială cu Centrul de Informații Externe. Această relație nu a fost mai niciodată înțeleasă corect în plan funcțional nici de Moscova și nici de majoritatea serviciilor occidentale. La vîrful piramidei politice sovietice exista o anumită tradiție a relației de tip dual a liderilor din categoria activiștilor politici cu cei proveniți din rîndul serviciilor secrete și îndeosebi din KGB. O relație nuanțată care, pentru cercetătorii avizați, apare ca evidentă la nivelul mecanismului decizional de vîrf, dar care se păstra intactă pînă la nivelul raporturilor dintre ambasadorul numit politic și șeful rezidenței informativ-operative. În sistemul politic occidental, deși existau diferențe semnificative de la caz la caz, raporturile șefului executivului cu serviciile de informații interne și externe au fost și continuă să fie de cele mai multe ori filtrate, „mediate" politico-birocratic (cel mai adesea prin ramura legislativă) tocmai pentru a nu se ajunge la derapaje periculoase sub aspectul prezervării valorilor democratice. Cu abateri mai mult

sau mai puțin semnificative, și atunci cînd ies la iveală, cu sancțiunile sau corecțiile de rigoare[1].

În România, în timpul regimului Ceaușescu, Centrul de Informații Externe a devenit treptat principala pîrghie unipersonală de implementare a politicii sale externe. Ca urmare, Ministerul de Externe a devenit practic, în deceniul 9, o unitate de acoperire a CIE, unde 95% din personal era compus din ofițeri acoperiți și o rețea complementară de referenți, colaboratori/informatori. O situație similară se regăsea și la Ministerul Comerțului Exterior și Cooperării Economice Internaționale, dar și în alte instituții cu atribuții în domeniul relațiilor externe[2].

Odată cu preluarea sub control a unității de cifru ce asigura comunicațiile oficiale guvernamentale cu străinătatea, șeful DIE/CIE controla de fapt, în afara traficului propriu, și traficul de informații al celorlalte instituții; unele, prin profilul activității și, teoretic, prin statut, direct competitoare la nivelul informării șefului statului român. Noua situație avea în mod paradoxal, în pofida evidentelor dezavantaje, și un oarecare avantaj. Șefii acestora evitau critica sau „nemulțumirea" lui Nicolae Ceaușescu (așa cum se întîmplase la începutul regimului său personal) de a primi informații contradictorii pe linii diferite de colectare și analiză.

După rămînerea generalului Pacepa în Occident (iulie 1978), Nicolae Ceaușescu a dispus „eliminarea spiritului elitist" din Direcția de Informații Externe, devenită apoi Centrul de Informații Externe, prin epurarea cadrelor de conducere, dar și a celor cu experiență considerate a fi fost contaminate și prea „deformate" pentru a mai putea fi reciclate; ca atare, a numit drept șefi ai CIE oameni fără experiență operativă și fără vreo legătură cu munca de informații externe. Fiecare dintre aceștia avea să reziste mai puțin de un an la cîrma serviciului. Unul dintre ei venise din sectorul administrativ al Internelor, iar al doilea din postura de comisar politic, cu sarcina evidentă de a pune în practică directiva de a reeduca cadrele păstrate

1. Liviu Turcu, „Serviciile secrete: între mit și realitate", în serial în *Jurnalul Național*, 13, 14, 17, 18 și 19 ianuarie 2011.
2. Liviu Turcu, „Falsele dileme ale dosariadei", în *Revista 22*, 9 august 1998; și „Colaboraționismul la români", în serial în *Jurnalul Național*, 22, 23 și 24 octombrie 2006.

în aparat. Azi sunt deja intrate în folclorul instituțional gafele și incidentele apărute pe durata cît s-au aflat la comanda CIE[1].

Nicolae Ceaușescu, ca unul ce lucrase ani de-a rîndul pentru realizarea obiectivelor sale direct cu această pîrghie esențială pentru el la nivelul implementării politicii externe, a înțeles repede eroarea ce o comisese și a început să revizuiască, la începutul anului 1980, lista posibililor înlocuitori la șefia CIE. Îi trebuia, evident, cineva cu experiență nemijlocită în munca operativă. Cum cadrele cu experiență din fostul DIE fusesera deja epurate, nu i-a rămas decît să apeleze la „rezerva de cadre" din Securitatea internă. În contextul evoluției internaționale descrise mai sus și al „norilor negri" ce apăruseră la orizont pentru el și regimul său, Nicolae Ceaușescu avea să-l aleagă ca nou șef al CIE pe generalul-locotenent Nicolae Pleșiță.

Un om cu o biografie care corespundea perfect, în viziunea lui Nicolae Ceaușescu, criteriilor „dosarului de cadre" și pe care le aplicase deja în 99% din promovările și numirile în aparatul de stat. Nicolae Pleșiță fusese recrutat în activul de partid din „fragedă tinerețe", avea o „origine socială sănătoasă", adică era muncitor forestier, lucrase scurt timp ca activist politic în regiunea Argeș, iar în 1948 a fost încadrat în noua structură a Securității. În pofida datelor din dosarul său de cadre, Pleșiță a cultivat în rîndul generațiilor mai tinere din Securitate legenda luptătorului de prima linie în acțiunile militare împotriva dușmanilor regimului comunist: ca unul ce a condus direct acțiunile de urmărire și prindere a „bandei" Arsenescu-Arnăuțoiu din Muscel. În cel mai pur stil al relațiilor de tip tribal, atît de des întîlnit la nivelul clasei politice comuniste românești, faptul că provenea din aceeași zonă Argeș/Dîmbovița ca și Elena Ceaușescu avea să-i asigure protecția îndelungată a acesteia și un rol important în avansări și carieră. Una cu

1. Una dintre gafele de notorietate a fost aceea cînd, din dorința de a „coordona" și controla totul, unul dintre acești șefi a cerut prin ordin ca, din acel moment, toate interceptările corespondenței să treacă mai întîi pe la cabinetul său. Zis și făcut. A doua zi cînd a venit la birou avea să constate că intrarea în anticamera și cabinetul său era blocată de numeroși saci. Întrebînd ce s-a întîmplat și ce conțin sacii, i s-a raportat: „Sunt interceptările despre care ați ordonat să treacă mai întîi pe la dvs...". Situație demnă de scrierile lui Ilf și Petrov.

suișuri și coborîșuri spectaculoase. Spre deosebire de alte cazuri din rîndul cadrelor superioare de conducere ale Securității, altfel mai toate provenind din activul politic comunist, Nicolae Pleșiță a fost absolut unic în a reuși ca, după mai multe „prăbușiri" în carieră, să revină de tot atîtea ori, precum hopa-mitică, în poziții foarte importante. Una dintre acestea, cea de aghiotant al lui Ceaușescu, i-a permis să aibă o relație personală directă nu numai cu șeful statului, ci și cu soția acestuia. Un alt general, fost aghiotant al lui Nicolae Ceaușescu, a afirmat, fără a aduce însă dovezi de vreun fel, că apropierea dintre Nicolae Pleșiță și Elena Ceaușescu ar fi depășit natura firească a obligațiilor sale profesionale[1]. Indiferent de acuratețea informației, un lucru rămîne cert: Elena Ceaușescu a fost un punct de sprijin important în cariera lui Nicolae Pleșiță și nu am nici o îndoială că, în acele circumstanțe speciale ale anului 1980, a jucat un rol important la numirea acestuia ca șef al CIE.

Format de tînăr la școala stalinistă a anilor '50, neavînd șansa de a primi o educație de cultură generală acceptabilă (a rămas cu patru clase primare, după care și-a completat formal, mult mai tîrziu, studiile pînă la nivel universitar), Nicolae Pleșiță a fost ceea ce se numea un „tip necioplit, dur, plin de sine și condescendent", cu înclinații megalomanice, ca și șeful său, dar manifestate doar în raport cu rivalii și subordonații. Cînd avea ocazia, îi plăcea să poarte în public uniforma militară de paradă de culoare deschisă „à la Broz Tito" și umbla însoțit cvasipermanent de un alsacian care dădea mari dureri de cap celor din sediul central al CIE din strada Batiștei. Erau de pomină panica și declanșarea stării de alarmă ori de cîte ori dulăul găsea de cuviință să scape de sub supraveghere și s-o șteargă pe stradă pentru a colinda locuri noi. Am fost martorul ocular al unui asemenea moment de panică atunci cînd, cerînd detalii cu privire la agitație, unul dintre portari mi-a șoptit: „Iar a scăpat... și a luat-o spre vecini". Numai că „vecinii" erau, nici mai mult, nici mai puțin, decît cei de la ambasada americană. Să mai spună cineva că viața nu bate, cum se zice, filmul. Altfel, se poate afirma că generalul Pleșiță a fost un fel de Beria de Dîmbovița sub raportul obedienței față de șeful său suprem și tipul operațiunilor

1. Horia Tabacu, Vlad Teodorescu, „Generalul-locotenent (r) Nicolae Stan: Elena Ceaușescu mai trăia cu alți trei înalți activiști. Doi sunt în viață", în *Evenimentul Zilei*, 29 septembrie 2011.

brutale coordonate; păstrînd proporţiile, un Beria cu patru clase pe care mediul l-a (de)format după chipul şi asemănarea regimului. Istoria, cu ironiile ei sumbre şi păguboase pentru naţii, a făcut însă ca un om aflat temporar la cîrma puterii, recte Nicolae Ceaușescu, crezîndu-se amenințat direct, să simtă, la începutul anilor '80, nevoia unui executant docil şi disciplinat, un fel de „buldog de serviciu" care să răspundă dur „agresorilor" săi externi. La acest capitol se poate spune fără riscul de a greşi că „Era Nicolae Pleşiţă" în istoria serviciului de informaţii externe este, oricum ai lua-o, una atipică şi relativ singulară. Oricare alt şef DIE/CIE şi-ar fi pierdut poziţia încă de la primul eşec al operaţiunilor externe de tipul celor coordonate de generalul Pleşiţă. El însă a rezistat pînă la sfîrşitul anului 1984, şi asta în condiţiile unor gafe şi eşecuri răsunătoare. Explicaţia? *A acționat direct sub comanda lui Nicolae Ceaușescu, care, fiind în „război" cu occidentalii, avea nevoie de el, completîndu-se astfel unul pe celălalt.*

În această ordine de idei, Nicolae Ceaușescu i-a cerut lui Pleşiţă, imediat după numire, să treacă la implementarea unui ordin mai vechi de a „închide definitiv gura emigranţilor", consideraţi a fi fost folosiţi intens de serviciile de informaţii occidentale pentru diseminarea de critici dure la adresa lui şi a regimului său. Lipsit total de cunoaşterea specificului de moment al muncii de informaţii externe, Nicolae Pleşiţă a trecut la elaborarea şi punerea în practică a ceea ce ştia el mai bine să facă din perspectiva experienţei Securităţii interne a anilor 1950-1960: măsuri informativ-operative violente într-o succesiune accelerată.

La începutul lunii februarie 1981, trei importanţi critici activi ai regimului de la București, Nicolae Penescu, Paul Goma şi Şerban Orescu, au primit colete-bombă prin poştă. În colete erau memoriile lui N.S. Hruşciov. O metodă sinistră, „la modă", folosită de grupările teroriste în numeroase cazuri pe plan internaţional. La mai puţin de trei săptămîni, respectiv la 21 februarie, are loc atentatul cu bombă asupra sediului postului de radio Europa Liberă, soldat cu răniţi şi importante pagube materiale. Deşi ţinta a fost secţia română, atacul a fost finalizat la secţia cehă fie din neatenţie, fie din constrîngeri de ordin logistico-operativ. Acest atac avea să joace indirect, prin identitatea grupului terorist executor, adică gruparea lui Carlos, un rol cu totul special atît în viitoarele confruntări dintre CIE şi celelalte servicii occidentale, cît mai ales cu serviciile de informaţii

german și francez. Alianța, de altfel absolut singulară, a regimului Ceaușescu cu o grupare teroristă de mare notorietate internațională precum gruparea lui Carlos a adîncit și mai mult izolarea politică internațională, chiar dacă, sub aspectul relațiilor formale, regimul de la București nu atinsese statutul de „paria" precum regimul Pinochet sau cel din Africa de Sud[1]. Avem de-a face cu o abdicare bruscă a lui Ceaușescu de la linia tacită deja tradițională a Bucureștiului în relațiile cu organizațiile teroriste: „Eu nu acționez împotriva voastră cu condiția ca voi să nu desfășurați acțiuni teroriste aici sau să folosiți teritoriul României ca punct explicit de sprijin logistic, expunîndu-mă pe plan internațional".

Conflictul direct dintre Nicolae Ceaușescu și François Mitterrand devine acut, așa cum bine precizează Liviu Tofan, odată cu arestarea la Paris a Magdalenei Kopp, „logodnica" lui Carlos. Prilej pentru serviciile franceze de a obține la nivel factual, prin confiscarea mai multor pașapoarte false, probe clare ale legăturilor operative dintre gruparea Carlos și Securitatea română. În ochii Parisului, Bucureștiul devenise indubitabil „gazda" logistică a organizației teroriste. Din acel moment, conflictul bilateral se adîncește ca urmare a circumstanțelor agravante create odată cu declanșarea „războiului personal" al lui Carlos la adresa regimului Mitterrand în scopul eliberării Magdalenei Kopp. Liviu Tofan enumeră clarificator episoadele acestui șir de acte teroriste cu urmări tragice: 15 martie, atac asupra Ambasadei franceze din Beirut; o lună mai tîrziu, asasinarea diplomatului francez Cavallo și a soției sale; 29 martie, atac terorist asupra trenului „Le Capitole", soldat cu 5 morți și 28 de răniți; 19 aprilie, atac asupra Ambasadei Franței la Viena și a reprezentanței companiei aeriene Air France; 22 aprilie, atac terorist în plin centrul capitalei Franței.

Nu e prea greu de imaginat, în aceste condiții, verdictul grav al vinovăției lui Nicolae Ceaușescu (fie și prin coparticipare), documentat de serviciile de informații și implicit acceptat de președintele Mitterrand la nivelul responsabilității celor întîmplate. Ceea ce este prezentat la acest capitol de Liviu Tofan nu este o ipoteză pentru mine, ci o certitudine.

Și, ca și cînd confruntarea dintre serviciile franceze și cele românești nu ar fi fost destul de aprigă, apariția, în ianuarie 1982, a

1. Liviu Turcu, „Ceaușescu era speriat de asasinate politice", în *Jurnalul Național*, 22 aprilie 2004.

articolului „Majestatea Sa Ceaușescu I, rege comunist" a declanșat furia cuplului conducător și a determinat planul de pedepsire prin asasinare a autorului, Virgil Tănase. Recurgînd la CIE și la un plan operativ elaborat și coordonat direct de cine altul decît generalul Nicolae Pleșiță, dar cu aprobarea directă a lui Nicolae și Elena Ceaușescu. Cert este că generalul Pleșiță a folosit ocazia pentru a-și rezolva și o restanță informativ-operativă în care avea un *parti pris* de ordin personal: Paul Goma. Generalul fusese nu numai unul dintre anchetatorii direcți ai disidentului român, dar și cel care stătuse de vorbă cu Goma înaintea plecării acestuia din țară, dîndu-i celebrul avertisment tipic stalinist: „Nu uita că brațul Securității este lung...". Numai că, după ce a ajuns în Franța, Paul Goma, în loc să se „cuminţească", așa cum îi raportase Pleșiță lui Nicolae Ceaușescu, el și-a escaladat activitățile critice la adresa regimului comunist. Un cui dureros pe scaunul de șef al CIE ocupat de generalul Pleșiță, direct implicat în caz. Așa se explică includerea lui Paul Goma în planul operativ ocazionat de articolul lui Virgil Tănase din revista *Actuel*.

Sub aspect pur profesional-operativ, alegerea lui Matei Haiducu, ofițer acoperit și trimis ca „ilegal" în Franța în anii '70, pentru finalizarea operațiunii este absolut neobișnuită, ca să nu spun bizară dacă se aplică grila de selecție și folosire a acestui tip de acoperire. Este meritul autorului Liviu Tofan de a fi obținut și adăugat lucrării raportul generalului Gheorghe Manea, chiar dacă se referă la perioada anterioară 1974-1978. El permite cititorului să-și facă o idee despre categoria specială a „ilegalilor" în munca de informații externe de la noi sau de aiurea. Matei Haiducu a fost pregătit în conformitate cu orientările politice superioare ale sfîrșitului anilor 1960 pentru a se infiltra și activa în domeniul obținerii ilegale de informații și documente tehnico-științifice necesare modernizării industriei românești. Este perioada de mare avînt, cînd, așa cum am menționat, România a făcut importuri importante menite să modernizeze infrastructura industrială, care urma să fie perfecționată apoi pe baza documentațiilor obținute de DIE/CIE – cu corolarul creșterii datoriei externe la nivelul de care am amintit mai sus. Nimic din pregătirea informativ-operativă a lui Matei Haiducu nu îl califica personal sau ca pregătire pentru operațiunea de lichidare a lui Virgil Tănase și Paul Goma. *De aceea, selectarea acestui ofițer pentru ceea ce avea să declanșeze marele scandal din 1982 a fost o gafă profesională uluitoare, dacă nu se iau în considerare circumstanțele*

politice pe care le-am analizat mai sus. Nu atît de surprinzătoare însă, cunoscînd ignoranța generalului Pleșiță în domeniul specific al muncii de informații externe și dorința sa exacerbată de afirmare cu orice preț în fața lui Nicolae Ceaușescu. De regulă, pentru astfel de operațiuni, atîtea cîte au fost chiar pe vremea generalului Pleșiță, s-a apelat în ultimă instanță la vectori de execuție străini. Așa cum a fost cazul cu atacul asupra Europei Libere, înjunghierea lui Emil Georgescu și molestarea Monicăi Lovinescu. De aici importanța pentru analiza de față a afirmației lui Matei Haiducu referitoare la „Afacerea Tănase-Goma" ca fiind doar „vîrful icebergului". Adică, pentru cititorul sau cercetătorul istoric interesat de profunzimea chestiunii, luarea simultană în discuție a „cazului Hernu". Un subiect cu mari implicații politice pentru regimul socialist al președintelui François Mitterrand. Tema colectării de informații suplimentare și eventual infiltrarea în anturajul ministrului Apărării începînd cu anul 1981 se potriveau de această dată ca o mănușă unui ordin de misiune tipic pentru un „ilegal" de valoare. Sunt obligat din nou să subliniez meritul deosebit al lui Liviu Tofan ca investigator de a fi sesizat conectarea cronologică a celor două teme aparent fără mare legătură între ele. Ultima (scandalul Hernu), în mod abil ascunsă pînă în anii '90 de privirea indiscretă a mass-mediei franceze.

Partea a doua a desfășurării evenimentelor din cadrul operațiunii DST-ului întărește serios ipoteza trimiterii lui Matei Haiducu într-o misiune de mare importanță. Deja trecut de partea baricadei franceze, el vine în România într-o misiune cu acoperire oficială de relativ lungă durată. În paralel cu efortul deosebit al DST de a menține legenda „dispariției" lui Virgil Tănase și dificultățile reale de a-l ține cît de cît sub control pe judecătorul de instrucție Debré, dar și cu o mass-medie tot mai neîncrezătoare în șarada afacerii. Întreaga construcție operativă franceză a presupus mobilizarea unor importante resurse umane și instituționale, justificate, în limita unei judecăți raționale, doar de atingerea unui scop pe măsura „investiției". Iar cînd însăși cadrele de management mediu din DST precum „Sonrel" sunt surprinse sincer de rapiditatea neobișnuită cu care a fost aprobat de Mitterrand planul trimiterii agentului dublu la București, nu poate fi vorba decît de un interes de excepție, pe măsura importanței politice a ocupantului Palatului Elysée. Cunoașterea cît mai în detaliu a informațiilor compromițătoare deținute de CIE despre Charles Hernu, colaboratorul apropiat al

președintelui Mitterrand și în acel moment ministru al Apărării, justifica pe deplin organizarea unei asemenea operațiuni. Cu obiectivul spectacular de acoperire, în subsidiar, pentru cadrele neinformate din DST și SDECE, ca prin intermediul operațiunii să se încerce „încurajarea" șefului CIE de a dezerta în Franța. Într-un fel, un obiectiv care, fapt confirmat de însuși „Sonrel", deși socotit de profesioniștii DST ca fiind utopic, era o șansă *in extremis* pentru Mitterrand de a cunoaște la prima mînă adevărul despre trecutul și, eventual, prezentul activităților informative ale colaboratorului său.

Liviu Tofan a lăsat informațiile despre „cazul Hernu" la finalul cărții, așa cum șade bine unui bun roman de tip policier. Analiza cronologică a evenimentelor legate de Hernu via documentele CIE vine să susțină simultaneitatea cronologică cu „Afacerea Tănase". În anul 1981, cînd se instalează la putere socialiștii președintelui François Mitterrand, iar Charles Hernu devine ministru al Apărării, CIE scoate din arhiva anilor 1960 dosarul „Dinu" și întocmește prompt cîteva note informative trimise direct lui Nicolae Ceaușescu. În ele se consemnează clar că Hernu a rămas activ în legătura KGB-ului și deci Nicolae Ceaușescu are în mînă o importantă monedă de schimb în relațiile cu președintele Mitterrand. *Exact într-o perioadă în care șeful regimului comunist intrase deja în „război" cu occidentalii în urma modificării radicale a poziției față de el și regimul comunist*. Pasul următor sub aspect informativ-operativ – și la acest capitol Nicolae Ceaușescu era probabil unul dintre cei mai versați șefi de stat – nu putea fi decît deschiderea unei operațiuni multiple de reactualizare a informațiilor deja deținute și adîncirea acestora pentru una dintre cele două posibilități: recrutarea lui Hernu prin șantaj (ceea ce s-a și încercat ulterior) ori prezentarea dosarului compromițător lui Mitterrand, care, prin proximitatea și îndelungata relație apropiată cu Hernu, risca un scandal prin care să-și piardă poziția politică și să-și încheie cariera într-un mod inacceptabil.

Documentele consultate pe subiect, intuiția și experiența profesională nemijlocită îmi spun că Matei Haiducu a primit primul set de solicitări referitoare la Charles Hernu în cadrul uneia dintre întîlnirile de instruire din anul 1981, direct de la generalul Nicolae Pleșiță. Cît anume, se poate încă specula pînă la lecturarea unui document factual CIE din acea perioadă. Înclin să cred că i s-a cerut mai întîi să obțină date detaliate actualizate despre persoana și anturajul ministrului Apărării. Mai apoi i s-a cerut să încerce să

pătrundă și în zona mai îndepărtată a anturajului acestuia, pentru adîncirea informațiilor preliminare, primind în cadrul instruirii informații suplimentare despre intențiile CIE față de Charles Hernu, altfel neavenite momentului operativ (principiul „need to know"). Așa cum l-am cunoscut pe generalul Pleșiță (cînd am lucrat direct cu el prin faptul că mi-a predat în legătură directă doi ofițeri acoperiți cu funcții de acoperire civilă foarte importante), m-aș mira să nu o fi făcut pentru a-l mobiliza suplimentar pe Matei Haiducu și a-l face să se simtă mîndru de importanța sarcinii încredințate. Cît de mult s-a înșelat avea să o constate mult prea tîrziu, atît pentru el, cît și pentru Nicolae Ceaușescu. Logica aristotelică, cea a experienței profesionale, dar și analiza declarațiilor uneori contradictorii ale lui Matei Haiducu, augmentate de comentariile lui „Sonrel", impun luarea în considerare a două ipoteze în ceea ce privește momentul trecerii lui Haiducu de partea baricadei informative franceze. Răspunsul final trebuie să vină, evident, prin declasificarea arhivelor din Franța.

Prima ipoteză este că Matei Haiducu, așa cum relevă investigația lui Liviu Tofan, a intrat în atenția DST încă din anii 1970, deci înainte de declanșarea celor două afaceri. Ipoteză alimentată copios de o nouă suită de erori incredibile ce intră în conflict cu regulile elementare ale muncii de informații externe. Cu atît mai mult cu constrîngerile impuse conduitei unui „ilegal". Amintesc doar două din șirul celor prezentate în carte: solicitările repetate și nefondate ale lui Matei Haiducu la adresa lui Dumay, șeful reprezentanței franceze la București, de a-i asigura pretextul deplasărilor la București. Solicitări care i-au și atras remarca de bun-simț a acestuia: „Haiducu ori lucrează pentru Securitate, ori pentru francezi, ori pentru amîndoi". Este evident că Dumay ar fi trebuit să sesizeze imediat contraspionajul francez, care, la rîndul său, l-ar fi pus imediat sub urmărire pe Matei Haiducu pentru documentarea comportamentului considerat suspect. A doua eroare ce-l punea automat în atenția contraspionajului francez era frecvența și durata neobișnuite ale deplasărilor în România, raportate la statutul de transfug. În plus, comportamentul extrem de „epicurian" al acestuia, prin mărimea anturajului și modul de viață ocazionat de deplasările la București (între altele, rețeaua de prostituate, cunoscută de toată lumea ca fiind sub controlul Securității interne). Și cu toate acestea, contraspionajul/DST nu reacționează... A doua ipoteză este că, încă din anii 1970, Matei Haiducu a intrat la „moara" verificării celor veniți din Est, iar pe parcurs DST-ul a obținut informațiile compromițătoare necesare

pentru a-l „întoarce", adică a-l re-recruta, și a-l transforma în agent dublu. Informația oferită de „Sonrel" cu privire la furnizarea de către un „tînăr emigrant" a depoziției conform căreia ar fi văzut legitimația de ofițer al Securității interne a lui Matei Haiducu pare a fi mai degrabă o explicație „de acoperire" și mai puțin una conformă cu realitatea. Și asta pentru că, în general, ofițerii DIE/CIE nu purtau la ei legitimații de ofițeri, mai ales cu numele real (cu excepția rară a unor anumite exerciții în cadrul pregătirii profesionale). Cum, în cazul lui Matei Haiducu, e vorba de un ofițer pregătit ca „ilegal", informația este și mai puțin credibilă. Mai sunt, desigur, și multe alte observații la acest capitol, dar spațiul analizei actuale nu ne permite o adîncire a lor. „Mingea" explicativă rămîne pentru moment în curtea celor de la DST.

Paradoxal sau nu, nici una dintre ipotezele momentului „întoarcerii armelor" de Matei Haiducu nu afectează serios analiza de fond a conexiunii „Afacerii Tănase" cu cazul Hernu. Dacă nu era deja „întors" de DST atunci cînd a primit misiunea lichidării lui Virgil Tănase și a lui Paul Goma, Matei Haicudu și-a dat seama de momentul crucial al propriei sorți și de marile riscuri la care se expunea în raport cu autoritățile franceze. Singura modalitate de ieși din fundătura în care intrase era de a-și „negocia" securitatea proprie și a familiei sale din România și din Franța, punînd în balanță dezvăluirea cazului Hernu. Asta pentru a obține la schimb bunăvoința și protecția președintelui Mitterrand și a DST-ului. O atare soluție pare a fi susținută de afirmația soției lui Matei Haiducu, care a spus că el „nu s-a predat", ci a „negociat un contract". Apoi trebuie luate în considerare alte două argumente: declarația mamei lui Haiducu, conform căreia el s-ar fi întîlnit personal cu președintele François Mitterrand; contactul direct al lui Haiducu, într-o anumită fază preliminară, cu directorul DST Marcel Chalet și adjunctul acestuia. Explicația logică este că cei doi funcționari superiori au fost cei care i-au prezentat direct lui François Mitterrand, potrivit relațiilor ierarhice, alături de cazul Haiducu și de „Afacerea Tănase--Goma", și „bomba" informativă referitoare la Charles Hernu.

Sub aspect operativ pare absolut neverosimilă afirmația lui „Sonrel" cu privire la absența unui sistem de legătură cu Matei Haiducu pe durata deplasării acestuia în România. Și aici înclin să cred că „Sonrel" încearcă să protejeze metodologia de lucru atît a DST, cît și eventual a SDECE, dacă s-a dorit respectarea „departajării" spațiilor de lucru ce reveneau statutar fiecăruia dintre cele două

servicii. Vizita lui Haiducu făcută rezidentului SDECE de la Ambasada Franței din București confirmă afirmația de mai sus, indiferent de jocul operativ al explicației date de Matei Haiducu generalului Pleșiță.

Ar mai trebui menționat faptul că, pentru Securitatea internă, statutul lui Matei Haiducu era de mult clarificat. Probabil chiar din momentul punerii sale în filaj și al identificării interlocutorilor săi din centrala UM 0544/UM 0101 și a caselor conspirative folosite. Dosarul „Sena '80" făcea parte din măsurile de verificare obligatorii declanșate de Direcția a III-a (contraspionaj intern), iar informațiile erau apoi în mod normal transmise către UM 0544/UM 0101.

Ieșirea din România a lui Matei Haiducu sub pretextul efectuării unei minivacanțe înainte ca CIE și Nicolae Pleșiță să afle despre publicarea, pe 7 august, în *Le Nouvel Observateur*, a articolului „A treia ipoteză" a fost un „joc al întîmplării și al sorții". Este prima reacție brutală via mass-media a grupului de interese anti-Mitterrand, care a văzut o oportunitate unică de a-l lovi pe președintele francez prin scurgerea de informații în presă. Odată recuperat agentul dublu, lovitura finală a acestui grup avea să fie data tot via mass-media, prin dezvăluirea, la 31 august, în *Le Matin*, a întregii „Afaceri Tănase". Autorul Bernard Poulet avea să confirme sursa informațiilor sale: judecătorul de instrucție Jean-Louis Debré, un înfocat adversar politic al președintelui François Mitterrand, aflat în relații obscure cu un grup conservator ce-și prelua informațiile chiar din anturajul consilierilor de la Palatul Elysée.

Este interesant de observat că generalul Nicolae Pleșiță a continuat să fie foarte vag, chiar și după 1989, în lungile sale interviuri *pro domo*, cu privire la detaliile operațiunii Hernu și la folosirea acesteia pentru a reduce reacția oficială franceză pe tema „Afacerii Tănase". Cert este că și-a salvat poziția de șef al CIE în 1982, după eșecul răsunător amplificat de mass-mediile franceză și internațională. Prin translare și prezentarea către Nicolae Ceaușescu a versiunii unei ample „conspirații internaționale", în care „Afacerea Tănase" era doar un caz particular. Soluția? Ieșirea la atac a Bucureștiului, folosind comunicările de culise bilaterale, respectiv amenințarea cu darea în vileag a trecutului/prezentului informativ al colaboratorului său apropiat Charles Hernu. Cu implicații politice devastatoare pentru însuși François Mitterrand.

Răspunsul Palatului Elysée către București a fost indirect, dar limpede: renunțarea definitivă de a mai da publicității comunicatul oficial deja pregătit și care trebuia să fie, cum se zice în popor, bomboana

de pe coliva politică a imaginii internaționale a lui Nicolae Ceaușescu. Iar la data de 26 noiembrie 1982, François Mitterrand avea să transmită Bucureștiului, deși o făcea pe un ton morocănos: „Nu mai am nimic de spus despre asta. Poporul francez și poporul român au legături solide. Sunt dator să le mențin". O dovadă indubitabilă ce confirmă cele afirmate la începutul acestei analize, și anume că rezultatul confruntării franco-române poate fi asimilat cu cel din finalul unei partide de șah: un pat, și nu un șah-mat, așa cum și-a dorit François Mitterrand; cu satisfacția întîrziată a momentului din decembrie 1989, cînd a fost martorul eliminării fizice a celui ce a îndrăznit să-l înfrunte pînă la limita șantajului.

Finalul cazului Hernu s-a produs abia în anii 1990, cînd a intrat în joc un alt combatant al Războiului Rece pe linia muncii de informații externe: generalul Mihai Caraman, devenit pentru aproape doi ani, după decembrie 1989, primul șef al CIE (ulterior SIE). Din interese de ordin personal, de reabilitare în fața autorităților franceze (el acționase ca șef de rețea informativă pentru penetrarea organizației NATO pe teritoriul Franței), a scos de la naftalină dosarul Hernu și s-a oferit să-l pună, nu întîmplător, la dispoziția lui François Mitterrand. A trebuit să treacă fix un deceniu pentru ca Mitterrand să obțină ceea ce încercase *via* Matei Haiducu. Ce a găsit acolo nu i-a plăcut cîtuși de puțin și, ca atare, a dat dispoziție ca setul de documente incomode, fie și post-mortem, pentru Hernu, dar prin implicații și pentru el însuși, să fie ferecat sub sigiliul de strict secret la categoria înaltelor interese de stat. Charles Hernu decedase la 17 ianuarie 1990 și deci a fost scutit de o întîlnire cît se poate de neplăcută cu prietenul său de la Elysée, iar acesta l-a urmat în lumea umbrelor la 8 ianuarie 1996. Ultimul actor important, Matei Haiducu, avea să se considere dezlegat de obligația de a nu vorbi pe subiectul Hernu, confirmînd public în toamna anului 1996: „Am informat despre asta (cazul Hernu) cînd am trecut de partea Franței".

Concluziile cu care își încheie Liviu Tofan investigația sunt corecte și absolut remarcabile, ținînd seama de complexitatea și specificul operațiunilor informative investigate. O lume care rar își lasă scena deschisă privirilor opiniei publice, iar cînd o face, mă tem că poartă mai întotdeauna doar hainele de sărbătoare ale aparențelor convenabile.

Liviu Turcu

Index de nume proprii

A

„Albert S." 9, 18-22, 41, 63, 76-80, 85-86, 90, 100-101, 105, 121, 125-126, 134-136, 147, 267
Amar, Paul 182
Anastasian 49, 134
„Anatole" 49, 134
„André" 113-115, 118, 120, 131
Andrei, Ştefan 139
Andronic, Ilie 117
Andronic, Stelian Octavian 215
Angelescu, Vasile 207
Anghelache, Constantin 215
Aninoiu, Dumitru 93, 186
„Aristotel" (inf.) 242
Aron, Raymond 96

B

Badea 133
„Bădescu" 72, 84, 143, 186
Băran, Vasile 248
„Bărbulescu" (inf.) 241-242
Berindei, Mihnea 74, 95, 242-243, 251 n. 2
Bizot, Jean-François 160, 173, 181
Bobu, Emil 207
Bologan, Stelian 72, 141, 143
Borşan, Dumitru 236, 239
„Bratosin" (inf.) 242
Brâncuşi, Constantin 147
Breban, Nicolae 218-219, 221, 225, 238
Brook, Peter 96
„Bucur" 216
Budişteanu 117
„Bunea" 63-64, 69, 72, 143

C

Caraman, Mihai 5, 10, 18, 21, 115, 119-122, 142, 188, 288
Carlos „Şacalul" 9-10, 13, 15-16, 18, 39, 41-42, 90, 122, 136, 144, 185-186, 280-281
„Carol" 64, 69
Cavallo 42, 281
Călin, Nicolae (Ceauşescu) 191, 206
Călinescu, Matei 226
Ceauşescu, Elena 7, 43, 94, 189--191, 195-198, 270, 278-279, 282
Ceauşescu, Florea 191
Ceauşescu, Ilie 191
Ceauşescu, Ion 191
Ceauşescu, Marin 191
Ceauşescu, Nicolae 5-7, 15, 18, 20, 22, 25, 29-38, 40, 43-44, 46-47, 49, 53, 75, 81-83, 86, 89, 92-94, 97-98, 104, 106-109, 112-113, 115, 125, 128, 130--131, 133, 135-136, 138-140, 142, 144-145, 147-148, 150,

152-156, 169, 172, 174, 181--182, 186-187, 189-202, 204--205, 216, 220 n. 1, 240, 253, 270, 272, 274-285, 287-288
Ceaușescu, Nicu 191
Chalet, Marcel 18, 81, 96, 105, 110-111, 124-125, 129, 187, 286
Cheysson, Claude 113-114, 122, 270
Ciobanu („Bucur") 216
Cioran, Emil 224
Clair, Jean-François 16, 18, 90, 267
Compain 21
Condeescu, Cristina 234
Condeescu, I. 233
Constantin, Ilie 225-226
Cottenceau, Claude 14
Cușa, Ion 232

D

Daladier, Edouard 113
d'Arvor, Patrick Poivre 28
Dănescu, Alexandru 215
De Benedetti 21
de Gaulle, Charles 58, 117
de Grossouvre, François 110, 138
Deaconescu, Ion 72, 143, 215
Debré, Jean-Louis 10, 16, 18, 28, 89-93, 96, 105-107, 109-112, 123, 138, 164, 166, 170, 186--187, 202, 270, 283, 287
Debré, Michel 28 n. 1
Defferre, Gaston 34, 81, 83, 113--114, 158
Delon, Alain 96
d'Estaing, Valéry Giscard 89, 139
Diaconescu, Ion 141-143
„Dictatorul" (inf.) 235
Dima, Romus 215
Dimov, Leonid 225, 228, 233, 235
„Dinu" 116-118, 124, 131, 242, 284
Doicaru, Nicolae 21 n. 1, 115, 207
„Dona Alba" (inf.) 190 n. 1, 218, 221-222, 224, 226, 233
Dragomir, Ion 216
Dragomir, Ștefan 216
Dumay, Alphonse 67, 95, 285
Dumitrescu, Carmen 94
Dumitrescu, Titus 207

E

„Emil" 32, 49
Emmanuel, Pierre 96, 228

F

„Farewell" 126-128, 130, 137
„Fălticeanu" (inf.) 233
Flammarion, Charles-Henri 159, 161, 175
Floquet, Emmanuel 82, 90, 165
Forestier, Mathieu 49, 108
Forestier, Michelle 78
Fortunescu 21
Fossey, Brigitte 96
Fournet, Jacques 120

G

Gabrea, Florin 231
Garat, J. 79
Gavril, Constantin 215
„Georgescu" (inf.) 234
Georgescu, Emil 14, 141, 157 n. 1, 283
Georgescu, Vlad 14
Gheorghiu, Virgil 89
„Grădinaru" (inf.) 234

H

Haiducu, Adrian (fratele lui Matei Haiducu) 51, 71, 85, 97, 103, 109, 155-156, 167-170, 187
Haiducu, Ludovic (Hirsch) (tatăl lui Matei Haiducu) 47, 50, 204
Haiducu, Michelle (soţia lui Matei Haiducu) 51, 58-59, 77-78, 109, 134, 147
Haiducu, Viorica (mama lui Matei Haiducu) 51, 103-104, 109, 147
„Hajdu" 49, 52
Hallier, Jean-Edern 174-175
Halter, Marek 96
Hernu, Charles 10, 16, 18, 102, 113-125, 129-133, 140, 148-149, 185, 187-188, 253, 267, 270, 283-289
Hirsch 49-50, 51
Hirsch, Pepi 50, 204
„Horia" 49, 67-70
Horobeţ 214
Hossu Longin, Lucia 60

I

Iancu, Traian 218
Ierunca, Virgil 81, 83, 157, 219, 232
„Ionescu" 52-53, 57, 63, 72
Ionescu, Eugen 96, 242
Ionescu, Gheorghe („Iordache") 216
Ionescu, Gheorghe („Leonte") 116-117, 131-132
Ionescu, Vlad 244
Ivasiuc, Alexandru 154, 201
Ivănescu, Cezar 228, 231, 235-237, 239
Ivens, Joris 96

J

„Jacqueline" 163, 172
Jamet, Dominique 18, 32, 92
Jebeleanu, Eugen 238
Jumolea, Constantin 216

K

Kopp, Magdalena 16, 42, 136, 185, 281
Kouchner, Bernard 181
Kundera, Milan 180

L

Laurenţiu, Dan 228
Layani, Freddi 14
Le Breton 181, 182 n. 1
Leonte 117
Lescar, Erik 238
Lévy, Bernard-Henri 96
„Locride" 49, 95, 100
Lonsdale, Michel 96
Lovinescu, Monica 18, 81-83, 86, 88-91, 95, 99-100, 156-157, 159, 163, 202, 219, 229, 232, 238, 243, 283
Lubert, Manuel 238
„Lucian" (inf.) 242
„Luigi" 85-86

M

Macău, Liviu 64, 72, 215
Maier (Ute Gabanyi), Anneli 15
Mandache 214
„Manea" 251
„Marcu" 216
Marcu, Victor 215
„Mareş" 64, 69, 72
„Marga" (inf.) 65-66, 68
Marghescu, Mircea 159
„Marin" 58

Marinescu, Ghe. 58, 213
Marion, Pierre 114
„Maxim" 58
Mazilescu, Virgil 231, 233, 235, 237, 239
Mămăligă, Leonid 225, 232
Mănescu, Corneliu 93 n. 1, 186
Mendès France, Pierre 113, 116
„Mihaela" (inf.) 241
Mihai, Nicolae 239
„Mircea" (inf.) 243
„Mironescu" 49, 53, 58
Mitterrand, François 5-6, 10, 15, 18, 22, 29-32, 36-38, 42-43, 62-63, 81, 83, 89, 91-93, 95-100, 102, 104-108, 110, 112-115, 117, 119-120, 123, 125, 127-129, 131, 133, 136, 138-140, 148, 150-151, 158--159, 168, 174-175, 185-188, 203, 252, 270-272, 281, 283-284, 286-288
Mitterrand, Jacques 114
Mollet, Guy 113
Moro, Aldo 39
Moț, Ion 217
Moțu 33, 57, 85, 103-104
Munteanu, Aurel 141, 143
Munteanu, N.C. 14, 44, 248
Munteanu, Traian 21

N

Nart, Raymond 121-122, 126 n. 2
Năstase, Gheorghe 216
Năstase, Ilie 108
Neculicioiu, Victor 216
Negoițescu, Ion 239
Nica, Sergiu 144, 216
Nicoară, Mara (Maria) 190, 218

O

Oprișan, Florea 143
Orescu, Șerban 41, 280
„Ovidiu" (inf.) 89

P

Pacepa, Ion Mihai 8-9, 18, 20-21, 49, 53, 58 n. 1, 59-64, 66, 98, 148, 206 n. 1, 217, 277
Pandelescu 235
„Panduru" 72-73, 143, 215
Papilian 221
Paraschiv, Vasile 74-75, 193
Parent, Désiré 18, 80, 125, 129
Pele, Gheorghe 117
Penescu, Nicolae 41, 280
Petrilă, Titus 214
Pleșiță, Nicolae 6-8, 10, 18, 33, 36, 46-47, 53, 60-61, 63, 72-73, 76, 82, 88, 94-95, 97-101, 103-106, 109-110, 115, 123, 133, 135, 141, 143-144, 147--149, 153, 169-172, 186-187, 202, 204-205, 215, 263-265, 269 n. 1, 270, 278-280, 282--285, 287
„Podaru" 235
Polac, Michel 177-180
„Popescu" (inf.) 45-46, 246, 249, 251-252
Popescu, Aurel 141
Popescu, Romeo 207
Poulet, Bernard 18, 31-32, 34-35, 74-75, 105-106, 119, 185, 187, 287

R

„Radian" (inf.) 243
Radu, Gheorghe 216
Ravennes, Alain 96

Reagan, Ronald 127-128, 273, 275
„Rebelul" 44, 240-244
Robescu, Marius 228, 236-237
Ronay, Maurice 96
Rondot, Philippe 121-123
Rossi, Jack/Jacques 18, 80, 85, 87, 90-91, 96-98, 105-107, 109, 135, 163, 165, 167-169, 171-172
Roşu, Constantin 66
Roy, Albert du 18, 31, 98-99
„Ruxandra" (inf.) 233-234, 239

S

Sánchez, Ilich Ramírez 39
„Sanda" (inf.) 69, 234
Seyrig, Delphine 96
Sîrbu, Ion 215
Sofonea Martescu, Doina 239
„Sonrel" 18-19, 85, 283-287
Stamatoiu, Aristotel 143 n. 1, 215
Stancu, Zaharia 219
Stoica 227, 231

T

Tănase, Doina 28, 88-91, 96, 186
Tănase, Mihai 21
Teodorescu 239
Tipănuţ 214
Titel, Sorin 228, 231, 233, 237
Toader, Gheorghe 206
Todd, Olivier 43, 81, 84, 87, 158-159, 162
„Tom" (inf.) 239
„Tudor" (inf.) 235
Turcea, Daniel 225, 228, 231, 236-237

Ţ

Ţepeneag, Dumitru 218-219, 222, 225-229, 231-240
Ţepeneag, Mona 234

U

Ursachi, Mihai 228, 231

V

„Valeriu" 45, 246, 252
Vălean, Gavrilă 215
Vetrov, Vladimir 126-127, 137
Vinogradov 113, 132
„Vişan" 21-22, 49, 53, 63, 88, 100, 115, 202
Vişan, Eugen 117

W

Wexler, Elian 238
Wolton, Thiery 89

Z

„Zamfir, Ion" (inf.) 66-68, 71, 94

Cuprins

Prefață (Andrei Muraru) 5
Cuvînt înainte 13
Distribuția 18

Capitolul 1. Viața bate filmul 19
Capitolul 2. Aparențe, apariții și dispariții 27
Capitolul 3. Context și subtext 39
Capitolul 4. Cine (sau ce) a fost Matei Pavel Haiducu? 49
Capitolul 5. Diversiunea 72
Capitolul 6. Planuri intersectate 88
Capitolul 7. Un final aparent 103
Capitolul 8. A patra ipoteză 112
Capitolul 9. Probe 141
Capitolul 10. În loc de epilog – Virgil Tănase își amintește 150

Anexe 183
Cuvînt de mulțumire 267
Postfață (Liviu Turcu) 269
Index de nume proprii 289

În colecția Hexagon. Istorie

au apărut:

Victor Suvorov, *Spărgătorul de gheață. Cine a declanșat al Doilea Război Mondial?*
Victor Suvorov, *Ultima republică.* Volumul I: *De ce a pierdut Uniunea Sovietică al Doilea Război Mondial?*
Victor Suvorov, *Ultima republică.* Volumul II: *Cauza sfîntă*
Victor Suvorov, *Ultima republică.* Volumul III: *Dezastrul*
Victor Suvorov, *Epurarea. De ce a decapitat Stalin armata?*
Victor Suvorov, *Ziua M. Cînd a început al Doilea Război Mondial?*
Victor Suvorov, *Acvariul. Cariera și defecțiunea unui spion sovietic*
Victor Suvorov, *Spețnaz. Istoria secretă a Forțelor Speciale Sovietice*
Victor Suvorov, *O să vă îngropăm! Cronica mărețului deceniu*
Mark Solonin, *Butoiul și cercurile. 22 iunie 1941 sau cînd a început Marele Război pentru Apărarea Patriei*
Victor Suvorov, *Sinuciderea. De ce a atacat Hitler Uniunea Sovietică?*
Barry Strauss, *Mari comandanți. Alexandru, Hannibal, Cezar și arta conducerii*
Liviu Tofan, *A patra ipoteză. Anchetă despre o uluitoare afacere de spionaj*

www.polirom.ro

Redactor: Ines Simionescu
Coperta: Radu Răileanu
Tehnoredactor: Irina Lăcătușu

Bun de tipar: octombrie 2012. Apărut: 2012
Editura Polirom, B-dul Carol I nr. 4 • P.O. Box 266
700506, Iași, Tel. & Fax: (0232) 21.41.00; (0232) 21.41.11;
(0232) 21.74.40 (difuzare); E-mail : office@polirom.ro
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,
sector 4, 040031, O.P. 53 • C.P. 15-728
Tel.: (021) 313.89.78; E-mail : office.bucuresti@polirom.ro

PRINT multicolor
Str. Bucium nr. 34 Iași
tel.: 0232/211225
fax: 0232/211252
office@printmulticolor.ro
www.printmulticolor.ro
SERVICII TIPOGRAFICE COMPLETE